[illegible] Molto [illegible]

Camillo

D. Hyacinthus [illegible] Romanus.

68.5.E.5.

£15—

68-5-E-5

TERENTIVS,

A M. ANTONIO MVRETO
locis prope innumerabilibus emendatus.

Eiuſdem Mureti argumenta in ſingulas comœdias, & annotationes, quibus tum correctionum, magna ex parte, ratio redditur, tum loci obſcuriores explicantur.

BIBLIOTECA ... ROMA VITTORIO EMANUELE

AL DVS.

VENETIIS, M. D. LV.
apud Paulum Manutium Aldi F.
Cum priuilegio illuſtriss. Senatus Veneti ad annos XX.

68-5-E-5

HYACINTHI. [redacted].
ROMANI

1615

M. ANTONIVS MVRETVS IACOBO SVRIANO, PATRICIO VENETO, S. D.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

QVIDNAM eſſe cauſæ dicemus, Iacobe Suriane, cur, cum omnium uoluntas, ipſa duce atque impellente natura, dirigatur ad bonum, tam pauci tamen ex hominibus ea, quæ uere bona ſunt, conſequantur? tibi quidem in primis facile id ad explicandum fuerit, qui cum ceterarum artium ſcientia perpolitus es, tum in philoſophiæ ſtudio ita excellis, ut cetera quidem tibi communia cum multis, huius tua quodam modo propria poſſeſsio uideatur. ſed tamen, quia nos quoque neque unquam alieni à philoſophia fuimus, & nunc maxime, uel uoluntate noſtra, uel rebus ita ferentibus, philoſophamur; quæ nobis hac de re cogitantibus ueniebant in mentem, ea breuiter hoc loco, & ſtrictim aperiemus. Quoniam igitur, quæ naturalia ſunt, in toto genere ſunt; & hæc boni appetitio naturalis eſt: fit, nullius ut hominis ita ſit deprauatus animus, quin uel ad id, quod bonum eſt, uel ad id, quod ipſe bonum putat, conſilia, cogitationesq; omnes dirigat ſuas. quibus autem impediuntur plerique à magnarum præclararumq; rerum adeptione, ea quatuor fere eſſe animaduerto. alij enim iudicio labuntur, idq; dupliciter; ut aut prauis opinionibus impediti, prætermiſſis rebus uere bonis, inanes quaſdam, minusq; fructuoſas amplexentur; aut, cum

recte ſtatuerint, quid ſequi debeant, alijs tamen id, quàm quibus oportet, quærere inſiſtant uijs: alij conſtantiam, perſeuerantiamq; non retinent; ſed cum & ad ea, quæ bona ſunt, initio animum adiecerint, & eas ingreſſi ſint uias, quæ, quò ipſi tendunt, ferant; poſtea tamen uel difficultate rerum deterriti, uel ſua leuitate diſtracti, conuertuntur aliò, & uel ignauiæ ſeſe dant, uel certe urgere id, quod principio ſibi propoſuerant, deſinunt: alij denique, cum & uere iudicent, & ſatis conſtanter in eo quod inſtituere, pertendant, uirium tamen imbecillitate & inopia, conſequi ea quæ uolunt, non queunt. harum omnium rerum grauiora exempla ex omnibus uitæ partibus ſumere eſt: ſed ego nunc illud exponam, quod me hoc tempore in hanc cogitationem deduxit; ut in eo explicando, ad id, quod mihi proprie propoſitum eſt, mea paulatim delabatur oratio. cum enim mecum Suriane *in animo reputo, qui fiat, ut hac tempeſtate tam pauci ſint, in quorum aut ſermone, aut ſcriptis liceat imaginem aliquam antiquæ illius* Romanæ *orationis agnoſcere; reperio, huic quoque malo eas, quas ante dixi, ſubeſſe cauſas. primum ita agreſti aliquos ingenio reperias, ut, quæ in facienda, excolendaq; oratione ſumitur, omnem perire operam putent: alios, qui, quamuis in ornate loquendi ratione ſtudium ponendum non negent; non in latina id tamen, græcáue lingua, ſed in ea, qua uulgo utimur, fieri cenſeant oportere. atque illos quidem merito poſſit quilibet, ut amentes aliquos, ſtupidosq;, contemnere: horum uero peruerſa opinio ita iam per omnem* Italiam *peruagata, quaſiq;*

proſeminata

proſeminata eſt, ut innumeros præclaro iuuenes inge-nio, à ſtudio earum linguarum, quibus omnis huma-nitas, omnis doctrina elegans, omnis antiquitatis me-moria continetur, abduxerit: periculumq́; porro ſit, ne, ſi hoc malum radices agat; quæ ſemper propria Italorum laus fuit, ut ſoli ex omnibus latina oratione perite ac ſcienter uterentur, eam qui ſuſtineant, non multi in Italia reperiantur. alterum uitium eſt, quo tranſalpini multi (fatendum enim eſt) laboramus: quòd, cum in latini ſermonis elegantia excellere pul-chrum putemus, non tamen fere callemus, quo ad eam itinere contendere oporteat: itaque de noſtris paucio-res hactenus, quàm uellem, extiterunt, qui ſe ad Cice-ronis, Terentij, Cæſaris imitationem componerent. peruolutabant ſine ullo diſcrimine omnes omnium ſcri ptorum libros, & ex omnium commiſtione uarium quoddam & multiforme pro ſuo quiſque ingenio di-cendi genus effingebant, pulchriq́; ſibi ac beati uide-bantur, ſi eam conſequerētur facultatem, ut de rebus propoſitis uerba fundere, animiq́; ſui ſenſus quali-cunque orationis genere ad alios perferre poſſent. er-go in Gallia, Germaniaq́;, qui celeriter & expedite latine loquerentur, (ſi hoc modo eſt latine loqui) in-numeros; qui bene ac diſerte, uix unum aut alterum, haud ita pridem reperire potuiſſes. Nam illud quoque, quod tertio loco poſui, noſtrum non paucis impedimen to eſt. Semel rectam uiam ingreſſi, uel relāgueſcimus, uel, mutabilitate quadam, minimis plerunque momen tis ab ea deducimur. Indecorum eſſet, de meipſo præ-dicare me: ſed hoc ſine ulla uanitate affirmare poſſum;

 quo

quo minus aliquam loquendi ſcribendiq́; facultatem conſequerer, horum mihi trium nihil obſtitiſſe. ſemper latini ſermonis puritatem magnum quoddam & præclarum bonum eſſe duxi: ſemper eam ex illorum, quos ſupra nominaui, eiſq́; finitimorum ſcriptis, uelut è puriſſimis fontibus, hauriendam ſum ratus: neque me uel debilitauit laboris metus, uel à ſuſcepto ſtudio ingenij mobilitas auocauit. uires mihi, ne id, ad quod toto pectore ferebar, conſequerer, defuerunt. quod potui, in eo me continui, ut illorum, qui hac laude floruerant, libros diligenter euoluerem: quo uirtutes illorum aliqua ex parte, ſi minus exprimere imitãdo, at certe intelligendo conſequi, & commonſtrare olim adoleſcentibus meliori natis ingenio poſſem. ac, quoniam Ciceronem ſummo tot ætatum conſenſu primas ſine controuerſia tenere, ab ipſo autem Cicerone Terentium optimum latinitatis auctorem nominari uidebam, incredibile ſtudium in eius poetæ fabulis collocaui, ut etiam, crebro repetita lectione, ad uerbum ediſcerem. nuper igitur, cum eas Paulus Manutius, uir eruditiſsimus, & in hac latine loquendi facultate omnium iudicio ſingularis, denuo typis ſuis deſcriptas emittere pararet; egit mecum pro familiaritate noſtra, ut eas accurate recognoſcerem, adhibitiſq́; ueteribus libris, iudicioq́; etiam meo, perpurgarem ab ijs mendis, quibus illas aliorum quorundam negligentia, inſcitia, audacia contaminaſſet. feci libens: tum ut obtemperarem auctoritati hominis de me optime meriti; tum ut aliquid nauarem aſsidue, quo ſtudioſorum labor minueretur. non auderem hoc dicere, niſi

mihi

mihi conſcius eſſem, uera me loqui. tantum effeci, quantum ſi alius poſt me quiſpiam effecerit; erit, cur ſibi ſerio, qui huius poetæ ſtudioſi ſunt, gratulentur. Hunc meum laborem ad te potiſsimũ, Iacobe Suriane, mitto, tibiq́; dedico, tum eximia tua præſtantiq́; uirtute ac eruditione cõmotus; tum, quoniam, ex quo in hac urbe ueterum ſcripta interpretari, conſtituto mihi publice ſtipendio, cœpi, tota me ueſtra domus admirabili quodam amoris ardore complexa eſt. erit autem hoc munus tibi fortaſſe minus utile, qui iam dudum in philoſophiæ penetralia receptus, non ita ſæpe demittis animum ad hæc leuioris operæ ſtudia: Hermolao quidem, & Georgio, fratribus tuis, modeſtiſſimis, ſtudioſiſſimisq́; adoleſcentibus, non inutile fore confido. Vale.

TERENTII VITA, ET DE TRAGOEDIA, AC COMOEDIA NON PAUCA, EX AELIO DONATO, ET ALIIS.

Publius Terentius Afer, Carthagine natus, ſeruiuit Romæ Terentio Lucano ſenatori: à quo ob ingenium, & formam non inſtitutus modo liberaliter, ſed & mature manumiſſus. quidam captum eſſe exiſtimant. quod fieri nullo modo potuiſſe, Feneſtella docet, cum in fine ſecundi belli Punici & ante initium tertij natus ſit, & mortuus; nec, ſi à Numidis aut Getulis captus ſit, ad ducem Romanum peruenire potuiſſe, nullo commercio inter Italicos & Afros, niſi poſt deletam Carthaginem, cœpto. hic cum multis nobilibus familiariter uixit: ſed maxime cũ Scipione Africano, & cum Lælio: quibus etiã corporis gratia conciliatus exiſtimatur. quod & ipſum Feneſtella arguit, contendens utroque maiorem natu fuiſſe. quamuis Cornelius Nepos æquales omnes fuiſſe tradit, et Porcius ſuſpicionem de conſuetudine per hæc faciat:

Dum laſciuiam nobilium & fucoſas laudes petit;
Dum Africani uocem diuinam inhiat auidis auribus;
Dum, ad Furium ſe cœnitare, et Læliũ, pulchrũ putat;
Dum ſe amari ab hiſce credit, crebro in Albanum rapi
Ob florẽ ætatis ſuæ; ad ſummam inopiã redactus eſt.
Itaque è conſpectu omnium abijt Græciam in terram ultimam:
Mortuus eſt in Stymphalo Arcadiæ oppido. nil Publius

Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius,
Tres per idē tempus qui agitabant nobiles facillime.
Eorū ille opera ne domum quidē habuit cōducticiam.
Saltem ut eſſet, quò referret obitum domini ſeruulus.

ſcripſit comœdias ſex. ex quibus primam Andriā cum Aedilibus daret, iuſſus ante Cæcilio, recitare, ad cœnantem cum ueniſſet, dictus eſt initium quidem fabulæ, quòd erat contemptiore ueſtitu, ſubſellio iuxta lectulum reſidens legiſſe; poſt paucos uero uerſus, inuitatus ut accūberet, cœnaſſe una; deinde cetera percurriſſe non ſine magna Cæcilij admiratione. & hanc autem, & quinque reliquas æqualiter populo probauit. quāuis Volcatius de enumeratione omniū ita ſcribit:

Sumetur Hecyra ſexta ex his fabula.

Eunuchus quidem bis acta eſt, meruitq; pretium, quantum nulla antea cuiuſquam comœdia, id eſt, octo millia nummum: propterea ſumma quoque titulo aſcribitur. nam Adelphorum principium Varro etiam præfert principio Menandri. non obſcura fama eſt, adiutum Terentium in ſcriptis à Lælio & Scipione: quibuſcum familiariter uixit. eandem ipſe auxit: nunquā enim, niſi leuiter, ſe tutari conatur: ut in prologo Adelphorum.

Nam quod iſti dicunt maleuoli, homines nobiles
Hunc adiutare, aſſiduéq; una ſcribere:
Quod illi maledictum uehemens exiſtimant,
Eam laudem hic ducit maximam: cum illis placet,
Qui uobis uniuerſis, & populo placent:
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quiſque tempore uſu' eſt ſine ſuperbia.

uidetur

uidetur autem ſe leuius defendiſſe, quia ſciebat, Lælio & Scipioni non ingratam eſſe hác opinionem: quæ tamen magis, & uſque ad poſteriora tẽpora ualuit. Q. Memmius in oratione pro ſe ait. P. Africanus, qui à Terentio perſonam mutuatus, quæ domi luſerat ipſe, nomine illius in ſcenam detulit. Nepos auctore certo cõperiſſe ſe ait: C. Lælium quondã in Puteolano cal. Martij, admonitum ab uxore, temporius ut diſcumberet, petijſſe ab ea, ne interpellaretur: ſerius tãdem ingreſſum triclinium, dixiſſe, non ſæpe in ſcribendo magis ſucceſſiſſe ſibi: deinde rogatum ut ſcripta illa proferret, pronunciaſſe uerſus, qui ſunt in Heauton timorumeno, Satis pol proterue me Syri promiſſa huc induxerunt. Santra Terentiũ exiſtimat, ſi modo in ſcribendo adiutoribus indiguerit, nõ tam Scipione et Lælio uti potuiſſe, qui tunc adoleſcẽtuli fuere; quàm Sulpicio Gallo, homine docto, et qui conſularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum: uel Q. Fabio Labeone, et M. Popillio, conſulari utroque, ác poeta: ideo ipſum non iuuenes deſignaſſe, qui ſe adiuuiſſe dicerentur; ſed uiros, quorũ operam & in bello, et in otio, & in negotio populus ſit expertus. Poſt editas comœdias nondũ quintum atque trigeſimum egreſſus annũ, cauſa euitandæ opinionis, quia uidebatur aliena pro ſuis edere; ſeu percipiendi Græcorum inſtituta, moresq́; quos perinde exprimeret in ſcriptis; egreſſus urbe eſt, neque amplius redijt. de morte eius Volcatius tradit.

Sed ut Afer ſex populo edidit comœdias,
Iter hinc in Aſiam fecit: nauim cum ſemel
Conſcendit, uiſus nunquam eſt. ſic uita uacat.

Q. Conſetius redeuntem è Græcia periſſe in mari dicit cum centum & octo fabulis conuerſis à Menãdro. ceteri, mortuum eſſe in Arcadiæ Stymphalo, tradunt, Cn. Cornelio Dolabella, M. Fuluio Nobiliore cos. morbo implicitum acri, dolore ac tædio amiſſarum fabularum, quas in naui præmiſerat, ac ſimul fabularum, quas nouas fecerat. Fuiſſe dicitur mediocri ſtatura, gracili corpore, colore fuſco. reliquit filiam, quæ equiti Rom. nupſit. item hortulos XX. ingerum, uia Appia ad Martis uillam: quo magis miror Porcium ſcribere,

–nil Publius
Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.
Eorũ ille opera ne domum quidem habuit conducticiã:
Saltem ut eſſet, quò referret obitum domini ſeruulus.

hunc Afranius quidem omnibus comicis præfert, ſcribens in Compitalibus,

Terentio non ſimilem dices quempiam.

Volcatius autem non ſolum Næuio, & Plauto, et Cæcilio, ſed Licinio quoque poſtponit. Cicero in Limone hactenus laudat.

Tu quoque, qui ſolus lecto ſermone Terenti
Conuerſum expreſſumq; latina uoce Menandrum
In medio populi ſedatis uocibus effers,
Quidquid come loquens, ac omnia dulcia dicens.

item C. Cæſar.

Tu quoque tu in ſummis o dimidiate Menander
Poneris, & merito, puri ſermonis amator.
Lenibus atque utinam ſcriptis adiuncta foret uis
Comica;

Comica; ut æquato uirtus polleret honore
Cum Græcis, neque in hac deſpectus parte iaceres.
Vnum hoc maceror & doleo tibi deeſſe Terenti.

hæc Suetonius Tranquillus. nam duos Terentios poetas fuiſſe ſcribit Metius: quorum alter Fregellanus fuerit Terentius Libo, alter libertinus Terentius Afer patria, de quo nunc loquimur. Scipionis fabulas edidiſſe Terentium, Valgius in Actæone ait,

Hæ quæ uocantur fabulæ, cuius ſunt?
Non has, qui iura populis recenſentibus dabat
Honore ſummo affectus, fecit fabulas?

duæ ab Apollodoro translatæ eſſe dicuntur comico, Phormio, & Hecyra; quatuor reliquæ à Menandro: ex quibus magno ſucceſſu, & pretio ſtetit Eunuchus; Hecyra ſæpe excluſa, uix acta eſt.

INitium tragœdiæ & comœdiæ à rebus diuinis eſt incohatũ: quibus pro fructibus uota ſoluentes, operabantur antiqui. nam incenſis iam altaribus, & admoto hirco, id genus carminis, quod ſacer chorus reddebat Libero patri, tragœdia dicebatur: uel ἀπὸ τοῦ τράγου, hoc eſt ab hirco hoſte uinearum, & à cantilena: (eius ipſius rei apud Virgilium plena fit mentio) uel quod hirco donabatur eius carminis poeta: uel quòd uter eius muſti plenus ſolenne præmium cantoribus fuerat: uel quòd ora ſua fæcibus perlinebant ſcenici ante uſum perſonarum ab Aeſchylo repertum: fæces enim dicũtur græce τρύγες. & his quidem cauſis tragœdiæ nomen eſt inuentum. At uero nondum coactis in urbem Athenieſibus, cum Apollini Nomio, id eſt, paſtorum uicinorumq; præſidi

deo,

*deo, conſtructis aris, in honorem diuinæ rei, circũ At-
ticæ uicos, uillas, pagos, & compita feſtũ carmen ſo-
lenniter cantarent: orta eſt comœdia, ἀπὸ τοῦ κωμά
ζειν καὶ ἄδειν, quod eſt, comeſſatum ire cantantes.
quod à poetis ſolenni die, uel amatorie laſciuientibus
choris comicis non abſurdum eſt. itaque ut rerum;
ita etiam temporum ipſorum cœpto ordine tragœdia
primo prolata eſſe cognoſcitur. nam ut ab incultis &
feris moribus paulatim peruentum eſt ad manſuetudi
nem, urbesq́; ſunt conditæ, & uita mitior atque otio-
ſior proceſſit: ita res tragicæ longe ante comicas inuen
tæ. quamuis autem retro priſca uoluẽtibus reperiatur
Theſpis tragœdiæ primus inuentor, & comœdiæ uete
ris pater Eupolis, cũ Cratino, Ariſtophaneq́; eſſe dica-
tur: Homerus tamen, qui fere omnis poeticæ largiſſi-
mus fons eſt, etiam his carminibus exempla præbuit,
& uelut quadam ſuorum operum lege præſcripſit:
qui Iliadem inſtar tragœdiæ, Odyſſeam ad imaginem
comœdiæ feciſſe monſtratur: nam poſt illius tale,
tantumq́; documentum, ab ingenioſiſſimis imitato-
ribus & digeſta in ordinem, & diuiſa ſunt ea,
quæ etiam tum temere ſcribebantur adhuc impolita,
atque in ipſis rudimentis haudquaquam, ut poſtea fa
cta ſunt, decora, atque leuia. at nos ea, quæ proprie
de tragœdia dicenda ſunt, titulo propoſiti operis in-
ſtantes, in alia tempora differamus, & de his fabu-
lis iam loquamur, quas Terentius imitatus eſt. Poſt-
quam demõſtrandæ originis cauſa de utriuſque gene-
ris initio diximus; quod neceſſe eſt, iam dicemus. Co-
mœdia fere uetus, ut ipſa quoque olim tragœdia,*

ſimplex

ſimplex carmen, quemadmodum iam diximus, fuit: quod chorus circa aras fumantes, nunc ſpatiatus, nūc reuoluens gyros, cum tibicine concinebat. ſed primo una perſona ſubſtituta eſt cantoribus: quæ reſpondens alternis choro, locupletauit, uariauitq; rem muſicam: tum altera, tum tertia: & ad poſtremum creſcente numero, per auctores diuerſos perſonæ, pallæ, cothurni, ſocci, & ceteri ornatus, atque inſignia ſcenicorū reperta, & ad hoc unicuique ſuus habitus: & ad ultimum, qui primarum partium, qui ſecundarum, & tertiarum, qui quartarum, atque quintarum actores eſſent, diſtributa & diuiſa quinquepartito tota eſt fabula. quæ tamen in ipſis ortus ſui uelut quibuſdam incunabulis, & uix dum incipiens, κωμῳδία *dicta eſt* ἀρχαία, *iccirco quia nobis parum cognitis initijs nata eſt; aut quia ineſt in ea uelut hiſtorica fides ueræ narrationis, & denominatio omniū, de quibus libere deſcribebatur. etenim per priſcos poetas, non, ut nunc, penitus ficta argumēta, ſed res geſtæ à ciuibus, palam cum eorum ſæpe, qui geſſerant, nomine decantabantur. ideo ipſa ſuo tempore moribus multum profuit ciuitatis; cum unuſquiſque caueret culpa, ne ſpectaculo ceteris eſſet, & domeſtico probro. ſed cū poetæ abuti licentius ſtylo, & paſſim lædere ex libidine cœpiſſent plures bonos; ne quiſquā in alterum carmen infame proponeret, lege lata, ſiluere. & hinc deinde aliud genus fabulæ, id eſt ſatyra, ſumpſit exordiū: quæ à ſatyris, quos illotos ſemper ac petulantes deos ſcimus eſſe, uocitata eſt. etſi aliunde nomen traxiſſe praue putant alij. hæc, quæ ſaty-*

ra dicitur, eiuſmodi fuit, ut in ea, quamuis duro & ueluti agreſti modo, de uitijs ciuium, tamen ſine ullo proprij nominis titulo carmen eſſet. quod item genus comœdiæ multis obfuit poetis, cum in ſuſpicionem potentibus ciuibus ueniſſent, illorum facta deſcripſiſſe in peius, ac deformaſſe genus ſtylo carminis. quod primo Lucilius nouo conſcripſit modo, ut poeſim inde faceret, id eſt, unius carminis plures libros. hoc igitur, quo ſupra diximus, modo coacti omittere ſatyram, aliud genus carminis, τὴν νέαν κωμῳδίαν, hoc eſt, nouam comœdiam, reperere poetæ; quæ argumento communi magis, & generaliter ad omnes homines, qui mediocribus fortunis agunt, pertineret, & minus amaritudinis ſpectatoribus, & eadem opera multum delectationis afferret, concinna argumento, conſuetudine congrua, utilis ſententijs, grata ſalibus, apta metro. ut igitur ſuperiores illæ ſuis quæque celebrantur auctoribus, ita hæc νέα κωμῳδία cum multorum ante, ac poſtea, tum præcipue Menandri Terentijq́; eſt. de qua cum multa dicenda ſint, ſat erit tamen uelut admonendi lectoris cauſa, quod de arte comica ueterum chartis continetur, exponere. Comœdia uetus ut ab initio chorus fuit, paulatimq́; perſonarum numero in quinque actus proceſſit: ita paulatim, uelut attrito atque extenuato choro, ad nouam comœdiam ſic peruenit, ut in ea non modo non inducatur chorus, ſed ne locus quidem ullus iam relinquatur choro. nam poſtquam otioſo tempore faſtidioſior ſpectator effectus, tunc cum ad cantores ab actoribus fabula tranſibat, conſurgere, & abire cœpiſſet; admonuit

admonuit poetas primo quidem choros prætermittere, locum eius relinquentes; ut Menander fecit, hac de cauſa, non, ut alij exiſtimant, alia. poſtremo ne locum quidem reliquerunt: quod Latini fecerũt comici: unde apud illos dirimere actus quinquepartitos difficile eſt. tum etiam Græci prologos non habent more noſtrorum, quos Latini habent. deinde θεοὺς ἀπὸ μηχάνης, id eſt deos argumentis narrandis machinatos, ceteri Latini inſtar Græcorum habent, Terentius non habet. ad hoc προτατικὰ πρόσωπα, id eſt, perſonas extra argumẽtũ accerſitas, non facile ceteri habent: quibus Terentius ſæpe utitur, ut per harum inductiones facile pateat argumentum. Veteres etſi ipſi quoque in metris negligentius egerunt iambici uerſus duntaxat in ſecundo & quarto loco, tamen à Terentio uincuntur reſolutione huius metri, quantum poteſt comminuti ad imaginem proſæ orationis. tum perſonarum leges circa habitum, ætatem, officium, partes agendi, nemo diligentius Terentio cuſtodiuit. quin etiam ſolus auſus eſt in fictis argumentis, cum fidem ueritatis aſſequeretur, etiam contra præſcripta comica meretrices interdum non malas introducere; quibus tamen, cur bonæ ſint, & uoluptas per ipſum, & cauſa non deſit. hæc cum artificioſiſſima Terentius fecerit, tum illud eſt admirandum, quòd & morem retinuit, ut comœdiam ſcriberet, & temperauit affectũ, ne in tragœdiam tranſiliret. quod cum alijs rebus minime obtentum & à Plauto, & ab Afranio, & Accio, & multis fere magnis comicis inuenimus. illud quoque inter Terentianas uirtutes mirabile, quòd eius

fabulæ

fabulæ eo ſunt temperamento, ut neque extumeſcant ad tragicam celſitudinem, neque abijciantur ad hiſtrionicam. adde, quòd nihil abſtruſum ab eo ponitur, aut quod ab hiſtoricis requirendum ſit: quod ſæpius Plautus facit, & eo eſt obſcurior in pluribus locis. adde, quòd argumenti ac ſtyli ita attente memor eſt, ut nuſquam non cauerit, aut curauerit ea, quæ obeſſe potuerunt: tum, quòd media primis atque poſtremis ita nexuit, ut nihil additum alteri, ſed aptum ex ſe totum, & uno corpore uideatur eſſe compoſitum. illud quoque mirabile in eo: primo, quòd non ita miſcet perſonas quatuor; ut obſcura ſit earum diſtinctio, & item, quòd nihil ad populum facit actorem uelut ex tragœdia loqui: quod uitium Plauti frequentiſſimum eſt. illud etiam inter cetera eius laude dignum uidetur, quòd locupletiora argumenta, ex duplicibus negotijs delegerit ad ſcribendum. nam, excepta Hecyra, in qua ſcribit Pamphili amorem, ceteræ quinque binos adoleſcétulos habent. Illud uero tenédũ eſt, poſt νέαν κωμῳδίαν, Latinos multa fabularũ genera protuliſſe, ut Togatas à ſcenicis, atq; argumẽtis latinis; Prætextatas ab dignitate perſonarũ, & latina hiſtoria; Attellanas à ciuitate Cãpaniæ, ubi actitatæ ſunt plurimæ; Rhyntonicas ab actoris nomine; Tabernarias ab humilitate argumenti, & ſtyli; Mimos ab diuturna imitatione uilium rerum, & leuium perſonarum. Inter tragœdiam autem, & comœdiam cum multa, tum in primis hoc diſtat, quòd in comœdia mediocris fortunæ hominum parui impetus, periculaq;, lætiq; ſunt exitus actionum: at in

*tragœdia omnia contraria, ingentes perſonæ, magni timores, exitus funeſti habentur. & illic turbulenta prima, tranquilla ultima, in tragœdia contrario ordine res aguntur: tum quòd in tragœdia fugienda uita, in comœdia capeſſenda exprimitur: poſtremo quòd omnis comœdia de fictis eſt argumentis, tragœdia ſæpe de hiſtorica fide petitur. Latinæ fabulæ primo à Liuio Andronico ſcriptæ * ſunt ad cunctas res, etiam cum recentius idem poeta & actor fabularum ſuarum fuiſſet. Comœdiæ autem aut motoriæ ſunt, aut ſtatariæ, aut mixtæ. motoriæ, turbulentæ: ſtatariæ, quietiores: mixtæ, ex utroque actu conſiſtentes. Comœdia per quatuor partes diuiditur, prologum, protaſin, epitaſin, cataſtrophen. prologus eſt uelut præfatio quædam fabulæ, in quo ſolo licet præter argumentum aliquid ad populum uel ex poetæ, uel ex ipſius fabulæ, uel ex actoris commodo loqui. Protaſis primus eſt actus, initiumq; dramatis. Epitaſis, incrementum, proceſſusq; turbarum, ac totius, ut ita dixerim, nodus erroris. Cataſtrophe, conuerſio rerum eſt ad iucundos exitus, patefacta cunctis cognitione geſtorum. Comœdia eſt fabula diuerſa inſtituta continens affectuum ciuilium, ac priuatarum rerum: qua diſcitur, quid ſit in uita utile, quid contra euitandũ. hanc Græci ſic definiere: κωμῳδία ἐστὶν ἰδιοτικῶν, καὶ πολιτικῶν πραγμάτων ἀκίνδυνος περιοχή. Comœdiam eſſe Cicero ait, imitationem uitæ, ſpeculum conſuetudinis, imaginem ueritatis. Comœdiæ autem à more antiquo dictæ, quia in uicis huiuſmodi carmina initio agebantur*

apud

apud Græcos, ut in Italia compitalicijs ludicris admixto pronunciationis modulo: quo, dum actus commutantur, populus detinebatur: aut ἀπὸ τῶν κωμῶν, hoc eſt, ab actu uitæ hominum, qui in uicis habitabant ob mediocritatem fortunarum, non in aulis regijs, ut ſunt perſonæ tragicæ. Comœdia uero, quia poema ſub imitatione uitæ atque ſimilitudine compoſitum eſt, in geſtu & pronunciatione conſiſtit. Comœdiam apud Græcos, dubium eſt quis inuenerit primus: apud Latinos, certum eſt, & comœdiam togatam & tragœdiam, primo Liuium Andronicum reperiſſe: * qui ait, comœdiā eſſe quotidianæ uitæ ſpeculum: nec iniuria: nam ut intenti ſpeculo, ueritatis lineamenta facile per imagines colligimus, ita lectione comœdiæ imitationem uitæ, conſuetudinisq; non ægerrime animaduertimus. huius autem originis ratio ab exteris ciuitatibus, moribusq; prouenit. Athenienſes nanque Atticam cuſtodientes elegātiam, cum uellent male uiuentes notare, in uicos & compita ex omnibus locis læti, alacresq; ueniebant, ibiq; cum nominibus ſingulorum uitam publicabant, unde nomen compoſitum ut comœdia uocaretur. hæc autem carmina primitus in pratis mollibus agebantur: nec deerant præmia, quibus ad ſcribendum doctorum prouocarentur ingenia: ſed & actoribus munera offerebantur, quo libentius iucundo uocis flexu ad dulcedinē commendationis uterentur: caper nanque pro dono his dabatur, quia uitibus noxium animal habebatur, à quo etiam tragœdiæ nomen exortum eſt. Non nulli autem ex amurca olei fæce, quæ

eſt humor aquatilis, tragœdiam dici, uocariq; maluerunt: qui ludi cum per artifices in honorem Liberi patris agerentur, etiam ipſi comœdiarum, tragœdiarumq; ſcriptores huius dei uelut præſens numen colere uenerariq; cœperunt: cuius rei probabilis ratio extitit: ita enim carmina incohata præferebantur, ut per ea laudes eius, & facta glorioſa celebrari, proferriq; conſtaret. tum paulatim fama huius artis increbuit. Theſpis autem primus hæc ſcipta in omnium notitiam protulit. poſtea Aeſchylus ſecutus exemplum publicauit. de quibus ita Horatius in arte poetica loquitur.

Ignotum tragicæ genus inueniſſe camœnæ
Dicitur, & plauſtris uexiſſe poemata Theſpis,
Quæ canerent, agerentq; peruncti fæcibus ora.
Poſt hunc perſonæ, pallæq; repertor honeſtæ
Aeſchylus & modicis inſtrauit pulpita tignis,
Et docuit magnumq; loqui, nitiq; cothurno.
Succeſſit uetus his comœdia, non ſine multa
Laude: ſed in uitium libertas excidit, & uim
Dignam lege regi: lex eſt accepta, chorusq;
Turpiter obticuit ſublato iure nocendi.
Nil intentatum noſtri liquere poetæ:
Nec minimum meruere decus, ueſtigia græca
Auſi deſerere, & celebrare domeſtica facta,
Vel qui prætextas, uel qui docuere togatas.

Fabula generale nomen eſt. eius duæ primæ partes ſunt; tragœdia, & comœdia. ſi latina argumentatio ſit, prætextata dicitur. Comœdia autem multas ſpecies habet: aut enim Palliata eſt, aut Togata, aut

Tabernaria,

Tabernaria, aut Attellana, aut Mimus, aut Rhyntonica, aut Planipedia. Planipedia autem dicta ob humilitatem argumenti eius, ac uilitatem actorum: qui non cothurno, aut ſocco utuntur in ſcena, aut pulpito, ſed plano pede: uel ideo, quòd non ea negotia continet, quæ perſonarum in turribus aut in cœnaculis habitantium ſunt; ſed in plano & humili loco. Perſonati primi egiſſe dicuntur comœdiam Cincius & Faliſcus: tragœdiam Minutius & Prothonius. Omnium autem comœdiarum ſcripta ex quatuor rebus omnino ſumuntur, nomine, loco, facto, euentu: nomine, ut Phormio, Hecyra, Curculio, Epidicus: loco, ut Andria, Leucadia, Brunduſina: facto, ut Eunuchus, Aſinaria, Captiui: euentu, ut Commorientes, Crimen, Heautontimorumenos. Comœdiarum formæ ſunt tres: Palliatæ, græcum habitum referentes; quas nonnulli tabernarias uocant: Togatæ, iuxta formam perſonarum habitum togarum deſiderantes: Attellanæ, ſalibus & iocis compoſitæ; quæ in ſe non habent niſi uenuſtam elegantiam. Comœdia autem diuiditur in quatuor partes, Prologum, protaſin, Epitaſin, Cataſtrophen. Prologus eſt prima dictio à Græcis dicta πρόλογος, id eſt antecedens ueram fabulæ compoſitionem elocutio. eius ſpecies quatuor ſunt. συστατικὸς, commendaticius; quo fabula uel poeta commendatur: ἀναφορικὸς, relatiuus; quo aut aduerſario maledicta, aut gratiæ populo referuntur: ὑποθετικὸς, argumentatiuus, fabulæ argumentum exponens: μικτὸς, mixtus, omnia hæc in ſe continens. inter prologum, & pro-

logium quidam hoc intereſſe uoluerunt: quia prologus eſt ubi poeta excuſatur, aut fabula commendatur: prologium autem eſt, cum tantum de argumento dicitur. Protaſis eſt primus actus fabulæ, quo pars argumenti explicatur, pars reticetur ad populi expectationem tenendam. Epitaſis inuolutio argumenti, cuius elegantia connectitur. Cataſtrophe explicatio fabulæ, per quam euentus eius approbatur. In pleriſque fabulis ipſarum nomina priora ponebantur, quàm poetarum: in non nullis poetarum, quàm fabularum. cuius moris diuerſitatem antiquitas probat. nam cum primum aliqui fabulas ederent, ipſarum nomina pronunciabantur ante, quàm poetæ pronunciarentur, ne aliqua inuidia à ſcribendo deterreri poſſent. cum autem per editionem multarum poetæ iam eſſet auctoritas acquiſita, rurſus priora poetarum nomina proferebantur, ut per ipſorum uocabula fabulis attentio acquireretur. Actas diuerſis ludis manifeſtum eſt inſcribi. nam ludorum quatuor ſunt ſpecies, quos curules ædiles munere publico curant: Megalenſes, magnis dijs conſecrati, quos Græci μεγάλους θεοὺς appellant: Funebres, ad retinendum populum inſtituti, dum pompa funeri decreta in honorem patrieij uiri plene inſtruitur: Plebeij, qui pro ſalute plebis eduntur: Apollinares, Apollini conſecrati. In ſcena duæ aræ poni ſolebant, dextera Liberi, ſiniſtra eius dei, cui ludi fiebant. unde Terentius in Andria ait,

Ex ara hinc ſume uerbenas. * *multa deſunt.*

hinc Vlyſſem palliatum ſemper inducunt: ſiue quòd

aliquando

aliquando inſaniam ſimulauit, quo tempore tectum ſe eſſe uoluit, ne agnitus cogeretur in bella prodire: ſeu ob ſingularem ſapientiam, qua tectus, munitusq; plurimum ſocijs profuit: huius enim uirtutis erat, animi ſemper decipientis ingenium. non nulli Ithacæ incolas, ſicut Locros, palliatos fuiſſe commemorant. Achillis, & Neoptolemi perſonæ diademata habent, quamuis regalia ſceptra nunquam tenuerint. cuius argumenti probatio talis inducitur, quòd nunquam cum reliqua Græciæ iuuentute ad gerenda cum Troianis bella ſacramenta coniurationis inierunt, nec unquam ſub Agamemnonis imperio fuerunt. Comicis ſenibus candidus ueſtitus inducitur, quòd is antiquiſſimus fuiſſe memoratur. adoleſcentibus diſcolor attribuitur. ſerui comici amictu exiguo conteguntur, paupertatis antiquæ gratia, uel quo expeditiores agant. paraſiti cum intortis pallijs eueniunt. læto ueſtitus candidus, ærumnoſo obſoletus, purpureus diuiti, pauperi phœniceus datur, militi chlamys purpurea, puellæ habitus peregrinus inducitur. leno pallio uarij coloris utitur. meretrici ob auaritiam luteum datur. Syrmata dicta ſunt ab eo, quòd trahuntur: quæ res ab ſcenica luxuria inſtituta eſt. eadem in luctuoſis perſonis incuriam ſui per negligentiam ſignificant. Aulæa quoque in ſcena in terra ſternuntur, quòd pictus ornatus erat ex Attalica regia Romam uſque perlatus: pro quibus ſiparia ætas poſterior accepit. eſt autem minutum uelum, quod populo obſiſtit, dum fabularum actus commutantur. Diuerbia hiſtriones pronuncia-

 bant.

bant: Cantica uero temperabantur modis, non à poeta, ſed à perito artis muſicæ factis; neque enim omnia iiſdem modis in uno cantico agebantur, ſed ſæpe mutatis, ut ſignificant qui tres numeros in comœdijs ponunt: qui tres continent mutatos modos cantici illius. qui huiuſmodi modos faciebant, nomen in principio fabulæ & ſcriptoris, & actoris ſuperponebant. huiuſmodi adeo carmina ad tibias fiebant, ut his auditis multi ex populo ante dicerent, quam fabulam acturi ſcenici eſſent, quàm omnino ſpectatoribus ipſis antecedens titulus pronunciaretur. Agebantur autem tibijs paribus, aut imparibus, & dextris, aut ſiniſtris. dextræ autem tibiæ ſua grauitate ſeriam comœdiæ dictionem prænunciabant: ſiniſtræ & ſerranæ acuminis leuitate iocum in comœdia oſtendebant. ubi autem dextra & ſiniſtra acta fabula inſcribebatur, mixtim ioci & grauitates denunciabantur.

AELII DONATI IN ANDRIAM TERENTII PRAEFATIO.

COmœdia Andria, cum palliata ſit de loco nomen accepit, & à Menandro prius, & nunc ab ipſo Terentio: qui cum de Chryſide loqueretur, ſic ait:.

Hei uereor, ne quid Andria adportet mali.

& hoc commune uocabulum eſt & in græca, & in latina lingua. hæc maiori ex parte motoria eſt, continetq; actus amatorum adoleſcentium, & patrum piorum. callidi ſerui, aſtutæ ancillæ, ſeueri ſenes, adoleſcentuli liberales. in hac primæ partes ſenis Simonis ſunt, ſecundæ Daui, tertiæ Chremetis, & deinceps reliquorum. prologus in hac acer inducitur, & in aduerſarios non mediocriter exaſperatur: ſed tamen id ſubtiliter, ut omnia laceſſitus facere uideatur ac dicere. hic protaſis ſubtilis, epitaſis tumultuoſa, cataſtrophe pene tragica: & tamen repente ex his turbis in tranquillum peruenit. hæc prima acta eſt ludis Megalenſibus, M. Fuluio & M. Glabrione Aedilibus curulibus: egerunt L. Attilius Latinus Præneſtinus, & L. Ambiuius Turpio: modos fecit Flaccus Claudij tibijs paribus dextris & ſiniſtris: & eſt tota græca, edita M. Marcello & C. Sulpicio Conſulibus: pronunciataq; eſt Andria Terentij ob incognitum adhuc nomen poetæ, & minoris apud populũ auctoritatis, ac meriti. Diuerbijs et canticis lepide diſtincta eſt: et ſucceſſu ſpectata proſpero, hortamẽto poetæ fuit ad alias cõſcribẽdas. initiũ autem

tem προτατικὸν πρόσωπον, id eſt aduenticiam perſonam recepit Soſiæ, propter euoluendam argumenti obſcuritatem. perſona autem protatica ea intelligitur, quæ ſemel inducta in principio fabulæ, in nullis deinceps fabulæ partibus adhibetur. Adnotandum ſane, puellarum liberalium nullam orationem in proſcenio induci in comœdia palliata, præter inuocationem Iunonis Lucinæ: quæ & ipſa quoque poſt ſcenam fieri ſolet.

Eiuſdem argumentum in eandem.

*C*Hremes Atticus, pater Paſibulæ & Philumenæ, cum ex his duabus ſe Paſibulam perdidiſſe falſo crederet, relictam Athenis, nec uiſam poſteà multo tempore, tanquam unicam ſibi putabat Philumenam, quam Charinus adoleſcens Athenienſis adamabat unice, & ſibi petebat uxorem. ſed pater eam Pamphilo cuidam Simonis filio ultro deſponderat. qui Pamphilus contra ſororem Chryſidis ac peregrinam tum creditam Paſibulam ſupra dictam, alteram Chremetis filiam, ſub nomine Glycerij latenter ſic amauit, ut ex ea filium ſuſcepiſſet inſcio patre. qua re intellecta, commotus Simo pater Pamphili, dum per falſas nuptias tentat animum Pamphili, multis dolis à Dauo ipſe deluditur ſeruo, periculoq; Charini & Pãphili motus error in fabula: qui uſque ad eum finem ductus eſt, dum Athenas ueniens Andrius quidam Crito rem aperit, & nodum fabulæ ſoluat: per quem agnita Paſibula recipitur à parentibus, & traditur Pamphilo amanti: Philumena uero Charino deſpondetur, & traditur exoptanti. Perſpecto argumento, ſcire debemus hanc eſſe uirtutem poeticam, ut à nouiſſimis argumenti rebus incipiens, initium fabulæ & originem narratiue reddat ſpectatoribus, auctoremq; præſentem ſibi exhibeat, ubi finis eſt fabulæ. hunc enim ordinem & circulum poeticæ artis, uel uirtutis non modo ſecuti ſunt tragici, comiciq; auctores, ſed Homerus etiam &

Virgilius

virgilius tenuerunt. Diuiſionem actuum in latinis fabulis internoſcere difficile eſt. cauſam iam dudum demonſtrauimus. unde autem, aut quo modo, quamuis ægre, tamen intelligi, diſtinguiq; poſſint, eſt ope ræpretium dicere. Principio dicendum eſt, nullam perſonam egreſſam quinquies ultra exire poſſe. ſed illa re plerunque decipimur, quòd perſonam, cum tacuerit, egreſſam falſo putamus: quæ nihilo minus in proſcenio tacens loquendi tempus expectat. eſt igitur attente animaduertendum, ubi & quando ſcena uacua ſit ab omnibus perſonis, ut in ea chorus uel tibicen audiri poſſit: quod cum uiderimus, ibi actum eſſe finitum debemus agnoſcere. Confundit ſæpe lectorem id, quòd perſona in ſuperiori ſcena deſinens, & in proxima incipiens loqui non intelligitur ingreſſa: quod ipſum experientes ſtatim dijudicant de rerum ac temporum quantitate: poteſt enim fieri, ut & ingreſſa ſit, ac egreſſa, quam praue credimus de proſcenio non receſſiſſe. poſſe autem quinto egredi perſonam, non & neceſſe eſſe dicimus, ut appareat ultra exire non poſſe; in tragœdia parcius exire & ſolere pariter, & licere. Primus actus in Andria narrationem Simonis apud Soſiam continet argumenti: quod populus hac ocaſione perdiſcit: mox querelam apud ſe Daui de domino, & eiuſdem cum domino uerba, & rurſus eiuſdē ſerui deliberationem quid rerū gerat. Secundi actus hæc ſunt: Charini uerba, primo cum Byrrhia ſeruo, & poſt cum ipſo Pamphilo de nuptijs: Pamphili ſermo cum patre dolo conſentientis in nuptias: Byrrhiæ uerba: Daui callida oratio aduerſum

ſum ſenem. Tertio actui hæc attribuuntur: Myſidis cum obſtetrice colloquium, Dauo, ac Simone audientibus: partus Glycerij ſuſpectus ſeni, & Daui apud eum fraudulenta ſermocinatio: Simonis uerba cum Chremete de nuptijs: Daui perturbatio ac Pamphili. Quartum actum per hæc intelligimus. prima Carini uerba ſunt, indignantis uelut fidem ſibi non ſeruatam à Pamphilo: tum Myſidis uerba apud Pamphilum, eiuſdemq; queſtus: Daui adminiſtratio doli aduerſus Chremetem. In quinto actu Simonis & Chremetis prope iurgium, diſputatio, tum detectio fallaciarum Daui: tum indignatio patris aduerſus filium: tum Critonis interuentus, &, per eum cognitis rebus, in tranquillum res acta, ducentibus uxores, quas concupiuerant, Pamphilo & Charine. Illud non commouere nos debet, quòd in horum actuum diſtinctione uidentur de proſcenio non diſceſſiſſe perſonæ quædam: ſed tenere debemus, ideo Terentium uicinitatis mentionem feciſſe in principio, ut modico receptu & adeſſe, & abeſſe perſonam intelligamus. nihil ergo ſecus factum eſt ab antiquis, qui ad hunc modum Terentianas fabulas diuiſerunt.

VOLCATII

VOLCATII SEDIGITI DE COMICIS LATINIS IAMBI.

Multos incertos certare hanc rem uidimus,
Palmam poetæ comico cui deferant.
Eum, iudice me, errorem diſſoluam tibi:
Vt, contra ſi quis ſentiat, nil ſentiat.
Cæcilio palmam ſtatuo de comico.
Plautus ſecundus facile exuperat ceteros.
Dein Næuius qui ſeruet, pretio in tertio eſt.
Si quid quarto detur, dabitur Licinio.
Poſt inſequi Licinium facio Atilium.
In ſexto conſequetur hos Terentius.
Turpilius ſeptimum, Trabea octauum obtinet.
Nono loco eſſe facile facio Luſcium.
Antiquitatis cauſa, decimum addo Ennium.

De iiſdem Varronis iudicium.

Citat Nonius.

In argumentis Cæcilius poſcit palmam: in ethesin Terentius, in ſermonibus Plautus.

Ex eiuſdem libro V. de latino ſermone.

Citat Soſipater.

Ἤθη nulli alij ſeruare conuenit, quàm Titinnio, & Terentio. πάθη uero Trabea, Atilius, Cæcilius facile mouerant.

PERSONAE.

P E R S O N AE.

Simo	ſenex,
Soſia	ſeruus,
Dauus	ſeruus,
Myſis	ancilla,
Pamphilus	adoleſcens,
Carinus	adoleſcens,
Byrrhia	ſeruus,
Lesbia	obſtetrix,
Glycerium	Chremetis filia,
Chremes	ſenex,
Crito	hoſpes,
Dromo	ſeruus.

C. SVLPICII

C. SVLPICII APOLLINARIS PERIOCHA.

Sororem falſo creditam meretriculæ,
Genere Andriæ, Glycerium uitiat Pamphilus;
Grauidáq; facta, dat fidem uxorem ſibi
Fore hanc; nam aliam pater ei deſponderat
Gnatam Chremetis: atque ut amorem comperit,
Simulat futuras nuptias, cupiens, ſuus
Quid haberet animi filius, cognoſcere.
Daui ſuaſu non repugnat Pamphilus:
Sed ex Glycerio natum ut uidit puerulum
Chremes, recuſat nuptias, generum abdicat;
Mox filiam Glycerium inſperato agnitam
Dat Pamphilo hanc, aliam Carino coniugem.

ACTA LVDIS MEGALENSIB. M. FVLVIO, ET M'. GLABRIONE AEDILIB. CVRVLIB. EGERVNT L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATTILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII, TIBIIS PARIB. DEXTRIS, ET SINISTRIS. ET EST TOTA GRAECA, EDITA M. MARCELLO, C. SVLPICIO COS. anno ab urbe condita 588

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PROLOGVS.

Poeta cum primum animum ad ſcribendum appulit,
Id ſibi negoti credidit ſolum dari,
Populo ut placerent, quas feciſſet fabulas.
Verum aliter euenire multo intellegit:
Nam in prologis ſcribundis operam abutitur,
Non qui argumentum narret, ſed qui maleuoli
Veteris poetæ maledictis reſpondeat.
Nunc, quam rem uitio dent, quæſo animum aduortite.
Menander fecit Andriam, & Perinthiam.
Qui utramuis recte norit, ambas nouerit.
Non ita ſunt diſſimili argumento, ſed tamen
Diſſimili oratione ſunt factæ, ac ſtylo.
Quæ conuenere, in Andriam ex Perinthia
Fatetur tranſtuliſſe, atque uſum pro ſuis.
Iſti id uituperant factum, atque in eo diſputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciunt næ intellegendo, ut nihil intellegant.

Qui cum hunc accuſant, Næuium, Plautum, Ennium
Accuſant, quos hic noſter auctores habet:
Quorum æmulari exoptat neglegentiam
Potius, quàm iſtorum obſcuram diligentiam.
Dehinc ut quieſcant porro, moneo, & deſinant
Maledicere, malefacta ne noſcant ſua.
Fauete, adeſte æquo animo, & rem cognoſcite,
Vt pernoſcatis, ecquid ſpei ſit relliquum,
Poſthac quas faciet de integro comœdias,
Spectandæ, an exigendæ ſint uobis prius.

ACTVS PRIMI. SCENA I.

SIMO, SOSIA.

SI. Os iſthæc intro auferte: abite. Soſia

Ades dum: paucis te uolo. SO. dictum puta.

Nempe ut curentur recte hæc. SI. imo aliud. SO. quid eſt,

Quod tibi mea ars efficere hoc poſſit amplius?

SI. Nihil iſthac opus eſt arte ad hanc rem quam paro.

Sed ijs, quas ſemper in te intellexi ſitas,

Fide, & taciturnitate. SO. expecto, quid uelis.

SI. Ego poſtquam te emi à paruulo, ut ſemper tibi

Apud me iuſta, & clemens fuerit ſeruitus,

Scis. feci, è ſeruo ut eſſes libertus mihi,

Propterea quòd ſeruiebas liberaliter.

Quod habui ſummum pretium, perſolui tibi.

SO. In memoria habeo. SI. haud muto factũ. SO. gaudeo,

Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat Simo, &,

Id gratum fuiſſe aduorſum te, habeo gratiam.

Sed mi hoc moleſtum eſt: nam iſthæc commemoratio

Quaſi exprobratio eſt immemoris benefici.

Quin tu uno uerbo dic, quid eſt, quod me uelis.

SI. Ita faciam. hoc primum in hac re prædico tibi:

Quas credis eſſe has, non ſunt ueræ nuptiæ.

SO. Cur ſimulas igitur? SI. rẽ omnem à principio audies.

Eo pacto & gnati uitam, & conſilium meum

Cognoſces, & quid facere in hac re te uelim.

Nam is poſtquam exceſſit ex ephebis Soſia,

Liberius uiuendi fuit poteſtas: nam antea

Qui ſcire poſſes, aut ingenium noſcere,

Dum ætas, metus, magiſter prohibebant? SO. ita eſt.
SI. Quod plerique omnes faciunt adoleſcentuli,
Vt animum ad aliquod ſtudium adiungant, aut equos
Alere, aut canes ad uenandum, aut ad philoſophos:
Horum ille nihil egregie præter cetera
Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter.
Gaudebam. SO. non iniuria: nam id arbitror
Adprime in uita eſſe utile, ut NE QVID NIMIS.
SI. Sic uita erat: facile omneis perferre, ac pati:
Cum quibus erat cunque una, ijs ſeſe dedere,
Eorum obſequi ſtudijs, aduerſus nemini,
Nunquam præponens ſe alijs. ita facillime
Sine inuidia inuenias laudem, & amicos pares.
SO. Sapienter uitam inſtituit: nanque hoc tempore
OBSEQVIVM AMICOS, VERITAS
ODIVM PARIT.
SI. Interea mulier quædam ab hinc triennium
Ex Andro commigrauit huc uiciniæ,
Inopia, & cognatorum neglegentia
Coacta, egregia forma, atque ætate integra.
SO. Hei uereor, ne quid Andria apportet mali.
SI. Primum hæc pudice uitam, parce, ac duriter
Agebat, lana, ac tela uictum quæritans:
Sed poſtquam amans acceſſit, pretium pollicens,
Vnus, & item alter; ita ut ingenium eſt omnium
Hominum à labore procliue ad lubidinem,
Accepit conditionem, dein quæſtum occipit.
Qui tum illam amabant, forte, ita ut fit, filium
Perduxere illuc ſecum, ut una eſſet, meum.
Egomet continuo mecum: certe captus eſt:

Habet.

Habet. obſeruabam mane illorum ſeruulos
Venienteis, aut abeunteis: rogitabam, heus puer,
Dic ſodes, quis heri Chryſidem habuit? nam Andriæ
Illi id erat nomen. SO. teneo. SI. Phædrum, aut Cliniã
Dicebant, aut Niceratum. (nam hi tres tum ſimul
Amabant) eho, quid Pamphilus? quid? ſymbolum
Dedit, cœnauit. Gaudebam. item alio die
Quærebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
Quidquam attinere. enimuero ſpectatum ſatis
Putabam, & magnum exemplum continentiæ:
Nam qui cum ingenijs conflictatur eiuſmodi,
Neque commouetur animus in ea re tamen,
Scias poſſe habere iam ipſum ſuæ uitæ modum.
Cum id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia
Bona dicere, & laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid uerbis opus eſt? hac fama impulſus Chremes,
Vltro ad me uenit, unicam gnatam ſuam
Cum dote ſumma filio uxorem ut daret.
Placuit: deſpondi: hic nuptijs dictus eſt dies.
SO. Quid obſtat, cur non ueræ fiant? SI. audies.
Fere in diebus paucis, quibus hæc acta ſunt,
Chryſis uicina hæc moritur. SO. o factum bene:
Beaſti: metui à Chryſide. SI. ibi tum filius
Cum illis, qui amabant Chryſidẽ, una aderat frequẽs:
Curabat una funus: triſtis interim,
Non nunquam conlacrumabat. placuit tum id mihi.
Sic cogitabam: hic paruæ conſuetudinis
Cauſa mortem huius tam fert familiariter:
Quid, ſi ipſe amaſſet? quid mihi hic faciet patri?

Hæc ego putabam eſſe omnia humani ingeni
Manſuetiq; animi officia. quid multis moror?
Egomet quoque eius cauſa in funus prodeo,
Nihil ſuſpicans etiam mali. SO. *hem quid eſt?* SI. *ſcies.*
Effertur: imus. interea inter mulieres,
Quæ ibi aderant, forte unam aſpicio adoleſcentulam,
Forma. SO. *bona fortaſſe.* SI. *& uoltu Soſia*
Adeo modeſto, adeo uenuſto, ut nihil ſupra.
Quia tum mihi lamentari præter ceteras
Viſa eſt, & quia erat forma præter ceteras
Honeſta, & liberali; accedo ad pediſequas;
Quæ ſit, rogo. ſororem eſſe aiunt Chryſidis.
Percuſſit illico animum. at at, hoc illud eſt,
Hinc illæ lacrumæ, hæc illa eſt miſericordia.
SO. *Quàm timeo, quorſum euadas.* SI. *funus interim*
Procedit: ſequimur: ad ſepulcrum uenimus:
In ignem poſita eſt: fletur. interea hæc ſoror,
Quam dixi, ad flammam acceſſit imprudentius,
Sati', cum pericło. ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene diſſimulatum amorem, & celatum indicat:
Accurrit: mediam mulierem complectitur:
Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
Tum illa, ut conſuetum facile amorem cerneres,
Reiecit ſe in eum flens quam familiariter.
SO. *Quid ais?* SI. *redeo inde iratus, atque ægre ferens.*
Nec ſatis ad obiurgandum cauſæ. diceret,
Quid feci? quid commerui, aut peccaui pater?
Quæ ſeſe uoluit in ignem inijcere, prohibui,
Seruaui. honeſta oratio eſt. SO. *recte putas:*
Nam ſi illum obiurges, uitæ qui auxilium tulit;

Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?
SI. Venit Chremes poſtridie ad me, clamitans,
Indignum facinus, comperiſſe, Pamphilum
Pro uxore habere hanc peregrinam. ego illud ſedulo
Negare factum. ille inſtat factum. denique
Ita tum diſcedo ab illo, ut qui ſe filiam
Neget daturum. SO. non tu ibi gnatum? SI. ne hæc quidem
Sati' uehemens cauſa ad obiurgandum. SO. qui, cedo?
SI. Tute ipſe his rebus finem præſcripſti pater:
Prope adeſt, cum alieno more uiuendum eſt mihi:
Sine nunc meo me uiuere interea modo.
SO. Quis igitur relictus eſt obiurgandi locus?
SI. Si propter amorem uxorem nolit ducere:
Ea primum ab illo animaduertenda iniuria eſt.
Et nunc id operam do, ut per falſas nuptias
Vera obiurgandi cauſa ſit, ſi deneget;
Simul, ſceleratus Dauus ſi quid conſili
Habet, ut conſumat nunc, cum nihil obſint doli:
Quem ego credo manibus, pedibusq; obnixe omnia
Facturum, magis id adeo, mihi ut incommodet,
Quàm ut obſequatur gnato. S. quaproter? SI? rogas?
Mala mens, malus animu'. quem quidem ego ſi ſenſero.
Sedquid opu'ſt uerbis? ſin eueniat, quod uolo,
In Pamphilo ut nil ſit moræ: reſtat Chremes:
Qui mihi exorandus eſt, & ſpero confore.
Nunc tuum eſt officiũ, has bene ut adſimules nuptias,
Perterrefacias Dauum, obſerues filium,
Quid agat, quid cum illo conſilij captet. SO. ſat eſt:
Curabo: eamus iam nunc intro. SI. i præ, ſequar.

Non dubium eſt, quin uxorem nolit filius :
Ita Dauum modo timere ſenſi, ubi nuptias
Futuras eſſe audiuit. ſed ipſe exit foras.

ACTVS PRIMI SCENA II.

DAVVS, SIMO.

D. *Irabar, hoc ſi ſic abiret: et heri ſemper lenitas,*
m *Verebar, quorſum euaderet.*
Qui poſtquam audierat non datum iri filio uxorem ſuo,
Nunquam cuiquam noſtrum uerbum fecit, neque id ægre tulit.
S. *At nũc faciet, neque, ut opinor, ſine tuo magno malo.*
D. *Id uoluit, nos ſic nec opinanteis duci falſo gaudio,*
Speranteis iã amoto metu, interea oſcitantes opprimi,
Vt ne eſſet ſpatium cogitandi ad diſturbandas nũptias:
Aſtute. S. *carnufex quæ loquitur?* D. *herus eſt, neque præuideram.*
S. *Daue.* D. *hem, quid eſt?* S. *ehodum ad me.* D. *quid hic uolt?* S. *quid ais?* D. *qua de re?* S. *rogas?*
Meum gnatum rumor eſt amare. D. *id populus curat ſcilicet.*
S. *Hoccine agis, an non?* D. *ego uero iſthuc.* S. *ſed nunc ea me exquirere,*
Iniqui patris eſt : nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet:
Dum tempus ad eam rem tulit, ſiui animum ut expleret ſuum:

Nunc hæc dies aliam uitã adfert, alios mores poſtulat.
Dehinc poſtulo, ſiue æquum eſt, te oro Daue, ut redeat iam in uiam.

D. *Hoc quid ſit?* S. *omnes qui amant, grauiter ſibi dari uxorem ferunt.*

D. *Ita aiunt.* S. *tum ſi quis magiſtrum cepit ad eam rem improbum,*
Ipſum animum ægrotum ad deteriorem partem plerunque applicat.

D. *Non hercle intellego.* S. *non? hem.* D. *non: Dauus ſum, non Oedipus.*

S. *Nempe ergo aperte uis, quæ reſtant, me loqui.* D. *ſane quidem.*

S. *Si ſenſero hodie, quidquam in his te nuptijs*
Fallaciæ conari, quo fiant minus;
Aut uelle in ea re oſtendere, quàm ſis callidus:
Verberibus cæſum te in piſtrinum Daue dedam uſque ad necem,
Ea lege, atque omine, ut, ſi te inde exemerim, ego pro te molam.
Quid, hoc? intellextin'? an nondum etiam ne hoc quidem? D. *immo callide:*
Ita aperte ipſam rem modo locutus: nihil circuitione uſus es.

S. *Vbiuis, facilius paſſus ſim, quàm in hac re, me deludier.*

D. *Bona uerba quæſo.* S. *irrides? nihil me fallis. ſed dico tibi,*
Ne temere facias, neque tu hoc dicas tibi non prædictum. caue.

ACTVS

ACTVS PRIMI SCENA III.

DAVVS.

Nimuero Daue nihil loci eſt ſegnitiæ, neque ſocordiæ,
Quantum intellexi modo ſenis ſententiam de nuptijs.
Quæ ſi non aſtu prouidentur, me aut herum peſſundabunt.
Nec, quid agam, certum eſt, Pamphilum'ne adiutem, an auſcultem ſeni.
Si illum relinquo, eius uitæ timeo; ſin opitulor, huius minas:
Cui uerba dare difficile eſt: primum iam de amore, hoc comperit:
Me infenſus ſeruat, ne quam faciã in nuptijs fallaciã.
Si ſenſerit, perij; aut, ſi libitum fuerit, cauſam ceperit,
Quo iure, quaq; iniuria præcipitem in piſtrinũ dabit.
Ad hæc mala hoc mi accedit etiam: hæc Andria,
Siue iſta uxor, ſiue amica eſt, grauida è Pamphilo eſt:
Audireq; eorum eſt operæpretium audaciam:
Nam inceptio eſt amentium, haud amantium:
Quidquid peperiſſet, decreuerunt tollere:
Et fingunt quandam inter ſe nunc fallaciam,
Ciuem Atticam eſſe hanc: fuit olim quidam ſenex,
Mercator: nauem is fregit apud Andrum inſulam:
Is obijt mortem: ibi tum hanc eiectam Chryſidis
Patrem recepiſſe orbam, paruam. fabulæ.
Mihi quidem non hercle fit ueriſimile.
Atqui ipſis commentum placet.

Sed

Sed Myſis ab ea egreditur. at ego hinc me ad forũ, ut
Conueniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentem opprimat.

ACTVS PRIMI SCENA IIII.

MYSIS.

Vdiui Archillis iam dudum: Leſbiam a adduci iubes.
Sane pol illa temulenta eſt mulier, & temeraria,
Nec ſati' digna, cui cõmittas primo partu mulierem:
Tamẽ eam adducam. importunitatẽ ſpectate aniculæ:
Quia compotrix eius eſt. Di date facultatem obſecro
Huic pariundi, atque illi in alijs potius peccãdi locũ.
Sed quidnam Pamphilum exanimatum uideo? uereor, quid fiet.
Opperiar, ut ſciam, nunquidnam hæc turba triſtitiæ adferat.

ACTVS PRIMI SCENA V.

PAMPHILVS, MYSIS.

P. Occine eſt humanum factum, aut inceptum? hoccine officium patris? b
M. Quid illud eſt?
P. Pro deum, atque hominum fidem, quid eſt, ſi non hæc contumelia eſt?
Vxorem decreuit dare ſeſe mi hodie: non'ne oportuit
Præſciſſe me ante? non'ne prius cõmunicatũ oportuit?

M. Miſeram

M. Miſeram me, quod uerbum audio? P. quid Chremes? qui denegauerat,
Se commiſſurũ mihi gnatã ſuam uxorem: mutauit id:
Quoniam me immutatum uidet.
Ita'ne obſtinate operam dat, ut me à Glycerio miſerum abſtrahat?
Quod ſi fit, pereo funditus.
Adeon' hominem inuenuſtum eſſe, aut infelicem quenquam, ut ego ſum?
Pro deum, atque hominum, nullon' ego
Chremetis pacto affinitatẽ effugere potero? quot modis
Contemptus, ſpretus? facta, tranſacta omnia.. hem
Repudiatus repetor, quamobrem? niſi ſi id eſt, quod ſuſpicor:
Aliquid monſtri alũt: ea quoniã nemini obtrudi poteſt,
Itur ad me. M. oratio hæc me miſerã exanimauit metu.
P. Nam quid ego dicam de patre? ah
Tantam'ne rem tam neglegenter agere? præteriens modo
Mihi apud forum, uxor tibi ducenda eſt Pamphile hodie, inquit: para:
Abi domũ. id mihi uiſus ẽ dicere, abi cito, et ſuſpẽde te.
Obſtupui. cenſen' ullum me uerbum potuiſſe proloqui?
Aut ullam cauſam, ineptam ſaltem, falſam, iniquam? obmutui.
Quod ſi ego prius id reſciſſem; quid facerem, ſi quis nunc me roget;
Aliquid facerem, ut hoc ne facerem. ſed nunc primum quid exequar?
Tot meme impediunt curæ, quæ meum animum diuerſe

uerſe trahunt;
Amor, huius miſericordia, nuptiarum ſolicitatio,
Tum patris pudor, qui me tam leni paſſus eſt animo uſque adhuc,
Quæ meo cunque animo libitum eſt, facere: ei'ne ego ut aduorſer? hei mihi,
Incertum eſt, quid agam. M. *miſera timeo, hoc incertum quorſum accidat.*
Sed nunc peropu' eſt, aut hunc cum ipſa, aut me aliquid de illa aduorſum hunc loqui.
Dum in dubio eſt animus, paulo momento huc illuc impellitur.
P. *Quis hic loquitur? Myſis ſalue.* M. *o ſalue Pamphile.*
P. *quid agit?* M. *rogas?*
Laborat è dolore: atque ex hoc miſera ſolicita eſt, diem
Quia olim in hunc ſunt conſtitutæ nuptiæ: tum autem hoc timet,
Ne deſeras ſe. P. *hem, ego'ne iſthuc conari queam?*
Ego propter me illam decipi miſeram ſinam?
~~*Quæ mihi ſuum animum, atque omnem uitam credidit,*~~
Quam ego animo egregie caram pro uxore habuerim;
Bene, & pudice eiu' doctum, atque eductum, ſinam,
Coactum egeſtate ingenium immutarier?
Non faciam. M. *haud uereor, ſi in te ſolo ſit ſitum:*
Sed uim ut queas ferre. P. *adeon' me ignauum putas?*
Adeon' porro ingratum, aut inhumanum, aut ferum,
Vt neque me conſuetudo, neque amor, neque pudor
Commoueat, neque commoneat, ut ſeruem fidem?
M. *Vnum hoc ſcio, hanc meritam eſſe, ut memor eſſes ſui.*
P. *Memor eſſem? ò Myſis Myſis, etiam nunc mihi*

Scripta

Scripta illa dicta ſunt in animo Chryſidis
De Glycerio. iam ferme moriens me uocat:
Acceſſi: uos ſemotæ: nos ſoli: incipit:
Mi Pamphile, huius formam, atque ætatem uides:
Nec clam te eſt, quàm illi utræque res inutiles
Et ad pudicitiam, & tutandam ad rem ſient.
Quòd ego per hanc te dextram oro, & genium tuum,
Per tuam fidem, perq́; huius ſolitudinem
Te obteſtor, ne abs te hanc ſegreges, neu deſeras,
Si te in germani fratris dilexi loco,
Siue hæc te ſolum ſemper fecit maxumi,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.
Te iſti uirum do, amicum, tutorem, patrem:
Bona noſtra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei.
Hác mi in manum dat: mors continuo ipſam occupat.
Accepi: acceptam ſeruabo. M. *ita ſpero quidem.*
P. *Sed cur tu ab illa?* M. *obſtetricem accerſo.* P. *propera:*
Atque audin'? uerbum unum caue de nuptijs,
Ne ad morbum hoc etiam. M. *teneo.*

ACTVS SECVNDI SCENA PRIMA.

CHARINVS, BYRRHIA, PAMPHILVS.

Vid ais Byrrhia?
q *Datur illa Pamphilo hodie nuptum?* B. *ſic eſt.* C. *qui ſcis Byrrhia?*
B. *Apud forum modo de Dauo audiui.* C. *uæ uæ miſero mihi.*
Vt animus in ſpe, atque in timore uſque antehac attentus

tentus fuit,
Ita, poſtquam adempta ſpes eſt, laſſus, cura confectus ſtupet.

B. *Quæſo ædepol Charine, quoniam id fieri, quod uis, non poteſt,*
Velis id, quod poſſit. C. *nihil aliud, niſi Philumenam, uolo.*

B. *Ah, quanto ſatius eſt, id operam te dare,*
Iſtum qui amorem ex animo amoueas, quàm id loqui,
Quo magis libido fruſtra incendatur tua.

C. *Facile omnes, cum ualemus, recta conſilia ægrotis damus.*
Tu ſi hic ſis, aliter ſentias. B. *age age, ut lubet.* C. *ſed Pamphilum*
Video. omnia experiri certum eſt prius, quàm pereo. B. *quid hic agit?*

C. *Ipſum hunc orabo: huic ſupplicabo: amorem huic narrabo meum:*
Credo, impetrabo, ut aliquot ſaltē nuptijs prodat dies.
Interea fiet aliquid, ſpero. B. *id aliquid nihil eſt.* C. *Byrrhia,*
Quid tibi uidetur? adeon' ad eum? B. *quid ni? ſi nihil impetres,*
Vt te arbitretur ſibi paratum mœchum, ſi illam duxerit.

C. *Abi hinc, abi in malam crucem cum ſuſpicione iſthac, ſcelus.*

P. *Charinum uideo, ſalue.* C. *o ſalue Pamphile:*
Ad te aduenio, ſpem, ſalutē, auxiliū, conſiliū expetēs.

P. *Neque pol conſili locum habeo, neque auxilij copiam.*

Sed

Sed iſthuc quidnam eſt? C. hodie uxorem ducis? P. aiunt. C. Pamphile,

Si id facis, hodie poſtremum me uides. P. quid ita? C. hei mihi,

Vereor dicere: huic dic quæſo Byrrhia. B. ego dicam. P. quid eſt?

Sponſam hic tuam amat. P. næ iſte haud mecum ſentit. ehodum dic mihi,

Nunquidnam amplius tibi cum illa fuit Carine? C. ah Pamphile,

Nil. P. quàm uellem. C. nunc te per amicitiam, & per amorem obſecro,

Principio ut ne ducas. P. dabo equidem operam. C. ſed ſi id non potes,

Aut tibi nuptiæ hæ ſunt cordi. P. cordi? C. ſaltem aliquot dies

Profer, dum proficiſcor aliquò, ne uideam. P. audi nunc iam:

Ego Carine neutiquam officium eſſe liberi puto,

Cum is nil promereat, poſtulare id gratiæ apponi ſibi.

Nuptias effugere ego iſtas malo, quàm tu adipiſcier.

C. Reddidiſti animum. P. nunc ſi quid potes aut tu, aut hic Byrrhia,

Facite, fingite, inuenite, efficite, qui detur tibi:

Ego id agam, mihi qui ne detur. C. ſat habeo. P. Dauum optume

Video. huius conſilio fretus ſum. C. at tu hercle haud quidquam mihi,

Niſi ea, quæ nihil opu' ſunt ſciri. fugin' hinc? B. ego uero ac lubens.

ACTVS

ACTVS SECVNDI SCENA II.

DAVVS, CHARINVS, PAMPHILVS.

D. I boni, boni quid porto? ſed ubi inueniam Pamphilum,
Vt metum, in quo nunc eſt, adimam, atque expleam animum gaudio?
C. Lætus eſt, neſcio quid. P. nihil eſt. nondum hæc reſciuit mala.
D. Quem ego nunc credo, ſi iam audierit ſibi paratas nuptias,
C. Audin' tu illum? D. toto me oppido exanimatum quærere.
Sed ubi quæram? aut quo nunc primum intendam? C. ceſſas alloqui?
D. Abeo. P. Daue ades, reſiſte. D. quis homo eſt, qui me? o Pamphile,
Te ipſum quæro. euge o Charine: ambo opportune: uos uolo.
P. Daue, perij. D. quin tu hoc audi. P. interij. D. quid timeas, ſcio.
C. Mea quidem hercle in dubio uita eſt. D. & tu quid, ſcio.
P. Nuptiæ mihi. D. & id ſcio. P. hodie. D. obtundis, tametſi intelligo.
Id paues, ne ducas tu illam: tu autem, ut ducas. C. rem tenes.
P. Iſthuc ipſum. D. atque iſthuc ipſum, nil pericli eſt: me uide.

P. Obſecro te, quamprimum hoc me libera miſerum metu. D. hem,
Libero: uxorem tibi iam non dat Chremes. P. qui ſcis? D. ſcio.
Tuus pater modo me prehendit: ait, tibi uxorem dare
Hodie, item alia multa, quæ nunc non eſt narrandi locus:
Continuo ad te properans percurro ad forum, ut dicam tibi hæc.
Vbi te non inuenio, ibi aſcendo in quendam excelſum locum;
Circunſpicio: nuſquam. forte ibi huius uideo Byrrhiã:
Rogo: negat uidiſſe: mihi moleſtum: quid agã, cogito.
Redeunti interea ex ipſa re mi incidit ſuſpectio: hem,
Paululum obſoni, ipſus triſtis, de improuiſo nuptiæ:
Non cohærent. P. quorſumnam iſthuc? D. egomet continuo ad Chremem.
Cum illò aduenio, ſolitudo ante oſtium: iam id gaudeo.
P. Recte dicis, perge. D. maneo: interea introire neminẽ
Video, exire neminem, matronam nullam, in ædibus
Nil ornati, nil tumulti. acceſſi, introſpexi. P. ſcio.
Magnum ſignum. D. num uidentur conuenire hæc nuptijs?
P. Non, opinor Daue. D. opinor, narras? non recte accipis.
Certa res eſt. etiã puerũ inde abiens conueni Chremis,
Olera, & piſciculos minutos ferre obolo in cœnã ſeni.
C. Liberatus ſum Daue hodie tua opera. D. at nullus quidem.
C. Quid ita? nempe huic prorſus illam non dat. D. ridiculum

diculum caput.
Quaſi neceſſe ſit, ſi huic non dat, te illá uxorem ducere.
Niſi uides, niſi ſenis amicos oras, ambis. C. bene mones.
Ibo: etſi hercle ſæpe iam me ſpes hæc fruſtrata eſt. uale.

ACTVS SECVNDI SCENA III.

PAMPHILVS, DAVVS.

P. Vid igitur ſibi uolt pater? cur ſimulat? D. ego dicam tibi.
Si id ſuccenſeat nunc, quia non det tibi uxorem Chremes,
Ipſuˀ ſibi eſſe iniurius uideatur: neque id iniuria:
Prius, quàm tuum, ut ſeſe habeat, animum ad nuptias perſpexerit.
Sed ſi tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet:
Tum illæ turbæ fient. P. quid? uis, patiar? D. pater eſt Pamphile.
Difficile eſt. tum hæc ſola eſt mulier. dictum ac factum inuenerit
Aliquam cauſam, quamobrem eijciat oppido. P. eijciat? D. cito.
P. Cedo igitur, quid faciam Daue? D. dic te ducturum. P. hem. D. quid eſt?
P. Ego dicam? D. cur non? P. nunquam faciam. D. ne nega.
P. Suadere noli. D. ex ea re quid fiat, uide.
P. Vt ab illa excludar, huc concludar. D. non ita eſt.
Nempe hoc ſic eſſe opinor dicturum patrem:
Ducas uolo hodie uxorem, tu, ducam, inquies:

Cedo, quid iurgabit tecum? hic reddes omnia,
Quæ nunc ſunt certa ei conſilia, incerta ut ſient,
Sine omni periclo: nam hocce haud dubium eſt, quin Chremes
Tibi non det gnatam: nec tu ea cauſa minueris
Hæc quæ facis, ne is mutet ſuam ſententiam.
Patri dic uelle: ut, cum uelit tibi iure iraſci, nō queat.
Nam quod tu ſperas, propulſabo facile. uxorem his moribus
Dabit nemo. inopem inueniet potius, quàm te corrumpi ſinat:
Sed ſi te æquo animo ferre accipiet, neglegentē feceris.
Aliam otioſus quæret: interea aliquid acciderit boni.
P. Itan' credis? D. haud dubium id quidem eſt. P. uide, quò inducas. D. quin taces?
P. Dicam. puerum autem ne reſciſcat mihi eſſe ab illa, cautio eſt:
Nam pollicitus ſum ſuſcepturum. D. o facinus audax. P. hanc fidem
Sibi, me obſecrauit, qui ſe ſciret non deſerturum, ut darem.
D. Curabitur. ſed pater adeſt. caue, te eſſe triſtem ſentiat.

ACTVS SECVNDI SCENA IIII.

SIMO, DAVVS, PAMPHILVS.

S. Reuiſo, quid agant, aut quid captent conſili.
D. Hic nunc nō dubitat, quin te ducturū neges:
Venit meditatus alicunde ex ſolo loco:
Orationem ſperat inueniſſe ſe,

Quæ differat te; proin' tu face, apud te ut ſies.

P. Modo ut poſſim. D. crede mihi hoc inquam Pamphile,
Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
Vnum eſſe uerbum, ſi te dices ducere.

ACTVS SECVNDI SCENA V.

BYRRHIA, SIMO, DAVVS, PAMPHILVS.

B. Erus me, relictis rebus, iuſſit Pamphilum
Hodie obſeruare, ut, quid ageret de nuptijs,
Scirē. id propterea nūc hūc uenientē ſequor.
Ipſum adeo præſto uideo, cum Dauo. hoc agam.
S. Vtrunque adeſſe uideo. D. hem ſerua. S. Pamphile.
D. Quaſi de improuiſo reſpice ad eum. P. hem pater.
D. Probe. S. hodie uxorem ducas, ut dixi, uolo.
B. Nunc noſtræ parti timeo, quid hic reſpondeat.
P. Neque iſthic, neque alibi tibi uſquam erit in me mora.
B. hem.
D. Obmutuit. B. quid dixit? S. facis, ut te decet,
Cum iſthuc, quod poſtulo, impetro cum gratia.
D. Sum uerus? B. herus, quantum audio, uxore excidit.
S. I iam nunc intro, ne in mora, cum opu' ſit, ſies.
P. Eo. B. nullá'ne in re eſſe homini cuiquam fidem?
Verum illud uerbum eſt, uolgo quod dici ſolet,
Omnes ſibi melius malle eſſe, quàm alteri.
Ego illam uidi uirginem: forma bona
Memini uidere: quo æquior ſum Pamphilo,
Si ſe illam in ſomnis, quàm illum, amplecti maluit.
Renunciabo, ut pro hoc malo mihi det malum.

ACTVS SECVNDI SCENA VI.

DAVVS, SIMO.

D. Ic nunc me credit aliquam ſibi fallaciam
Portare, & ea me hic reſtitiſſe gratia.
S. Quid Dauus narrat? D. æque quidquam nunc quidem.
S. Nihil'ne? hem. D. nihil prorſus. S. atqui expectabam quidem.
D. Præter ſpem euenit: ſentio: hoc male habet uirum.
S. Potin' es mihi uerum dicere? D. nihil facilius.
S. Num illi moleſtæ quidpiam hæ ſunt nuptiæ,
Huiuſce propter conſuetudinem hoſpitæ?
D. Nihil hercle: aut, ſi adeo, bidui eſt, aut tridui
Hæc ſolicitudo: noſtin'? deinde deſinet:
Etenim eam ſecum rem recta reputauit uia.
S. Laudo. D. dum licitum eſt illi, dumq; ætas tulit,
Amauit: tum id clam: cauit, ne unquam infamiæ
Ea res ſibi eſſet, ut uirum fortem decet.
Nunc uxore opus eſt: animum ad uxorem appulit.
S. Subtriſtis uiſu' eſt eſſe aliquantulum mihi.
D. Nihil propter hanc rem: ſed eſt, quod ſuccenſet tibi.
S. Quidnam eſt? D. puerile eſt. S. quid eſt? D. nihil. S. quin dic, quid eſt.
D. Ait nimium parce facere ſumptum. S. me'ne? D. te.
Vix, inquit, drachmis obſonatus eſt decem:
Num filio uidetur uxorem dare?
Quem, inquit, uocabo ad cœnam meorum æqualium
Potiſſimum nunc? &, quod dicendum hic ſiet,
Tu quoque perparce nimium. non laudo. S. tace.

D.

D. Commoni. S. ego, iſthæc recte ut fiant, uidero.
Quidnam hoc rei eſt? quidnam hic uolt ueterator ſibi?
Nam ſi hic mali eſt quidquam, hem illic eſt huic rei caput.

ACTVS TERTII SCENA PRIMA.

MYSIS, SIMO, DAVVS, LESBIA, GLYCERIVM.

M. Ta pol quidem res eſt, ut dixti Lesbia:
1 Fidelem haud ferme mulieri inuenias uirum.
S. Ab Andria eſt ancilla hæc. quid narras? D. ita eſt.
M. Sed hic Pamphilus. S. quid dicit? M. firmauit fidem.
S. hem.
D. Vtinam aut hic ſurdus, aut hæc muta facta ſit.
M. Nam quod peperiſſet, iuſſit tolli. S. ô Iupiter,
Quid ego audio? actũ eſt, ſiquidem hæc uera prædicat.
L. Bonum ingenium narras adoleſcentis. M. optimum.
Sed ſequere me intro, ne in mora illi ſis. L. ſequor.
D. Quod remedium nunc huic malo inueniã? S. quid hoc?
Adeon' eſt demens? ex peregrina? iam ſcio: ah
Vix tandem ſenſi ſtolidus. D. quid hic ſenſiſſe ait?
S. Hæc primum adfertur iam mihi ab hoc fallacia.
Hanc ſimulant parere, quo Chremetem abſterreant.
G. Iuno Lucina fer opem, ſerua me obſecro.
S. Hui, tam cito? ridiculum. poſtquam ante oſtium
Me audiuit ſtare, approperat. non ſat commode
Diuiſa ſunt temporibus tibi Daue hæc. D. mihin'?

SI. Num immemores diſcipuli? D. ego, quid narres, neſcio.
SI. Hiccine ſi me imparatum in ueris nuptijs
Adortus eſſet, quos mihi ludos redderet?
Nunc huius periclo fit. ego in portu nauigo.

LESBIA SIMO DAVVS.

Dhuc Archillis, quæ adſolent, quæq; oportet
a Signa ad ſalutem eſſe, omnia huic eſſe uideo.
Nunc primum fac, iſthæc ut lauet: poſt deinde,
Quod iuſſi ei dare bibere, & quantum imperaui,
Date: mox ego huc reuertor.
Per, æcaſtor, ſcitu' puer natu' eſt Pamphilo.
Deos quæſo, ut ſit ſuperſtes: quandoquidem ipſe eſt ingenio bono,
Cumq; huic ueritus eſt optumæ adoleſcenti facere iniuriam.
SI. Vel hoc quis non credat, qui norit te, abs te eſſe ortum?
D. quidnam id eſt?
SI. Non imperabat coram, quid opus facto eſſet puerperæ:
Sed poſtquam egreſſa eſt, illis, quæ ſunt intus, clamat de uia.
O Daue, itan' contemnor abs te? aut itane tandem idoneus
Tibi uideor eſſe, quem tã aperte fallere incipias dolis?
Saltem accurate, ut metui uidear certe, ſi reſciuerim.
D. Certe hercle nunc hic ſe ipſus fallit, haud ego. SI. edixin' tibi?

Interminatus

Interminatus ſum, ne faceres? num ueritus? quid rettulit?

Credon' tibi hoc, nunc peperiſſe hanc è Pamphilo?

D. *Teneo, quid erret: quid ego agam, habeo.* S. *quid taces?*

D. *Quid credas? quaſi non tibi renunciata ſint hæc ſic fore.*

S. *Mihin' quiſquam?* D. *eho, an tute intellexti hoc adſimulari?* S. *irrideor.*

D. *Renunciatum eſt: nam qui iſthæc tibi incidit ſuſpectio?*

S. *Qui? quia te noram.* D. *quaſi tu dicas, factum id conſilio meo.*

S. *Certe enim ſcio.* D. *non ſatis me pernoſti etiam, qualis ſim, Simo.*

S. *Ego'ne te?* D. *ſed, ſi quid narrare occœpi, continuo dari Tibi uerba cenſes.* S. *falſo.* D. *itaque hercle nihil iam mutire audeo.*

S. *Hoc ego ſcio unũ, neminẽ peperiſſe hic.* D. *intellextin'? Sed nihilo ſecius mox deferent puerum huc ante oſtiũ. Id ego iam nunc tibi renuncio here futurũ, ut ſis ſciẽs: Ne hoc poſterius dicas, Daui factum conſilio, aut dolis. Prorſus à me opinionem hanc tuam ego eſſe amotam uolo.*

S. *Vnde id ſcis?* D. *audiui, & credo. multa concurrunt ſimul,*

Qui coniecturam hanc nunc facio. iam primum hæc ſe è Pamphilo

Grauidam dixit eſſe. inuentum eſt falſum. nunc, poſtquam uidet

Nuptias domi apparari, miſſa eſt ancilla illico

Obſtetricem

Obſtetricem accerſitum ad eam, & puerum ut adferret ſimul.
Hoc niſi fit, puerum ut tu uideas, nil mouetur nuptiæ.
S. Quid ais? cum intellexeras,
Id conſilij capere, cur non dixti extemplo Pamphilo?
D. Quis igitur eum ab illa abſtraxit, niſi ego? nam omnes nos quidem
Scimus, quàm miſere hanc amarit: nunc ſibi uxorem expetit.
Poſtremo id mihi da negoti. tu tamen idem has nuptias
Perge facere ita, ut facis: & id ſpero adiuturos deos.
S. Imo abi intro. ibi me opperire, &, quod parato opus eſt, para.
Non impulit me, hæc nunc omnino ut crederem.
Atque haud ſcio, an, quæ dixit, ſint uera omnia:
Sed paruipendo. illud mihi multo maxumum eſt,
Quod mihi pollicitu'eſt ipſus gnatus. nunc Chremem
Conueniam: orabo gnato uxorem: ſi impetro,
Quid alias malim, quàm hodie has fieri nuptias?
Nam gnatus quod pollicitu'eſt, haud dubium eſt mihi,
Si nolit, quin eum merito poſſim cogere.
Atque adeo in tempore eccum ipſum obuiam Chremem.

SIMO, CHREMES.

in ha scena cognoscitur ... falsis uera fiunt nuptiæ

S. Iubeo Chremetem. C. oh, te ipſum quærebā.
S. & ego te. C. optato aduenis.
Aliquot me adiere, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam

Meam

Meá nubere tuo gnato: id uiſo, tu'ne, an illi inſaniát.

S. *Auſculta paucis: & quid ego te uelim, & tu quod quæris, ſcies.*

C. *Auſculto: loquere, quid uelis.*

S. *Per ego te deos oro, & noſtram amicitiam Chreme,*
Quæ incepta à paruis cum ætate accreuit ſimul;
Perq́; unicam gnatam tuam, & gnatum meum,
Cuius tibi poteſtas ſumma ſeruandi datur;
Vt me adiuues in hac re, atque ita, uti nuptiæ
Fuerant futuræ, fiant. C. *ah ne me obſecra:*
Quaſi hoc te orando à me impetrare oporteat.
Alium eſſe cenſes nunc me, atque olim, cum dabam?
Si in rem eſt utrique, ut fiant, accerſi iube.
Sed ſi ex ea re plus mali eſt, quàm commodi
Vtrique; id oro te, in commune ut conſulas,
Quaſi illa tua ſit, Pamphiliq́; ego ſim pater.

S. *Imo ita uolo, itaq́; poſtulo ut fiat, Chreme:*
Neque poſtulem abs te, niſi ipſa res moneat. CH. *quid eſt?*

S. *Iræ ſunt inter Glycerium, & gnatum.* C. *audio.*

S. *Ita magnæ, ut ſperem poſſe auelli.* C. *fabulæ.*

S. *Profectò ſic eſt.* C. *ſic hercle, ut dicam tibi:*
AMANTIVM *iræ, amoris integratio eſt.*

S. *Hem, id te oro, ut ante camus, dum tempus datur,*
Dumq́; eius lubido occluſa eſt contumelijs,
Prius quàm harum ſcelera, & lacrumæ confictæ dolis
Reducant animum ægrotum ad miſericordiam,
Vxorem demus. ſpero conſuetudine, &
Coniugio liberali deuictum Chreme,
Dehinc facile ex illis ſeſe emerſurum malis.

C. Tibi

C. Tibi ita uidetur: at ego non poſſe arbitror
Neque ilum hanc perpetuo habere, neque me perpeti.
S. Qui ſcis ergo iſthuc, niſi periclum feceris?
C. At iſthuc periclum in filia fieri, graue eſt.
S. Nempe incommoditas denique huc omnis redit;
Si eueniat, quod di prohibeant, diſceſſio.
At ſi corrigitur, quot commoditates, uide:
Principio amico filium reſtitueris;
Tibi generum firmum, & filiæ inuenies uirum.
C. Quid iſthuc? ſi iſthuc animum induxti eſſe utile,
Nolo tibi ullum commodum in me claudier.
S. Merito te ſemper maxumi feci Chreme.
C. Sed quid ais? S. quid? C. qui ſcis eos nunc diſcordare
inter ſe?
S. Ipſu' mihi Dauos, qui intimu' eſt eorum conſilijs, dixit:
Et is mihi ſuadet, nuptias, quantũ queã, ut maturem.
Num cenſes faceret, filium niſi ſciret eadẽ hæc uelle?
Tute adeo iam eius audies uerba, heus euocate huc
Dauom.
Sed eccum uideo ipſum foras exire.

ACTVS TERTII SCENA IIII.

DAVVS, SIMO, CHREMES.

D. D te ibam. S. quidnam eſt?
D. Cur non acceerſitur? iam aduesperaſcit.
S. audin' tu illum?
Ego dudum non nil ueritus ſum Daue abs te, ne faceres idem,

Dauus seni insultans hortatur eum ad faciendas nuptias. non .s. putabat fore ut sic ageretur. cum q. uidet serio se agere de tradenda filia, exanimatus redditur.

Quod

Quod uolgus ſeruorum ſolet, dolis ut me deluderes,
Propterea quòd amat filius. D. *egon' iſthuc facerem?* S. *credidi:*
Idq́; adeo metuens uos celaui, quod nunc dicam. D. *quid?* S. *ſcies:*
Nam propemodum habeo iam tibi fidem. D. *tandem agnoſti, qui ſiem.*
S. *Non fuerant nuptiæ futuræ.* D. *quid non?* S. *ſed ea gratia*
Simulaui, uos ut pertentarem. D. *quid ais?* S. *ſic eſt res.* D. *uide.*
Nunquam quiui ego iſthuc intellegere. uah conſilium callidum.
S. *Hoc audi. ut hinc te iuſſi introire, opportune hic fit mihi obuiam.*
D. *Hem numnam periịmu'?* S. *narro, quæ tu dudum narraſti mihi.*
D. *Quidnam audio?* S. *gnatam ut det oro, uixq́; id exoro.* D. *cecidi.*
S. *Hem, quid dixti?* D. *optume inquam factum.* S. *nunc per hunc nulla eſt mora.*
C. *Domum modo ibo: ut apparentur, dicam: atque huc renuncio.*
S. *Nunc te oro Daue, quoniam ſolus mihi effeciſti has nuptias.*
D. *Ego uero ſolus.* S. *corrigere mihi gnatũ porro enitere.*
D. *Faciam hercle ſedulo.* S. *potes nunc, dum animus iritatus eſt.*
D. *Quieſcas.* S. *age igitur: ubi nunc eſt ipſus?* D. *mirum, ni domi eſt.*

S. *Ibo*

S. Ibo ad eum, atque eadem hæc, quæ tibi dixi, dicam itidem illi. D. nullu' ſum.
Quid cauſæ eſt, quin hinc in piſtrinum recta proficiſcar uia?
Nihil eſt preci loci relictum: iam perturbaui omnia:
Herum feſelli: in nuptias conieci herilem filium:
Feci hodie, ut fierent, inſperante hoc, atque inuito Pamphilo.
Hem aſtutias. quòd ſi quieſſem, nihil eueniſſet mali.
Sed eccum ipſum uideo: occidi:
Vtinam mihi eſſet aliquid hic, quò nunc me præcipitem darem.

ACTVS TERTII SCENA V.

PAMPHILVS. DAVVS.

stomachatur Pamph. quod dolosi Daui consilium secutus se ducturum uxorem patri responderit. P.

Bi illic ſcelus eſt, qui me perdidit? D. perij.
P. atque hoc confiteor,
Iure obtigiſſe: quandoquidem tam iners, tam nulli conſili
Sum. ſeruon' fortunas meas me commiſiſſe futili?
Ergo pretium ob ſtultitiam fero: ſed inultum id nunquam à me auferet.

metaphora a uase futili et rimoso in summo periculo usurpata

D. Poſthac incolumem ſat ſcio fore me, nunc ſi euito hoc malum.
P. Sed quid ego nunc dicam patri? negabon' uelle me, modo
Qui ſum pollicitus ducere? qua fiducia id facere audeā?

Nec,

Nec, quid me nunc faciam, ſcio. D. nec de me equidẽ, atque id ago ſedulo.
Dicam aliquid iam inuenturum, ut huic malo aliquam producam moram. P. oh.
D. Viſus ſum. P. ehodum bone uir, quid ais? uiden' me conſilijs tuis
Miſerum impeditum eſſe? D. at iam expediam. P. expedies? D. certe Pamphile.
P. Nempe ut modo. D. imo melius ſpero. P. oh, tibi ego ut credam furcifer?
Tu rem impeditam, & perditam reſtituas? hem quo fretu' ſim,
Qui me hodie ex tranquilliſſima re cõiecisti in nuptias.
An non dixi hoc eſſe futurum? D. dixti. P. quid meritus es? D. crucem.
Sed paululum ſine ad me ut redeam: iam aliquid diſpiciam. P. hei mihi,
Cur non habeo ſpatium, ut de te ſumam ſupplicium, uti uolo:
Nanque hocce tempus, præcauere mihi me, haud te ulciſci, ſinit.

ACTVS QVARTI SCENA PRIMA.

CHARINVS, PAMPHILVS DAVVS.

increpat Charinus Pamphilum.

C. Occine credibile eſt, aut memorabile,
Tanta uecordia innata cuiquam ut ſiet,
Vt malis gaudeat alienis, atq; ex incõmodis
Alterius

Alterius ſua ut comparet commoda ? ah
Id'ne eſt uerum ? imo id genus eſt hominum peſſumum,
In denegando modo queis pudor eſt paululum :
Poſt ubi iam tempus eſt promiſſa perfici,
Tum coacti neceſſario ſe aperiunt, & timent,
Et tamen res cogit eos denegare. ibi
Tum impudentiſſima eorum oratio eſt:
Quis tu es ? qui mihi es ? cur meam tibi ? heus,
Proxumus ſum egomet mihi. attamen, ubi fides eſt,
Si roges, nihil pudet. hic, ubi opus eſt,
Non uerentur : illic, ubi nihil opus eſt, ibi uerentur.
Sed quid agam ? adeam'ne ad eum, & cum eo iniuriam hanc expoſtulem ?
Mala ingeram multa. atque aliquis dicat, nihil promoueris :
Multum. moleſtus certe ei fuero, atque animo morem geſſero.

P. Charine, & me & te imprudens, niſi quid di reſpiciunt, perdidi.

C. Ita'ne imprudens ? tandem inuenta eſt cauſa: ſoluiſti fidem.

P. Quid tandem ? C. etiam nunc me ſeducere iſtis dictis poſtulas ?

P. Quid iſthuc eſt ? C. poſtquam me amare dixi, complacita eſt tibi.
Heu me miſerum, qui tuum animum ex animo ſpectaui meo.

P. Falſu's. C. non tibi ſatis eſſe hoc uiſum ſolidum eſt gaudium,

Niſi

Niſi me lactaſſes amantem, & falſa ſpe produceres?
Habeas. P. habeam? ah neſcis quantis in malis uerſer miſer,
Quantasq; hic ſuis conſilijs mihi confecit ſolicitudines
Meus carnufex. C. quid iſthuc tam mirum eſt? de te exemplum capit.
P. Haud iſthuc dicas, ſi cognoris uel me, uel amorẽ meũ.
C. Scio, cũ patre altercaſti dudũ, et is nunc propterea tibi
Succenſet, nec te quiuit hodie cogere, illam ut duceres.
P. Imo etiam, quo tu minus ſcis ærumnas meas,
Hæ nuptiæ non apparabantur mihi,
Nec poſtulabat nunc quiſquam uxorem dare.
C. Scio: coactus tua uoluntate es. P. mane,
Nondum ſcis. C. ſcio equidem illam ducturum eſſe te.
P. Cur me enicas? hoc audi. nunquam deſtitit
Inſtare, ut dicerem eſſe ducturum patri:
Suadere, orare, uſqueadeo donec perpulit.
C. Quis homo iſthuc? P. Dauos. C. Dauos? P. Dauos omnia.
C. Quamobrem? P. neſcio. niſi mihi deos ſatis
Scio fuiſſe iratos, qui auſcultauerim.
C. Factum eſt hoc Daue? D. factum eſt. C. hem quid ais ſcelus?
At tibi dij dignum factis exitium duint.
Eho, dic mihi, ſi omnes hunc coniectum in nuptias
Inimici uellent, quod, ni hoc, conſilium darent?
D. Deceptus ſum, at non defatigatus. C. ſcio.
D. Hac non ſucceſſit, alia aggrediemur uia;
Niſi id putas, quia primo proceſſit parum,
Non poſſe iam ad ſalutem conuerti hoc malum.
P. Imo etiam: nam ſati' credo, ſi aduigilaueris,

Ex unis geminas mihi conficies nuptias.

D. *Ego Pamphile hoc tibi pro ſeruitio debeo,*
Conari manibus, pedibus, nocteisq́; & dies
Capitis periculum adire, dum proſim tibi.
Tuum eſt, ſi quid præter ſpem euenit, mi ignoſcere.
Parum ſucceſſit quod ago, at facio ſedulo.
Vel melius tu aliud reperi, me miſſum face.

P. *Cupio. reſtitue in quem me accepiſti locum.*

D. *Faciam.* P. *at iam hoc opus eſt.* D. *hem, ſi, mane: crepuit à Glycerio oſtium.*

P. *Nihil ad te.* D. *quæro.* P. *hem, nunccine demum?* D. *at iam hoc tibi inuentum dabo.*

ACTVS QVARTI SCENA II.

MYSIS, PAMPHILVS, CHARINVS, DAVVS.

Pollicetur Pamphilus nunquam se deserturum Glycerium.

M. *Am, ubi ubi erit, inuentum tibi curabo, & mecum adductum*
Tuum Pamphilum: tu modo anime mi noli te macerare.

P. *Myſis.* M. *quid eſt? hem Pamphile, optume mihi te offers.* P. *quid eſt?*

M. *Orare iuſſit, ſi ſe ames, hera, iam ut ad ſeſe uenias:*
Videre ait te cupere. P. *uah, perij: hoc malũ integraſcit.*
Siccine me, atque illam opera tua nunc miſeros ſollicitarier?
Nam idcirco accerſor, nuptias quòd mi apparari ſenſit.

C. Quibus

C. *Quibuſ quidem quàm facile poterat quieſci; ſi hic quieſſet.*

D. *Age, ſi hic non inſanit ſatis ſua ſponte, inſtiga.* M. *atque ædepol,*

Ea res eſt, proptereaq́; nunc miſera in mœrore eſt. P. *Myſis,*

Per omneis tibi adiuro deos: nunquam eam me deſerturum,

Non, ſi capiundos mihi ſciam eſſe inimicos omneis homines.

Hanc mihi expetiui, cõtigit: conueniũt mores: ualeãt,

Qui inter nos diſſidium uolunt: hanc, niſi mors, mi adimet nemo.

M. *Reſipiſco.* P. *non Apollinis magiſ uerum, atque hoc, reſponſum eſt.*

Si poterit fieri, ut ne pater per me ſtetiſſe credat,

Quo minus hæ fierẽt nuptiæ; uolo. ſed ſi id nõ poterit;

Id faciã, in procliui quod eſt, per me ſtetiſſe ut credat.

Quis uideor? C. *miſer æque, atque ego.* D. *conſilium quæro.* C. *fortis es.*

Scio, quid conere. D. *hoc ego tibi profecto effectum reddam.*

P. *Iam hoc opus eſt.* D. *quin iam habeo.* C. *quid eſt?* D. *huic, non tibi, habeo; ne erres.*

C. *Sat habeo.* P. *quid facies? cedo.* D. *dies hic mi ut ſit ſatiſ, uereor,*

Ad agendum; ne uacuum eſſe me nunc ad narrandum credas.

Proinde hinc uos amolimini: nã mi impedimento eſtis.

P. *Ego hanc uiſam.* D. *quid tu? quò hinc te agis?* C.

uerum uis dicam? D. *imo etiam*
Narrationis incipit mihi initium. C. *quid me fiet?*
D. *Eho impudens, non ſatis habes, quòd tibi dieculam addo,*
Quantum huic promoueo nuptias? C. *Daue attamen.* D. *quid ergo?*
C. *Vt ducam.* D. *ridiculum.* C. *huc face ad me ut uenias, ſi quid poteris.*
D. *Quid ueniam? nihil habeo.* C. *attamen ſi quid.* D. *age, ueniam.* C. *ſi quid,*
Domi ero. D. *Tu Myſis, dum exeo, parumper opperire hic.*
M. *Quapropter?* D. *ita facto opus eſt.* M. *matura.* D. *iam inquam hic adero.*

SCENA TERTIA ACTVS QVARTI.

MYSIS.

M. *Il'ne eſſe proprium cuiquam? Dij uoſtram fidem.*
Summum bonum eſſe heræ putabam hunc Pamphilum,
Amicum, amatorem, uirum, in quouis loco
Paratum: uerùm ex eo nunc miſera quem capit
Dolorem? facile hic plus mali eſt, quàm illic boni.
Sed Dauus exit. mi homo, quid iſthuc obſecro eſt?
Quò portas puerum?

SCENA

SCENA QVARTA ACTVS IIII.

DAVVS, MYSIS.

D. Yſis nunc opus eſt tua
m Mihi ad hanc rem exprompta memoria, atque aſtutia.
M. Quidnam incepturus? D. accipe à me hunc ocyus,
Atque ante noſtram ianuam appone. M. obſecro,
Humi'ne? D. ex ara hinc ſume uerbenas tibi,
Atque eas ſubſterne. M. quamobrem id tute non facis?
D. Quia, ſi forte opus ad herum iuſiurandum mihi
Non appoſuiſſe, ut liquido poſſim. M. intelligo.
Noua nunc religio in te iſthæc inceſſit, cedo?
D. Moue ocyus te, ut, quid agam, porro intellegas.
Pro Iupiter. M. quid? D. ſponſæ pater interuenit.
Repudio conſilium, quod primum intenderam.
M. Neſcio, quid narres. D. ego quoque hinc ab dextera
Venire me adſimulabo. tu, ut ſubſeruias
Orationi, utcunque opu' ſit, uerbis, uide.
M. Ego, quid agas, nihil intellego: ſed, ſi quid eſt,
Quod mea opera opus ſit uobis, aut tu plus uides,
Manebo, ne quid uoſtrum remorer commodum.

QVARTI ACTVS SCENA V.

CHREMES, MYSIS, DAVVS.

C. Euertor, poſtquam, quæ opus fuere ad nuptias
r Gnatæ, paraui, ut iubeam accerſi. ſed quid hoc?

Puer hercle eſt. mulier, tun' appoſuiſti hunc? M. ubi
Illic eſt? C. non mihi reſpondes? M. hem, nuſquam eſt. ue miſeræ mihi,
Reliquit me homo, atque abijt. D. di uoſtram fidem,
Quid turbæ eſt apud forum? quid illic hominum litigant?
Tum annona cara eſt. quid dicam aliud, neſcio.
M. Cur tu obſecro hic me ſolam? D. hem, quæ hæc eſt fabula?
Eho Myſis, puer hic unde eſt? quisúe huc attulit?
M. Satin' ſanus es, qui me id rogites? D. quem igitur rogem,
Qui hic neminem alium uideo? C. miror, unde ſit.
D. Dicturan' quod rogo? M. au. D. concede ad dexteram.
M. Deliras. non tute ipſe? D. uerbum ſi mihi
Vnum, præterquam quod te rogo, faxis, caue.
M. Male dicis. D. unde eſt? dic clare. M. à uobis. D. ha ha hæ.
Mirum uero, impudenter mulier ſi facit.
C. Ab Andria eſt ancilla hæc, quantum intellego.
D. Adeon' uidemur uobis eſſe idonei,
In quibus ſic illudatis? C. ueni in tempore.
D. Propera adeo puerum tollere hinc ab ianua,
Mane: caue quoquam ex iſthoc exceſſis loco.
M. Dij te eradicent. ita me miſeram territas.
D. Tibi ego dico, an non? M. quid uis? D. at etiam rogas?
Cedo, cuium puerum hic appoſuiſti, dic mihi.
M. Tu neſcis? D. mitte id, quod ſcio: dic, quod rogo:
M. Veſtri. D. cuius ueſtri? M. Pamphili. D. hem, quid Pamphili?

M. Eho,

M. Eho, an non eſt? C. recte ego ſemper fugi has nuptias.
D. O facinus animaduertendum. M. quid clamitas?
D. Quem'ne ego heri uidi ad uos adferri ueſperi?
M. O hominem audacem. D. uerum. uidi Cantharam
Subfarcinatam. M. Dijs pol habeo gratias,
Cum in pariundo aliquot adfuerint liberæ.
D. Næ illa illum haud nouit, cuius cauſa hæc incipit.
Chremes, ſi poſitum puerum ante ædes uiderit,
Suam gnatam non dabit: tanto hercle magis dabit.
C. Non hercle faciet. D. nunc adeo, ut tu ſis ſciens,
Ni puerum tollis, iamiam ego hunc mediam in uiam
Prouoluam, teq; ibidem peruoluam in luto.
M. Tu pol homo non es ſobrius. D. fallacia
Alia aliam trudit. iam ſuſurrari audio,
Ciuem Atticam eſſe hanc. C. hem. D. coactus legibus
Eam uxorem ducet. M. au, obſecro, an non ciuis eſt?
C. Iocularium in malum inſciens pene incidi.
D. Quis hic loquitur? o Chreme, per tempus aduenis:
Auſculta. C. audiui iam omnia. D. an ne tu omnia?
C. Audiui inquam à principio. D. audiſtin' obſecro? hem
Scelera: hanc iam oportet in cruciatum hinc abripi.
Hic ille eſt: non te credas Dauom ludere.
M. Me miſeram: nihil pol falſi dixi me ſenex.
C. Noui rem omnem. ſed eſt Simo intus? D. intus eſt.
M. Ne me attingas ſceleſte. ſi pol Glycerio non omnia hæc.
D. Eho inepta, neſcis quid ſit actum. M. quid ſciam?
D. Hic ſocer eſt. alio pacto haud poterat fieri,
Vt ſciret hæc, quæ uolumus. M. hem, prædiceres.
D. Paulum intereſſe cenſes, ex animo omnia,
Vt fert natura, facias, an de induſtria?

SCENA VI. ACTVS IIII.

CRITO, MYSIS, DAVVS.

C. *In hac habitaſſe platea dictum eſt Chryſidē,*
Quæ ſe inhoneſte optauit parare hic ditias
Potius, quàm in patria honeſte paupera uiuere.
Eius morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos perconter, uideo. ſaluete. M. *obſecro,*
Quem uideo? eſt'ne hic Crito, ſobrinus Chryſidis?
Is eſt. C. *o Myſis ſalue.* M. *ſaluos ſis Crito.*
C. *Itan' Chryſis? hem.* M. *nos quidē pol miſeras perdidit.*
C. *Quid uos? quo pacto hic? ſati'ne recte?* M. *nos'ne? ſic.*
Vt quimus, aiunt; quando, ut uolumus, non licet.
C. *Quid Glycerium? iam hic ſuos parentes repperit?*
M. *Vtinam.* C. *an nondum etiam? haud auſpicato huc me appuli:*
Nam pol, ſi id ſciſſem, nunquam huc tetuliſſem pedem:
Semper enim eius dicta eſt hæc, atque habita eſt ſoror:
Quæ illius fuerunt, pōſſidet. nunc me hoſpitem
Lites ſequi, quàm hic mihi ſit facile, atque utile,
Aliorum exempla commonent. ſimul arbitror,
Iam eſſe aliquem amicum, & defenſorem ei: nam fere
Grandiuſcula iam profecta eſt illinc. clamitent,
Me ſycophantam hæreditatem perſequi,
Mendicum. tum, ipſam deſpoliare non licet.
M. *O optume hoſpes pol Crito antiquum obtines.*
C. *Duc me ad eā, quando huc ueni, ut uideā.* M. *maxume.*
D. *Sequar hos: nolo me in tempore hoc uideat ſenex.*

ACTVS QVINTI SCENA PRIMA.

CHREMES, SIMO.

C. Ati' iam, ſati' Simo ſpectata erga te amicitia eſt mea :
Sati' pericli cœpi adire : orandi iam finem face.
Dum ſtudeo obſequi tibi, pene illuſi uitam filiæ.

S. Imo enim quammaxume abs te oro, atque poſtulo Chreme,
Vt beneficium, uerbis initum dudum, nũc re cõprobes.

C. Vide, quàm iniquus ſis præ ſtudio. dum efficias id, quod cupis,
Neque modũ benignitatis, neq; quid me ores, cogitas:
Nam ſi cogites, remittas iam me onerare iniurijs.

S. Quibus? C. ah rogitas? perpuliſti me, ut homini adoleſcentulo,
In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoria,
Filiam darem in ſeditionem, atque incertas nuptias;
Eiũ' labore, atque eiu' dolore gnato ut medicarer tuo:
Impetraſti: incepi, dũ res tetulit: nunc non fert: feras.
Illã hinc ciuẽ eſſe aiũt: puer eſt natus: nos miſſos face.

S. Per ego te deos oro, ut ne illis animũ inducas credere,
Quibus id maxume utile eſt illũ eſſe quãdeterrimum.
Nuptiarũ gratia hæc ſunt ficta, atque incepta omnia.
Vbi ea cauſa, quamobrem hæc faciunt, erit adempta his, deſinent.

C. Erras. cum Dauo egomet uidi iurgantem ancillam. S. ſcio. C. at

vero

vero uoltu; cum, ibi me adeſſe, neuter tū præſenſerat.

S. Credo; & id facturas, Dauus dudum prædixit mihi:
Et neſcio quid tibi ſum oblitus hodie, ac uolui dicere.

ACTVS QVINTI SCENA II.

DAVVS, CHREMES, SIMO, DROMO.

D. Nimo iam nunc otioſo eſſe impero. CH. hem Dauom tibi.

S. Vnde egreditur? D. meo præſidio, atque hoſpitis. S. quid ilud mali eſt?

D. Ego commodiorem hominem, aduentum, tempus non uidi. S. ſcelus,
Quemnam hic laudat? D. omnis res eſt iam in uado. S. ceſſo alloqui?

D. Herus eſt: quid agam? S. o ſalue bone uir. D. hem Simo, o noſter Chreme,
Omnia apparata iam ſunt intus. CH. curaſti probe.

D. Vbi uoles, accerſe. S. bene ſane. id enimuero hic nunc abeſt.
Etiam tu hoc reſpondes, quid iſthic tibi negotij eſt? D. mihin'? S. ita.

D. Mihi'ne? S. tibi ego. D. modo introij. S. quaſi ego, quàm dudum, rogem.

D. Cum tuo gnato una. S. an ne eſt intus Pamphilus? crucior miſer.
Eho, non tu dixti eſſe inter eos inimicitias carnufex?

D. Sunt.

D. *Sunt.* S. *cur igitur hic eſt?* CH. *quid ilum cenſes? cum illa litigat.*

D. *Imo uero indignum Chreme iam facinus faxo ex me audias.*

Neſcio quis ſenex modo uenit: ellum, cõfidens, catus:
Cum faciem uideas, uidetur eſſe quanti uis preti:
Triſti' ſeueritas ineſt in uoltu, atque in uerbis fides.

S. *Quidnam adportas?* D. *nil equidem, niſi quod ilum audiui dicere.*

S. *Quid ait tandem?* D. *Glycerium ſe ſcire eſſe hanc ciuem Atticam.*

S. *Hem Dromo, Dromo.* D. *quid eſt?* S. *Dromo.* D. *audi.* S. *uerbum ſi addideris. Dromo.*

D. *Audi obſecro.* DRO. *quid uis?* S. *ſublimem hunc intro rape, quantum potes.*

DR. *Quem?* S. *Dauom.* D. *quamobrem?* S. *quia lubet. rape inquam.* D. *quid feci?* S. *rape.*

DA. *Si quidquam mentitum inuenies, occidito.* S. *nihil audio.*

Ego iam te commotum reddam. D. *tametſi hoc uerum eſt.* S. *tu tamen*
Cura adſeruandum uinctum: atque audin'? quadrupedem conſtringito.
Age nunc: iam ego pol hodie, ſi uiuo, tibi
Oſtendam, herum quid ſit pericli fallere, &
Illi patrem. CH. *ah ne ſæui tantopere.* S. *Chreme,*
Pietatem gnati. non' ne te miſeret mei?
Tantum laborem capere ob talem filium?
Age Pamphile: exi Pamphile: ecquid te pudet?

ACTVS

ACTVS QVINTI SCENA III.

PAMPHILVS, SIMO, CHREMES.

P. Quis me uolt? perij, pater eſt. S. quid ais omnium? C. ah.
Rē potius ipſam dic, ac mitte male loqui.
S. Quaſi quidquam in hunc iam grauius dici poſſiet.
A in' tandem, ciuis Glycerium eſt? P. ita prædicant.
S. Ita prædicant? ingentem confidentiam:
Num cogitat, quid dicat? num facti piget?
Num eius color pudoris ſignum uſquam indicat?
A deon' impotenti eſſe animo, ut præter ciuium
Morem, atque legem, & ſui uoluntatem patris
Tamen hanc habere ſtudeat cum ſummo probro?
P. Me miſerum. S. modò'ne id demum ſenſti Pamphile?
Olim iſthuc, olim, cum ita animum induxti tuum,
Quod cuperes, aliquo pacto efficiundum tibi,
Eodem die iſthuc uerbum uere in te accidit.
Sed quid ago? cur me excrucio? cur me macero?
Cur meam ſenectam huius ſolicito amentia? an
Pro huius ego ut peccatis ſupplicium ſufferam?
Imo habeat, ualeat, uiuat cum illa. P. mi pater.
S. Quid mi pater? quaſi tu huius indigeas patris.
Domus, uxor, liberi inuenti inuito patre:
Adducti, qui illam ciuem hinc dicant: uiceris.
P. Pater licet'ne pauca? S. quid dices mihi?
C. Attamen Simo audi. S. ego audiam? quid ego audiam
Chreme?

Chreme? C. attamen dicat ſine. S. age dicat, ſino.

P. Ego me amare hanc fateor: ſi id peccare eſt, fateor id quoque.

Tibi pater me dedo. quiduis oneris impone: impera:

Vis me uxorem ducere? hanc amittere? ut potero, feram.

Hoc modo te obſecro, ut ne credas à me allegatum hunc ſenem.

Sine me expurgem, atque illum huc coram adducam.

S. adducas? P. ſine pater.

C. Aequum poſtulat: da ueniam. P. ſine te hoc exorem:

S. ſino.

Quiduis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar Chreme.

C. Pro peccato magno paulum ſupplicij ſatis eſt patri.

ACTVS QVINTI SCENA IIII.

CRITO, CHREMES, SIMO, PAMPHILVS.

Andrius Crito aperit fabule enorem ostendens Glycerium filiam esse chremetis.

CR. Itte orare. una harum quæuis cauſa me, ut faciam, monet,

Vel tu, uel quòd uerum eſt, uel quòd ipſi cupio Glycerio.

CH. Andrium ego Critonem uideo? æcere is eſt. CR. ſaluos ſis Chreme.

CH. Quid tu Athenas inſolens? CR. euenit. ſed hicine

eſt

eſt Simo?

CH. *Hic eſt.* S. *me' ne quæris? eho tu Glycerium hinc ciuem eſſe ais?*

CR. *Tu negas?* S. *Ita' ne huc paratus aduenis?* CR. *quare?* S. *rogas?*

Tu' ne impune hæc facias? tu' ne hic homines adoleſcentulos,

Imperitos rerum, eductos libere, in fraudem illicis?

Solicitando, & pollicitando eorum animos lactas?

CR. *ſanun' es?*

S. *Ac meretricios amores nuptijs conglutinas?*

P. *Perij: metuo, ut ſubſtet hoſpes.* CH. *ſi Simo hunc noris ſatis,*

Nó ita arbitrere. bonus hic eſt uir. S. *hic uir ſit bonus?*

Ita' ne adtemperate uenit hodie in ipſis nuptijs,

Vt ueniret antehac nunquam? eſt uero huic credédum Chreme.

P. *Ni metuam patrem, habeo pro illa re, illum quod moneam probe.*

S. *Sycophanta,* CR. *hem.* CH. *ſic Crito eſt hic: mitte.*

CR. *uideat, qui ſiet.*

Si mihi pergit, quæ uolt, dicere, ea, quæ nó uolt, audiet.

Ego iſthæc moueo, aut curo? non tu tuum malum æquo animo feres?

Nam, ego quæ dixi, uera, an falſa audieris, iam ſciri poteſt.

Atticus quidam olim naui fracta apud Andrum eiectus eſt,

Et iſthæc una parua uirgo. tum ille egés forte applicat

Primum ad Chryſidis patrem ſe. S. *fabulam inceptat.*

CH. *ſine.*

- CH. ſine.
CR. Ita' ne uero obturbat? CH. perge. CR. tum is mihi cognatus fuit,
Qui eũ recepit. ibi ego audiui ex illo ſeſe eſſe Atticũ.
Is ibi mortuus eſt. CH. eius nomen? CR. nomen tam cito tibi?
Phania. CH. hem, perij. CR. uerum hercle opinor fuiſſe Phaniam.
Hoc certo ſcio, Rhãnuſiũ ſe aiebat eſſe. CH. o Iupiter.
CR. Eadem hæc Chreme multi alij in Andro tum audiuere. CH. utinam id ſiet,
Quod ſpero. eho dic mihi, quid is eam tum, Crito,
Suam' ne aiebat eſſe? CR. non. CH. cuiam igitur? CR. fratris filiam.
CH. Certe mea eſt. CR. quid ais? S. quid tu? quid ais? P. arrige aures Pamphile.
S. Qui credis? CH. Phania ille, frater meus fuit. S. noram, & ſcio.
CH. Is hinc bellum fugiens, meq; in Aſiam perſequens, proficiſcitur.
Tum illam hic relinquere eſt ueritus. poſtilla nunc primum audio,
Quid ilo ſit factum. P. uix ſum apud me: ita animus cemmotu' eſt metu,
Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.
S. Næ iſtã multimodis tuã inueniri gaudeo. P. credo pater.
CH. At mihi unus ſcrupulus etiam reſtat. qui me male habet. P. dignus es
Cum tua religione odio. nodum in ſirpo quæris. CH. quid iſtud eſt?

CH. No-

CH. *Nomen non cõuenit.* CR. *fuit hercle aliud huic par-uæ.* CH. *quod Crito?*
Nunquid meminiſti? CR. *id quæro.* P. *ego'ne huius memoriam patiar meæ*
Voluptati obſtare, cum ego poſſim in hac re medicari mihi?
Non patiar. heus Chreme: quod quæris, Paſibula. CR. *ipſa eſt.* CH. *ea eſt.*
P. *Ex ipſa millies audiui.* S. *omneis nos gaudere hoc Chreme,*
Te credo credere. CH. *ita me dij ament, credo.* P. *quid reſtat pater?*
S. *Iam dudum res reduxit me ipſa in gratiam.* P. *o lepi-dum patrem.*
De uxore ita, ut poſſedi, nihil mutat Chremes: CH. *cauſa optuma eſt:*
Niſi quid pater aliud ait. P. *nempe.* S. *ſcilicet.* CH. *dos, Pamphile, eſt*
Decem talenta. P. *accipio.* CH. *propero ad filiam. eho mecum Crito:*
Nam illam me haud noſſe credo. S. *cur non illam huc transferri iubes?*
P. *Recte admones. Dauo iſtuc dedam iam negoti.* S. *non poteſt.*
P. *Qui?* S. *quia habet aliud magis ex ſeſe, & maius.* P. *quidnam?* S. *uinctus eſt.*
P. *Pater, non recte uinctu' eſt.* S. *haud ita iuſſi.* P. *iu-be ſolui obſecro.*
S. *Age fiat.* P. *at matura.* S. *eo intro.* P. *o fauſtum, & felicem hunc diem.*

ACTVS

ACTVS QVINTI SCENA V.

CHARINVS, PAMPHILVS,

C. *Rouiſo, quid agat Pamphilus: atque eccum.* P. *aliquis forſan me putet*
Non hoc putare uerum: at mihi nunc ſic eſſe hoc uerum lubet.
Ego uitam deorum propterea ſempiternã eſſe arbitror,
Quòd uoluptates eorum propriæ ſunt. nam mihi immortálitas
Parta eſt, ſi nulla huic ægritudo gaudio interceſſerit.
Sed quem ego potiſſimum exoptem nunc mihi, cui hæc narrem, dari?
C. *Quid illuc gaudi eſt?* P. *Dauom uideo. nemo eſt, quem mallem, omnium:*
Nam hunc ſcio mea ſolide ſolũ gauiſurum eſſe gaudia.

ACTVS QVINTI SCENA VI.

DAVVS, PAMPHILVS, CHARINVS,

D. *Amphilus ubinam hic eſt?* P. *Daue.* D. *quiſnam homo eſt?* P. *ego ſum.* D. *o Pamphile.*
P. *Neſcis, quid mihi obtigerit.* D. *certe: ſed, quid mihi obtigerit, ſcio.*
P. *Et quidem ego.* D. *more hominũ euenit, ego ut quod ſum nactus mali,*
Prius reſciſceres tu, quàm ego, tibi quod euenit boni.

P. *Mea* Glycerium *ſuos parentes reperit*. D. *o factum bene*.

C. *Hem*. P. *pater amicus ſummus nobis*. D. *quis?* P. *Chremes*. D. *narras probe*.

P. *Nec mora ulla eſt, quin eam uxorem ducam*. C. *num ille ſomniat*

Ea, quæ uigilans uoluit? P. *tum de puero* Daue? D. *ah deſine*:

Solus eſt, quem diligunt dij. C. *ſaluus ſum, ſi hæc uera ſunt*.

Conloquar. P. *quis homo eſt?* Charine, *in tempore ipſo mi aduenis*.

C. *Bene factum*. P. *hem, audiſti?* C. *omnia. age, me in tuis ſecundis reſpice*.

Tuus eſt nunc Chremes. *facturum, quæ uoles, ſcio omnia*.

P. *Memini: atque adeo longum eſt, nos illum expectare, dum exeat*.

Sequere hac me. intus apud Glycerium *eſt nunc. tu* Daue *abi domum*,

Propera, accerſe, hinc qui auferant eam: quid ſtas? quid ceſſas? D. *eo*.

Ne expectetis, dum exeant huc: intus deſpondebitur:

Intus tranſigetur, ſi quid eſt, quod reſtet. plaudite.

PERSONAE.

Phædria	adoleſcens,
Parmeno	ſeruus,
Thais	meretrix,
Gnatho	paraſitus,
Chærea	adoleſcens,
Thraſo	miles,
Pythias	ancilla,
Chremes	ſenex,
Antipho	adoleſcens,
Dorias	ancilla,
Dorus	eunuchus,
Sanga	ſeruus,
Sophrona	nutrix,
Laches	ſenex.

ACTA LVDIS MEGALENSIB. L. POSTVMIO ALBINO, L. CORNELIO MERVLA AEDILIB. CVRVLIB. EGERE L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATILIVS PRAENESTINVS. MODVLAVIT FLACCVS CLAVDII TIBIIS DVABVS DEXTRA, ET SINISTRA. GRAECA MENANDRV, ACTA II. M. VALERIO, C. FANNIO COS.

Anno ab Vrbe condita 593

C. SVLPICII APOLLINARIS PERIOCHA.

Sororem falſo dictitatam Thaidis,
Id ipſum ignorans, miles aduexit Thraſo,
Ipſiq; donat. erat hæc ciuis Attica.
Eidem eunuchum, quem emerat, tradi iubet
Thaidis amator Phædria, ac rus ipſe abit,
Thraſoni oratus biduum concederet.
Ephebus frater Phædriæ puellulam
Cum deperiret dono miſſam Thaidi,
Ornatu Eunuchi induitur: ſuadet Parmeno:
Introïjt: uitiat uirginem: ſed Atticus
Ciuis repertus frater eius, conlocat
Vitiatam ephebo: Phædriam exorat Thraſo.

Α'δηλον.

Αὐδικλον.

ERETRIX adoleſcentem, cuius mutuo amore tenebatur, excluſit: eiq; reuocato excluſionis cauſas reddidit. eius frater minor natu uirginem, quam miles meretrici dono miſerat, amare cœpit; deductusq; in domum meretricis pro eunucho, uitiat. re itaque cognita, cum illuſam ſe meretrix doleret, ab eodem adoleſcente placatur: interuentuq; fratris eius ciuem cognitam Athenienſem ducit uxorem. miles quoque in partem meretricij amoris receptus illuditur.

PROLOGVS.

SI quiſquam eſt, qui placere ſe ſtudeat bonis
Quàm plurimis, & minime multos lædere;
In his poeta hic nomen profitetur ſuum.
Tum ſi quis eſt, qui dictum in ſe inclementius
Exiſtimauit eſſe, ſic exiſtimet,
Reſponſum, non dictum eſſe, quia læſit prior,
Qui bene uertendo, & eaſdem ſcribendo male, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas:
Idem Menandri Phaſma nunc nuper dedit,
Atque in Theſauro ſcripſit, cauſam dicere
Prius unde petitur, aurum quare ſit ſuum,
Quàm illic, qui petit, unde is ſit theſaurus ſibi,
Aut unde in patrium monumentum peruenerit.

Dehinc ne fruſtretur ipſe ſe, aut ſic cogitet;
Defunctus iam ſum, nihil eſt quod dicat mihi:
Is ne erret, moneo, & deſinat laceſſere:
Habeo alia multa, quæ nunc condonabitur;
Quæ proferentur poſt, ſi perget lædere
Ita, ut facere inſtituit. nunc quam acturi ſumus
Menandri Eunuchum, poſtquam ædiles emerunt,
Perfecit, ſibi ut inſpiciundi eſſet copia.
Magiſtratus cum ibi adeſſet, occepta eſt agi.
Exclamat, furem, non poetam: fabulam
Dediſſe, & nil dediſſe uerborum tamen:
Colacem eſſe Næui, & Plauti ueterem fabulam,
Paraſiti perſonam inde ablatam, & militis.
Si id eſt peccatum, peccatum imprudentia eſt
Poetæ, non qui furtum facere ſtuduerit.
Id ita eſſe, uos iam iudicare poteritis.
Colax Menandri eſt: in ea eſt paraſitus Colax,
Et miles glorioſus: eas ſe non negat
Perſonas tranſtuliſſe in Eunuchum ſuam
Ex Græca: ſed eas fabulas factas prius
Latinas ſciſſe ſeſe, id uero pernegat.
Quòd ſi perſonis iiſdem uti aliis non licet:
Qui magis licet currentes ſeruos ſcribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Paraſitum edacem, glorioſum militem,
Puerum ſupponi, falli per ſeruum ſenem,
Amare odiſſe, ſuſpicari? denique
Nullum eſt iam dictum, quod non dictum ſit prius.
Quare æquum eſt uos cognoſcere, atque ignoſcere,
Quæ ueteres factitarunt, ſi faciunt noui.

Date

Date operam, & cum ſilentio animaduortite,
Vt pernoſcatis, quid ſibi Eunuchus uelit.

ACTVS PRIMI SCENA I.

PHAEDRIA, PARMENO.

consultat an redire debeat ad Thaidem.

Ph. *Vid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,*
q
Cum accerſor ultro? an potius ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?
Excluſit, reuocat. redeam? non, ſi me obſecret.
Pa. *Siquidem hercle poſſis, nil prius, neque fortius:*
Verum ſi incipies, neque perficies nauiter,
Atque ubi pati non poteris, cum nemo expetet,
Infecta pace, ultro ad eam uenies, indicans
Te amare, & ferre non poſſe: actum eſt, ilicet,
Periſti: eludet, ubi te uictum ſenſerit.
Proin tu, dum eſt tempus, etiam atque etiam cogita,
Here. quæ res in ſe neque conſilium, neque modum
Habet ullum, eam conſilio regere non potes.
In amore hæc omnia inſunt uitia, iniuriæ,
Suſpectiones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rurſum. incerta hæc ſi tu poſtules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quàm ſi des operam, ut cum ratione inſanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas:

Ego'ne illi? quæ illum? quæ me? quæ non? ſine modo:
Mori me malim: ſentiet qui uir ſiem:
Hæc uerba mehercule una falſa lacrumula,
Quam, oculos terendo miſere, uix ui expreſſerit,
Reſtinguet: & te ultro accuſabis, & ei dabis
Vltro ſupplicium. PH. *indignum facinus. nunc ego &*
Illam ſceleſtam eſſe, & me miſerum ſentio:
Et tædet: & amore ardeo: & prudens, ſciens,
Viuus, uidensq; pereo: nec, quid agam, ſcio.
PA. *Quid agas? niſi ut te redimas captum quam queas*
Minimo: ſi nequeas paululo, at quanti queas:
Et ne te affličtes. PH. *itáne ſuades?* PA. *ſi ſapis:*
Neque, præterquam quas ipſe amor moleſtias
Habet, addas; & illas, quas habet, recte feras.
Sed ipſa egreditur noſtri fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACTVS PRIMI SCENA II.

THAIS, PHAEDRIA, PARMENO.

T. *Miſeram me, uereor ne illud grauius Phædria*
Tulerit; ne'ue aliorſum, atque ego feci, acceperit,
Quòd heri intromiſſus non eſt. PH. *totus Parmeno*
Tremo horreoq;, poſtquam aſpexi hanc. PA. *bono animo es:*
Accede ad ignem hunc, iam caleſces plus ſatis.
T. *Quis hic loquitur? hem, tun'eras mi Phædria?*

Qui

Qui hic ſtabas? cur non recta introibas? PA. *ceterum*
De excluſione uerbum nullum. T. *quid taces?*
Ph. *Sane quia uero hæ mihi patent ſemper fores,*
Aut quia ſum apud te primus. T. *miſſa iſtæc face.*
Ph. *Quid miſſa? o Thais, Thais, utinam eſſet mihi*
Pars æqua amoris tecum; ac pariter fieret, ut
Aut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet;
Aut ego iſtuc abs te factum nihili penderem.
T. *Ne crucia te obſecro anime mi, mi Phædria.*
Non pol, quo quenquam plus amem, aut plus diligam,
Eo feci: ſed ita erat res: faciundum fuit.
Pa. *Credo, ut fit, miſera præ amore excluſit hunc foras.*
T. *Siccine ais Parmeno? age. ſed, huc qua gratia*
Te accerſi iuſſi, auſculta. PH. *fiat.* T. *dic mihi*
Hoc primum. potin' eſt hic tacere? Pa. *egóne? optume.*
Verum heus tu, lege hac tibi meam aſtringo fidem:
Quæ uera audiui, taceo, & contineo optume:
Sin falſum, aut uanum, aut fictum eſt, continuo palam eſt.
Plenus rimarum ſum, hac atque illac perfluo.
Proin tu, taceri ſi uis, uera dicito.
T. *Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.*
Pa. *Poteſt taceri hoc.* T. *ibi tum matri paruolam*
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptam. PH. *ciuem'ne?* T. *arbitror:*
Certum non ſcimus: matris nomen & patris
Dicebat ipſa: patriam, & ſigna cetera
Neque ſcibat, neque per ætatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat, è prædonibus,
Vnde emerat, ſe audiſſe, abreptam è Sunio.

Mater

Mater ubi accepit, cœpit ſtudioſe omnia
Docere, educere, ita uti ſi eſſet filia.
Sororem plerique eſſe credebant meam.
Ego cum illo, quo cum uno rem habebam tum, hoſpite,
Abij huc: qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.
PA. *Vtrunque hoc falſum eſt: effluet.* T. *qui iſtuc?*
PA. *quia*
Neque tu uno eras contenta, neque ſolus dedit:
Nam hic quoque bonã, magnamq́; partẽ ad te attulit.
T. *Ita eſt;. ſed ſine me peruenire, quò uolo.*
Interea miles, qui me amare occeperat,
In Cariam eſt profectus. te interea loci
Cognoui. tute ſcis, poſtilla quàm intumum
Habeam te, & mea conſilia ut tibi credam omnia.
PH. *Ne hoc quidem tacebit Parmeno.* PA. *oh, dubium ne id eſt?*
T. *Hoc agite amabo. mater mea illic mortua eſt*
Nuper. eius frater aliquantum ad rem eſt auidior.
Is ubi hancce forma uidet honeſta uirginem,
Et fidibus ſcire, pretium ſperans, illico
Producit, uendit. forte fortuna adfuit
Hic meus amicus: emit eam dono mihi,
Imprudens harum rerum, ignarusq́; omnium:
Is uenit: poſtquam ſenſit me tecum quoque
Rem habere, fingit cauſas, ne det, ſedulo:
Ait, ſi fidem habeat, ſe iri præpoſitum tibi
Apud me, ac non id metuat, ne, ubi eam acceperim,
Seſe relinquam, uelle ſe illam mihi dare;
Verum id uereri. ſed, ego quantum ſuſpicor,
Ad uirginem animum adiecit. PH. *etiam'ne amplius?*
T. *Nil:*

T. Nil: *nam quæſiui. nunc ego eam, mi Phædria,*
Multæ ſunt cauſæ, quamobrem cupio abducere:
Primum, quod ſoror eſt dicta: præterea, ut ſuis
Reſtituam, ac reddam. ſola ſum: habeo hic neminē,
Neque amicū, neque cognatum. quamobrem Phædria
Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.
Id amabo adiuta me, quo id fiat facilius.
Sine ilum priores parteis hoſce aliquot dies
Apud me habere. nihil reſpondes? PH. *peſſuma,*
Ego quidquam cum iſtis factis tibi reſpondeam?
Pa. *Hei noſter, laudo. tandem perdoluit: uir es.*
Ph. *At ego neſciebam, quorſum tu ires. paruola*
Hinc eſt abrepta: eduxit mater pro ſua:
Soror eſt dicta: cupio abducere, ut reddam ſuis.
Nempe omnia hæc nunc uerba huc redeunt denique:
Excludor ego, ille recipitur: qua gratia?
Niſi illum plus amas, quàm me: & iſtam nunc times,
Quæ aducta eſt, ne illum talem præripiat tibi.
T. *Egon' id timeo?* PH. *quid te ergo ſolicitat? cedo.*
Num ſolus ille dona dat? nuncubi meam
Benignitatem ſenſiſti te caluier?
Non ne, ubi mihi dixti cupere te ex Aethiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus,
Quæſiui? eunuchum porro dixti uelle te,
Quia ſolæ utuntur his reginæ: repperi:
Heri minas uiginti pro ambobus dedi:
Tamen contemptus abs te, hæc habui in memoria:
Ob hæc facta abs te ſpernor. T. *quid iſtuc Phædria?*
Quanquā illam cupio abducere, atque hac re arbitror
Id fieri poſſe maxume: ueruntamen,

Potius

indignitatem omnia repetit.

Potius quàm te inimicum habeam, faciam, ut iuſſeris.
Ph. *Vtinam iſtuc uerbum ex animo, ac uere diceres,*
Potius, quàm te inimicum habeam. ſi iſtuc crederem
Sincere dici, quiduis poſſem perpeti.
Pa. *Labaſcit, uictus uno uerbo. quàm cito?*
T. *Ego non ex animo miſera dico? quam ioco*
Rem uoluiſti à me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem ut concedas ſolum. PH. *ſiquidem biduum:*
Verum ne fiant iſti uiginti dies.
T. *Profecto non plus biduum, aut.* PH. *aut? nihil moror.*
T. *Non fiet. hoc modo ſine te exorem.* PH. *ſcilicet*
Faciundũ eſt, quod uis. T. *merito amo te.* PH. *bene facis:*
Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum:
Ita facere certum eſt: mos gerundu' eſt Thaidi.
Tu huc Parmeno fac illi adducantur. PA. *maxume.*
Ph. *in hoc biduum Thais uale.* T. *mi Phædria,*
Et tu. nunquid uis aliud? PH. *egóne quid uelim?*
Cum milite iſto præſens, abſens ut ſies:
Dies, noctesq; ames me: me deſideres:
Me ſomnies: me expectes: de me cogites:
Me ſperes: me te oblectes: mecum tota ſis:
Meus fac ſis poſtremò animus, quando ego ſum tuus.
T. *Me miſeram, forſitan hic mihi paruam habeat fidem,*
Atque ex aliarum ingenijs nunc me iudicet.
Ego pol, quæ mihi ſum conſcia, hoc certo ſcio,
Neque me finxiſſe falſi quidquam, neque meo
Cordi eſſe quenquam cariorem hoc Phædria:
Et quidquid huius feci, cauſa uirginis
Feci: nam me eius ſpero fratrem propemodum

Iam

Iam repperiſſe, adoleſcentem adeo nobilem: &
Is hodie uenturum ad me conſtituit domum.
Concedam hinc intro, atque expectabo, dum uenit.

ACTVS SECVNDI SCENA PRIMA.

PHAEDRIA, PARMENO.

Ph. *Ita fac, ut iuſſi, deducantur iſti.* Pa. *faciam.*
Ph. *at diligenter.*
Pa. *Fiet.* Ph. *at mature.* Pa. *fiet.* Ph. *ſatin' hoc mã datum eſt tibi?*
Pa. *Ah rogitare? quaſi difficile ſiet. utinam*
Tam aliquid facile inuenire poſſis Phædria,
Hoc quàm peribit. Ph. *ego quoque una pereo, quod mi eſt carius.*
Ne iſtuc tam iniquo patiare animo. Pa. *minime: quin*
Effectum dabo. ſed nunquid aliud imperas?
Ph. *Munus noſtrum ornato uerbis, quod poteris: &*
Iſtum æmulum, quod poteris, ab ea pellito.
Pa. *Memini, tametſi nullus moneas.* Ph. *ego rus ibo, atque ibi manebo.*
Pa. *Cenſeo.* Ph. *ſed heus tu.* Pa. *quid uis?* Ph. *cenſen' poſſe me obfirmare, &*
Perpeti, ne redeam interea? Pa. *té ne? non hercle arbitror:*
Nam aut iam reuertere; aut mox noctu te adiget horſum inſomnia.
Ph. *Opu' faciam, ut defatiger uſque, ingratijs ut dormiã.*
Pa. *Vigilabis laſſus: hoc plus facies.* Ph. *ah, nil dicis Parmeno.*

Eijciunda

Eÿciunda hercle hæc mollities animi: nimis me indulgeo.

Tandem ego non illa caream, ſi ſit opus, uel totum triduum? PA. hui,

Vniuerſum triduũ? uide, quid agas. PH. ſtat ſentẽtia.

PA. Dÿ boni, quid hoc morbi eſt? adeon' homines immutarier

Ex amore, ut non cognoſcas eundẽ eſſe? hoc nemo fuit

Minus ineptus, magi' ſeuerus quiſquam, nec magi' continens.

Sed quis hic eſt, qui huc pergit? at at, hic quidem eſt paraſitus Gnatho

Militis: ducit ſecum una uirginem huic dono: papæ,

Facie honeſta. mirum, ni ego me turpiter hodie hic dabo

Cum meo decrepito hoc eunucho. hæc ſuperat ipſam Thaidem.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

GNATHO, PARMENO.

G. d II immortales, homini homo quid præſtat? ſtulto intellegens

Quid intereſt? hoc adeo ex hac re uenit in mentem mihi:

Conueni hodie adueniens quendam mei loci hinc, atque ordinis,

Hominem haud impurum, itidem patria qui abligurrierat bona.

Video ſentũ, ſqualidum, ægrũ, pannis, annisq; obſitũ.

Quid

Quid iſtuc, inquam, ornati eſt? quoniam miſer, quod habui, perdidi,

Hem quò redactus ſum: omnes noti me, atque amici deſerunt.

Hic ego ilum contempſi præ me: quid homo, inquam, ignauiſſime?

Itá ne paraſti te, ut ſpes nulla reliqua in te ſiet tibi?

Simul conſilium cum re àmiſti? uiden' me ex eodem ortum loco?

Qui color, nitor, ueſtitus, quæ habitudo eſt corporis?

Omnia habeo, neque quidquam habeo: nil cum eſt, nil deſit tamen.

At ego infelix neque ridiculus eſſe, neque plagas pati

Poſſum. quid tu his rebus credis fieri? tota erras uia.

Olim iſti fuit generi quondã quæſtus apud ſeclũ prius.

Hoc nouum eſt aucupium: ego adeo hanc primus inueni uiam.

Eſt genus hominum, qui eſſe primos ſe omnium rerum uolunt,

Nec ſunt: hos cõſector: hiſce ego nõ paro me ut rideãt,

Sed eis ultro arrideo, & eorũ ingenia admiror ſimul:

Quidquid dicunt, laudo: id rurſum ſi negant, laudo id quoque:

Negat quis, nego: ait, aio: poſtremo imperaui egomet mihi,

Omnia aſſentari. is quæſtus nũc eſt multo uberrimus.

PA. *Scitum hercle hominem: hic homines prorſum ex ſtultis inſanos facit.*

G. *Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum ubi aduenimus,*

Concurrunt

Concurrunt læti mi obuiam cupedinarij,coqui,
Lanij,cetarij,fartores,piſcatores,aucupes,
Quibus & re ſalua & perdita profueram,& proſum ſæpe:
Salutant: ad cœnam uocant: aduentum gratulantur.
Ille ubi miſer,famelicu',uidet me eſſe in tãtum honorẽ,
Et tam facile uictum quærere; ibi homo cœpit me obſecrare,
Vt ſibi liceret diſcere id de me. ſectari iuſſi:
Si potis ẽ,tãquã philoſophorũ habẽt diſciplinæ ex ipſis
Vocabula,paraſiti itidem ut Gnathonici uocentur.

PA. *Viden',oſſum, & cibu' quid faciat alienus?* GN. *ſed ego ceſſo*
Ad Thaidem hanc deducere, & rogitare ad cœnam ut ueniat.
Sed Parmenonem ante oſtium Thaidis triſtem uideo,
Riualis ſeruum. ſalua eſt res: nimirum hic homines frigent.
Nebulonem hunc certum eſt ludere. PA. *hice hoc munere arbitrantur*
Suam Thaidem eſſe. GN. *plurima ſalute Parmenonem*
Summum ſuum impartit Gnatho. quid agitur?
PA. *ſtatur.* GN. *uideo:*
Nunquidnam hic,quod nolis,uides? PA. *te.* GN. *credo. at nunquid aliud?*
PA. *Quidum?* GN. *quia triſti' es.* PA. *nihil equidẽ.* GN. *ne ſis. ſed quid uidetur*
Hoc tibi mancipium? PA. *non malum hercle.* GN. *uro hominem.* PA. *ut falſus animi eſt.*
GN. *Quàm hoc munus gratum Thaidi arbitrare eſſe?*

PA. *hoc*

PA. *hoc nunc dices,*
Eiectos hinc nos. OMNIVM *rerum heus uiciſſitu do eſt.*
GN. *Sex ego te totos* Parmeno *hos menſes quietũ reddam;*
Ne ſurſum, deorſum curſites; ne'ue uſque ad lucem uigiles.
Ecquid beo te? PA. *men'? papæ.* GN. *ſic ſoleo amicos.* PA. *laudo.*
GN. *Detineo te fortaſſe: tu profectus aliò fueras.*
PA. *Nuſquam* GN. *tum tu igitur paulum da mihi operæ: fac, admittar*
Ad illam. PA. *age modo, nunc tibi patent fores hæ, quia iſtam ducis.*
GN. *Num quem euocari hinc uis foras?* PA. *ſine, biduum hoc prætereat.*
Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortunatus,
Næ tu iſtas faxo calcibus ſæpe inſultabis fruſtra.
GN. *Etiam tu hic ſtas Parmeno? eho numnam tu hic relictus cuſtos,*
Ne quis forte internuncius clam à milite ad iſtam curſitet?
Ph. *Facete dictum. mira uero, militi quæ placeant.*
Sed uideo herilem filium minorem huc aduenire.
Miror, qui ex Piræo abierit: nam ibi cuſtos publice eſt nunc.
Non temere eſt: & properans uenit: neſcio quid circunſpectat.

ACTVS SECVNDI SCENA III.

quaerit virginem quam deperit quam ad Thaidem.

CHAEREA, PARMENO.

oratio plena affectus.

Neq. ego. scilicet amatorie qui se ... illam ... inueniri

Ccidi.

o Neque uirgo eſt uſquam, neque ego, qui illam è conſpectu amiſi meo.

Vbi quæram? ubi inueſtigem? quem perconter? quam inſiſtam uiam?

Incertus ſum: una hæc ſpes eſt; ubi ubi eſt, diu celari non poteſt.

O faciem pulchram: deleo omnes dehinc ex animo mulieres:

Tædet quotidianarum harum formarum. PA. ecce autem alterum,

De amore neſcio quid loquitur. o infortunatum ſene.

Hic uero eſt, qui ſi amare occeperit, ludum iocumq;

Dices fuiſſe illũ alterum, præut huius rabies quæ dabit.

Ch. Vt di illum, deæq; ſenium perdant, qui me hodie remoratus eſt;

Meq; adeo, qui reſtiterim; tum autem qui illum flocci fecerim.

Sed eccum Parmenonem. ſalue. PA. quid tu es triſtis? quid'ue alacris?

Vnde is? C. ego hercle neſcio, neque unde eam, neque quorſum eam:

Ita prorſum oblitus ſum mei.

PA. Qui quæſo? C. amo. PA. ehem. C. nunc te Parmeno oſtendes, qui uir ſies.

Scis te mihi ſæpe pollicitũ eſſe: Chærea, aliquid inueni
Modo, quod ames: in ea re utilitatem ego faciam ut no
ſcas meam:
Cum in cellulam ad te patris penũ omnẽ congerebam
clanculum.
PA. *Age inepte.* C. *hoc hercle factum eſt. fac, ſis, nũc pro-*
miſſa appareant,
Siue adeo digna res eſt, ubi tu neruos intendas tuos.
Haud ſimilis uirgo eſt uirginũ noſtrarum: quas matres
ſtudent
Demiſſis humeris eſſe, uincto pectore, ut gracilæ ſiẽt.
Si qua eſt habitior paulo, pugilem eſſe aiunt: deducũt
cibum:
Tametſi bona eſt natura, reddunt curatura iunceas:
Itaque ergo amantur. PA. *quid tua iſtæc?* C. *noua figu-*
ra oris. PA. *papæ.*
Ch. *Color uerus, corpus ſolidum, & ſucci plenum.* PA. *an*
ni. C. *ſedecim.*
PA. *Flos ipſe.* C. *hanc tu mihi ui, clam, precario*
Fac tradas: mea nil refert, dum potiar modo.
PA. *Quid, uirgo cuia eſt?* C. *neſcio hercle.* P. *unde eſt?* C. *tan*
tundem. P. *ubi habitat?*
Ch. *ne id quidem.* P. *ubi uidiſti?* C. *in uia.* P. *qua ratione*
amiſiſti?
C. *Id equidem aduenìens mecum ſtomachabar modo:*
Neq; quẽquã hominẽ eſſe ego arbitror, cui magis bonæ
Felicitates omnes aduerſæ ſient.
PA. *Quid hoc eſt ſceleris?* C. *perij.* P. *quid factum eſt?*
C. *rogas?*
Patris cognatum atque æqualem Archidemidem

 Noſtin'?

Noſtin'? P. quid ni? C. is, dum ſequor hanc, ſit mihi
obuiam.
PA. Incommode hercle. CH. imo enimuero infeliciter:
Nam incommoda alia ſunt dicenda Parmeno.
Illum, liquet mihi deierare, his menſibus
Sex ſeptem prorſum non uidiſſe proxumis,
Niſi nunc, cum minime uellem, minimeq; opus fuit.
Eho, non'ne hoc mōſtri ſimile eſt? quid ais? P. maxume.
Ch. Continuo accurrit ad me, quàm longe quidem,
Incuruus, tremulus, labijs demiſſis, gemens:
Heus heus, tibi dico Chærea, inquit. reſtiti.
Scin', quid ego te uolebam? dic. cras eſt mihi
Iudicium. quid tum? ut diligenter nuncies
Patri, aduocatus mane mihi eſſe ut meminerit.
Dum hæc dicit, abijt hora. rogo, num quid uelit.
Recte, inquit. abeo. cum huc reſpicio ad uirginem,
Illa ſeſe interea commodum huc aduorterat
In noſtram hanc plateā. Pa. mirū, ni hanc dicit, modo
Huic quæ data eſt dono. C. huc cū aduenio, nulla erat.
Pa. Comites ſecuti ſcilicet ſunt uirginem?
Ch. Verum, paraſitus cum ancilla. Pa. ipſa eſt ſcilicet.
Deſine: iam conclamatum eſt. CH. alias res agis.
Pa. Iſtuc ago quidē. CH. noſtin', quæ ſit? dic mihi: aut
Vidiſtin'? Pa. uidi, noui: ſcio, quò abducta ſit.
Ch. O Parmeno mi, noſtin'? Pa. noui. C. et ſcis, ubi ſiet?
PA. Huc deducta eſt ad Thaidem: ei dono data
eſt.
Ch. Quis is eſt tam potens cum tanto munere hoc? Pa. mi
les Thraſo,
Phædriæ riualis. C. duras fratris partes prædicas.

Pa. Immo

PA. Imo enim, ſi ſcias quod donũ huic dono cõtra cõparet,
Tum magis id dicas. C. quodnam quæſo hercle? PA. eunuchum. C. illum'ne obſecro
Inhoneſtum hominem, quem mercatus eſt here, ſenem, mulierem?
PA. Iſtunc ipſum. C. homo quatietur certe cum dono foras.
Sed iſtam Thaidem non ſciui nobis uicinam. PA. haud diu eſt.
CH. Perij. nunquam'ne etiam me illam uidiſſe? ehodum dic mihi,
Eſt'ne, ut fertur, forma? PA. ſane. C. at nihil ad noſtrã hanc. PA. alia res eſt.
CH. Obſecro te hercle Parmeno, fac ut potiar. PA. faciam ſedulo, ac
Dabo operam, adiutabo. nunquid me aliud uis? C. quò nunc is? PA. domum,
Vt mancipia hæc, ita ut iuſſit frater, deducam ad Thaidem.
CH. O fortunatum iſtum eunuchum, qui quidem in hanc detur domum.
PA. Quid ita? C. rogitas? ſumma forma ſemper conſeruam domi
Videbit, conloquetur, aderit una in unis ædibus,
Cibum non nunquam capiet cum ea, interdum propter dormiet.
PA. Quid, ſi nunc tute fortunatus fias? C. qua re Parmeno?
Reſponde. PA. capias tu illiu' ueſtem. C. ueſtem? quid tum poſtea?
PA. Pro illo te deducam. C. audio. P. te eſſe illum dicam.

C. intellego.

P. Tu illis fruare cōmodis, quibu' tu illum dicebas modo:
Cibū una capias, adſis, tāgas, ludas, propter dormias:
Quandoquidem illarum neque quiſquam te nouit, neque ſcit qui ſies.
Præterea forma, ætas ipſa eſt, facile ut te pro eunucho probes.

Ch. Dixiſti pulchre: nunquam uidi melius cōſilium dari.
Age eamus intro: nunc iam orna me, abduc, duc, quātum potes.

P. Quid agis? iocabar equidem. C. garris. P. perij, quid ego egi miſer?
Quò trudis? perculeris iam tu me? tibi equidem dico, mane.

Ch. Eamus. P. Pergin'? C. certum eſt. P. uide, ne nimiū calidum hoc ſit modo.

C. Non eſt profecto. ſine. P. at enim iſtæc in me cudetur faba. ah
Flagitium facimus. C. an id flagitium eſt, ſi in domum meretriciam
Deducar, & illis crucibus, quæ nos, noſtramq; adoleſcentiam
Habent deſpicatam, & quæ nos ſemper omnibus cruciant modis,
Nunc referam gratiam, atque eas itidem fallam, ut ab illis fallimur?
An potius hæc pati, æquom eſt fieri, ut à me ludatur dolis?
Quod qui reſcierint, culpent? illud merito factum omnes putent.

P. Qui

P. *Quid iſtuc? ſi certum eſt facere, faciam. uerum ne poſt conferas*
Culpam in me. C. *non faciam.* P. *iubes'ne?* C. *iubeo, cogo, atque impero.*
P. *Nunquam defugiam auctoritatem: ſequere.* C. *dij uortant bene.*

ACTVS TERTII SCENA I.

THRASO, GNATHO, PARMENO.

T. *Agnas uero agere gratias Thais mihi.*
G. *Ingenteis.* T. *ain' tu, læta eſt?* G. *non tam ipſo quidem*
Dono, quàm abs te datum eſſe: id uero ſerio
Triumphat. P. *huc prouiſo, ut, ubi tempus fiet,*
Deducam. ſed eccum militem. T. *eſt iſtuc datum*
Profecto mihi, ut ſint grata quæ facio omnia.
G. *Aduorti hercle animum.* T. *uel rex ſemper maxumas*
Mihi agebat, quidquid feceram, alijs non item.
G. *Labore alieno magno partam gloriam*
Verbis ſæpe in ſe tranſmouet, qui habet ſalem:
Qui in te eſt. T. *habes.* G. *rex te ergo in oculis.* T. *ſcilicet.*
G. *Geſtare.* T. *uero. credere omnem exercitum,*
Conſilia. G. *mirum.* T. *tum ſicubi eum ſatietas*
Hominum, aut negoti ſi quando odium ceperat,
Requieſcere ubi uolebat, quaſi: noſtin'? G. *ſcio.*
Quaſi ubi illam expueret miſeriam ex animo. T. *tenes.*

Tum me conuiuam ſolum abducebat ſibi. G. hui,
Regem elegantem narras. T. imo ſic homo
Eſt perpaucorum hominum. G. imo nullorũ arbitror,
Si tecum uiuit. T. inuidere omnes mihi,
Mordere clanculum: ego non flocci pendere:
Illi inuidere miſere. uerum unus tamen
Impenſe, elephantis quem Indicis præfecerat,
Is ubi moleſtus magis eſt, quæſo, inquam, Strato
Eo'ne es ferox, quia habes imperium in belluas?
G. Pulchre mehercle dictum, & ſapienter. papæ,
Iugularas hominem. quid ille? T. mutus illico.
G. Quid ni eſſet? P. dij uoſtram fidem, hominem perditũ,
Miſerumq́; & illum ſacrilegum. T. quid ilud Gnatho,
Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio,
Nunquid tibi dixi? Gn. nunquam: ſed narra obſecro.
Plus millies iam audiui. T. una in conuiuio
Erat hic, quem dico, Rhodius adoleſcentulus.
Forte habui ſcortum: cœpit ad id alludere,
Et me irridere. quid ais, inquam, homo impudens?
Lepus tute es, et pulpamentum quæris. G. ha, ha, hæ.
T. Quid eſt? G. facete, lepide, laute, nihil ſupra.
Tuum obſecróne hoc dictum erat? uetu' credidi.
T. Audieras? G. ſæpe; & fertur in primis. T. meum eſt.
G. Dolet dictum imprudenti adoleſcenti, & libero.
P. At te dij perdant. G. quid ille quæſo? T. perditus.
Riſu omnes, qui aderant, emoriri. denique
Metuebant omnes iam me. G. non iniuria.
T. Sed heus tu purgon' ego me de iſtac Thaidi,
Quòd eam me amare ſuſpicatur? G. nihil minus,
Imo magis auge ſuſpicionem. T. cur? G. rogas?

Scin',

Scin'? ſi quando illa mentionem Phædriæ
Facit, aut ſi laudat, te ut male urat. T. ſentio.
G. *Id ut ne fiat, hæc res ſola eſt remedio.*
Vbi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuo. ſi quando illa dicet, Phædriam
Comeſſatum intromittamus: tu, Pamphilam
Cantatum prouocemus. ſi laudabit hæc
Illius formam: tu huius contra. denique
Par pro pari referto, quod eam remordeat.
T. *Siquidem me amaret, tum iſtuc prodeſſet Gnatho.*
G. *Quando illud, quod tu das, expectat, atque amat;*
Iam dudum amat te; iam dudum illi facile fit,
Quod doleat: metuet ſemper, quem ipſa nunc capit
Fructum, ne quando iratus tu alio conferas.
T. *Bene dixti, at mihi iſtuc non in mentem uenerat.*
G. *Ridiculum: non enim cogitaras: ceterum,*
Idem hoc tute melius quanto inueniſſes Thraſo?

quanto in pondere ponderatione.

ACTVS TERTII SCENA II.

THAIS, THRASO, PARMENO, GNATHO, PYTHIAS.

Parmenoni, Eunuchum et Æthiopissam Thaidi Phædriae nomine tradenti insultant Thraso et Parasitus.

Th. *Audire uocem uiſa ſum modo militis:*
Atque eccum. ſalue mi Thraſo. T. ô Thais mea,
Meum ſuauium, quid agitur? ecquid nos amas
De fidicina iſtac? P. quàm uenuſte. quod dedit

Principium

Principium adueniens. TH. *plurimum merito tuo.*
G. *Eamus ergo ad cœnam: quid ſtas?* P. *hem alterum.*
Ex homine hunc natum dicas. TH. *ubi uis, nō moror.*
P. *Adibo, atque adſimulabo, quaſi nunc exeam.*
Ituran' Thais quopiam es? TH. *ehem Parmeno,*
Bene feciſti: hodie itura. P. *quo?* TH. *ecquid hūc uides?*
P. *Video, & me tædet. ubi uis, dona adſunt tibi*
A Phædria. TH. *quid ſtamus? cur non imus hinc?*
P. *Quæſo hercle ut liceat, pace quod fiat tua,*
Dare huic quæ uolumus, conuenire & conloqui.
Thr. *Perpulchra credo dona, haud noſtris ſimilia.*
Pa. *Res indicabit. heus iubete iſtos foras*
Exire, quos iuſſi. ocyus procede tu huc.
Ex Aethiopia eſt uſque hæc. T. *hic ſunt tres minæ.*
G. *Vix.* P. *ubi tu es Dore? accede huc. hem eunuchū tibi*
Quàm liberali facie, quàm ætate integra?
Th. *Ita me di ament, honeſtus eſt.* P. *quid tu ais Gnatho?*
Nunquid habes, quod contēnas? quid tu autē Thraſo?
Tacent: ſatis laudant. fac periclum in literis,
Fac in palæſtra, in muſicis. quæ liberum
Scire æquom eſt adoleſcentem, ſolertem dabo.
Thr. *Ego illum eunuchum, ſi ſit opus, uel ſobrius.*
P. *Atque hæc qui miſit, non ſibi ſoli poſtulat*
Te uiuere, & ſua cauſa excludi ceteros:
Neque pugnas narrat, neque cicatrices ſuas
Oſtentat: neque tibi obſtat: quod quidam facit.
Verum, ubi moleſtum non erit, ubi tu uoles,
Vbi tempus tibi erit, ſat habet, ſi tum recipitur.
Thr. *Apparet ſeruom hunc eſſe domini pauperis,*
Miſeriq;. G. *nam hercle nemo poſſet, ſat ſcio,*

Qui

Qui haberet qui pararet alium, hunc perpeti.
P. Tace tu: quem eſſe ego puto infra omnes infimos
Homines: nam, qui huic animum aſſentari induxeris,
E' flamma te petere cibum poſſe arbitror.
Thr. Iam'ne imus? TH. hos prius introducá, et, quæ uolo,
Simul imperabo: poſtea continuo exeo.
Thr. Ego hinc abeo: tu iſtam opperire. P. haud conuenit
Vna cum amica ire imperatorem in uia.
Thr. Quid tibi ego multa dicam? domini ſimilis es.
G. Ha, ha, hæ. T. quid rides? G. iſtuc, quod dixti modo:
Et illud de Rhodio dictum in mentem uenit.
Sed Thais exit. T. abi: præcurre, ut ſint domi
Parata omnia. G. fiat. TH. diligenter Pythias
Fac cures, ſi Chremes huc forte aduenerit,
Vt ores, primum ut maneat: ſi id non commodum eſt,
Vt redeat: ſi id non poterit, ad me adducito.
Py. Ita faciam. TH. quid? quid aliud uolui dicere?
Hem, curate iſtam diligenter uirginem.
Domi adſitis, facite. T. eamus. TH. uos me ſequimini.

ACTVS TERTII SCENA III.

CHREMES, PYTHIAS.

Ch. Profecto quanto magis magiſq; cogito,
Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum:
Ita me uideo ab ea aſtute labefactarier.
Iam tum, cum primum iuſſit me ad ſe accerſier,
(Roget quis, quid tibi cum illa? ne noram quidem)

Vbi

Vbi ueni, cauſam, ut ibi manerem, repperit:
Ait rem diuinam feciſſe, & rem ſeriam
Velle agere mecum. iam tum erat ſuſpectio,
Dolo malo hæc fieri omnia. ipſa accumbere
Mecum, mihi ſeſe dare, ſermonem quærere.
Vbi friget, huc euaſit, quàm pridem pater
Mihi & mater mortui eſſent. dico, iam diu.
Rus Sunij ecquod habeam, & quàm longe à mari.
Credo ei placere hoc: ſperat ſe à me auellere.
Poſtremo, ecqua inde parua periſſet ſoror;
Ecquis cum ea una; quid habuiſſet, cum perit;
Ecquis eam poſſet noſcere. hæc cur quæritet?
Niſi illa forte, quæ olim periјt paruola
Soror, hanc ſe intendit eſſe, ut eſt audacia.
Verum ea ſi uiuit, annos nata eſt ſedecim,
Non maior: Thais, ego quàm ſum, maiuſcula eſt.
Miſit porro orare, ut uenirem ſerio.
Aut dicat quid uolt, aut moleſta ne ſiet.
Non hercle ueniam tertio. heus. heus. PY. hic quis eſt?
CH. Ego ſum Chremes. PY. o capitulum lepidiſſimum.
CH. Dico ego mi inſidias fieri? PY. Thais maxumo
Te orabat opere, ut cras redires. CH. rus eo.
PY. Fac amabo. CH. non poſſum, inquam. PY. at apud nos hic mane,
Dum redeat ipſa. CH. nihil minus. PY. cur mi Chremes?
*CH. *malá rem. abis hinc? PY. ſi iſtuc ita certum eſt tibi,*
Amabo, ut illuc tranſeas, ubi ila eſt. CH. eo.
PY. Abi Dorias, cito hunc deduce ad militem.

ACTVS

ACTVS TERTII SCENA IIII.

ANTIPHO.

A. Eri aliquot adoleſcentuli coÿmus in Pireo,
In hunc dië ut de ſymbolis eſſemus. Chæream ei rei
Præfecimus: dati annuli: locu', tẽpus conſtitutum eſt.
Præterÿt tẽpus: quo in loco dictũ eſt, parati nihil eſt.
Homo ipſe nuſquam eſt: neque ſcio, quid dicam, aut quid coniectem.
Nunc mihi hoc negoti ceteri dedere, ut illum quæram:
Idq; adeo uiſam, ſi domi eſt. quiſnam hinc à Thaide exit?
Is eſt, an non eſt? ipſu' eſt. quid hoc hominis? qui eſt hic ornatus?
Quid illud mali eſt? nequeo ſatis mirari, neque conÿcere.
Niſi quidquid eſt, procul hinc libet priu', quid ſit, ſciſcitari.

Persona inducitur cui narratum est Chaerea, quae patrarit intus. hoc ideo fit, ut populus percipiat auribus, quae honestis oculis subjici nequit.

ACTVS TERTII SCENA V.

CHAEREA, ANTIPHO.

Ch. Vm quis hic eſt? nemo eſt. num quis hinc me ſequitur? nemo homo eſt.
Iá mne erumpere hoc licet mihi gaudium? pro Iupiter,

Chaerea foras ... exsultat quod virginem ... potitus. id narrat ...

Nunc

Nūc tempu' profecto eſt, cū perpeti me poſſū interfici:
Ne uita aliqua hoc gaudium contaminet ægritudine.
Sed neminem'ne curioſum interuenire nunc mihi,
Qui me ſequatur, quoquò eā, rogitādo obtūdat, enicet,
Quid geſtiam, aut quid lætus ſim, quò pergam, unde emergam, ubi ſiem
Veſtitum hunc nactus, quid mihi quæram, ſanus ſim an'ne inſaniam?
A. Adibo, atque ab eo gratiā hanc, quā uideo uelle, inibo.
Chærea, quid eſt quòd ſic geſtis? quid ſibi hic ueſtitus quærit?
Quid eſt, quod lætus ſis? quid tibi uis? ſatis'ne ſanus? quid me
Aſpectas? quid taces? CH. o feſtus dies hominis: amice
Salue: nemo omnium eſt, quem ego magi' nunc cuperē uidere.
A. Narra iſtuc quæſo quid ſiet. CH. imo ego te obſecro hercle, ut audias.
Noſtin' hanc, quā frater amat? A. noui, nempe opinor Thaidem.
CH. Iſtā ipſam. A. ſic commemineram. CH. quædā hodie eſt ei dono data
Virgo. quid ego eius tibi nunc faciē prædicem, aut laudem Antipho,
Cum ipſum me noris, quàm elegans formarum ſpectator ſiem?
In hac commotus ſum. A. ain' tu? Ch. primā dices, ſcio, ſi uideris.
Quid multa uerba? amare cœpi. forte fortuna domi
Quidam erat eunuchus, quem mercatus fuerat frater

ter

ter Thaidi:

Neque is deductus etiam tum ad eam. ſummonuit me Parmeno

Ibi ſeruus, quod ego arripui. A. quid id eſt? C. tacitus, citius audies.

Vt ueſtem cum illo mutem, & pro illo iubeam me illuc ducier.

A. Pro eunuchon'? C. ſic eſt. A. quid tandem ex ea re ut ca peres commodi?

Ch. Rogas? uiderem, audirem, eſſem una, qua cum cupie- bam Antipho.

Num parua cauſa, aut parua ratio eſt? traditus ſum mu lieri.

Illa illico ubi me accepit, læta uero ad ſe abducit domũ,

Commendat uirginem. A. cui? tibi'ne? Ch. mihi. A. ſa tis tuto tamen.

C. Edicit, ne uir quiſquam ad eam adeat, & mihi, ne ab- ſcedam, imperat,

In interiore parte ut maneam ſolus cum ſola. annuo,

Terram intuens modeſte. An. miſer. Ch. ego, inquit, ad cœnam hinc eo:

Abducit ſecum ancillas: paucæ, quæ circum illam eſ- ſent, manent

Nouitiæ. continuo hæc adornant, ut lauet.

Adhortor, properent. dum apparatur, uirgo in concla ui ſedet,

Suſpectans tabulam quandam pictam, ubi inerat pictu ra hæc, Iouem

Quo pacto Danaæ miſiſſe aiunt quondam in gremium imbrem aureum.

Egomet

res amati gratijs.

Egomet quoque id ſpectare cœpi. & quia conſimilem luſerat
Iam olim ille ludum, impendio magis animu' gaudebat mihi,
Deū ſeſe in hominē cōuertiſſe, atque per alienas tegulas
Fucū factū mulieri, ueniſſe per impluuium clanculū.
At quem Deum? qui tēpla cœli ſumma ſonitu cōcutit.
Ego homuncio hoc non facerem? ego uero illud feci, ac lubens.
Hæc dū mecū reputo, accerſitur lauatū interea uirgo.
It, lauit, redit: deinde illam in lecto illæ conlocarunt.
Sto expectans, ſiquid mihi imperent. uenit una, heus tu, inquit, Dore
Cape hoc flabellum, & uentulum huic ſic facito dum lauamur.
Vbi nos lauerimus, ſi uoles, lauato. accipio triſtis.
A. *Tum equidē iſtuc os tuū impudēs uidere nimiū uellē,*
Status quis eſſet, flabellum tenere te aſinum tantum.
C. *Vix elocuta eſt hoc, foras ſimul omnes proruunt ſe:*
Abeūt lauatū, perſtrepūt, ita ut fit, domini ubi abſunt.
Interea ſomnus uirginem opprimit. ego limis aſpecto
Sic per flabellum clanculum, & ſimul alia circunſpecto
Satin' explorata ſint. uideo eſſe: peſſulum oſtio obdo.
A. *Quid tum?* CH. *quid tum fatue?* A. *fateor.* CH. *egon' occaſionem*
Mihi oſtentatam, tā breuē, tā optatam, tam inſperatā,
Amitterē? tum pol ego is eſſem uere, qui aſſimulabar.
A. *Sane hercle ut dicis. ſed interim de ſymbolis quid actum eſt?*
C. *Paratum eſt.* A. *frugi es: ubi? domin'?* C. *immo apud*

libertum

libertum Diſcum.
A. Perlonge eſt: ſed tãto ocyus properemus: muta ueſtem.
C. Vbi mutẽ? perij: nam domo exulo nũc: metuo fratrem,
Ne intus ſit: porro autem, pater ne rure redierit iam.
A. Eamus ad me: ibi proxumum eſt ubi mutes. C. recte dicis.
Eamus: et de iſtac ſimul, quo pacto porro poſſim
Potiri, conſilium uolo capere una tecum. A. fiat.

ACTVS QVARTI SCENA I.

DORIAS.

ITa me dij bene ament, quantum ego illum uidi, non nihil timeo
Miſera, ne quam ille hodie inſanũ turbã faciat, aut uim Thaidi.
Nam poſtquã iſte aduenit Chremes adoleſcens frater uirginis,
Rogat, illũ admitti ut iubeat. ille cõtinuo iraſci, neque
Negare audere. Thais porro inſtare, ut hominem inuitet. id
Faciebat retinendi illius cauſa: quia, illa quæ cupibat de ſorore eius indicare, ad eam rem tempus non erat.
Inuitat triſtis. manſit ibi. illa cum illo ſermonẽ illico.
Miles uero ſibi putare adductũ ante oculos æmulum;
Voluit facere cõtra huic ægre: heus heus, inquit, puer huc Pamphilam
Accerſe, ut delectet hic nos. illa exclamat, minime gentium.

Tun' in conuiuium illā? miles tendere. inde ad iurgium.
Interea aurum ſibi clam mulier demit, dat mihi ut auferam. A
Hoc eſt ſigni, ubi primū poterit, ſeſe illinc ſubducet, ſcio. A

ACTVS QVARTI SCENA II.

PHAEDRIA.

Vm rus eo, cœpi egomet mecum inter uias,
d Ita ut fit ubi quid in animo eſt moleſtiæ,
Aliam rem ex alia cogitare, & ea omnia in
Peiorem partem. quid opu' eſt uerbis? dum hæc puto,
Præterij imprudens uillam. longe iam abieram,
Cum ſenſi. redeo ſurſum, male uero me habens.
Vbi ad ipſum ueni diuerticulum, conſtiti:
Occepi mecum cogitare, hem biduum hic
Manendum eſt ſoli ſine illa? quid tum poſtea?
Nihil eſt? quid? nihil? ſi non tangendi copia eſt,
Eho ne uidendi quidem erit? ſi illud non licet,
Saltem hoc licebit. certe extrema linea
Amare, haud nihil eſt. uillam prætereo ſciens.
Sed quid hoc quòd timida ſubito egreditur Pythias?

ACTVS QVARTI SCENA III.

PYTHIAS, DORIAS, PHAEDRIA.

Py. Bi illum ego ſceleroſum miſera, atque im-
u pium inueniam? aut ubi
Quæram?

Quæram? hoccine tam audax facinus facere eſſe auſum? Ph. perij: hoc quid ſit, uereor.
Py. Quin inſuper etiam ſcelu', poſtquam ludificatu' eſt uirginem,
Veſtem omnem miſeræ diſcidit, eum ipſam capillo conſcidit.
Ph. Hem. Py. qui nunc ſi detur mihi,
Vt ego unguibus facile illi in oculos inuolẽ uenefico?
Ph. Profecto neſcio quid abſente nobis turbatũ eſt domi.
Adibo. quid iſthuc? quid feſtinas? aut quem quæris Pythias?
Py. Hem Phædria, egon' quem quæram? abi hinc quò dignu' es cum donis tuis
Tam lepidis. Ph. quid iſtuc eſt rei?
Py. Rogas me? eunuchum quem dediſti nobis, quas turbas dedit?
Vitiauit uirginem, quam heræ dederat dono miles. Ph. quid ais?
Py. Perij. Ph. temulenta es. Py. utinam ſic ſient, mihi qui male uolunt.
D. Au, obſecro mea Pythias, quod iſtuc nã monſtri fuit?
Ph. Inſanis: qui iſtuc facere eunuchus potuit? Py. ego illum neſcio
Qui fuerit: hoc, quod fecit, res ipſa indicat.
Virgo ipſa lacrumat, neque, cum rogites quid ſit, audet dicere.
Ille autem bonus uir nuſquam apparet. etiam hoc miſera ſuſpicor,
Aliquid domo abeuntem abſtuliſſe. Ph. nequeo mirari ſatis,

Quò abire ignauos ille poſſit longius, niſi domum
Forte ad nos rediјt. PY. *uiſe amabo, num ſit.* PH. *iam ſa*
xo ſcies.
D. *Perij, obſecro. tam infandum facinus mea tu, ne audiui*
quidem.
Py. *At pol ego amatores audieram mulierum eſſe eos ma-*
xumos,
Sed nihil poteſſe: uerũ miſeræ nõ in mentem uenerat:
Nam illum aliquò concluſſem, neque illi commiſiſſem
uirginem.

ACTVS QVARTI SCENA IIII.

PHAEDRIA, DORVS, PYTHIAS, DORIAS.

Rediimus et perieramus. Phaedria n. [illegible]

Ph. *Xi foras ſceleſte: at etiam reſtitas?*
e *Fugitiue prodi, male conciliate.* Do. *obſecro.*
PH. *oh,*
Illud uide, os ut ſibi diſtorſit carnufex.
Quid huc reditiõ eſt? quid ueſtis mutatio eſt?
Quid narras? paulum ſi ceſſaſſem Pythia,
Domi non offendiſſem: ita iam ornabat fugam.
Py. *Habéſne hominem amabo?* PH. *quid ni?* Py. *o factum*
bene.
Do. *Iſtuc pol uero bene.* PY. *ubi eſt?* P H. *rogitas? non*
uides?
Error utriusq. Phędrię et Pythię.
Py. *Videam obſecro, quem?* P. *hunc ſcilicet.* Py. *quis hic*
eſt homo?
P. *Qui ad nos deductus hodie eſt.* Py. *hunc oculis ſuis*

Noſtrarum

Noſtrarum nunquam quiſquam uidit Phædria.
Ph. *Non uidit?* Py. *an tu hunc credidiſti eſſe, obſecro,*
Ad nos deductum? P. *nanque alium habui neminem.*
Py. *au,*
Ne comparandus hic quidem ad illum eſt. ille erat
Honeſta facie, & liberali. P. *ita uiſus eſt*
Dudum, quia uaria ueſte exornatus fuit:
Nunc tibi uidetur fœdus, quia illam non habet.
Py. *Tace obſecro: quaſi uero paulum interſiet.*
Ad nos deductus hodie eſt adoleſcentulus,
Quem tu uero uidere uelles Phædria.
Hic eſt uetus, uietus, ueternoſus, ſenex,
Colore muſtellino. P. *hem, quæ hæc eſt fabula?*
Eò redigis me, ut, quid egerim, egomet neſciam.
Eho tu, emin' ego te? DO. *emiſti.* Py. *iube mihi denuo*
Reſpõdeat. P. *roga.* Py. *ueniſtin' hodie ad nos? negat.*
At ille alter uenit annos natus ſedecim:
Quem ſecum adduxit Parmeno. P. *agedum, hoc mihi expedi:*
Primum unde habes iſtã, quam habes, ueſtem? taces?
Monſtrum hominis, non dicturus? Do. *uenit Chærea.*
Ph. *Frater ne?* Do. *ita eſt.* Ph. *quando?* Do. *hodie.* Ph. *quàm dudum?* Do. *modo.*
Ph. *Qui cum?* Do. *cum Parmenone.* Ph. *noráſne cum prius?*
Do. *Non: nec, quis eſſet, unquam audieram dicier.*
Ph. *Vnde igitur, meũ fratrẽ eſſe, ſciebas?* DO. *Parmeno*
Dicebat eũ eſſe: is dedit hanc mihi ueſtem. Ph. *occidi.*
Do. *Meam ipſe induit: poſt una ambo abierunt foras.*
Py. *Iam ſati' credis ſobriam eſſe me, et nil mentitam tibi?*

Iam ſati' certum eſt uirginem uitiatam eſſe? Ph. age
nunc bellua,
Credis huic quod dicat? Py. quid iſti credam? res ipſa
indicat.
Ph. Concede iſtuc paululũ. audin'? etiam paululũ, ſat eſt.
Dic dũ hoc rurſum, Chærean' tuã ueſtem detraxit tibi?
Do. Factum. P. & ea eſt indutus? D. factum. P. & pro
te huc deductu' eſt? Do. ita.
P. Iupiter magne, o ſceleſtum, atque audacem hominem.
Py. uæ mihi,
Etiam nunc non credis indignis nos irriſas modis?
Ph. Mirũ ni tu credas quod iſte dicat. quid agam, neſcio.
Heus tu negato rurſum. poſſum'ne ego hodie ex te ex-
culpere
Verum? uidiſtin' fratrem Chæream? Do. non. Ph. non
poteſt ſine
Malo fateri, uideo. ſequere me hac. modo ait, mõ negat.
Ora me. Do. obſecro te uero Phædria. Ph. i intro. Do.
hoi, hei.
Ph. Alio pacto honeſte quo modo hinc nunc abeã, neſcio.
Actũ eſt ſiquidẽ. tu me hic etiam nebulo ludificabere?
Py. Parmenonis tã ſcio eſſe hãc technã, quàm me uiuere.
Do. Sic eſt. Py. inueniã hodie, parẽ ubi pol referã gratiã.
Sed nunc quid faciendum cenſes Dorias? Do. de iſtac
rogas
Virgine? Py. ita: utrum taceam'ne, an prædicem? Do.
pol, ſi ſapis,
Quod ſcis neſcis, neque de eunucho, neque de uitio
uirginis.
Hac re et omni turba euolues te, et ili gratum feceris.
Id modo

Id modo dic, abiſſe Dorum. Py. ita faciam. Do. ſed uideon' Chremem?
Thais iam aderit. Py. quid ita? Do. quia, cum inde abeo, iam tunc inceperat
Turba inter eos. Py. aufer aurum hoc: ego ſcibo ex hoc, quid ſiet.

ACTVS QVARTI SCENA V.

CHREMES, PYTHIAS.

Ch. *At, data hercle uerba mihi ſunt: uicit uinum quod bibi.*
Ac dum accubabam, quàm uidebar mihi eſſe pulchre ſobrius:
Poſtquam ſurrexi, neque pes, neque mens ſatis ſuum officium facit.
Py. Chreme. C. quis eſt? ehem Pythia, uah quanto nunc formoſior
Videre, quàm dudum? Py. certe quidem tu pol multo alacrior.
Ch. Verbum hercle uerum hoc eſt: SINE *Cerere & Libero friget Venus.*
Sed Thais multo ante uenit? Py. an'ne abijt iam à milite?
Ch. Iam dudũ, ætatẽ. lites ſunt inter eos factæ maxumæ.
Py. Nil dixit tum, ut ſequerere ſeſe? C. nihil, niſi abiens mihi innuit.
Py. Eho, non'ne id ſat erat? C. at neſciebã id dicere illam, niſi quia

Correxit miles, quod intellexi minus: nam me extruſit foras.
Sed eccā ipſam uideo: miror, ubi huic ego anteuorterim.

ACTVS QVARTI SCENA VI.

THAIS, CHREMES, PYTHIAS.

Th. Credo equidem illum iam affuturum eſſe, illam ut eripiat: ſine
Veniat: atqui ſi illam digito attigerit uno, oculi illico
Effodientur. uſque eò ego illiu' ferre poſſum ineptias,
Et magnifica uerba, uerba dū ſint. uerū enim ſi ad rem
Conferentur, uapulabit.
Ch. Thais, ego iam dudum hic adſum. T. o mi Chreme, te ipſum expectabam:
Scin' tu turbam hanc propter te eſſe factam? et adeò ad te attinere hanc
Omnem rem? C. ad me? qui? quaſi iſtuc. T. quia dum tibi ſororem ſtudeo
Reddere, & reſtituere, hæc atque huiuſmodi ſum multa paſſa.
Ch. Vbi ea eſt? T. domi apud me. C. ehem. T. quid eſt?
Educta ita, uti teq; illaq; dignum eſt. C. quid ais?
T. id quod res eſt.
Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa abs te quid quam pretij.
Ch. Et habetur, et refertur à me Thais tibi, ita uti merita es,

ta es,
Gratia. Th. at enim caue, ne prius, quàm hanc à me accipias, amittas
Chreme: nam hæc ea eſt, quam miles à me ui nunc uenit ereptum.
Abi tu, ciſtellam Pythias domo effer cum monumẽtis.
Ch. Viden' tu illum Thais? Py. ubi ſita eſt? TH. in riſco. odioſa ceſſas?
Ch. Militem ſecum ad te quantas copias adducere?
At at at. Th. num formidoloſus obſecro es mi homo? CH. apageſis,
Ego formidoloſus? nemo eſt hominũ, qui uiuat, minus.
Th. Atque ita opu' eſt. CH. au, metuo, qualem tu me eſſe hominem exiſtumes.
Th. Imo hoc cogitato: quicũ res tibi eſt, peregrinus eſt,
Minu' potens quàm tu, minu' notus, amicorum hic habens minus.
Ch. Scio iſtuc: ſed tu quod cauere poſſis, ſtultum admittere eſt.
Malo ego nos proſpicere, quàm hunc ulciſci accepta iniuria.
Abi tu, atque oſtiũ obſera intus, ego dum hinc trãſcurro ad forum:
Volo ego adeſſe hic aduocatos nobis in turba hac. Th. mane.
Ch. Melius eſt. TH. mane. CH. omitte, iam adero. TH. nil opus eſt iſtis Chreme:
Hoc dic modo, ſororem illam tuam eſſe, & te paruam uirginem
Amiſiſſe, nunc cognoſſe: ſigna oſtende. Py. adſunt. Th. cape.

Si uim

Si uim faciet, in ius ducito hominem: intellextin'? C. probe.

Th. Fac, animo hæc præſenti dicas. C. faciam. Th. attolle pallium.

Perij, huic ipſi opus patrono eſt, quem defenſorē paro.

ACTVS QVARTI SCENA VII.

TRASO, GNATHO, SANGA, CHREMES, THAIS.

Thr. Anccine ego ut contumeliam tam inſignem in me accipiam Gnatho?

Mori me ſatius eſt. Simalio, Donax, Syriſce, ſequimini.

Primum ædeis expugnabo. Gn. recte. Thr. uirginem eripiam. Gn. probe.

Thr. Male multabo ipſam. Gn. pulchre. Thr. in medium huc agmen cum uecti Donax,

Tu Simalio in ſiniſtrū cornu, tu Syriſce in dexterum.

Cedo alios: ubi centurio eſt Sanga, & manipulus furum? S. eccum adeſt.

Thr. Quid ignaue? peniculon' pugnare, qui iſtum huc portes, cogitas?

S. Egóne? imperatoris uirtutē noueram, et uim militum: ſine ſāguine hoc fieri nō poſſe: qui abſtergerē uulnera.

Thr. Vbi alij? S. qui, malū, alij? ſolus Sānio ſeruat domi.

Thr. Tu hoſce inſtrue: hic ego ero poſt principia: inde omnibus ſignum dabo.

G. Illuc eſt ſapere: ut hoſce inſtruxit, ipſus ſibi cauit loco.

Thr. Idem

Thr. Idem hocce Pyrrhus factitauit. C. uiden' tu Thais, quàm hic rem agit?
Nimirũ conſilium illud rectũ eſt de occludẽdis ædibus.
Th. Sane, quòd tibi nunc uir uideatur eſſe, hic nebulo magnus eſt:
Ne metuas. Thr. quid uidetur? G. fundam tibi nunc nimis uellem dari,
Vt tu illos procul hinc ex occulto cæderes: facerẽt fugã.
Thr. Sed eccam Thaidem ipſam uideo. G. quàm mox irruimus? Thr. mane.
Omnia prius experiri uerbis, quàm armis, ſapientem decet.
Qui ſcis, an, quæ iubeam, ſine ui faciat? G. Dij uoſtram fidem,
Quanti eſt ſapere. nunquam accedo ad te, quin abs te abeam doctior.
Th. Thais, primũ hoc mihi reſpõde: cũ tibi do iſtã uirginẽ,
Dixtin' hos mihi dies ſoli dare te? Th. quid tum poſtea? Thr. rogitas,
Quæ mi ante oculos amatorẽ coram adduxiſti tuum?
Quid cũ illo ut agas? et cũ eo clam ſubduxiſti te mihi?
Th. Libuit. Thr. Pamphilã ergo huc redde, niſi ui mauis eripi.
Ch. Tibi ilam reddat? aut tu eam tangas? omnium. Gn. ah, quid ais? tace.
Ch. Quid tu tibi uis? Thr. ego non tangam meam? Ch. tuam autem furcifer?
Gn. Caue ſis: neſcis, cui maledicas nunc uiro. Ch. non tu hinc abis?
Scin' tu, ut tibi res ſe habeat? ſi quidquam hodie hic

turbæ

turbæ cœperis,
Faciam, huius loci, dijq;, meiq; ſemper memineris.
Gn. Miſeret tui me, qui hunc tantum hominem facias
inimicum tibi.
Ch. Diminuam ego caput tuum hodie, niſi abis. GN. ain'
uero canis?
Siccine agis? THR. quis tu es homo? quid tibi uis?
quid cum illa rei tibi eſt?
Ch. Scibis. principio eá eſſe dico liberam. THR. hem. CH.
ciuem Atticam. THR. hui.
Ch. Meam ſororem. THR. os durum. CH. miles, nũc adeo
edico tibi,
Ne uim facias ullá in illá. Thais, ego eo ad Sophronam
Nutricem, ut eam adducam, & ſigna oſtendam hæc.
THR. tun' me prohibeas,
Meam ne tangam? CH. prohibeo inquam. GN. audin'
tu? hic furti ſe alligat.
Ch. Satin' hoc eſt tibi? THR. hoc idem tu ais? THA. quæ-
re, qui reſpondeat.
THR. Quid nunc agimus? GN. quin redeamus: iam hæc
tibi aderit ſupplicans
Vltro. TH. credin'? GN. imo certe: noui ingenium
mulierum:
Nolunt, ubi uelis: ubi nolis, cupiunt ultro. THR. bene
putas.
GN. Iam dimitto exercitum? THR. ubi uis. GN. Sanga,
ita uti fortes decet
Milites, domiq;, fociq; fac uiciſſim ut memineris.
San. Iam dudum eſt animus in patinis. GN. frugi es. Thr.
uos me hac ſequimini.

ACTVS QVINTI SCENA I.

THAIS, PYTHIAS.

Th. Ergin' ſceleſta mecum perplexe loqui?
P Scio, neſcio: abijt: audiui: ego non affui.
Non tu iſtuc mihi dictura aperte es,
quidquid eſt?
Virgo conſciſſa ueſte lacrumans obticet,
Eunuchus abijt, quamobrē? quid factum eſt? taces?
Py. Quid tibi ego dicam miſera? illum eunuchum negant
Fuiſſe. TH. quis fuit igitur? Py. iſte Chærea.
Th. Qui Chærea? Py. iſte ephebus frater Phædriæ.
Th. Quid ais uenefica? Py. atqui certo comperi.
Th. Quid is obſecro ad nos, quamobrem adductu' eſt. Py.
neſcio,
Niſi amaſſe credo Pamphilam. T. hem miſera occidi,
Infelix, ſi quidem tu iſtæc uera prædicas.
Num id lacrumat uirgo? Py. id opinor. T. quid ais ſa-
crilega?
Iſtuccine interminata ſum hinc abiens tibi?
Py. Quid facerem? ita ut tu iuſti, ſoli credita eſt.
Th. Sceleſta, ouem lupo commiſti. diſpudet,
Sic mihi data eſſe uerba. quid hominis illic eſt?
Py. Hera mea tace, obſecro, ſaluæ ſumus: hominem
Habemus ipſum. T. ubi is eſt? P. hē ad ſiniſtrā, nō uides?
En. T. uideo. Py. comprehendi iube, quantum poteſt.
Th. Quid illi facies ſtulta? Py. quid faciam, rogas?
Vide amabo, ſi non, cum aſpicias, os impudens
Videtur. Th. non. Py. tum, quæ eius confidentia eſt.

ACTVS

ACTVS QVINTI SCENA II.

CHAEREA, THAIS, PYTHIAS.

Ch. Apud Antiphonem uterque, mater, et pater,
Quaſi dedita opera, domi erant, ut nullo modo
Introire poſſem, quin uiderent me. interim
Dum ante oſtium ſto, notus mihi quidam obuiam
Venit. ubi uidi, ego me in pedes, quantum queo,
In angiportum quoddam deſertum, inde item
In aliud, inde in aliud. ita miſerrimus
Fui fugitando, ne quis me cognoſceret.
Sed eſt'ne hæc Thais, quam uideo? ipſa eſt. hæreo.
Ah, quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?
Th. Adeamus. bone uir Dore, ſalue: dic mihi,
Aufugiſtin'? CH. hera, factũ. Th. ſatin' id tibi placet?
Ch. Non. Th. credin' te impune habiturum? Ch. unã hanc noxiam
Mitte: ſi aliam unquam admiſero ullam, occidito.
Th. Nũ meã ſæuitiã ueritus es? Ch. nõ Th. Quid igitur?
Ch. Hanc metui, ne me criminaretur tibi.
Th. Quid feceras? CH. paululum quiddam. Py. eho, paululum impudens?
An paululum eſſe hoc tibi uidetur, uirginem
Vitiare ciuem? CH. conſeruam eſſe credidi.
Py. Conſeruam? uix me contineo, quin inuolem in
Capillum. monſtrum, etiam ultro deriſum aduenit.
Th. Abi hinc inſana. Py. quid ita uero? debeam,
Credo, iſti quidquam furcifero, ſi id fecerim;

Præſertim

Præſertim cum ſe ſeruom fateatur tuum.
Th. *Miſſa hæc faciamus. non te dignum Chærea*
Feciſti. nam ſi ego digna hac contumelia
Sum maxime, at tu indignus qui faceres tamen.
Neque ædepol, quid nunc conſili capiam, ſcio,
De uirgine iſtac: ita conturbaſti mihi
Rationes omnes, ut eam non poſſim ſuis,
Ita ut æquom fuerat, atque ut ſtudui, tradere, ut
Solidum parerem hoc mihi beneficium Chærea.
Ch. *At nunc dehinc ſpero æternam inter nos gratiam*
Fore Thais. ſæpe ex huiuſmodi re quapiam, &
Malo ex principio magna familiaritas
Conflata eſt. quid, ſi hoc quiſpiam uoluit deus?
Th. *Equidem pol in eam partem accipioq́; & uolo.*
Ch. *Imo ita quæſo. unum hoc ſcito, contumeliæ*
Non me feciſſe cauſa, ſed amoris. Th. *ſcio,*
Et pol propterea magis nunc ignoſco tibi.
Non adeo inhumano ingenio ſum Chærea,
Neque tam imperita, ut, quid amor ualeat, neſciam.
Ch. *Te quoque iam Thais, ita me dij bene ament, amo.*
Py. *Tum pol ab iſto tibi hera cauendum intellego.*
Ch. *Nõ auſim.* Py. *nihil tibi quiquam credo.* Th. *deſinas.*
Ch. *Ego me tuæ commendo & committo fidei.*
Nunc ego te in hac re mihi oro ut adiutrix ſies:
Te mihi patronam cupio Thais: te obſecro:
Emoriar, ſi non hanc uxorem duxero.
Th. *Tamen ſi pater.* Ch. *quid? ah uolet, certo ſcio,*
Ciuis modo hæc ſit. Th. *paululum opperirier*
Si uis, iam frater ipſe hic aderit uirginis:
Nutricem accerſitum ijt, quæ illam aluit paruolam:

In cognoſcendo

In cognoſcendo tute ipſe aderis Chærea.
Ch. *Ego uero maneo.* TH. *uis'ne interea, dum is uenit,*
Domi opperiamur potius, quàm hic ante oſtium?
Ch. *Imo percupio.* P. *quam tu rem actura obſecro es?*
Th. *Nam quid ita?* P. *rogitas? hunc tu in ædis cogitas*
Recipere poſthac? Th. *cur nõ?* P. *crede hoc meæ fidei,*
Dabit hic aliquã pugnã denuo. Th. *au, tace obſecro.*
Py. *Parum perſpexiſſe eius uidere audaciam.*
Ch. *non faciam Pythia.* P. *non pol, credo Chærea,*
Niſi ſi commiſſum non erit. C. *quin Pythias*
Tu me ſeruato. P. *neque pol ſeruandum tibi*
Quidquam dare auſim, neque te ſeruare. apage te.
Th. *Optime. adeſt ipſe frater.* C. *perij hercle: obſecro*
Abeamus intro Thais: nolo, me in uia
Cum hac ueſte uideat. Th. *quamobrem tãdem? an quia pudet?*
Ch. *Id ipſum.* P. *idipſum? uirgo uero.* T. *i præ, ſequar.*
Tu iſtic mane, ut Chremem introducas Pythias.

ACTVS QVINTI SCENA III.

PYTHIAS, CHREMES, SOPHRONA.

Py. *Vid? quid uenire in mentẽ nũc poſſit mihi,*
Quidnã, qui referam illi ſacrilego gratiam,
Qui hunc ſuppoſuit nobis? C. *moue uero ocyus*
Te nutrix. S. *moueo.* C. *uideõ, ſed nil promoues.*
Py. *Iam'ne oſtendiſti ſigna nutrici?* C. *omnia.*
Py. *Amabo, quid ait? cognoſcit'ne?* C. *ac memoriter.*

Py. bene

Py. Bene æpol narras; nam illi faueo uirgini.
Ite intro: iam dudum hera uos expectat domi.
Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video: uide, ut otioſus ſit, ſi dijs placet.
Spero me habere, qui hunc meo excruciem modo.
Ibo intro, de cognitione ut certum ſciam:
Poſt exibo, atque hunc perterrebo ſacrilegum.

ACTVS QVINTI SCENA IIII.

PARMENO, PYTHIAS.

Pa. Euiſo, quidnam Chærea hic rerum gerat.
Quòd ſi aſtu rem tractauit, dij uoſtrá fidem,
Quantam, & quàm ueram laudem capiet Parmeno?
Nam ut omittam, quòd ei amorem difficillimum, &
Cariſſimum ab meretrice auara: uirginem
Quam amabat, eam confeci ſine moleſtia,
Sine ſumptu, ſine diſpendio. tum hoc alterum,
Id uero eſt, quod ego mihi puto palmarium,
Me repperiſſe, quo modo adoleſcentulus
Meretricum ingenia & mores poſſet noſcere;
Mature ut cum cognorit, perpetuo oderit.
Quæ dum foris ſunt, nihil uidetur mundius,
Nec magis compoſitum quidquam, nec magis elegans:
Quæ, cum amatore ſuo cum cœnant, ligurriunt.
Harum uidere ingluuiem, ſordes, inopiam,
Quàm inhoneſtæ ſolæ ſint domi, atque auidæ cibi,
Quo pacto ex iure heſterno panem atrum uorent.

Noſſe omnia hæc, ſalus eſt adoleſcentulis.
PY. Ego pol te pro iſtis dictis & factis, ſcelus,
Vlciſcar; ut ne impune in nos inluſeris.

ACTVS QVINTI SCENA V.

PYTHIAS, PARMENO.

PY. Pro deum fidem, facinus fœdum: o infelicem adoleſcentulum,
O ſceleſtum Parmenonem, qui iſtum huc adduxit. PA. quid eſt?
PY. Miſeret me: itaque, ut ne uiderem, miſera huc effugi foras.
Quæ futura exempla dicunt in eum indigna? PA. o Iupiter,
Quæ illæc turba eſt? numnam ego perij? adibo. quid iſtuc Pythias?
Quid ais? in quem exempla fient? PY. rogitas audaciſſime?
Perdidiſti iſtũ, quẽ adduxti pro eunucho, adoleſcẽtulũ,
Dum ſtudes dare uerba nobis. PA. quid ita? aut quid factum eſt? cedo.
PY. Dicã. uirginẽ iſtam, Thaidi hodie quæ dono data eſt,
Scin' eã hinc ciuẽ eſſe? & eius fratrẽ adprime nobilẽ?
PA. Neſcio. PY. atqui ſic inuẽta eſt: eã iſte uitiauit miſer.
Ille ubi id reſciuit factum frater uiolentiſſimus.
PA. Quidnam fecit? PY. conligauit primum eum miſeris modis.
PA. Conligauit? hem. PY. atque equidem orante, ut ne id faceret, Thaide.

PA. Quid

PA. Quid ais? PY. nunc minatur porro ſeſe id, quod mœchis ſolet:

Quod ego nunquam uidi fieri, neque uelim. PA. qua audacia

Tantum facinus audet? PY. quid ita tantum? PA. an non hoc maxumum eſt?

Quis homo pro mœcho unquam uidit in domo meretricia

Deprendi quenquam? PY. neſcio. PA. at ne hoc neſciatis Pythias,

Dico, edico uobis, noſtrũ eſſe illũ herilẽ filiũ. PY. hem,

Obſecro an is eſt? PA. ne quam in illum Thais uim fieri ſinat.

Atque adeo autem cur non egomet intro eo? PY. uide Parmeno

Quid agas, ne neque illi proſis, & tu pereas: nam hoc putant,

Quidquid factum eſt, ex te eſſe ortum. PA. quid igitur faciam miſer?

Quid'ue incipiam? ecce autem uideo rure redeuntem ſenem.

Dicam huic, an non? dicam hercle: etſi mihi magnum malum

Scio paratum: ſed neceſſe eſt, huic ut ſubueniat. PY. ſapis:

Ego abeo intro: tu iſti narrato ordine, ut factum ſiet.

ACTVS QVINTI SCENA VI.

LACHES, PARMENO.

LA. Ex meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri, neque urbis odium me unquam percipit.
Vbi ſatias cœpit fieri, commuto locum.
Sed eſt'ne ille noſter Parmeno? & certe ipſus eſt.
Quem præſtolare Parmeno hic ante oſtium?
PA. Quis homo eſt? hem, ſaluũ te aduenire here gaudeo.
LA. Quẽ præſtolare? P. perij: lingua hæret metu. L. hem,
Quid eſt, quod trepidas? ſati'ne ſaluæ? dic mihi.
PA. Here, primum te arbitrari id, quod res eſt, uelim:
Quidquid huius factum eſt, culpa nõ factum eſt mea.
LA. Quid? PA. recte ſane interrogaſti, oportuit
Rem prænarraſſe me. emit quendam Phædria
Eunuchũ, quẽ dono huic daret. LA. cui? PA. Thaidi.
LA. Emit? perij hercle. quanti? PA. uiginti minis.
LA. Actum eſt. PA. tũ quandã fidicinã amat hic Chærea.
LA. Hem, quid amat? an ſcit iã ille, quid meretrix ſiet?
An in aſtu uenit? aliud ex alio malum.
PA. Here, ne me ſpectes: me impulſore hæc non facit.
LA. Omitte de te dicere. ego te furcifer,
Si uiuo. ſed iſtuc, quidquid eſt, primum expedi.
PA. Is pro illo eunucho ad Thaidem hanc deductus eſt.
LA. Pro eunucho'n'? PA. ſic eſt. hunc pro mœcho poſtea
Comprehendere intus, & conſtrinxere. LA. occidi.
PA. Audaciam meretricum ſpecta. LA. nunquid eſt
Aliud mali, damni'ue, quod non dixeris,

Reliquom?

Reliquom? P. tantũ eſt. LA. ceſſon' huc intro irrũpere?
PA. Nõ dubiũ eſt, quin mihi magnũ ex hac re ſit malum:
Niſi, quia neceſſe fuit hoc facere, id gaudeo,
Propter me hiſce aliquid eſſe euenturum mali:
Nam iam diu aliquam cauſam quærebat ſenex,
Quamobrem inſigne aliquid faceret ijs: nunc repperit.

ACTVS QVINTI SCENA VII.

PYTHIAS, PARMENO.

PY. Vnquam ædepol quidquam iam diu, quod magis uellem euenire,
Mi euenit, quàm quod modo ſenex intro ad nos uenit errans.
Mihi ſolæ ridiculo fuit, quæ, quid timeret, ſcibam.
PA. Quid hoc autem eſt? PY. nunc id prodeo, ut cõueniam Parmenonem.
Sed ubi obſecro eſt? PA. mén' quærit hæc? PY. atque eccum uideo: adibo.
PA. Quid eſt inepta? quid tibi uis? quid rides? pergin'? PY. perij.
Defeſſa iam ſum miſera te ridendo. PA. quid ita? PY. rogitas?
Nunquã ædepol hominẽ ſtultiorẽ uidi, nec uidebo. ah,
Non pote ſatis narrari, quos ludos præbueris intus.
At etiã primo callidũ, & diſertum credidi hominem.
Quid? illicone credere ea, quæ dixi, oportuit te?
An pœnitebat flagitij, te auctore quod feciſſet
Adoleſcẽs, ni miſerum inſuper etiam patri indicares?

Nam quid illi credis animi tum fuiſſe, ubi ueſtem uidit
Illam eſſe eum indutum pater? quid? iá ſcis te periſſe?
Pa. Ehem, quid dixti peſſuma? an mérita es? etiam rides?
Itán' lepidum tibi uiſum eſt ſcelus, nos irridere? Py. nimium.
Pa. Siquidem iſtuc impune habueris. Py. uerum? Par. reddam hercle. Py. credo:
Sed in diem iſtuc Parmeno eſt fortaſſe, quod minitare:
Tu iam pendebis, qui ſtultum adoleſcẽtulum nobilitas
Flagitijs, et eundẽ indicas: uterque in te exẽpla edent.
Pa. Nullus ſum. Py. hic pro illo munere tibi honos eſt habitus. abeo.
Pa. Egomet meo indicio miſer, quaſi ſorex, hodie perij.

ACTVS QVINTI SCENA VIII.

GNATHO, THRASO.

Gn. Quid nunc? qua ſpe, aut quo conſilio huc imus? quid inceptas Thraſo?
Th. Egóne? ut Thaidi me dedam, et faciam quod iubeat. Gn. quid eſt?
Th. Qui minus huic, quàm Hercules ſeruiuit Omphale? Gn. exemplum placet.
Vtinam tibi commitigari uideam ſandalio caput.
Sed quid? fores crepuere ab ea. quid autem hoc eſt mali?
Hunc ego nunquam uideram etiam. quidnam properans hinc proſilit?

ACTVS QVINTI SCENA IX.

CHAEREA, PARMENO, PHAEDRIA, GNATHO, THRASO.

Ch. Populares, ecquis me uiuit hodie fortunatior?
o Nemo hercle quiſquam: nam in me plane dij poteſtatem ſuam
Omnem oſtendere, qui tam ſubito tot congruerint commoda.
Pa. Quid hic lætus eſt? CH. o Parmeno mi, o mearum uoluptatum omnium
Inuentor, inceptor, perfector, ſcin' me in quibus ſim gaudijs?
Scis Pamphilam meam inuentam ciuem? PA. audiui. C. ſcis ſponſam mihi?
Pa. Bene, ita me di ament, factum. GN. audin' tu illum quid ait? C. tum autem Phædriæ,
Meo fratri, gaudeo amorem eſſe omnem in tranquillo: una eſt domus:
Thais patri ſe commendauit, in clientelam et fidem
Nobis dedit ſe. P. fratris igitur Thais tota eſt. CH. ſcilicet.
P. Iā hoc aliud eſt, quod gaudeamus: miles pellitur foras.
Ch. Tum tu, frater, ubi ubi eſt, fac quamprimum hæc audiat. PA. uiſam domum.
T. Nunquid Gnatho dubitas, quin ego nunc perpetuo perierim? GN. ſine
Dubio opinor. CH. quid commemorem primum, aut

quem laudem maxume?
Illum, qui mihi dedit conſilium ut facerem; an me,
qui id auſu' ſim
Incipere? an fortunā collaudē, quæ gubernatrix fuit,
Quæ tot res, tātas, tā opportune in unū cōcluſit diē? an
Mei patris feſtiuitatem & facilitatem? o Iupiter
Serua obſecro hæc nobis bona. PH. *Dij uoſtram fidem,*
incredibilia
Parmeno modo quæ narrauit. ſed ubi eſt frater? C. *præſto*
eſt. PH. *gaudeo.*
C. *Satis credo. nihil eſt Thaide hac frater tua dignius,*
Quod ametur: ita noſtræ eſt omni fautrix familiæ.
PH. *hui, mihi*
Illam laudas? T. *perij, quanto ſpei eſt minu', tanto ma*
gis amo.
Obſecro Gnatho in te ſpes eſt. Gn. *quid uis faciam?*
T. *perfice hoc*
Precibus, pretio, ut hæream aliqua in parte tamen
apud Thaidem.
Gn. *Difficile eſt.* T. *ſi quid cōlibuit, noui te. hoc ſi effeceris,*
Quoduis donū, præmiū a me optato, id optatū feres.
Gn. *Ita ne?* T. *ſic erit.* GN. *hoc ſi efficio, poſtulo ut mihi*
tua domus
Te præſente, abſente pateat, inuocato ut ſit locus
Semper. TH. *do fidem ita futurū.* Gn. *accingar.* PH.
quem hic ego audio?
O Thraſo. T. *ſaluete.* PH. *tu fortaſſe, quæ facta hic fient,*
Neſcis. T. *ſcio.* PH. *cur ergo in his te ego conſpicor re-*
gionibus?
T. *Vobis fretus.* PH. *ſcis quàm fretus? miles edico tibi,*
Si in

Si in platea hac te offendero poſt unquam; quod dicas mihi,
Alium quærebã, iter hac habui: periiſti. Gn. *eia haud ſic decet.*
P. *Dictum eſt.* GN. *non cognoſco uoſtrum tam ſuperbum.*
Ph. *ſic erit.*
G. *Prius audite paucis: quod cum dixero, ſi placuerit,*
Facitote. Ph. *audiamus.* GN. *tu concede paulum iſtuc Thraſo.*
Principio ego uos credere ambos hoc mihi uehementer uelim,
Me, huius quidquid facio, id facere maxume cauſa mea:
Verũ idem ſi uobis prodeſt, uos non facere inſcitia eſt.
Ph. *Quid id eſt?* GN. *militem riualem ego recipiendum cenſeo.* Ph. *hem*
Recipiendum? GN. *cogita modo. tu hercle cum illa Phædria*
Et libenter uiuis, et enim bene libenter uictitas,
Et quod des paulum, & neceſſe eſt multum accipere Thaidem.
Vt tuo amori ſuppeditare poſſit ſine ſumptu tuo; ad
Omnia hæc magis opportunus, nec magis ex uſu tuo
Nemo eſt. principio & habet quod det, & dat nemo largius:
Fatuus eſt, inſulſus, tardus, ſtertit, noctesq; & dies:
Neque tu iſtum metuas ne amet mulier: pellas facile, ubi uelis.
Ph. *Quid agimus?* GN. *præterea hoc etiam, quod ego*

uel primum puto,

Accipit hominẽ nemo melius prorſus, neque prolixius.

Ph. *Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus eſt.* CH. *idem arbitror.*

Gn. *Recte facitis. unum etiam hoc uos oro, ut me in uoſtrum gregem*

Recipiatis: ſati' diu hoc iam ſaxũ uoluo. P. *recipimus.*

Ch. *Ac libẽter.* G. *at ego pro iſtoc Phædria, et tu Chærea,*

Hunc comedendum, & deridendum uobis præbeo.

Ch. *placet.*

Ph. *Dignus eſt.* G. *Thraſo, ubi uis, accede.* T. *obſecro te, quid agimus?*

G. *Quid? iſti te ignorabant. poſtquã eis mores oſtẽdi tuos,*

Et collaudaui ſecundum facta & uirtutes tuas,

Impetraui. T. *bene feciſti. gratiam habeo maxumam.*

Nunquam etiam fui uſquam, quin me omnes amarent plurimum.

Gn. *Dixin' ego uobis, in hoc eſſe Atticam eloquentiam?*

Ph. *Nil præter promiſſum eſt. ite hac. uos ualete, & plaudite.*

PERSONAE.

CHREMES, *ſenex.*	MENEDEMVS, *ſenex*
CLITIPHO, *adoleſcẽs.*	CLINIA, *adoleſcens*
SYRVS, *ſeruus.*	DROMO, *ſeruus.*
SOSTRATA, *matrona*	PHRYGIA, *ancilla.*
BACCHIS, *meretrix.*	ANTIPHILA, *Chremetis filia*

NVTRIX.

GRAECA

GRAECA EST MENANDRV, ACTA LVDIS MEGALENSIB. L. CORNELIO LENTVLO, L. VALERIO FLACCO AEDILIB. CVRVLIB. EGIT AMBIVIVS TVRPIO. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI. ACTA PRIMVM TIBIIS IMPARIBVS, DEINDE DVABVS DEXTRIS: ACTA ETIAM TERTIO, TI. SEMPRONIO, M. IVVENTIO COS. Anno ab Vrbe condita 591

C. SVLPICII APOLLINARIS PERIOCHA.

IN militiam proficiſci gnatum Cliniam,
Amantem Antiphilam, compulit durus pater:
Animiq; ſeſe angebat, facti pœnitens.
Mox ut reuerſu' eſt, clam patrem diuortitur
Ad Clitiphonem: is amabat ſcortum Bacchidem.
Cum accerſeret cupitam Antiphilam, Clinia,
Vt eius Bacchis uenit amica, ac ſeruolæ
Habitum gerens Antiphila. factum id, quo patrem
Suum celaret Clitipho. hic technis Syri
Decem minas meretriculæ aufert à ſene:
Antiphila Clitiphonis reperitur ſoror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

PROLOGVS

Ne cui ſit uoſtrum mirum, cur parteis ſeni
Poeta dederit, quæ ſunt adoleſcentium:
Id primū dicam: deinde, quod ueni, eloquar.
Ex integra Græca integram comœdiam
Hodie ſum acturus Heauton timorumenon,
Duplex quæ ex argumento facta eſt ſimplici.
Nouam eſſe oſtendi, & quæ eſſet. nunc, qui ſcripſerit,
Et cuia græca ſit, ni partem maxumam
Exiſtimarem ſcire uoſtrum, id dicerem.
Nunc, quam ob rē has parteis didicerim, paucis dabo.
Oratorem uoluit eſſe me, non prologum:
Veſtrum iudicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit à facundia,
Quantum ille potuit cogitare commode,
Qui orationem hanc ſcripſit, quam dicturu' ſum.
Nam quod rumores diſtulerunt maleuoli,
Multas contaminaſſe græcas, dum facit
Paucas latinas: factum hic eſſe id non negat,
Neque ſe id pigere, & deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo ſibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod maleuolus uetus poeta dictitat,
Repente ad ſtudium hunc ſe applicaſſe muſicum,
Amicum ingenio fretum, haud natura ſua:
Arbitrium ueſtrum, ueſtra exiſtimatio
Valebit. quam ob rem omnes uos oratos uolo,
Ne plus iniquum poſſit quàm æquum oratio.
Facite, æqui ſitis, date creſcendi copiam,

Nouarum qui ſpectandi faciunt copiam
Sine uitijs: ne ille pro ſe dictum exiſtumet,
Qui nuper fecit ſeruo currenti in uia
Deceſſe populum: cur inſano ſeruiat?
De illius peccatis plura dicet, cum dabit
Alias nouas, niſi finem maledictis facit.
Adeſte æquo animo: date poteſtatem mihi,
Statariam agere ut liceat per ſilentium:
Ne ſemper ſeruos currens, iratus ſenex,
Edax paraſitus, ſycophanta autem impudens,
Auarus leno, aſſidue agendi ſint mihi
Clamore ſummo, cum labore maxumo.
Mea cauſa, cauſam hanc iuſtam eſſe, animum inducite,
Vt aliqua pars laboris minuatur mihi:
Nam nunc nouas qui ſcribunt, nihil parcunt ſeni:
Laborioſa ſi qua eſt, ad me curritur:
Sin lenis eſt, ad alium defertur gregem.
In hac eſt pura oratio. experimini,
In utranque partem ingenium quid poſſit meum.
Si nunquam auare pretium ſtatui arti meæ,
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maxumum,
Quam maxume ſeruire uoſtris commodis:
Exemplum ſtatuite in me, ut adoleſcentuli
Vobis placere ſtudeant potius, quàm ſibi.

ACTVS PRIMI SCENA PRIMA.

CHREMES, MENEDEMVS SENES.

Q. Vanquam hæc inter nos nupera notitia admodum eſt.

Inde

Inde adeo quòd agrum in proxumo hic mercatus es,
Nec rei fere ſine amplius quidquam fuit:
Tamen uel uirtus tua me, uel uicinitas,
Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto,
Facit, ut te audacter moneam, & familiariter,
Quòd mihi uidere præter ætatem tuam
Facere, & præter quàm res te adhortatur tua.
Nam pro deũ, atque hominũ fidem, quid uis tibi? aut
Quid quæris? annos ſexaginta natus es.
Aut plus eo, ut coniicio. agrum in his regionibus
Meliorem, neque pretij maioris nemo habet:
Seruos complureis: proinde quaſi nemo ſiet,
Ita tute attente illorum officia fungere.
Nunquam tam mane egredior, neque tam ueſpere
Demum reuertor, quin te in fundo conſpicer̃
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique.
Nullum remittis tempus, neque te reſpicis.
Hæc non uoluptati eſſe, ſatis certo ſcio.
At enim me, quantum hic operis fiat, pœnitet.
Quod in opere faciundo operæ conſumis tuæ,
Si ſumas in illis exercendis, plus agas.
Me. Chreme, tantum'ne eſt ab re tua otij tibi,
Aliena ut cures, eaq;, nihil quæ ad te attinent?
Ch. Homo ſum: humani à me nil alienum puto.
Vel me monere hoc, uel percontari puta;
(Rectum eſt) ego ut faciam, non ut deterream.
Me. Mihi ſic eſt uſus: tibi ut opus eſt facto, face.
Ch. An cuiquã eſt uſus homini, ſe ut cruciet? M. mihi eſt.
Ch. Si quid laboris eſt, nollem: ſed iſtuc quid mali eſt?
Quæſo, quid de te tantum meruiſti? M. heu hoi.

Ch. Ne

Ch.Ne lacruma, atque iſtuc, quidquid eſt, fac me ut ſciã:
Ne retice: ne uerere: crede inquam mihi:
Aut conſolando, aut conſilio, aut re iuuero.
M.Scire hoc uis? C. hac cauſa ęquidem, qua dixi tibi.
Me. Dicetur. C. iſtos raſtros interea tamen
Depone, ne labora. M. minime. C. quam rem agis?
Me.Sine me, uacuum tempus ne quod duim mihi
Laboris. CH. non ſinam inquam. Me. ah, non æquom
facis.
Ch.Hui, tam graueis hos quæſo? M. ſic meritũ eſt meum.
Ch. Nunc loquere. M. filium unicum adoleſcentulum
Habeo. ah quid dixi habere me? imo habui Chreme.
Nunc habeam, nec ne, incertum eſt. CH. quid ita iſtuc?
M. ſcies.
Eſt è Corintho hic aduena anus paupercula.
Eius filiam ille amare cœpit perdite,
Prope iam ut pro uxore haberet. hæc clam me omnia.
Vbi rem reſciui, cœpi non humaniter,
Neque ut ægrotum animum decuit adoleſcentuli,
Tractare, ſed ui & uia peruolgata patrum:
Quotidie accuſabam: hem: tibi ne hæc diutius
Licere ſperas facere me uiuo patre,
Amicam ut habeas prope iam in uxoris loco?
Erras, ſi id credis, & me ignoras Clinia.
Ego te meum eſſe dici tantiſper uolo,
Dum, quod te dignum eſt, facies: ſed ſi id non facis,
Ego, quod me in te ſit facere dignum, inuenero.
Nulla adeo ex re iſtuc fit, niſi ex nimio otio.
Ego iſtuc ætatis non amori operam dabam,
Sed in Aſiam abij hinc propter pauperiem, atque ibi

Simul rem, & gloriam armis belli repperi.
Poſtremo adeo res redijt: adoleſcentulus
Sæpe eadem, & grauiter audiendo uictus eſt:
Aetate me putauit, & ſapientia
Plus ſcire, & prouidere, quàm ſe ipſum ſibi:
In Aſiam ad regem militatum abijt Chreme.
Ch. Quid ais? M. clam me profectus, menſes treis abeſt.
Ch. Ambo accuſandi: etſi illud inceptum tamen
Animi eſt pudentis ſignum, & non inſtrenui.
Me. Vbi comperi ex ijs, qui ei fuere conſcij,
Domum reuertor mœſtus, atque animo fere
Perturbato, atque incerto præ ægritudine:
Adſido: accurrunt ſerui: ſoccos detrahunt:
Video alios feſtinare, lectos ſternere,
Cœnam apparare: pro ſe quiſque ſedulo
Faciebat, quo illam mihi lenirent miſeriam.
Vbi uideo hæc, cœpi cogitare, hem, tot mei
Solius ſoliciti ſunt cauſa, ut me unum expleant?
Ancillæ tot me ueſtiant? ſumptus domi
Tantos ego ſolus faciam? ſed gnatum unicum,
Quem pariter uti his decuit, aut etiam amplius,
Quòd illa ætas magis ad hæc utenda idonea eſt,
Ego eum hinc eieci miſerum iniuſtitia mea.
Malo quidem me dignum quouis deputem,
Si id faciam: nam uſque dum ille uitam illam incolit
Inopem, carens patria ob meas iniurias,
Interea uſque illi de me ſupplicium dabo,
Laborans, quærens, parcens, illi ſeruiens.
Ita facio prorſus: nihil relinquo in ædibus,
Nec uas, nec ueſtimentum: conraſi omnia:

Ancillas,

Ancillas, ſeruos, niſi eos, qui opere ruſtico
Faciundo facile uictum exercerent ſuum,
Omneis produxi ac uendidi: inſcripſi illico
Aedis: mercedem quaſi talenta ad quindecim
Coegi: agrum hunc mercatus ſum: hic me exerceo:
Decreui, tantiſper me minus iniuriæ
Chreme meo gnato facere, dum fiam miſer;
Nec mihi fas eſſe ulla me uoluptate his frui,
Niſi ubi ille huc ſaluos redierit meus particeps.
Ch. *Ingenio te eſſe in liberos leni puto, &*
Illum obſequentem, ſiquis recte aut commode
Tractaret. uerum neque tu illum ſatis noueras,
Nec te ille. hoc ubi fit, ibi non uere uiuitur.
Tu illum, nunquam oſtendiſti, quanti penderes,
Nec tibi ille eſt credere auſus quæ eſt æquom patri.
Quod ſi eſſet factum, hæc nunquam eueniſſent tibi.
Me. *Ita res eſt, fateor: peccatum à me maxumum eſt.*
Ch. *Menedeme, at porro recte ſpero: illum tibi*
Saluum affuturum eſſe hic confido propediem.
Me. *Vtinam dij ita faxint.* C. *facient. nūc, ſi cōmodū eſt,*
Dionyſia hic ſunt, hodie apud me ſis uolo.
Me. *Non poſſum.* C. *cur non? quæſo tandē aliquantulum*
Tibi parce: idem abſens facere te hoc uolt filius.
Me. *Non conuenit, qui illum ad laborem impulerim,*
Nunc me ipſum fugere. C. *ſiccine eſt ſententia?*
Me. *Sic.* CH. *bene uale.* ME. *& tu.* CH. *lacrumas excuſ-*
ſit mihi,
Miſeretq; me eius: ſed, ut diei tempus eſt,
Monere oportet me hunc uicinum Phaniam,
Ad cœnam ut ueniat: ibo, ut uiſam ſi domi eſt.

Nil opus fuit monitore: iamdudum domi,
Aiunt, præſto apud me eſſe: egomet conuiuas moror.
Ibo adeo hinc intro. ſed quid crepuerunt fores?
Hinc à me quiſnam egreditur? huc conceſſero.

ACTVS PRIMI SCENA II.

cliniæ reditum in patriam clitipho nunciat chremeti.

CLITIPHO, CHREMES.

Nihil adhuc eſt, quod uereare Clinia: haudquaquam etiam ceſſant:
Et illã ſimul cũ nuncio tibi hic ego affuturã
Hodie, ſcio. proin tu ſollicitudinẽ iſtam falſam, quæ te
Excruciat, omittas. Ch. quicum loquitur filius? Cl. pater adeſt,
Quem uolui. adibo. pater opportune aduenis.
Ch. Quid eſt? Cli. hunc Menedemum noſtí ne noſtrum uicinum? C. probe.
Cli. Huic filium ſcis eſſe? Ch. audiui, in Aſia. Cli. non eſt pater, apud
Nos eſt. Ch. quid ais? Cli. uenientem, è naui egredientem adduxi illico
Ad cœnam: nam mihi magna cum eo iam inde uſque à pueritia
Sẽper fuit familiaritas. Ch. uoluptatẽ magnã nũcias.
Quàm uellem Menedemum inuitatum, ut nobiſcum hodie eſſet amplius,
Vt hãc lætitiã nec opinanti primus ei obijcerem domi:
Atque etiam nunc tempus eſt. Cli. caue faxis: non eſt opus pater.

Ch. Quapropter? Cli. quia enim incertum eſt etiam, quid ſe faciat. modo uenit.
Timet omnia, patris iram, & animum amicæ ſe erga ut ſit ſuæ.
Eam miſere amat. propter eam hæc turba, atque abitio euenit. Ch. ſcio.
Cli. Nunc ſeruolum ad eam in urbem miſit, & ego noſtrum una Syrum.
Ch. Quid narrat? Cli. quid ille? ſe miſerum eſſe. Ch. miſerum? quem minu' credere eſt?
Quid relliqui eſt, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona?
Parenteis, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, ditias:
Atque hæc perinde ſunt, ut illius animus, qui ea poſſidet:
Qui uti ſcit, ei bona; illi, qui non utitur recte, mala.
Cli. Imo ille ſenex fuit importunus ſemper: & nunc nihil magis
Vereor, quàm ne quid in illum iratus plus ſatis faxit pater.
Ch. Illéne? ſed reprimam me: nam, in metu eſſe hunc, illi eſt utile.
Cli. Quid tute tecum? Ch. dicam. ut ut erat, manſum tamen oportuit.
Fortaſſe aliquãto iniquior erat præter eius lubidinem:
Pateretur: nã quẽ ferret, ſi parentẽ non ferret ſuum?
Huncecine erat æquom ex illius more, an illum ex huius uiuere? &
Quod illum inſimulant durum, id non eſt: nam pa-

 rentium

rentum iniuriæ

Vniuſmodi ſunt ferme, paulo qui eſt homo tolerabilis.
Scortari crebro nolunt: nolunt crebro conuiuarier:
Præbent exigue ſumptum: & ea ſunt tamen ad uirtutem omnia.
Verum ubi animus ſemel ſe cupiditate deuinxit mala,
Neceſſe eſt Clitipho conſilia conſequi conſimilia: hoc
Scitum eſt, periclum ex alijs facere, tibi quod ex uſu ſiet.

CLI. *Ita credo.* CH. *ego ibo hinc intro, ut uideam, nobis quid cœnæ ſiet.*
Tu, ut tempus eſt diei, uide, ſis, ne quò hinc abeas longius.

CLI. *Quàm iniqui ſunt patres in omneis adoleſcenteis iudices:*
Qui æquom eſſe cenſent, nos iam à pueris illico naſci ſenes,
Neque illarum affines rerum eſſe, quas fert adoleſcentia.
Ex ſua libidine moderantur, quæ eſt nunc, non quæ olim fuit.
Mihi ſi unquã filius erit, næ ille facili me utetur patre,
Nam & cognoſcendi, & ignoſcendi dabitur peccati locus:
Non ut meus, qui mihi per aliũ oſtendit ſuã ſententiã.
Perij: is mihi, ubi adbibit plus paulo, ſua quæ narrat facinora?
Nunc ait: periclũ ex alijs facito, tibi quod ex uſu ſiet.
Aſtutus. næ ille haud ſcit, quàm mihi nunc ſurdo narret fabulam.

Magis

Magis nunc me amicæ dicta ſtimulant: da mihi, atque affer mihi:
Cui quid reſpondeam, nil habeo: neque me quiſquam eſt miſerior:
Nam Clinia hic, etſi is quoque ſuarum rerum ſatagit, attamen
Habet bene ac pudice eductã, ignarã artis meretriciæ.
Mea eſt potẽs, procax, magnifica, ſumptuoſa, nobilis.
Tum, quod dem ei, recte eſt: nam nihil eſſe mihi, relligio eſt dicere.
Hoc ego mali nõ pridẽ inueni: neque etiã dũ ſcit pater.

ACTVS SECVNDI SCENA I.

CLINIA, CLITIPHO.

SI mihi ſecundæ res de amore meo eſſent, iam dudum ſcio
Veniſſent: ſed uereor, ne me abſente mulier hic corrupta ſit.
Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant;
Occaſio, locus, ætas, mater, ſub imperio cuius eſt, mala;
Cui nihil præter pretium iam dulce eſt. Clit. Clinia. Clin. hei miſero mihi.
Clit. Etiam caues, ne uideat forte hinc te à patre aliquis exiens.
Clin. Faciam: ſed neſcio quid profecto mihi animu' præſagit mali.
Clit. Pergin' iſtuc prius diiudicare, quàm ſcis, quid ueri ſiet?

Clin. Si nihil mali eſſet, iam hic adeſſent: *Clit.* iam adeunt. *Clin.* quando iſtuc erit?

Clit. Non cogitas hinc longius abeſſe? & noſti mores mulierum:

Dũ moliũtur, dũ comũtur, annus eſt. *Clin.* o Clitipho, Timeo. *Clit.* reſpira: eccum Dromonem cum Syro: una adſunt tibi.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

SYRVS, DROMO, CLINIA, CLITIPHO.

Sy. In'tu? *Dr.* ſic eſt. *SY.* uerum interea dum ſermones cædimus,

Illæ ſunt relictæ. *Clit.* mulier tibi adeſt, audin' Clinia?

Clin. Ego uero audio nunc demum, & uideo, & ualeo Clitipho.

Clit. Minime mirũ: adeo impeditæ ſunt: ancillarũ gregẽ Ducunt ſecum. *Clin.* perij, unde illi ſunt ancillæ? *Clit.* men' rogas?

Sy. Nõ oportuit relictas: portãt quid rerũ? *Clin.* hei mihi.

Sy. Aurũ, ueſtem: & ueſperaſcit, & non nouerũt uiã. Factũ à nobis ſtulte eſt. abi dũ tu Dromo illis obuiam Propere: quid ſtas? *Clin.* uæ miſero mihi, quanta de ſpe decidi.

Clit. Quid iſtuc? quæ res te ſolicitat autem? *Clin.* rogitas quid ſiet?

Viden' tu ancillas, aurũ, ueſtẽ? quã cũ una hic ancillula

Ego reliqui. unde ea eſſe cenſes? Clit. uah, nunc demum intellego.

Sy. Dij boni, quid turbæ eſt? ædes noſtræ uix capiēt, ſcio.
Quid comedent? quid ebibent? quid ſeni erit noſtro miſerius?
Sed uideo, eccos, quos uolebā. Clin. o Iupiter, ubinā eſt fides?
Dum ego propter te errans patria careo demens, tu interea loci
Conlocupletaſti te Antiphila, & me in his deſeruiſti malis,
Propter quam in ſumma infamia ſum, & meo patri minu' ſum obſequens:
Cuius nunc pudet me, & miſeret, qui harum mores cantabat mihi,
Monuiſſe fruſtra: neque potuiſſe unquam me ab hac expellere.
Quod nunc faciam tamen: cum gratum mihi eſſe potuit, nolui.
Nemo eſt miſerior me. SY. hic de noſtris uerbis errat uidelicet,
Quæ hic ſumus locuti. Clinia, aliter tuum amorem, atque eſt, accipis:
Nam & uita eſt eadem, & animus te erga idē ac fuit,
Quantum ex ipſa re coniecturam fecimus.

Cli. Quid eſt obſecro? nā mihi nūc nihil rerū omniū eſt,
Quod malim, quàm me hoc falſo ſuſpicarier.

Sy. Hoc primum, ut ne quid huius ignores: anus
Quæ eſt dicta mater eſſe ei antehac, non fuit:
Ea obiit mortem: hoc ipſa in itinere alteræ

Dum narrat, forte audiui. CLIT. quænam eſt altera?
Sy. Mane, hoc, quod cœpi, primum enarrem Clitipho:
Poſt iſtuc ueniam. CLIT. propera. SY. iam primum omnium,
Vbi uentum ad ædis eſt, Dromo pultat fores:
Anus quædam prodit: hæc ubi aperuit oſtium,
Continuo hic ſe coniecit intro: ego conſequor:
Anus foribus obdit peſſulum, ad lanam redit.
Hinc ſciri potuit, aut nuſquam alibi, Clinia,
Quo ſtudio uitam ſuam te abſente exegerit:
Vbi de improuiſo eſt interuentum mulieri.
Nam ea res dedit tum exiſtumandi copiam
Quotidianæ uitæ conſuetudinem;
Quæ, cuiuſque ingenium ut ſit, declarat maxume.
Texentem telam ſtudioſe ipſam offendimus,
Mediocriter ueſtitam ueſte lugubri,
Eius anuis cauſa opinor, quæ erat mortua,
Sine auro tum ornatam, ita uti quæ ornantur ſibi,
Nulla re malas expolitam muliebri:
Capillus paſſus, prolixus, circum caput
Reiectus neglegenter, pax. CLIN. Syre mi obſecro
Ne me in lætitiam fruſtra conijcias. SY. anus
Subtegmen nebat: præterea una ancillula
Erat: ea texebat una pannis obſita,
Neglecta, immunda illuuie. CLIT. ſi hæc ſunt Clinia
Vera, ita uti credo, quis te eſt fortunatior?
Scin' hanc, quam dicit ſordidatam & ſordidam?
Magnum hoc quoque ſignum eſt dominam eſſe extra noxiam,
Cum eius tam negleguntur internuncij:

Nam

Nam diſciplina eſt eiſdem, munerarier
Ancillas primum, ad dominas qui affectant uiam.

Cli. Perge obſecro te, & caue ne falſam gratiam
Studeas inire. quid ait, ubi me nominas?

Sy. Vbi dicimus rediiſſe te, & rogare uti
Veniret ad te, mulier telam deſerit
Continuo, & lacrumis opplet os totum ſibi, ut
Facile ſcires deſiderio id fieri tuo.

Cl. Prae gaudio (ita me dij ament) ubi ſim neſcio.
Ita timui. Clit. at ego nihil eſſe ſcibam Clinia.
Agedum uiciſſim Syre, dic quae illa eſt altera.

Sy. Adducimus tuā Bacchidem. Clit. hē, quid Bacchidē?
Eho, ſceleſte quò illam adducis? S. quò illam ego? ad nos ſcilicet.

Clit. Ad patrem'ne? S. ad eum ipſum. Clit. o hominis impudentem audaciam. Sy. heus
Tu, non fit ſine periclo facinus magnum & memorabile.

Clit. Hoc uide: in mea uita tu tibi laudē is quaeſitū ſcelus:
Vbi ſi paululum modo quid te fugerit, ego perierim.
Quid ilo facias? S. at enim. Clit. quid enim? S. ſi ſinas, dicam. Cli. ſine.

Clit. Sino. S. ita res eſt, haec nunc quaſi cum. Clit. quas, malum, ambages mihi
Narrare occipit? Cli. Syre, uerum hic dicit: mitte: ad rem redi.

Sy. Enimuero reticere nequeo: multimodis iniurius
Clitipho eſt: neque ferri potis eſt. Cli. audiendum hercle eſt: tace.

Sy. Vis amare: uis potiri: uis, quod des illi, effici.

Tuũ eſſe in potiundo periclũ nõ uis. haud ſtulte ſapis:
Siquidem id ſapere eſt, uelle te id, quod non poteſt contingere.
Aut hæc cum illis ſunt habẽda, aut ila cum his amittenda ſunt.
Harum duarum cõditionum nunc utram malis, uide:
Etſi conſilium, quod cepi, rectum eſſe & tutum ſcio:
Nam tua apud patrem amica tecum ſine metu ut ſit, copia eſt:
Tũ, illi argẽtũ quod pollicitu’es, eadẽ hac inueniã uia:
Quod ut efficerem, orando ſurdas iam aureis reddideras mihi.
Quid aliud tibi uis? Clit. ſiquidem hoc fit. S. ſiquidem experiundo ſcies.
Clit. Age age, cedo iſtuc tuum conſilium quid id eſt? S. aſſimulabimus,
Tuam amicam, huius eſſe amicam. Clit. pulchre: cedo: quid hic faciet ſua?
An ea quoque huius dicetur, ſi hæc una dedecori eſt parum?
Sy. Imo ad tuam matrem deducetur. Cl. quid eõ? S. longum eſt Clitipho,
Tibi ſi narrem, quam ob rem id faciam: uera cauſa eſt. Clit. fabulæ:
Nihil ſati’ firmi uideo, quam ob rem accipere hunc mihi expediat metum.
Sy. Mane, habeo aliud, ſi iſtuc metuis, quod ambo confiteamini
Sine periclo eſſe. Clit. huiuſmodi, obſecro, aliquid reperi. S. maxume:

Ibo

Ibo obuiã hinc: dicã, ut reuortantur domũ. Clit. hèm,
Quid dixti? S. ademptum tibi iam faxo omnẽ metũ,
In aurem utramuis otioſe ut dormias.
Clit. Quid ago nunc? Cli. tu'ne? quod boni. Clit. Syre.
dic modo
Verum. S. age modo: hodie ſero: ac nequidquã uoles.
Clin. Datur modo: fruere dum licet: nam neſcias,
Eiu'ſit poteſtas poſthac, an nunquam tibi.
Clit. Syre inquam. S. perge porro, tamen iſtuc ago.
Clit. Verũ hercle iſtuc eſt, Syre, Syre inquãheus heus Syre.
Sy. Concaluit: quid uis? Clit. redi, redi. S. adſum, dic
quid eſt?
Iam hoc quoque negabis tibi placere. Clit. imo Syre
Et me, & meum amorem, & famam permitto tibi.
Tu es iudex: ne quid accuſandus ſis, uide.
Sy. Ridiculum eſt, iſtuc me admonere Clitipho:
Quaſi iſtic minor mea res agatur, quàm tua.
Hic ſi quid nobis forte aduorſi euenerit,
Tibi erunt parata uerba, huic homini uerbera.
Quapropter neutiquam hæc res neglectu eſt mihi.
Sed iſtum exora, ut ſuam eſſe adſimulet. Cli. ſcilicet
Facturum me eſſe. in eum iam res rediјt locum,
Vt ſit neceſſe. Clit. merito amo te Clinia.
Clin. Verum illa ne quid titubet. S. perdocta eſt probe.
Clit. At hoc demiror, qui tam facile potueris
Perſuadere illi, quæ ſolet quos ſpernere?
Sy. In tempore ad eam ueni; quod rerum omnium eſt
Primum: nam miſere quendam offendi ibi militem
Eiu'noctem orantem. hæc arte tractabat uirum,
Cupidum ut illius animum inopia incenderet,

Eademq;

Eademq; ut apud te eſſet ob hoc quamgratiſſima.
Sed heus tu uide ſis, ne quid imprudens ruas.
Patrem nouiſti, ad has res quàm ſit perſpicax:
Ego te autem noui, quàm eſſe ſoleas impotens.
Inuerſa uerba, euerſas ceruices tuas,
Gemitus, ſcreatus, tuſsis, riſus, abſtine.
Clit. Laudabis. S. uide ſis. Clit. tutemet mirabere.
Sy. Sed quàm citò ſunt conſecutæ mulieres?
Clit. Vbi ſunt? cur retines? S. iam nunc hæc non eſt tua.
Clit. Scio, apud patrem, at nunc interim. S. nihilo magis.
Clit. Sine. S. nõ ſinã inquã. Clit. quæſo pauliſper. S. ueto.
Clit. Saltem ſalutare. S. abeas, ſi ſapis. Clit. eo. quid
Iſtic? S. manebit. Clit. o felicem hominem S. ambula.

ACTVS SECVNDI SCENA III.

BACCHIS, ANTIPHILA CLINIA, SYRVS.

B. Depol Antiphila mea laudo te, & fortunatam iudico,
Id cum ſtuduiſti, iſti formæ mores ut conſimiles forent:
Minimeq; (ita me dij ament) miror, ſi te ſibi quiſque expetit.
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio tua.
Et cũ egomet nũc mecum in animo uitã tuã conſidero,
Adeoq; uoſtrarum omnium, uolgus quæ ab ſeſe ſegregãt;
Et nos eſſe iſtiuſmodi, et nos nõ eſſe, haud mirabile eſt.
Nam uobis expedit eſſe bonas: nos, quibus cum res eſt,
non

non ſinunt.

Quippe forma impulſi noſtra nos amatores colunt:

Hæc ubi immutata eſt, illi ſuũ animum alio conferunt:

Niſi proſpectum eſt interea aliquid nobis, deſertæ uiuimus.

Vobis cum uno ſimul ubi ætatẽ agere decretũ eſt uiro,

Cuius mos maxume eſt conſimilis uoſtrum; hi ſe ad uos applicant;

Hoc beneficio utrique ab utriſque uero deuincimini;

Vt nũquã ulla amori uoſtro incidere poſſit calamitas.

An. Neſcio alias: me ſcio quidem ſemper feciſſe ſedulo,

Vt ex illius commodo meum compararem commodum.

Clin. ah.

Ergo mea Antiphila tu nunc ſola reducem me in patriam facis.

Nam, dum abs te abſum, omnes mihi labores fuere, quos cepi, leues,

Præterquam tui carendum quòd erat. S. credo. Cli. Syre, uix ſuffero.

Hoccine me miſerũ non licere meo modo ingenio frui?

Sy. Imo, ut patrem tuum uidi eſſe habitum, diu etiam duras dabit.

Ba. Quiſnam hic adoleſcens eſt, qui intuitur nos? A. ah, retine me obſecro.

B. Amabo, quid tibi eſt? A. diſperij. B. perij miſera, quid ſtupes

Antiphila? A. uideon' Cliniam, an non? B. quẽ uides?

Cli. ſalue anime mi.

A. O mi expectate Clinia, ſalue. Clin. ut uales?

An. Saluom ueniſſe gaudeo. Clin. teneó ne te

Antiphila,

Antiphila, animo exoptata maxume meo?
Sy. Ite intro: *nam uos iam dudum expectat ſenex.*

ACTVS TERTII SCENA PRIMA.

CHREMES, MENEDEMVS.

Ch. Vciſcit hoc iam : ceſſo pultare oſtium
l Vicini? *primum ex me ut ſciat, ſibi filium*
Rediiſſe. etſi adoleſcẽtẽ hoc nolle intellego.
Verum, cum uideam miſerum hunc tam excruciarier
Eiu' abitu, celem tam inſperatum gaudium,
Cum illi nihil pericli ex indicio ſiet?
Haud faciam: nam, quod potero, adiutabo ſenem,
Ita ut filium meum amico, atque æquali ſuo
Video inſeruire, & ſocium eſſe in negotijs.
Nos quoque ſenes eſt æquom ſenibus obſequi.
Me. Aut ego profecto ingenio egregie ad miſeriam
Natus ſum, aut illud falſum eſt, quod uolgo audio
Dici, diem adimere ægritudinem hominibus:
Nam mihi quidem quotidie augeſcit magis
De filio ægritudo; & quanto diutius
Abeſt, magi' cupio tanto, & magis deſidero.
Ch. Sed ipſum egreſſum foras uideo: adibo, alloquar.
Menedeme ſalue: nuncium apporto tibi,
Cuius maxume te fieri participem cupis.
Me. Nunquidnam de gnato meo audiſti Chreme?
Ch. Valet, atque uiuit. M. quæſo, ubinam? C. apud me domi.

Me. Meus

Me. *Meus gnatus?* C. *ſic eſt.* M. *uenit?* C. *certe.* M. *Clinia*
Meus uenit? C. *dixi.* M. *eamus, duc me ad eum obſecro.*
Ch. *Non uolt te ſcire ſe rediiſſe etiam: & tuum*
Conſpectum fugitat ob peccatum: tum hoc timet,
Ne tua duritia illa antiqua etiam adaucta ſit.
Me *Non tu ei dixiſti, ut eſſem?* C. *non.* M. *quam ob rem Chreme?*
Ch. *Quia peſſume iſtuc in te, atque in illum conſulis,*
Si te tam leni, & uicto eſſe animo oſtenderis.
Me. *Non poſſum: ſatis iam, ſatis pater durus fui.* C. *ah,*
Vehemens in utranque partem Menedeme es nimis,
Aut largitate nimia, aut parſimonia.
In eandem fraudem ex hac re, atque ex illa, incides.
Primum olim potius, commeare filium
Quàm paterere ad mulierculam, quæ paululo
Tum erat contenta, cuiq; erant grata omnia,
Proterruiſti hinc. ea coacta ingratiis
Poſtilla cœpit uictum uolgo quærere.
Nunc, cum ſine magno intertrimento non poteſt
Haberi, quiduis dare cupis. nam, ut tu ſcias,
Quàm ea nunc inſtructa pulchre ad perniciem ſiet;
Primum, iam ancillas ſecum adduxit plus decem,
Oneratas ueſte, atque auro. ſatrapes ſi ſiet,
Sufferre amator nunquam eius ſumptus queat,
Nedum tu poſſis. M. *eſt'ne ea intus?* C. *ſit rogas?*
Senſi: nam ei unam cœnam, atque eius comitibus
Dedi: quòd ſi iterum mihi ſit danda, actum ſiet:
Nam, ut alia omittam, pitiſſando modo mihi

Quid

Quid uini abſumpſit? ſic, hoc, dicens, aſperum
Pater eſt: hoc aliud lenius ſodes uide.
Releui dolia omnia, omnes ſerias:
Omnes habui ſolicitos: atque hæc una nox:
Quid te futurum cenſes, quem aſsidue exedent?
Sic me dij amabunt; ut tuarum miſeritum eſt
Menedeme fortunarum. M. faciat, quod lubet:
Sumat, conſumat, perdat: decretum eſt pati:
Dum illum modo habeam mecum. C. ſi certum eſt tibi
Sic facere, illud permagni referre arbitror,
Vt neſcientem ſentiat te id ſibi dare.
M. Quid faciam? C. quiduis potius, quàm quod cogitas:
Per alium quemuis ut des, falli te ſinas
Technis per ſeruolum: etſi ſubſenſi id quoque,
Illos ibi eſſe, & id inter ſe agere clanculum.
Syru' cum illo uoſtro conſuſurrat: conferunt
Conſilia adoleſcentes: & tibi perdere
Talentum hoc pacto ſatius eſt, quàm illo minam.
Nón nunc pecunia agitur, ſed illud, quo modo
Minimo periclo id demus adoleſcentulo.
Nam ſi ſemel tuum animum is intellexerit,
Prius proditurum te tuam uitam, & prius
Pecuniam omnem, quàm abs te amittas filium: hui,
Quantam feneſtram ad nequitiam patefeceris?
Tibi autem porro ut non ſit ſuaue uiuere.
Nam deteriores omnes ſumus licentia.
Quodcunque inciderit in mentem, uolet: neque id
Putabit, prauom, an rectum, quod petet, fiet.
Tu, rem perire, & ipſum, non poteris pati,
Dare denegaris; ibit ad illud illico,

Quo maxume apud te ſe ualere ſentiet,
Abiturum ſe abs te eſſe illico minabitur.
Me. *Videre uerum, atque ita uti res eſt, dicere.*
Ch. *Somnum hercle ego hac nocte oculis non uidi meis,*
Dum id quæro, tibi qui filium reſtituerem.
Me. *Cedo dextram: porro te oro idē ut facias Chreme.*
Ch. *Paratus ſum.* ME. *ſcin', quid nunc te facere uolo?*
Ch. *Dic.* M. *quod ſenſiſti illos me incipere fallere,*
Id ut maturent facere. cupio illi dare,
Quod uolt: cupio ipſum iā uidere. CH. *operā dabo.*
Syrus eſt prehendendus atque adhortandus mihi.
A' me neſcio quis exit: concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruere ſentiant.
Paulum hoc negoti mihi obſtat: Simus, & Crito
Vicini noſtri hic ambigunt de finibus:
Me cepere arbitrum: ibo, ac dicam, ut dixeram,
Operam daturum me, hodie non poſſe his dare.
Continuo hic adero. ME. *ita quæſo. dij uoſtrā fidem,*
Itan' comparatam eſſe hominum naturam omnium,
Aliena melius ut uideant, & iudicent,
Quàm ſua? an eo fit, quia in re noſtra aut gaudio
Sumus præpediti nimio, aut ægritudine:
Hic mihi nunc quanto plus ſapit, quàm egomet mihi?
Ch. *Diſſolui me, otioſus operam ut tibi darem.*

ACTVS TERTII SCENA II.

SYRVS, CHREMES.

Sy. Ac illac circuncurſa: inueniendum eſt tamē
Argentum, intendēda in ſenem eſt fallacia.

Ch. Num me feſellit, hoſce id ſtruere? uidelicet
Eſt Cliniæ ille ſeruus tardiuſculus:
Iccirco huic noſtro tradita eſt prouincia.
Sy. Quis hic loquitur. perij, numnam hæc audijt? Ch.
Syre. Sy. hem.
Ch. Quid tu iſtic? Sy. recte. equidem te demiror Chreme
Tam mane, qui here tantum biberis. Ch. nihil nimis.
Sy. Nihil, narras? uiſa uero eſt, quod dici ſolet,
Aquilæ ſenectus. Ch. eia. Sy. mulier commoda, &
Faceta hæc eſt meretrix. Ch. ſane idem uiſa eſt mihi.
Sy. Et quidem hercle forma luculenta. Ch. ſic ſatis.
Sy. Ita non ut olim, ſed uti nunc, ſane bona:
Minimeq; miror, Clinia hanc ſi deperit:
Sed habet patrem quendam auidum, miſerum, atque
aridum,
Vicinum hunc: noſtin'? at quaſi is non ditijs
Abundet, gnatu' eius profugit inopia.
Scin' eſſe factum, ut dico? Ch. quid ego neſciam?
Hominem piſtrino dignum. Sy. quē? Ch. iſtū ſeruolum
Dico adoleſcentis. Sy. Syre tibi timui male.
Ch. Qui paſſus eſt id fieri. Sy. quid faceret? Ch. rogas?
Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
Vnde eſſet adoleſcenti, amicæ quod daret,
Atque hunc difficilem inuitum ſeruaret ſenem.
Sy. Garris. Ch. hæc facta ab illo oportebant Syre.
Sy. Eho quæſo laudas qui heros fallunt? Ch. in loco,
Ego uero laudo. Sy. recte ſane. Ch. quippe quia
Magnarum ſæpe id remedium ægritudinum eſt:
Iam huic manſiſſet unicus gnatus domi.
Sy. Ioco'ne an ſerio illæc dicat, neſcio,

Niſi mihi quidem addit animum, quo lubeat magis.
Ch. At nunc quid expectat Syre? an, dum hinc denuo
Abeat, cum tolerare huius ſumptus non queat?
Non'ne ad ſenẽ aliquã fabricã fingit? Sy. ſtolidus eſt.
Ch. At te adiutare oportet adoleſcentuli
Cauſa. Sy. equidem facile facere poſſum, ſi iubes:
Etenim, quo pacto id fieri ſoleat, calleo.
Ch. Tanto hercle melior. Sy. non eſt mentiri meum.
C. Fac ergo. Sy. at heus tu, facito dũ eadẽ hæc memineris,
Si quid huius ſimile forte aliquando euenerit,
Vt ſunt humana, tuus ut faciat filius.
Ch. Nõ uſus ueniet, ſpero. Sy. ſpero hercle ego quoque:
Neque eo nunc dico, quòd quidquam illum ſenſerim:
Sed ſi quid, ne quid. quæ ſit eius ætas, uides:
Et næ ego te, ſi uſus ueniat, magnifice Chreme
Tractare poſsim. Ch. de iſtoc, cum uſus uenerit,
Videbimus quid opus ſit: nunc iſtuc age.
Sy. Nunquam commodius unquam herum audiui loqui,
Nec, cum malefacere crederem mi impunius
Licere. quiſnam à nobis egreditur foras?

ACTVS TERTII SCENA III.

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

Ch. Q vid iſtuc, quæſo? qui iſtic mos eſt Clitipho? ita'ne fieri
Oportet? Cli. Quid egò feci? Ch. uidin' ego te modo manum in ſinum huic

Meretrici inſerere? SY. *acta eſt res, perij.* Cli. *méne?* CH. *hiſce oculis, ne nega.*
Facis adeo indigne iniuriá illi, qui nō abſtineas manū:
Nam iſtæc quidem contumelia eſt, hominē amicū ad te recipere,
Atque eius amicā ſubagitarē: uel here in uino, quàm immodeſtus
Fuiſti? S. *factum eſt.* Ch. *quàm moleſtus? ut equidem,*
Ita me dij ament, metui quid futurum denique eſſet. noui ego
Animos amantiū: grauiter aduortunt, quæ nō cēſeas.
Cl. *At mihi fides apud hunc eſt, nihil me iſtius facturum pater.*
Ch. *Eſto: at certe concedas ab eorū ore aliquātiſper aliquò.*
Libido multa fert: ea prohibet facere tua præſentia.
Ego de me facio coniecturam. nemo eſt meorum amicorum hodie,
Apud quem expromere omnia mea occulta Clitipho audeam.
Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipſius facti piget,
Ne ineptus, ne proteruos uidear. quod illū facere credito.
Sed noſtrum eſt intellegere, utcunque, atque ubicunque opus ſit, obſequi.
Sy. *Quid iſtic narrat?* Clit. *perij.* Sy. *Clitipho, hæc ego præcipio tibi:*
Hominis es frugi & temperantis functus officium. Clit. *tace*
Sodes. Sy. *recte ſane.* Ch. *Syre pudet me.* Sy. *credo: neque id iniuria.*

 Quin

Quin mihi moleſtum eſt. Clit. pergin'? Sy. hercle uerum, dico, quod uidetur.
Cli. Non'ne accedam ad illos? CH. eho quæſo, una accedundi uis eſt?
Sy. Actum eſt: hic ſe prius indicarit, quàm ego argentum effero. Chreme,
Vin'tu homini ſtulto mihi auſcultare? CH. quid faciam? Sy. iube hunc
Abire hinc aliquò. Clit. quò ego hinc abeã? Sy. quo? quò lubet: da illis locum:
Abi deambulatum. Clit. deambulatum, quo? Sy. uah, quaſi deſit locus.
Abi ſane iſtac, iſtorſum, quò uis. CH. recte dicit: cẽſeo.
Cli. Dij te eradicent Syre, qui me iſtinc extrudis. Sy. at tu pol tibi
Poſthac comprimito iſtas manus.
Cenſen' uero? quid illũ porro credis facturũ Chreme,
Niſi eum, quantũ dij dant tibi opis, ſeruas, caſtigas, mones?
Ch. Ego iſtuc curabo. Sy. atqui nunc here hic tibi aſſeruandus eſt.
Ch. Fiet. Sy. ſi ſapias: nam mihi iam minu' minusq; obtemperat.
Ch. Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egiſti Syre? aut
Reperiſti quod placeat, an nondum etiam? Sy. de fallacia?
Inuenta eſt: inueni quandam nuper. CH. frugi es: cedo, quid id eſt?
Sy. Dicam: uerum, ut aliud ex alio incidit. CH. quidnam

- nam Syre?

Sy. Peſſuma hæc eſt meretrix. Ch. ita uidetur. Sy. imo, ſi ſcias.

Hoc uide; quod inceptet facinus. Fuit quædã anus Corinthia

Hic huic drachmarum argenti hæc mille dederat mutuum.

Ch. Quid tum? Sy. ea mortua eſt: reliquit filiam adoleſcentulam:

Ea relicta huic arraboni eſt pro illo argento. Ch. intellego.

Sy. Hanc ſecum huc adduxit, eaq́; eſt nunc ad uxorem tuam.

Ch. Quid tum? Sy. Clinia orat, ſibi uti nunc det illam. illi tamen

Poſt daturum mille nummum. poſcit. Ch. & poſcit quidem? Sy. hui,

Dubium id eſt? Ch. ego ſic putaui. quid nunc facere cogitas?

Sy. Ego'ne? ad Menedemum ibo: dicam hanc eſſe captam è Caria,

Ditẽ, et nobilẽ: ſi redimat, magnũ ineſſe in ea lucrũ.

Ch. Erras. Sy. quid ita? Ch. pro Menedemo nunc tibi ego reſpondeo:

Non emo. quid ais? Sy. optata loquere. Ch. atqui non eſt opus.

Sy. Non opus eſt? Ch. non hercle uero. Sy. qui? iſtuc miror. Ch. iam ſcies.

Mane mane, quid eſt, quòd tam à nobis grauiter crepuere fores?

ACTVS QVARTI SCENA PRIMA.

SOSTRATA, CHREMES, NVTRIX, SYRVS.

So. *Iſi me animus fallit, hic profecto eſt annulus,*
: n *quem ego ſuſpicor,*
Is, qui cum expoſita eſt gnata. Ch. *quid uolt ſibi* Syre *hæc oratio?*
So. *Quid eſt? is'ne tibi uidetur?* Nu. *dixi equidē, ubi oſtendiſti, illico,*
Eum eſſe. So. *at ut ſati' contemplata modo ſis, mea nutrix.* Nu. *ſatis.*
So. *Abi nūc iā intro: atque, illa ſi iā lauerit, mihi nūcia.*
Hic ego uirum interea opperibor. Sy. *te uolt: uideas, quid uelit.*
Neſcio quid triſtis eſt: non temere eſt: metuo, quid ſit.
Ch. *quid ſiet?*
Næ iſta hercle magno iā conatu magnas nugas dixerit.
So. *Ehem mi uir.* C. *ehem mea uxor.* So. *te ipſum quæro.*
C. *loquere, quid uelis.*
So. *Primum te hoc oro, ne quid credas me aduorſum edictum tuum*
Facere auſam. Ch. *uis tibi me iſtuc, etſi incredibile eſt, credere?*
Credo. S. *neſcio, quid peccati portet hæc purgatio.*
So. *Meminiſtin' me eſſe grauidam, & mihi te magnopere interminatum,*
Si puellam parerem, nolle tolli? C. *ſcio quid feceris:*
Suſtuliſti. Sy. *ſi ſic factum eſt domina, ergo heru'*

go heru' damno auctus eſt.

So. Minime: ſed erat hic anus Corinthia haud impura: ei dedi

Exponēdā. CH. o Iupiter, tantā eſſe in animo inſcitiam?

So. Perij, quid ego feci? CH. at rogitas? So. ſi peccaui mi Chreme,

Inſciens feci. CH. id quidem ego, etſi tu neges, certe ſcio,

Te inſcientem, atque imprudentem dicere, ac facere omnia:

Tot peccata in hac re oſtendis. nā iam primū, ſi meum

Imperium exequi uoluiſſes, interemptam oportuit,

Non ſimulare mortem uerbis, re ipſa ſpem uitæ dare.

At id omitto: miſericordia, animus maternus: ſino.

Quàm bene uero abs te proſpectum eſt: quid uoluiſti? cogita:

Nempe anui illi prodita abs te filia eſt planiſſume,

Per te uel uti quæſtum faceret, uel uti ueniret palam.

Credo id cogitaſti: quiduis ſatiu' eſt, dū uiuat modo.

Quid cum illis agas, qui neque ius, neque bonum, atque æquom ſciunt,

Melius, peius, proſit, obſit, nil uidēt, niſi quod lubet?

So. Mi Chreme, peccaui, fateor: uīcor: nūc hoc te obſecro,

Quanto tuus eſt animus natu grauior, ignoſcentior,

Vt meæ ſtultitiæ iuſtitia tua ſit aliquid præſidi.

Ch. Scilicet equidem iſtuc factū ignoſcā: uerum Soſtrata

Male docet te mea facilitas multa. ſed iſtuc quidquid eſt,

Qua hoc occeptum eſt cauſa, loquere. So. ut ſtultæ, & miſeræ omnes ſumus

Religioſæ;

Religioſæ; cum exponēdam do illi, de digito annulum
Detraho; & eum dico ut una cum puella exponeret;
Si moreretur, ne expers partis eſſet de noſtris bonis.

Ch. Iſtuc recte: conſeruaſti te, atque illam. SO. hic is eſt
annulus.

Ch. Vnde habes? SO. quam Bacchis ſecum adduxit adoleſcentulam. SY. hem.

Ch. Quid ea narrat? SO. ea lauatum dum it, ſeruandum
mihi dedit

Annulū. non aduorti primo: at poſtquā aſpexi, illico
Cognoui: ad te exilii. C. quid nunc ſuſpicare, aut inuenis

De illa? SO. neſcio, niſi ut ex ipſa quæras, unde hunc
habuerit,

Si potis eſt reperiri. Sy. interij: plus ſpei uideo, quàm
uolo:

Noſtra eſt, ita ſi eſt. C. uiuit'ne illa, cui tu dederas?
SO. neſcio.

Ch. Quid renunciauit olim feciſſe? SO. id, quod iuſſerā.

Ch. Nomen mulieris cedo quod ſit, ut quæratur. SO.
Philtere.

Sy. Ipſa eſt. mirū, ni illa ſalua eſt, & ego perij. C. Soſtrata
Sequere me intro hac. SO. ut præter ſpem euenit. quàm
timui male,
Ne nunc animo ita eſſes duro, ut olim in tollenda,
Chreme.

Ch. Non licet hominē eſſe ſæpe ita ut uolt, ſi res non ſinit.
Nunc ita tempus eſt mi, ut cupiam filiam: olim nil
minus.

Sy. Iſt

Sy. *Niſi fallit me animus, haud multum à me aberit infortunium:*

Ita hercle in anguſtum oppido nunc meæ coguntur copiæ:

Niſi aliquid uideo, ne eſſe amicam hanc gnati reſciſcat ſenex.

Nam quod ſperem de argento, aut poſſe poſtulem me fallere,

Nihil eſt: triumpho, ſi licet me latere tecto abſcedere.

Crucior, bolum tantum mihi ereptum tam ſubito è faucibus.

Quid agam? aut quid comminiſcar? ratio de integro ineunda eſt mihi.

Nil tam difficile eſt, quin quærendo inueſtigari poſſiet.

Quid, ſi hoc ſic incipiam nunc? nihil eſt. ſi ſic? tantundem egero.

At ſic opinor: non poteſt: immo optume. euge optumam habeo.

Retraham hercle, opinor, ad me illud idem fugitiuum argentum tamen.

ACTVS QVARTI SCENA II.

CLINIA, SYRVS.

C. *Vlla mihi res poſthac poteſt iam interuenire tanta,*

Quæ mihi ægritudinem afferat: tanta hæc lætitia oborta eſt.

Dedo

Dedo patri me nunc iam, ut frugalior ſim quàm uolt.

Sy. Nil me feſellit: cognita eſt, quantum audio huius uerba.

Iſtuc tibi ex ſententia tua obtigiſſe lætor.

C. O mi Syre, audiſtin' obſecro? S. quid ni? qui uſque una affuerim.

C. Cui æque audiſti commodi quidquam eueniſſe? S. nulli.

C. Atque, ita me dij ament, ut ego nunc non tam meapte cauſa

Lætor, quàm illius: quam ego ſcio eſſe honore quouis dignam.

Sy. Ita credo: ſed nunc Clinia age, da te mihi uiciſſim:

Nã amici quoque res eſt uidenda, in tuto ut collocetur,

Ne quid de amica nunc ſenex. Clin. o Iupiter. S. quieſce.

Clin. Antiphila mea nubet mihi. S. ſiccine me interloquere?

Clin. Quid faciam Syre mi? gaudeo: fer me. S. fero hercle uero.

Clin. Deorum uitam adepti ſumus. S. fruſtra operam hanc opinor ſumo.

Clin. Loquere, audio. S. at iam hoc non ages. Cli. agam. S. uidendum eſt, inquam,

Amici quoque res Clinia tui in tuto ut collocetur:

Nam ſi nunc à nobis abis, et Bacchidem hic relinquis,

Noſter reſciſcet illico eſſe amicam hanc Clitiphonis:

Si abduxeris, celabitur itidem, ut celata adhuc eſt.

Clin. At enim iſtoc nihil eſt magis Syre meis nuptijs aduorſum:

Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam?
SY. quid ni?
Clin. Quid dicam? quam cauſam afferam? SY. quin nolo mentiare:
Aperte, ita ut res ſeſe habet, narrato. Clin. quid ais?
SY. iubeo
Illam te amare, & uelle uxorem; hanc eſſe Clitiphonis.
Clin. Bonam atque iuſtam rem oppido imperas, & factu facilem.
Et ſcilicet iam me hoc uoles patrem exorare, ut celet
Senem uoſtrum. SY. imo ut recta uia rem narret ordine omnem. Cli. hem,
Satin' ſanus es, & ſobrius? tu quidem illum plane prodis:
Nam qui ille poterit eſſe in tuto, dic mihi?
Sy. Huic equidem conſilio palmam do: hic me magnifice effero,
Qui uim tantam in me, & poteſtatem habeam tantæ aſtutiæ,
Vera dicẽdo ut eos ambos fallam; ut, cũ narret ſenex
Voſter noſtro, iſtam eſſe amicam gnati, non credat tamen.
Cli. At enim ſpem iſtoc pacto rurſum nuptiarum omnem eripis:
Nam dum amicam hanc meam eſſe credet, non committet filiam.
Tu fortaſſe, quid me fiat, parui curas, dum illi cõſulas.
Sy. Quid, malum, me ætatẽ cenſes uelle id adſimularier?
Vnus eſt dies, dũ argẽtum eripio, pax, nihil amplius.
Clin. Tantum ſat habes? quid tum quæſo, ſi hoc pater reſciuerit?

reſciuerit?

Sy. *Quid, ſi redeo ad illos, qui aiunt, quid ſi nunc cœlum ruat?*

Cl. *Metuo, quid agá.* S. *metuis? quaſi nó ea poteſtas ſit tua,*
Quo uelis in tempore ut te exoluas, rem facias palam.

Clin. *Age, age, traducatur* Bacchis. S. *optume. ipſa exit foras.*

ACTVS QVARTI SCENA III.

BACCHIS, CLINIA, SYRVS, DROMO, PHRYGIA.

Ba. *Ati' pol proterue me* Syri *promiſſa huc induxerunt,*
Decé minas quas mihi dare pollicitus eſt. quòd ſi is nunc me
Deceperit; ſæpe obſecrans me, ut ueniam, fruſtra ueniet:
Aut, cum uenturam dixero, & conſtituero; cũ is certe
Renunciarit; Clitipho *cum ſpe pendebit animi;*
Decipiá, ac non ueniá; Syrus *mihi tergo pœnas pédet.*

Clin. *Sati' ſcite promittit tibi.* S. *atqui tu hác iocari credis?*
Faciet, niſi caueo. B. *dormiũt: pol ego iſtos commouebo.*
Mea Phrygia *audiſti, homo iſte modo quam uillam demonſtrauit*
Charini? P. *audiui.* B. *proxumam eſſe huic fundo ad dextram?* P. *memini.*
B. *Curriculo percurre: apud eum miles* Dionyſia *agitat.*

Sy. *Quid inceptat?* B. *dic me hic oppido eſſe inuitam,*

atque

atque aſſeruari:
Verum aliquo pacto uerba me his daturam eſſe, & uenturam.
Sy. Perij hercle: Bacchis mane, mane: quò mittis iſtanc quæſo?
Iube, maneat. B. abi. S. quin paratum eſt argentum. B. quin maneo.
S. Atqui iam dabitur. B. ut lubet, num ego inſto? S. at ſcin' quid ſodes?
B. Quid: S. tranſeundum nunc tibi eſt ad Menedemum, & tua pompa
Eò traducẽda eſt. B. quam rem agi' ſcelus? S. egóne? argentum cudo,
Quod tibi dem. B. dignam me putas, quam inludas? S. non eſt temere.
B. Etiã' ne tecũ hic res mihi eſt? S. minime: tuũ tibi reddo.
B. Eatur. S. ſequere hac. heus Dromo. D. quis me uolt? S. Syrus. D. quid eſt rei?
Sy. Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad uos propere.
B. Quam ob rem? S. ne quæras. & ferant, quæ ſecum huc attulerunt.
Sperabit ſumptum ſibi ſenex eſſe harũ abitu leuatum.
Næ illæ haud ſcit, hoc paulum lucri quantum ei damni apportet.
Tu neſcis id quod ſcis Dromo, ſi ſapies. D. mutũ dices.

ACTVS QVARTI SCENA IIII.

CHREMES, SYRVS.

C. Ta me dij amabunt, ut nunc, Menedemi uicem,
Miſeret,

Miſeret me, tantum deueniſſe ad eum mali.
Illanccine mulierem alere cum illa familia?
Etſi ſcio, hoſce aliquot dies non ſentiet:
Ita magno deſiderio fuit ei filius.
Verum ubi uidebit tantos ſibi ſumptus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum:
Optabit rurſum, ut abeat ab ſe filius.
Syrũ optume, eccum. S. *ceſſo hunc adoriri?* C. *Syre.* S. *hem.*
C. *Quid eſt?* S. *te mihi ipſum iam dudum optabam dari.*
C. *Videre egiſſe iam neſcio quid cum ſene.*
S. *De illo, quod dictũ dudum? ac factum reddidi.*
C. *Bonan' fide?* S. *bona hercle.* C. *non poſſum pati,*
Quin tibi caput demulceam. accede huc Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro iſta re, ac lubens.
S. *At ſi ſcias, quàm ſcite in mentem uenerit.*
C. *Vah, gloriare eueniſſe ex ſententia?*
S. *Non hercle uero: uerum dico.* C. *dic, quid eſt?*
S. *Tui Clitiphonis eſſe amicam hanc Bacchidem*
Menedemo dixit Clinia, & ea gratia
Secum adduxiſſe, ne tu id perſentiſceres.
C. *Probe.* S. *dic ſodes.* C. *nimium inquam.* S. *imo ſic ſatis.*
Sed porro auſculta quod ſupereſt fallaciæ.
Seſe ipſe dicet tuam uidiſſe filiam:
Sibi complacitam eius formam, poſtquam aſpexeris:
Hanc ſe cupere uxorẽ. C. *modo quæ inuenta eſt?* S. *eã:*
Et quidem iubebit poſci. C. *quam ob rem iſtuc Syre?*
Nam prorſus nihil intellego. S. *hui, tardus es.*
C. *Fortaſſe.* S. *argentum dabitur ei ad nuptias,*

Aurum, atque ueſtem, qui, tenes'ne ? Ch. comparet?
Sy. Id ipſum. C. at illi ego nec do, nec deſpondeo.
Sy. Non? quam ob rem? C. quam ob rem, me rogas ? homini. S. ut lubet.
Non ego perpetuo dicebam illam illi ut dares,
Verum ut ſimulares. C. non mea eſt ſimulatio:
Ita tu iſtæc tua miſceto, ne me admiſceas.
Egon', cui daturus non ſim, ut ei deſpondeam?
Sy. Credebam. C. minime. S. ſcite poterat fieri:
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere iuſſeras,
Eo cœpi. C. credo. S. ceterum equidem iſtuc Chreme
Aequi boniq; facio. C. atqui tum maxume
Volo te dare operam ut fiat, uerum alia uia.
Sy. Fiat: quæratur aliud. ſed illud quod tibi
Dixi de argento, quod iſta debet Bacchidi,
Id nunc reddendum eſt illi: neque tu ſcilicet
Eo nunc confugies: quid mea? num mihi datum eſt?
Num iuſſi? num illa oppignerare filiam
Meam me inuito potuit? uerum illud Chreme
Dicunt: ius ſummum, ſæpe ſumma malitia eſt.
Ch. Haud faciam. S. imo alijs ſi licet, tibi non licet.
Omnes in lauta te & bene parte aucta putant.
Ch. Quin egomet iam ad eam deferam. S. imo filium
Iube potius. C. quam ob rem? S. quia enim in eum ſuſpectio eſt
Tranſlata amoris. Ch. quid tum? S. quia uidebitur
Magis ueriſimile id eſſe, cum hic illi dabit:
Et ſimul conficiam facilius ego, quod uolo.
Ipſe adeo adeſt: abi: effer argentum. Ch. effero.

mira arte argento emulgit senem. solvit rationes obiiciendas.

ACTVS QVARTI, SCENA V.

CLITIPHO, SYRVS.

Cli. Nulla eſt tam facilis res, quin difficilis ſiet,
Quã inuitus facias. uel me hæc deãbulatio,
Quàm non laborioſa, ad languorem dedit:
Nec quidquam magis nunc metuo, quàm ne denuo
Miſer aliquò extrudàr hinc, ne accedam ad Bacchidé.
Vt te, omnes equidem dij, deæ, quantum eſt, Syre
Cum tuo iſto inuento, cumq́; incepto perduint.
Huiuſmodi mi res ſemper comminiſcere,
Vbi me excarnufices. Sy. is hinc quò dignus es?
Quàm pene tua me perdidit proteruitas.
Cli. Vellem hercle factum: ita meritu'. Sy. meritu'? quo modo?
Næ me iſtuc ex te prius audiſſe gaudeo,
Quàm argentum haberes, quod daturus iam fui.
Cli. Quid igitur dicam tibi uis? abijſti: mihi
Amicam adduxti, quam non liceat tangere.
Sy. Iam non ſum iratus: ſed ſcin' ubi nunc ſit tibi
Bacchis? Cli. apud nos. Sy. non. Cli. ubi igitur?
Sy. apud Cliniam.
Cli. Perij. Sy. bono animo es: iam argentũ ad eã deferes,
Quod ei es pollicitus. Cli. garris. unde id? Sy. à patre.
Cli. Ludis fortaſſe me. Sy. ipſa re experibere.
Cli. Næ ego fortunatus homo ſum. deamo te Syre.
Sy. Sed pater egreditur, caue, quidquam admiratu' ſis,
Qua cauſa id fiat; obſecundato in loco;
Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

ACTVS QVARTI SCENA VI.

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

Ch. Vbi Clitipho nunc eſt? Sy. eccum me, inque. Cl. eccum hic tibi.
Ch. Quid rei eſſet, dixti huic? Sy. dixi pleraque omnia.
Ch. Cape hoc argentum, ac defer. S. hei, quid ſtas lapis?
Quin accipis? Cli. cedo ſane. S. ſequere hac me ocyus:
Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere:
Nam nihil eſt illic, quod moremur diutius.
Ch. Minas quidem iam decem habet à me filia:
Quas pro alimentis eſſe nunc duco datas.
Haſce ornamentis conſequentur alteræ.
Porro hæc talenta dotis apposcent duo.
Quàm multa iniuſta, ac praua fiunt moribus?
Mihi nunc, relictis rebus, inueniendus eſt
Aliquis, labore inuenta mea cui dem bona.

ACTVS QVARTI SCENA VII.

MENEDEMVS, CHREMES.

Me. Multo omnium nunc me fortunatiſſimum
Factum puto eſſe gnate, cum te intellego
Reſipiſſe. Ch. ut errat. Me. te ipſum quærebam Chreme:
Serua, quod in te eſt, filium, & me, & familiam.
Ch. Cedo, quid uis faciam? Me. inueniſti hodie filiam.

Ch. Quid tum? Me. hanc uxorem ſibi dari uolt Clinia.
Ch. Quæſo, quid hominis es? Me. quid? Ch. iam'ne ob-
litus es,
Inter nos quid ſit dictum de fallacia,
Vt ea uia abs te argentum auferretur? Me. ſcio.
Ch. Ea res nunc agitur ipſa. Me. quid dixti Chreme?
Erraui. res acta eſt: quanta ſpe decidi?
Ch. Et quidem iſtæc, quæ eſt apud te, Clitiphonis eſt
Amica. Me. ita aiunt. Ch. & tu credis? Me. omnia.
Ch. Et illum aiunt uelle uxorem, ut, cum deſponderim,
Des qui aurum, ac ueſtem, atque alia, quæ opus ſunt,
comparet.
Me. Id eſt profecto: id amicæ dabitur. Ch. ſcilicet
Daturum. M. ah, fruſtra igitur gauiſus ſum miſer.
Quiduis tamen iam malo, quàm hunc amittere.
Quid nunc renunciem abs te reſponſum Chreme,
Ne ſentiat me ſenſiſſe, atque ægre ferat?
Ch. Aegre? nimium illi Menedeme indulges. M. ſine:
Inceptum eſt: perfice hoc mihi perpetuom Chreme.
Ch. Dic conueniſſe, egiſſe te de nuptijs.
Me. Dicam, quid deinde? Ch. me facturum eſſe omnia,
Generum placere: poſtremo etiam, ſi uoles,
Deſponſam quoque eſſe dicito. Me. hem, iſtuc uolueram.
Ch. Tanto ocyus te ut poſcat, & tu id, quod cupis,
Quamocyſſime ut des. M. cupio. Ch. næ tu propediẽ,
Vt iſtam rem uideo, iſtius obſaturabere.
Sed hæc ita ut ſunt, cautim, & paulatim dabis,
Si ſapies. M. faciã. Ch. abi intro: uide, quid poſtulet:
Ego domi ero, ſi quid me uoles. M. ſane uolo:
Nam te ſcientem faciam, quidquid egero.

credit se ... intelligere fallacia

ACTVS QVINTI SCENA PRIMA.

MENEDEMVS, CHREMES.

Me. E Go me non tam aſtutum, neque ita perſpica-
cem eſſe id ſcio:
Sed hic adiutor meus, & monitor, & præ-
monſtrator Chremes
Hoc mihi præſtat: in me quiduis harũ rerum cõuenit,
Quæ ſunt dicta in ſtultum, caudex, ſtipes, aſinus,
plumbeus:
In illũ nil poteſt: nã exuperat eius ſtultitia omnia hæc.
Ch. Ohe, iam deſine deos uxor gratulando obtundere,
Tuam eſſe inuentam gnatam; niſi illos tuo ex ingenio
iudicas,
Vt nil credas intellegere, niſi idẽ dictum eſt centies.
Sed quid iãdudum interim illic gnatus ceſſat cũ Syro?
Me. Quos ais homines Chreme ceſſare? Ch. hem, Mene-
deme aduenis?
Dic mihi, Cliniæ, quæ dixi, nunciaſtin'? Me. omnia.
Ch. Quid ait? Me. gaudere adeo occepit, quaſi qui cupiũt
nuptias.
Ch. Ha, ha, hæ. Me. quid riſiſti? Ch. ſerui uenere in men
tem Syri
Calliditates. Me. ita'ne? Ch. uoltus quoque hominum
fingit ſcelus.
Me. Gnatus quòd ſe aſſimulat lætum, id dicis? Ch. id. M.
idem iſtuc mihi
Venit in mentem. Ch. ueterator. Me. magi', ſi magi'
noris, putes,

Ità rē eſſe. Ch. *ain' tu?* Me. *quin tu auſculta.* C. *mane: priu' hoc ſcire expeto,*
Quid perdideris: nam ubi deſponſam nunciaſti filio,
Continuo inieciſſe uerba tibi Dromonem ſcilicet,
Sponſæ ueſtem, aurum, atque ancillas opus eſſe, argentum ut dares.
Me. *Non.* Ch. *quid non?* Me. *non inquam.* Ch. *neque ipſe gnatus?* Me. *nil prorſus Chreme.*
Magis unū etiā inſtare, ut hodie conficerētur nuptiæ.
Ch. *Mira narras. quid Syrus meus? ne is quidem quidquam?* Me. *nihil.*
Ch. *Quamobrem?* M. *neſcio equidem: ſed te miror, qui alia tam plane ſcias.*
Sed tuum ille quoque Syrus idem mire finxit filium,
Vt ne paululū quidē ſuboleat amicā eſſe hanc Cliniæ.
Ch. *Quid ais?* Me. *mitto iam oſculari, atque amplexari: id nil puto.*
Ch. *Quid eſt, quod amplius ſimuletur?* M. *uah.* Ch. *quid eſt?* Me. *audi modo:*
Eſt mihi ultimis conclaue in ædibus quoddam retro: aperit fallaciā
Huc eſt intro latus lectus, ueſtimentis ſtratus eſt.
Ch. *Quid, poſtquam hoc eſt factum?* Me. *dictum factum, huc abijt Clitipho.*
Ch. *Solus?* M. *ſolus.* C. *timeo.* M. *Bacchis cōſecuta eſt illico.* argumentum quintū
Ch. *Sola?* Me. *ſola.* Ch. *perij.* Me. *ubi abiere intro, operuere oſtium.* Ch. *hem,* amoris liceat
Clinia hæc fieri uidebat? M. *quid ni? una mecū ſimul.*
Ch. *Filij eſt amica Bacchis Menedeme: occidi.*
Me. *Quamobrem?* Ch. *decem dierū uix mi eſt familia.*
Me. *Quid? iſtuc times, quòd operam amico ille dat ſuo?*

Ch. Imo quòd amicæ. M. ſi dat. Ch. an dubiũ id tibi eſt?
Quenquam'ne animo tam comi eſſe, aut leni putas,
Qui ſe uidente amicam patiatur ſuã? M. ha, ha, hæ.
Quidni? quo uerba facilius dentur mihi.
Ch. Derides? merito mihi nunc ego ſuccenſeo.
Quot res dedere, ubi poſſem perſentiſcere,
Ni eſſem lapis? quæ uidi? uæ miſero mihi.
At næ illud haud inultum, ſi uiuo, ferent:
Nam iam. Me. non tu te cohibes? non te reſpicis?
Non tibi ego exempli ſatis ſum? Ch. præ iracundia
Menedeme non ſum apud me. Me. te'ne iſtuc loqui?
Non'ne id flagitium eſt, te alijs conſilium dare,
Foris ſapere, tibi non poſſe auxiliarier?
Ch. Quid faciam? Me. id, quod me feciſſe aiebas parum:
Fac, te eſſe patrem ſentiat: fac, ut audeat
Tibi credere omnia, abs te petere, et poſcere,
Ne quam aliam quærat copiam, ac te deſerat.
Ch. Imo abeat potius multo quouis gentium,
Quàm hic per flagitium ad inopiam redigat patrem:
Nam ſi illi pergo ſuppeditare ſumptibus
Menedeme, mihi illæc uere ad raſtros res redit.
Me. Quot incommoda tibi in hac re capies, niſi caues?
Difficilem oſtendis te eſſe, & ignoſces tamen
Poſt, & id ingratum. Ch. ah neſcis, quàm doleam.
Me. ut lubet.
Quid hoc, quod uolo, ut illa nubat noſtro? niſi quid eſt,
Quod malis. Ch. imo & gener, & affines placent.
Me. Quid dotis dicam te dixiſſe filio?
Quid obticuiſti? Ch. dotis? Me. ita dico. Ch. ah. Me.
Chreme,

Ne quid uereare, ſi eſt minu᷒: nil dos nos mouet.

Ch. Duo talenta pro re noſtra ego eſſe decreui ſatis:
Sed ita dictu opu᷒ eſt, ſi me uis ſaluom eſſe, & rem, & filium,
Me mea omnia bona doti dixiſſe illi. Me: quã rẽ agis?

Ch: Id mirari te ſimulato, & illum rogitato ſimul,
Quamobrem id faciam. Me: quin ego uero, quamobrem id facias, neſcio.

Ch. Ego'ne? ut illius animũ, qui nunc luxuria, et laſciuia
Diffluit, retundã, redigam, ut, quò ſe uortat, neſciat.

Me. Quid agis? Ch. mitte, ac ſine me in hac re gerere mihi morem. Me. ſino:
Ita'ne uis? Ch. ita. Me. fiat. Ch. age iam, ut uxorem accerſat, paret
Se: hic ita, ut liberos eſt æquom, dictis confutabitur.
Sed Syrum. Me. quid eum? Ch. ego'ne? ſi uiuo, adeo exornatum dabo,
Adeo depexũ, ut, dum uiuat, meminerit ſemper mei:
Qui ſibi me pro ridiculo, ac delectamento putat.
Non (ita me dij ament) auderet facere hæc uiduæ mulieri,
Quæ in me fecit.

consilium chremetis ... (handwritten margin note)

ACTVS QVINTI SCENA II.

CLITIPHO, MENEDEMVS, CHREMES, SYRVS.

Cl. Ita'ne tandem quæſo eſt Menedeme, ut pater
1 Tam in breui ſpatio omnem de me eiecerit animum patris?

Quodnam ob facinus? quid ego tantum ſceleris admiſi miſer?
Volgo id faciunt. Me. ſcio tibi eſſe grauius multo, ac durius,
Cui fit, uerũ ego haud minus ægre patior id, qui neſcio:
Nec rõnẽ capio, niſi quòd tibi bene ex animo uolo. Cli. hic
Patrem aſtare aiebas? Me. eccum. Ch. quid me incuſas Clitipho?
Quidquid ego huius feci, tibi proſpexi, et ſtultitiæ tuæ.
Vbi te uidi animo eſſe omiſſo, et, ſuauia in præſentia
Quæ eſſent, prima habere, neque conſulere in longitudinem:
Cepi rationem, ut neque egeres, neque ut hæc poſſes perdere.
Vbi, cui decuit primo, tibi nõ licuit per te mihi dare,
Abij ad proxumos, tibi qui erãt, eis cõmiſi, et credidi.
Ibi tuæ ſtultitiæ ſemper erit præſidium Clitipho,
Victus, ueſtitus, quò in tectũ te receptes. Cli. hei mihi.
Ch. Satius eſt, quàm te ipſo hærede hæc poſſidere Bacchidẽ.
Sy. Diſperij: ſceleſtus quantas turbas conciui inſciens?
Cli. Emori cupio. Ch. prius quæſo diſce, quid ſit uiuere.
Vbi ſcies, ſi diſplicebit uita, tum iſtoc utitor.
Sy. Here licet ne? Ch. loquere. Sy. at tuto. Ch. loquere. Sy. quæ iſta eſt prauitas,
Quæ ue eſt amentia, quod peccaui ego, id obeſſe huic? Ch. ilicet,
Ne te admiſce: nemo accuſat Syre te: nec tu aram tibi,
Neque precatorem pararis. Sy. quid agis? Ch. nil ſuccenſeo,
Nec tibi, nec huic, nec uos eſt æquũ, quod facio, mihi.
Sy. Abijt.

Sy. Abijt. rogaſſe uellem. *Clit.* quid Syre? *Sy.* unde mihi peterem cibum.

Ita nos abalienauit. tibi iam eſſe ad ſororem intellego.

Clit. Adeon' rem rediiſſe, ut periclum etiam fame mihi ſit Syre?

Sy. Modo liceat uiuere, ſpes eſt. *Clit.* quæ? *Sy.* nos eſuri-turos ſatis.

Cli. Irrides in re tanta, neque me quidquā cōſilio adiuuas?

Sy. Imo & ibi nunc ſum, & uſque dudum id egi, dum lo quitur pater:

Et, quantum ego intellegere poſſum. *Cl.* quid? *S.* non abierit longius.

Cli. Quid id ergo? *Sy.* ſic eſt, non eſſe horum te arbitror. *Cl.* quid iſtuc Syre?

Satin' ſanus es? *Sy.* ego dicam, quod mi in mentem: tu dijudica.

Dum iſtis fuiſti ſolus, dum nulla alia delectatio,

Quæ propior eſſet, te indulgebāt, tibi dabāt: nūc, filia

Poſtquam eſt inuenta uera, inuenta eſt cauſa, qua te expellerent.

Cli. Eſt uериſimile. *Sy.* an tu ob peccatum hoc eſſe illum iratum putas?

Cli. Nō arbitror. *Sy.* nūc aliud ſpecta: matres omnes filijs

In peccato adiutrices, auxilio in paterna iniuria

Solent eſſe: id non fit. *Cli.* uerum. quid ergo nunc faciam Syre?

Sy. Suſpectionem quære ex illis iſtam: rem profer palam.

Si non eſt uerum, ad miſericordiam ambos adduces cito, aut

Scibis cuius ſis. *Clit.* recte ſuades: faciam. *Sy.* ſat recte

Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam? SY. quid ni?
Clin. Quid dicam? quam cauſam afferam? SY. quin nolo mentiare:
Aperte, ita ut res ſeſe habet, narrato. Clin. quid ais? SY. iubeo
Illam te amare, & uelle uxorem; hanc eſſe Clitiphonis.
Clin. Bonam atque iuſtam rem oppido imperas, & factu facilem.
Et ſcilicet iam me hoc uoles patrem exorare, ut celet
Senem uoſtrum. SY. imo ut recta uia rem narret ordine omnem. Cli. hem,
Satin' ſanus es, & ſobrius? tu quidem illum plane prodis:
Nam qui ille poterit eſſe in tuto, dic mihi?
Sy. Huic equidem conſilio palmam do: hic me magnifice effero,
Qui uim tantam in me, & poteſtatem habeam tantæ aſtutiæ,
Vera dicẽdo ut eos ambos fallam; ut, cũ narret ſenex
Voſter noſtro, iſtam eſſe amicam gnati, non credat tamen.
Cli. At enim ſpem iſtoc pacto rurſum nuptiarum omnem eripis:
Nam dum amicam hanc meam eſſe credet, non committet filiam.
Tu fortaſſe, quid me fiat, parui curas, dum illi cõſulas.
Sy. Quid, malum, me ætatẽ cenſes uelle id adſimularier?
Vnus eſt dies, dũ argẽtum eripio, pax, nihil amplius.
Clin. Tantum ſat habes? quid tum quæſo, ſi hoc pater reſciuerit?

reſciuerit?

Sy. *Quid, ſi redeo ad illos, qui aiunt, quid ſi nunc cœlum ruat?*

Cl. *Metuo, quid agã.* S. *metuis? quaſi nõ ea poteſtas ſit tua,*
Quo uelis in tempore ut te exoluas, rem facias palam.

Clin. *Age, age, traducatur* Bacchis. S. *optume. ipſa exit foras.*

ACTVS QVARTI SCENA III.

BACCHIS, CLINIA, SYRVS,
DROMO, PHRYGIA.

Ba. *Ati' pol proterue me* Syri *promiſſa huc induxerunt,*
Decẽ *minas quas mihi dare pollicitus eſt. quòd ſi is nunc me*
Deceperit; *ſæpe obſecrans me, ut ueniam, fruſtra ueniet:*
Aut, cum uenturam dixero, & conſtituero; cũ is certe
Renunciarit; Clitipho *cum ſpe pendebit animi;*
Decipiã, *ac non ueniã;* Syrus *mihi tergo pœnas pẽdet.*

Clin. Sati' *ſcite promittit tibi.* S. *atqui tu hãc iocari credis?*
Faciet, *niſi caueo.* B. *dormiũt: pol ego iſtos commouebo.*
Mea Phrygia *audiſti, homo iſte modo quam uillam demonſtrauit*
Charini? P. *audiui.* B. *proxumam eſſe huic fundo ad dextram?* P. *memini.*

B. *Curriculo percurre: apud eum miles* Dionyſia *agitat.*

Sy. *Quid inceptat?* B. *dic me hic oppido eſſe inuitam,*

atque

atque aſſeruari:

Verum aliquo pacto uerba me his daturam eſſe, & uenturam.

Sy. Perij hercle: Bacchis mane, mane: quò mittis iſtanc quæſo?

Iube, maneat. B. abi. S. quin paratum eſt argentum. B. quin maneo.

S. Atqui iam dabitur. B. ut lubet, num ego inſto? S. at ſcin' quid ſodes?

B. Quid: S. tranſeundum nunc tibi eſt ad Menedemum, & tua pompa

Eò traducẽda eſt. B. quam rem agi' ſcelus? S. egóne? argentum cudo,

Quod tibi dem. B. dignam me putas, quam inludas? S. non eſt temere.

B. Etiã' ne tecũ hic res mihi eſt? S. minime: tuũ tibi reddo.

B. Eatur. S. ſequere hac. heus Dromo. D. quis me uolt? S. Syrus. D. quid eſt rei?

Sy. Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad uos propere.

B. Quam ob rem? S. ne quæras. & ferant, quæ ſecum huc attulerunt.

Sperabit ſumptum ſibi ſenex eſſe harũ abitu leuatum.

Næ illæ haud ſcit, hoc paulum lucri quantum ei damni apportet.

Tu neſcis id quod ſcis Dromo, ſi ſapies. D. mutũ dices.

ACTVS QVARTI SCENA IIII.

CHREMES, SYRVS.

C. I*Ta me dij amabunt, ut nunc, Menedemi uicem,*

Miſeret,

Diſſimulatio Bacchidis

Mudas, uel includas.

Per fallaciam ... argentum ... Menedemi chremes miſeretur ... Bacchidem ... Cliniæ non ſui filij amicam credit.

Miſeret me, tantum deueniſſe ad eum mali.
Illanccine mulierem alere cum illa familia?
Etſi ſcio, hoſce aliquot dies non ſentiet:
Ita magno deſiderio fuit ei filius.
Verum ubi uidebit tantos ſibi ſumptus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum:
Optabit rurſum, ut abeat ab ſe filius.
Syrũ optume, eccum. S. *ceſſo hunc adoriri?* C. *Syre.* S. *hem.*
C. *Quid eſt?* S. *te mihi ipſum iam dudum optabam dari.*
C. *Videre egiſſe iam neſcio quid cum ſene.*
S. *De illo, quod dictũ dudum? ac factum reddidi.*
C. *Bonan' fide?* S. *bona hercle.* C. *non poſſum pati,*
Quin tibi caput demulceam. accede huc Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro iſta re, ac lubens.
S. *At ſi ſcias, quàm ſcite in mentem uenerit.*
C. *Vah, gloriare eueniſſe ex ſententia?*
S. *Non hercle uero: uerum dico.* C. *dic, quid eſt?*
S. *Tui Clitiphonis eſſe amicam hanc Bacchidem*
Menedemo dixit Clinia, & ea gratia
Secum adduxiſſe, ne tu id perſentiſceres.
C. *Probe.* S. *dic ſodes.* C. *nimium inquam.* S. *imo ſic ſatis.*
Sed porro auſculta quod ſupereſt fallaciæ.
Seſe ipſe dicet tuam uidiſſe filiam:
Sibi complacitam eius formam, poſtquam aſpexerit:
Hanc ſe cupere uxoré. C. *modo quæ inuenta eſt?* S. *eá:*
Et quidem iubebit poſci. C. *quam ob rem iſtuc Syre?*
Nam prorſus nihil intellego. S. *hui, tardus es.*
C. *Fortaſſe.* S. *argentum dabitur ei ad nuptias,*

'Aurum, atque ueſtem, qui, tenes'ne ? Ch. comparet?
Sy. Id ipſum. C. at illi ego nec do, nec deſpondeo.
Sy. Non? quam ob rem? C. quam ob rem, me rogas ? homini. S. ut lubet.
Non ego perpetuo dicebam illam illi ut dares,
Verum ut ſimulares. C. non mea eſt ſimulatio:
Ita tu iſtæc tua miſceto, ne me admiſceas.
Egon', cui daturus non ſim, ut ei deſpondeam?
Sy. Credebam. C. minime. S. ſcite poterat fieri:
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere iuſſeras,
Eo cœpi. C. credo. S. ceterum equidem iſtuc Chreme
Aequi boniq; facio. C. atqui tum maxume
Volo te dare operam ut fiat, uerum alia uia.

mira arte argento emulgit senem. Solvit rationes obiicendas.

Sy. Fiat: quæratur aliud. ſed illud quod tibi
Dixi de argento, quod iſta debet Bacchidi,
Id nunc reddendum eſt illi: neque tu ſcilicet
Eò nunc confugies: quid mea? num mihi datum eſt?
Num iuſſi? num illa oppignerare filiam
Meam me inuito potuit? uerum illud Chreme
Dicunt: ius ſummum, ſæpe ſumma malitia eſt.
Ch. Haud faciam. S. imo alijs ſi licet, tibi non licet.
Omnes in lauta te & bene parte aucta putant.
Ch. Quin egomet iam ad eam deferam. S. imo filium
Iube potius. C. quam ob rem? S. quia enim in eum ſuſpectio eſt
Tranſlata amoris. Ch. quid tum? S. quia uidebitur
Magis uеriſimile id eſſe, cum hic illi dabit:
Et ſimul conficiam facilius ego, quod uolo.
Ipſe adeo adeſt: abi: effer argentum. Ch. effero.

ACTVS

ACTVS QVARTI, SCENA V.

CLITIPHO, SYRVS.

Cli. Vlla eſt tam facilis res, quin difficilis ſiet,
Quã inuitus facias. uel me hæc deãbulatio,
Quàm non laborioſa, ad languorem dedit:
Nec quidquam magis nunc metuo, quàm ne denuo
Miſer aliquò extrudàr hinc, ne accedam ad Bacchidé.
Vt te, omnes equidem dij, deæ, quantum eſt, Syre
Cum tuo iſto inuento, cumq́; incepto perduint.
Huiuſmodi mi res ſemper comminiſcere,
Vbi me excarnufices. Sy. is hinc quò dignus es?
Quàm pene tua me perdidit proteruitas.
Cli. Vellem hercle factum: ita meritu'. Sy: meritu'? quo modo?
Næ me iſtuc ex te prius audiſſe gaudeo,
Quàm argentum haberes, quod daturus iam fui.
Cli. Quid igitur dicam tibi uis? abijſti: mihi
Amicam adduxti, quam non liceat tangere.
Sy. Iam non ſum iratus: ſed ſcin' ubi nunc ſit tibi
Bacchis? Cli. apud nos. Sy. non. Cli. ubi igitur?
Sy. apud Cliniam.
Cli. Perij. Sy. bono animo es: iam argentũ ad eã deferes,
Quod ei es pollicitus. Cli. garris. unde id? Sy. à patre.
Cli. Ludis fortaſſe me. Sy. ipſa re experibere.
Cli. Næ ego fortunatus homo ſum. deamo te Syre.
Sy. Sed pater egreditur, caue, quidquam admiratu' ſis,
Qua cauſa id fiat; obſecundato in loco;
Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

ACTVS QVARTI SCENA VI.

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

Ch. Bi Clitipho nunc eſt? Sy. eccum me, inque.
u. Cl. eccum hic tibi.
Ch. Quid rei eſſet, dixti huic? Sy. dixi pleraque omnia.
Ch. Cape hoc argentum, ac defer. S. hei, quid ſtas lapis?
Quin accipis? Cli. cedo ſane. S. ſequere hac me ocyus:
Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere:
Nam nihil eſt illic, quod moremur diutius.
Ch. Minas quidem iam decem habet à me filia:
Quas pro alimentis eſſe nunc duco datas.
Haſce ornamentis conſequentur alteræ.
Porro hæc talenta dotis apposcent duo.
Quàm multa iniuſta, ac praua fiunt moribus?
Mihi nunc, relictis rebus, inueniendus eſt
Aliquis, labore inuenta mea cui dem bona.

ACTVS QVARTI SCENA VII.

MENEDEMVS, CHREMES.

Me. Vlto omnium nunc me fortunatiſſimum
m Factum puto eſſe gnate, cum te intellego
Reſipiſſe. Ch. ut errat. Me. te ipſum quærebam Chreme:
Serua, quod in te eſt, filium, & me, & familiam.
Ch. Cedo, quid uis faciam? Me. inueniſti hodie filiam.

Ch. Quid tum? Me. hanc uxorem ſibi dari uolt Clinia.
Ch. Quæſo, quid hominis es? Me. quid? Ch. iam'ne oblitus es,
Inter nos quid ſit dictum de fallacia,
Vt ea uia abs te argentum auferretur? Me. ſcio.
Ch. Ea res nunc agitur ipſa. Me. quid dixti Chreme?
Erraui. res acta eſt: quanta ſpe decidi?
Ch. Et quidem iſtæc, quæ eſt apud te, Clitiphonis eſt
Amica. Me. ita aiunt. Ch. & tu credis? Me. omnia.
Ch. Et ilum aiunt uelle uxorem, ut, cum deſponderim,
Des qui aurum, ac ueſtem, atque alia, quæ opus ſunt,
comparet.
Me. Id eſt profecto: id amicæ dabitur. Ch. ſcilicet
Daturum. M. ah, fruſtra igitur gauiſus ſum miſer.
Quiduis tamen iam malo, quàm hunc amittere.
Quid nunc renunciem abs te reſponſum Chreme,
Ne ſentiat me ſenſiſſe, atque ægre ferat?
Ch. Aegre? nimium illi Menedeme indulges. M. ſine:
Inceptum eſt: perfice hoc mihi perpetuom Chreme.
Ch. Dic conueniſſe, egiſſe te de nuptijs.
Me. Dicam, quid deinde? Ch. me facturum eſſe omnia,
Generum placere: poſtremo etiam, ſi uoles,
Deſponſam quoque eſſe dicito. Me. hem, iſtuc uolueram.
Ch. Tanto ocyus te ut poſcat, & tu id, quod cupis,
Quamocyſſime ut des. M. cupio. Ch. næ tu propediè,
Vt iſtam rem uideo, iſtius obſaturabere.
Sed hæc ita ut ſunt, cautim, & paulatim dabis,
Si ſapies. M. faciã. Ch. abi intro: uide, quid poſtulet:
Ego domi ero, ſi quid me uoles. M. ſane uolo:
Nam te ſcientem faciam, quidquid egero.

ACTVS QVINTI SCENA PRIMA.

MENEDEMVS, CHREMES.

Me. Ego me non tam aſtutum, neque ita perſpicacem eſſe id ſcio:
Sed hic adiutor meus, & monitor, & præmonſtrator Chremes
Hoc mihi præſtat. in me quiduis harũ rerum cõuenit,
Quæ ſunt dicta in ſtultum, caudex, ſtipes, aſinus, plumbeus:
In illũ nil poteſt: nã exuperat eius ſtultitia omnia hæc.
Ch. Ohe, iam deſine deos uxor gratulando obtundere,
Tuam eſſe inuentam gnatam; niſi ilos tuo ex ingenio iudicas,
Vt nil credas intellegere, niſi idẽ dictum eſt centies.
Sed quid iãdudum interim illic gnatus ceſſat cũ Syro?
Me. Quos ais homines Chreme ceſſare? Ch. hem, Menedeme aduenis?
Dic mihi, Cliniæ, quæ dixi, nunciaſtin'? Me. omnia.
Ch. Quid ait? Me. gaudere adeo occepit, quaſi qui cupiũt nuptias.
Ch. Ha, ha, hæ. Me. quid riſiſti? Ch. ſerui uenere in mentem Syri
Calliditates. Me. itá ne? Ch. uoltus quoque hominum fingit ſcelus.
Me. Gnatus quòd ſe aſſimulat lætum, id dicis? Ch. id. M. idem iſtuc mihi
Venit in mentem. Ch. ueterator. Me. magi', ſi magi' noris, putes,

Ita re eſſe. Ch. ain' tu? Me. quin tu auſculta. C. mane: prius hoc ſcire expeto,
Quid perdideris: nam ubi deſponſam nunciaſti filio,
Continuo inieciſſe uerba tibi Dromonem ſcilicet,
Sponſæ ueſtem, aurum, atque ancillas opus eſſe, argentum ut dares.
Me. Non. Ch. quid non? Me. non inquam. Ch. neque ipſe gnatus? Me. nil prorſus Chreme.
Magis unũ etiã inſtare, ut hodie conficerẽtur nuptiæ.
Ch. Mira narras. quid Syrus meus? ne is quidem quidquam? Me. nihil.
Ch. Quamobrem? M. neſcio equidem: ſed te miror, qui alia tam plane ſcias.
Sed tuum ille quoque Syrus idem mire finxit filium,
Vt ne paululũ quidẽ ſuboleat amicã eſſe hanc Cliniæ.
Ch. Quid ais? Me. mitto iam oſculari, atque amplexari: id nil puto.
Ch. Quid eſt, quod amplius ſimuletur? M. uah. Ch. quid eſt? Me. audi modo:
Eſt mihi ultimis conclaue in ædibus quoddam retro:
Huc eſt intro latus lectus, ueſtimentis ſtratus eſt.
Ch. Quid, poſtquam hoc eſt factum? Me. dictum factum, huc abijt Clitipho.
Ch. Solus? M. ſolus. C. timeo. M. Bacchis cõſecuta eſt illico.
Ch. Sola? Me. ſola. Ch. perij. Me. ubi abiere intro, operuere oſtium. Ch. hem,
Clinia hæc fieri uidebat? M. quid ni? una mecũ ſimul.
Ch. Filij eſt amica Bacchis Menedeme: occidi.
Me. Quamobrem? Ch. decem dierũ uix mi eſt familia.
Me. Quid? iſtuc times, quod operam amico ille dat ſuo?

Ch. Imo quòd amicæ. M. ſi dat. Ch. an dubiũ id tibi eſt?
Quenquam'ne animo tam comi eſſe, aut leni putas,
Qui ſe uidente amicam patiatur ſuã? M. ha, ha, hæ.
Quidni? quo uerba facilius dentur mihi.
Ch. Derides? merito mihi nunc ego ſuccenſeo.
Quot res dedere, ubi poſſem perſentiſcere,
Ni eſſem lapis? quæ uidi? uæ miſero mihi.
At næ illud haud inultum, ſi uiuo, ferent:
Nam iam. Me. non tu te cohibes? non te reſpicis?
Non tibi ego exempli ſatis ſum? Ch. præ iracundia
Menedeme non ſum apud me. Me. te'ne iſtuc loqui?
Non'ne id flagitium eſt, te alijs conſilium dare,
Foris ſapere, tibi non poſſe auxiliarier?
Ch. Quid faciam? Me. id, quod me feciſſe aiebas parum:
Fac, te eſſe patrem ſentiat: fac, ut audeat
Tibi credere omnia, abs te petere, et poſcere,
Ne quam aliam quærat copiam, ac te deſerat.
Ch. Imo abeat potius multo quouis gentium,
Quàm hic per flagitium ad inopiam redigat patrem:
Nam ſi illi pergo ſuppeditare ſumptibus
Menedeme, mihi illæc uere ad raſtros res redit.
Me. Quot incommoda tibi in hac re capies, niſi caues?
Difficilem oſtendis te eſſe, & ignoſces tamen
Poſt, & id ingratum. Ch. ah neſcis, quàm doleam.
Me. ut lubet.
Quid hoc, quod uolo, ut illa nubat noſtro? niſi quid eſt,
Quod malis. Ch. imo & gener, & affines placent.
Me. Quid dotis dicam te dixiſſe filio?
Quid obticuiſti? Ch. dotis? Me. ita dico. Ch. ah. Me. Chreme,

Ne quid uereare, ſi eſt minu': nil dos nos mouet.
Ch. *Duo talenta pro re noſtra ego eſſe decreui ſatis:*
Sed ita dictu opu' eſt, ſi me uis ſaluom eſſe, & rem, & filium,
Me mea omnia bona doti dixiſſe illi. Me. *quã rẽ agis?*
Ch. *Id mirari te ſimulato, & illum rogitato ſimul,*
Quamobrem id faciam. Me. *quin ego uero, quamobrem id facias, neſcio.*
Ch. *Egóne? ut illius animũ, qui nunc luxuria, et laſciuia*
Diffluit, retundá, redigam, ut, quò ſe uortat, neſciat.
Me. *Quid agis?* Ch. *mitte, ac ſine me in hac re gerere mihi morem.* Me. *ſino:*
Itáne uis? Ch. *ita.* Me. *fiat.* Ch. *age iam, ut uxorem accerſat, paret*
Se: hic ita, ut liberos eſt æquom, dictis confutabitur.
Sed Syrum. Me. *quid eum?* Ch. *egóne? ſi uiuo, adeo exornatum dabo,*
Adeo depexũ, ut, dum uiuat, meminerit ſemper mei:
Qui ſibi me pro ridiculo, ac delectamento putat.
Non (ita me dij ament) auderet facere hæc uiduæ mulieri,
Quæ in me fecit.

ACTVS QVINTI SCENA II.

CLITIPHO, MENEDEMVS, CHREMES, SYRVS.

Cl. *Itáne tandem quæſo eſt Menedeme, ut pater*
Tam in breui ſpatio omnem de me eiecerit animum patris?

Quodnam ob facinus? quid ego tantum ſceleris admi-
ſi miſer?
Volgo id faciunt. Me. ſcio tibi eſſe grauius multo, ac
durius,
Cui fit. uerũ ego haud minus ægre patior id, qui neſcio.
Nec rõnẽ capio, niſi quòd tibi bene ex animo uolo. Cli. hic
Patrem aſtare aiebas? Me. eccum. Ch. quid me incuſas
Clitipho?
Quidquid ego huius feci, tibi proſpexi, et ſtultitiæ tuæ.
Vbi te uidi animo eſſe omiſſo, et, ſuauia in præſentia
Quæ eſſent, prima habere, neque conſulere in longitu-
dinem:
Cepi rationem, ut neque egeres, neque ut hæc poſſes
perdere.
Vbi, cui decuit primo, tibi nõ licuit per te mihi dare,
Abij ad proxumos, tibi qui erãt, eis cõmiſi, et credidi.
Ibi tuæ ſtultitiæ ſemper erit præſidium Clitipho,
Victus, ueſtitus, quò in tectũ te receptes. Cli. hei mihi.
Ch. Satius eſt, quàm te ipſo hærede hæc poſſidere Bacchidẽ.
Sy. Diſperij: ſceleſtus quantas turbas conciui inſciens?
Cli. Emori cupio. Ch. prius quæſo diſce, quid ſit uiuere.
Vbi ſcies, ſi diſplicebit uita, tum iſtoc utitor.
Sy. Here licet ne? Ch. loquere. Sy. at tuto. Ch. loquere.
Sy. quæ iſta eſt prauitas,
Quæ ue eſt amentia, quod peccaui ego, id obeſſe huic?
Ch. ilicet,
Ne te admiſce: nemo accuſat Syre te: nec tu aram tibi,
Neque precatorem pararis. Sy. quid agis? Ch. nil ſuc-
cenſeo,
Nec tibi, nec huic, nec uos eſt æquũ, quod facio, mihi.
Sy. Abijt.

Sy. Abijt. rogaſſe uellem. Clit. quid Syre? Sy. unde mihi peterem cibum.
Ita nos abalienauit. tibi iam eſſe ad ſororem intellego.
Clit. Adeon' rem rediſſe, ut periclum etiam fame mihi ſit Syre?
Sy. Modo liceat uiuere, ſpes eſt. Clit. quæ? Sy. nos eſurituros ſatis.
Cli. Irrides, in re tanta, neque me quidquã cõſilio adiuuas?
Sy. Imo & ibi nunc ſum, & uſque dudum id egi, dum loquitur pater:
Et, quantum ego intellegere poſſum. Cl. quid? S. non abierit longius.
Cli. Quid id ergo? Sy. ſic eſt, non eſſe horum te arbitror. Cl. quid iſtuc Syre?
Satin' ſanus es? Sy. ego dicam, quod mi in mentem: tu dijudica.
Dum iſtis fuiſti ſolus, dum nulla alia delectatio,
Quæ propior eſſet, te indulgebãt, tibi dabãt: nũc, filia
Poſtquam eſt inuenta uera, inuenta eſt cauſa, qua te expellerent.
Cli. Eſt ueriſimile. Sy. an tu ob peccatum hoc eſſe illum iratum putas?
Cli. Nõ arbitror. Sy. nũc aliud ſpecta: matres omnes filijs
In peccato adiutrices, auxilio in paterna iniuria
Solent eſſe: id non fit. Cli. uerum. quid ergo nunc faciam Syre?
Sy. Suſpectionem quære ex illis iſtam: rem profer palam.
Si non eſt uerum, ad miſericordiam ambos adduces cito, aut
Scibis cuius ſis. Clit. recte ſuades: faciam. Sy. ſat

recte

recte hoc mihi in
Mentem uenit : nanque adoleſcens, quàm minima in
ſpe ſitus erit,
Tam facillime patris pacem in leges conficiet ſuas.
Etiã haud ſcio, an ne uxorẽ ducat, ac Syro nil gratiæ.
Quid autem hoc? ſenex exit foras : ego fugio. adhuc
quod factum eſt,
Miror non iuſſiſſe illico me arripi . ad Menedemum
hinc pergam. eum
Precatorem mihi paro: ſeni noſtro fidei nihil habeo.

ACTVS QVINTI SCENA III.

SOSTRATA, CHREMES.

Refecto , niſi caues tu homo , aliquid
P *gnato conficies mali :*
Idq; adeo miror, qui tam ineptum quid-
quàm potuerit tibi
Venire in mentem mi uir. C. *oh , pergin' mulier eſſe?*
ullám'ne ego
Rem unquã uolui, quin tu in ea mihi aduorſatrix fue-
ris Soſtrata? at
Si rogitem iam, quid eſt quod peccem, aut quamobrem
id faciam, neſcias.
In qua re nũc tã cõfidẽter reſtas ſtulta? S. *ego neſcio ?*
C. *Imo ſcis potius, quàm quidem redeat ad integrum ea-*
dem oratio.
S. *Oh, iniquos es, qui me tacere de re tanta poſtules.*
C. *Nõ poſtulo: iã loquere. nihilo minus ego hoc faciã tamẽ.*
S. *Facies?*

S. Facies? C. uerum. S. non uides, quantum mali ex ea re excites?
Subditum ſe ſuſpicatur. C. ain' tu? ſubditũ? S. certe inquam mi uir. C. confitere tu
Tuũ non eſſe. S. au, obſecro iſtuc noſtris inimicis ſiet.
Egon' confitear meum non eſſe filium, qui ſit meus?
C. Quid metuis? ne non, cum uelis, conuincas eſſe illum tuum?
S. Quòd filia eſt inuenta? C. non, ſed, quod magi' credendum ſiet,
Quòd eſt conſimilis moribus,
Facile conuinces ex te natũ: nam tui ſimilis eſt probe:
Nam illi nihil uitij eſt relictũ, quin id itidem ſit tibi:
Tum prætereà talem, niſi tu, nulla pareret filium.
Sed ipſe egreditur, quàm ſeuerus. rẽ cũ uideas, cẽſeas.

ACTVS QVINTI SCENA IIII.

CLITIPHO, SOSTRATA, CHREMES.

Clit. Si unquam ullum fuit tempus, mater, cum ego uoluptati tibi
Fuerim, dictus filius tuus tua uoluntate, obſecro
Eius ut memineris, atque inopis nũc te miſereſcat mei;
Quod peto, & uolo, parentes meos ut cõmõſtres mihi.
S. Obſecro mi gnate, ne iſtuc in animum inducas tuum,
Alienum eſſe te. Clit. ſum. S. miſeram me, hoccine quæſiſti obſecro?

Ita mihi, atque huic ſis ſuperſtes, ut ex me, atque hoc natus es:

Et caue poſthac, ſi me amas, unquam iſtuc uerbum ex te audiam. Ch. *at*

Ego, ſi me metuis, mores caue in te eſſe iſtos ſentiam.

Clit. *Quos?* Ch. *ſi ſcire uis, ego dicam: gerro, iners, fraus, heluo,*

Ganeo, damnoſus. crede, & noſtrum te eſſe credito.

Clit. *Non ſunt hæc iam dicta parentis.* Ch. *non, ſi ex capite ſis meo*

Natus, item ut aiunt Mineruam eſſe ex Ioue, ea cauſa magis

Patiar Clitipho flagitijs tuis me infamem fieri.

So. *Di iſtæc.* Ch. *neſcio Deos: ego, quod potero enitar ſedulo.*

Quæris id, quod habes, parentes: quod abeſt, non quæris, patri

Quo modo obſequare, & ſerues quod labore inuenerit.

Non mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet

Dicere hac præſente uerbum turpe: at te id nullo modo

Facere piguit. Clit. *eheu quàm ego nunc totus diſpliceo mihi,*

Quàm pudet; neque, quod principiũ incipiam ad placandum, ſcio.

ACTVS QVINTI SCENA V.

MENEDEMVS, CHREMES, CLITIPHO, SOSTRATA.

Menedemi intercessu placatur omnis Clitiphoni datur uxor Archonidis filia, Syro ignoscitur a chremete

M. Nimiuero Chremes nimi' grauiter cruciat adoleſcentulum,
Nimi'q; inhumane. exeo ergo, ut pacem conciliem. optume.
Ipſos uideo. Ch. ehem, Menedeme cur nõ accerſi iubes
Filiũ, & quod dotis dixi, firmas? So. mi uir, te obſecro
Ne facias. Clit. pater obſecro ut mi ignoſcas. M. da ueniam Chreme:
Sine te exorem. Ch. egon' mea bona ut dem Bacchidi dono ſciens?
Non faciam. M. at id nos non ſinemus. Clit. ſi me uiuom uis pater,
Ignoſce. S. age, Chreme mi. M. age quæſo, ne tam obfirma te Chreme.
Ch. Quid iſtuc? uideo nõ licere, ut cœperã, hoc pertẽdere.
M. Facis, ut te decet. C. ea lege hoc adeo faciã, ſi faciat id,
Quod ego hunc æquom cenſeo. Clit. pater, omnia faciam: impera.
Ch. Vxorem ut ducas. Cl. pater. Ch. nihil audio. Me. ad me recipio.
Faciet. Ch. nil etiam audio ipſum. Cl. perij. So. an dubitas Clitipho?
Ch. Imo utrum uult? Me. faciet omnia. So. hæc, dum incipias, grauia ſunt, Blanda matris suasio
Dumq; ignores: ubi cognoris, facilia. Cl. faciã pater.

S. Nate

S. Nate mi, ego pol dabo puellam lepidam, quam tu facile ames,

Filiã Phanocratæ noſtri. Cli. rufam'ne illam uirginẽ,
Cæſiam, ſparſo ore, adunco naſo? non poſſum pater.

Ch. Eia, ut elegans eſt, credas animũ ibi eſſe? S. aliã dabo.

Cli. Quid iſtuc? quandóquidem ducenda eſt, egomet habeo propemodum,
Quam uolo. S. nunc laudo te gnate. Clit. Archonidis filiam.

S. Perplacet. Cl. pater hoc nunc reſtat. Ch. quid? Cl. Syro ignoſcas uolo,
Quæ mea cauſa fecit. C. fiat. Vos ualete, & plaudite.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

Mitio	ſenex,
Demea	ſenex,
Sannio	leno,
Aeſchinus	adoleſcens,
Syrus	ſeruus,
Cteſipho	adoleſcens,
Soſtrata	matrona,
Canthara	nutrix,
Geta	ſeruus,
Hegio	ſenex,
Dromo	ſeruus.

ACTA LVDIS FVNEBRIB. L. AIMILII PAVLLI. Q. FABIO MAXIMO, P. CORNELIO AFRICANO ✱ AED. CVR. EGERE L. ATILIVS PRAENESTINVS, MINVTIVS PROTIMVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII. TIBIIS SERRANIS. FACTA E GRAECA MENANDRV, L. ANICIO, M. CORNELIO COS. Ano al Vrbe condita 594.

C. SVLPICII APOLLINARIS PERIOCHA.

Vos cum haberet Demea adoleſcentulos,
Dat Mitioni fratri adoptandum Aeſchinum,
d Sed Cteſiphonem retinet. hunc citharistriæ
Lepore captum, ſub duro ac triſti patre,
Frater celabat Aeſchinus; famam quoque
Amoris in ſe transferebat: denique
Fidicinam lenoni eripuit. uitiauerat
Idem Aeſchinus ciuem Atticam pauperculam;
Fidemq; dederat, hanc ſibi uxorem fore.
Demea iurgare, & grauiter ferre: mox tamen,
Vt ueritas patefacta eſt, ducit Aeſchinus
Vitiatam, potitur Cteſipho citharistriam,
Exorato ſuo patre duro Demea.

PROLOGVS.

Oſtquam poeta ſenſit ſcripturam ſuam
P Ab iniquis obſeruari, & aduerſarios

Rapere

Rapere in peiorem partem, quam acturi ſumus:
Indicio de ſe ipſe erit: nos eritis iudices,
Laudi'ne an uitio duci factum oporteat.
Synapothneſcontes Diphili comœdia eſt.
Eam Commorientes Plautus fecit fabulam.
In græca adoleſcens eſt, qui lenoni eripit
Meretricem, in prima fabula. eum Plautus locum
Reliquit integrum: eum hic locum ſumpſit ſibi
In Adelphos, uerbum de uerbo expreſſum extulit.
Eam nos acturi ſumus nouam: pernoſcite,
Furtum'ne factum exiſtumetis, an locum
Reprehenſum, qui præteritus neglegentia eſt.
Nam quòd iſti dicunt maleuoli, homines nobiles
Eum adiutare, aſſiduéq; una ſcribere,
Quod illi maledictum uehemens exiſtumant,
Eam laudem hic ducit maxumam, cum illis placet,
Qui uobis uniuerſis, & populo placent;
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quiſque tempore uſu' eſt ſine ſuperbia.
Dehinc ne expectetis argumentum fabulæ;
Senes qui primi uenient, hi partem aperient,
In agendo partem oſtendent. facite, æquanimitas
Veſtra poetæ ad ſcribendum augeat induſtriam.

ACTVS PRIMI SCENA PRIMA.

MITIO.

M. *Torax! non rediit hac nocte à cœna Aeſchinus,*
S *Neque ſeruulorũ quiſquã, qui aduorſum ierant.*

Profecto

Profecto hoc uere dicunt: ſi abſis uſpiam,
Aut ubi ſi ceſſes, euenire ea ſatiu' eſt,
Quæ in te uxor dicit, & quæ in animo cogitat
Irata, quàm illa, quæ parentes propitij.
Vxor, ſi ceſſes, aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare, aut animo obſequi,
Et tibi bene eſſe ſoli, cum ſibi ſit male.
Ego, quia non rediit filius, quæ cogito?
Quibu' nunc ſolicitor rebus? ne aut ille alſerit,
Aut uſpiam ceciderit, aut perfregerit
Aliquid. uah, quẽquã ne hominẽ in animo inſtituere,
Parare, quod ſit carius, quàm ipſe eſt ſibi? (aut
Atqui ex me hic non natus eſt, ſed ex fratre. is adeo
Diſſimili ſtudio eſt. iam inde ab adoleſcentia,
Ego hanc clementem uitam urbanam, atque otium
Secutus ſum: &, quod fortunatum iſti putant,
Vxorem nunquam habui. ille contra, hæc omnia,
Ruri agere uitam, ſemper parce, ac duriter
Se habere: uxorem duxit: nati filij
Duo. inde ego hunc maiorem adoptaui mihi:
Eduxi à paruulo, habui, amaui pro meo:
In eo me oblecto: ſolum id eſt carum mihi.
Ille ut item contra me habeat, facio ſedulo:
Do, prætermitto, non neceſſe habeo omnia
Pro meo iure agere: poſtremo, alij clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adoleſcentia,
Ea ne me celet, conſueſeci filium:
Nam qui mentiri, aut fallere inſuerit patrem, aut
Audebit, tanto magis audebit ceteros.
Pudore, & liberalitate liberos

Retinere, ſatius eſſe credo, quàm metu.
Hæc fratri mecum non conueniunt, neque placent.
Venit ſæpe ad me clamans, quid agis Mitio?
Cur perdis adoleſcentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus ſumptus ſuggeris?
Veſtitu nimium indulgis: nimium ineptus es.
Nimium ipſe durus eſt, præter æquomq́; & bonum:
Et errat longe mea quidem ſententia,
Qui imperium credat grauius eſſe, aut ſtabilius,
Vi quod fit, quàm illud, quod amicitia adiungitur.
Mea eſt ſic ratio, & ſic animum induco meum.
Malo coactus qui ſuum officium facit,
Dum id reſcitum iri credit, tantiſper cauet:
Si ſperat fore clam, rurſum ad ingenium redit.
Quem beneficio adiungas, ille ex animo facit,
Studet par referre, præſens, abſensq́; idem erit.
Hoc patrium eſt, potius conſuefacere filium,
Sua ſponte recte facere, quàm alieno metu.
Hoc pater, ac dominus intereſt. hoc qui nequit,
Fateatur neſcire imperare liberis.
Sed eſt ne hic ipſus, de quo agebam? & certe is eſt.
Neſcio quid triſtem uideo. credo iam, ut ſolet,
Iurgabit. ſaluom te aduenire Demea,
Gaudemus.

ACTVS PRIMI SCENA II.

DEMEA, MITIO.

De. Em, opportune: te ipſum quærito.
Mi. Quid triſtis es? De. rogas me, ubi nobis
Aeſchinus

Siet;

Siet; quid triſtis ego ſim? Mi. dixin' hoc fore?
Quid is fecit? De. quid ille fecerit? quem neque pudet
Quidquã: neque metuit quenquã: neque legem putat
Tenere ſe ullam. nam illa, quæ antehac facta ſunt,
Omitto: modo quid deſignauit? Mi. quidnam id eſt?
De. Fores effregit, atque in ædeis irruit
Alienas: ipſum dominum, atque omnem familiam
Multauit uſque ad mortem: eripuit mulierem,
Quam amabat: clamant omnes indigniſſume
Factum eſſe. hoc aduenienti quot mihi Mitio
Dixere? in ore eſt omni populo. denique,
Si conferendum exemplum eſt, non fratrem uidet
Rei dare operam, ruri eſſe parcum ac ſobrium?
Nullum huius ſimile factum? hæc cum illi Mitio
Dico, tibi dico. tu illum corrumpi ſinis.
Mi. Homine imperito nunquam quidquam iniuſtius,
Qui, niſi quod ipſe facit, nihil rectum putat.
De. Quorſum iſtuc? M. quia tu Demea hæc male iudicas.
Non eſt flagitium, mihi crede, adoleſcentulum
Scortari, neque potare, non eſt, neque fores
Effringere. hæc ſi neque ego, neque tu fecimus,
Non ſiuit egeſtas facere nos. tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum feciſti inopia.
Iniurium eſt. nam ſi eſſet unde id fieret,
Faceremus: & tu illum tuum, ſi eſſes homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet,
Potius quam, ubi te expectatum eieciſſet foras,
Alieniori ætate poſt faceret tamen.
De. Pro Iupiter, rediges tu homo me ad inſaniam.
Non eſt flagitium facere hæc adoleſcentulum? Mi. ah,

Auſculta, ne me obtundas de hac re ſæpius.
Tuum filium dediſti adoptandum mihi:
Is meus eſt factus: ſi quid peccat Demea,
Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.
Obſonat, potat, olet unguenta de meo.
Amat? dabitur à me argentum, ubi erit commodum;
Vbi non erit, fortaſſe excludetur foras.
Fores effregit? reſtituentur. diſcidit
Veſtem? reſarcietur. eſt, dijs gratia,
Et unde hæc fiant, & adhuc non moleſta ſunt.
Poſtremo aut deſine, aut cedo quemuis arbitrum:
Te plura in hac re peccare oſtendam. De. hei mihi.
Pater eſſe diſce ab alijs, qui uere ſciunt.
Mi. Natura tu illi pater es, conſilijs ego.
De. Tun' conſulis quidquam? Mi. ah, ſi pergis, abiero.
De. Siccine agis? Mi. an ego toties de eadem re audiam?
De. Curæ eſt mihi. Mi. & mihi curæ eſt: uerum Demea
Curemus æquam uterque partem, tu alterum,
Ego item alterum: nam ambos curare, propemodum
Repoſcere illum eſt, quem dediſti. De. ah Mitio.
Mi. Mihi ſic uidetur. De. quid iſtuc? tibi ſi iſtuc placet,
Profundat, perdat, pereat, nihil ad me attinet.
Iam ſi uerbum unum poſthac. Mi. rurſum Demea
Iraſcere? De. an non credis? repeton' quem dedi?
Aegre eſt. alienus non ſum. ſi obſto: hem deſino.
Vnum uis curem: curo: & eſt dijs gratia,
Cum ita, ut uolo, eſt: iſte tuus ipſe ſentiet
Poſterius: nolo in illum grauius dicere.
Mi. Nec nihil, neque omnia hæc ſunt, quæ dicit: tamen
Non nihil moleſta hæc ſunt mihi: ſed oſtendere,

Me ægre pati, illi nolui: nam ita eſt homo:
Cum placo, aduorſor ſedulo, & deterreo,
Tamen humane uix patitur: uerum ſi augeam,
Aut etiam adiutor ſim eius iracundiæ,
Inſaniam profecto cum illo. etſi Aeſchinus
Non nullam in hac re nobis facit iniuriam.
Quam hic non amauit meretricem? aut cui non dedit
Aliquid? poſtremo nuper (credo iam omnium
Tædebat) dixit uelle uxorem ducere.
Sperabam iam deferuiſſe adoleſcentiam:
Gaudebam: ecce autem deintegro: niſi, quidquid eſt,
Volo ſcire, atque hominem couenire, ſi apud forū eſt.

ACTVS SECVNDI SCENA PRIMA.

SANNIO, AESCHINVS.

S. *Obſecro, populares ferte miſero, atque innocenti auxilium:*
Subuenite inopi. Ae. *otioſe, nunc iam illico hic conſiſte:*
Quid reſpectas? nihil pericli eſt: nunquam, dum ego adero, hic te
Tanget Sa. *ego iſtam inuiti' omnibus.*
Ae. *Quanquam eſt ſceleſtus, non cōmittet hodie unquam iterum ut uapulet.*
Sa. *Audi Aeſchine, ne ignarū fuiſſe te dicas morū meū,*
Ego leno ſum. Ae. *ſcio.* Sa. *at ita, ut uſquam fuit fide quiſquam optuma.*
Tu quod te poſterius purges, nolle hanc iniuriā mihi

Factam eſſe; huius non faciam. crede hoc; ego meum ius perſequar:

Neque tu uerbis ſolues unquam, quod re mihi maleſeceris.

Noui ego ueſtra hæc: nollem factum: dabitur iuſiurandum, eſſe te

Indignum iniuria hac; indignis cum egomet ſim acceptus modis.

Ae. Abi præſtrenue, ac fores aperi. Sa. ceterum hoc nihil facis.

Ae. Intro nunc iam. Sa. at enim non ſinam. Ae. accede illuc Parmeno,

Nimium abiſti iſtoc, hic propter hunc aſſiſte. hem, ſic uolo,

Caue nũc iam oculos à meis oculis quoquam dimoueas tuos,

Ne mora ſit, ſi inuenerim, quin pugnus continuo in mala hæreat.

Sa. Iſtuc uolo ergo ipſum experiri. Ae. hem ſerua. omitte mulierem.

Sa. O facinu' indignum. Ae. geminabit, niſi caues. Sa. hei miſero mihi.

Ae. Non innueram: uerum in iſtam partem potius peccato tamen:

I nunc iam. Sa. quid hoc rei eſt? regnum'ne Aeſchine hic tu poſſides?

Ae. Si poſſiderem, ornatus eſſes ex tuis uirtutibus.

Sa. Quid tibi rei mecum eſt? Ae. nihil. S. quid? noſtin', qui ſim? Ae. non deſidero.

Sa. Tetigin' tui quidquam? Ae. ſi attigiſſes, ferres infortunium.

fortunium.

Sa. *Qui tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi?*

Reſponde. Ae. *ante ædeis non feciſſe erit meliu' hic conuicium:*

Nã ſi moleſtus pergis eſſe, iã intro arripiere, atque ibi

Vſque ad necẽ operiere loris. S. *loris liber?* Ae. *ſic erit.*

Sa. *O hominẽ impurũ. hiccine libertatem aiunt æquam eſſe omnibus?*

Ae. *Si ſatis iam debacchatus es leno, audi ſi uis nunc iam.*

Sa. *Egon' debacchatus ſum in te, an tu in me?* Ae. *omitte iſta, atque ad rem redi.*

Sa. *Quam rem? quò redeam?* Ae. *iam'ne me uis dicere, quod ad te attinet?*

Sa. *Cupio, modo æqui aliquid.* Ae. *uah, leno iniqua me non uolt loqui.*

Sa. *Leno ſum, fateor, pernicies communis adoleſcentium,*

Periurus, peſtis: tamẽ tibi à me nulla eſt orta iniuria.

Ae. *Nam hercle etiam id reſtat.* Sa. *illuc quæſo redi, quò cœpiſti, Aeſchine.*

Ae. *Minis uiginti tu illã emiſti, quæ res tibi uortat male:*

Argenti tantum tibi dabitur. Sa. *quid, ſi ego illam nolo uendere,*

Cõges me? Ae. *minime.* Sa. *nanque id metui.* Ae. *neque uendundam cenſeo,*

Quæ libera eſt: nã ego illã liberali aſſero cauſa manu.

Nunc uide utrum uis, argentum accipere, an cauſam meditari tuam.

Delibera hoc, dum ego redeo, leno. Sa. *pro ſupreme Iupiter:*

Minime miror, qui inſanire occipiunt ex iniuria.
Domo me eripuit, uerberauit: me inuito abduxit meā:
Homini miſero plus quingētos colaphos infregit mihi.
Ob malefacta hæc tātidē emptā poſtulat ſibi tradier.
Verum enim, quando bene promeruit, fiat: ſuum ius
poſtulat.
Age iam cupio, modo ſi argentum reddat. ſed ego hæc
hariolor.
Vbi me dixero dare tanti, teſteis faciet illico,
Vendidiſſe me: de argento ſomnium: mox, cras redi.
Id quoque poſſum ferre, ſi modo reddat: quanquam
iniurium eſt.
Verum cogito id, quod res eſt. quando eum quæſtum
occeperis,
Accipiunda, & muſſitanda iniuria adoleſcentiū eſt.
Sed nemo dabit: fruſtra egomet mecum has rationes
deputo.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

SYRVS, SANNIO.

SY. *Ace, egomet conueniam iam ipſum: cupide*
accipiat faxo, atque etiam
Bene dicat ſecum eſſe actum. quid iſtuc San
nio eſt, quod te audio
Cum hero neſcio quid concertaſſe? S. nunquam uidi
iniquius
Cōcertatione cōparatā, quàm quæ hodie inter nos fuit.
Ego uapulando, ille uerberando, uſque ambo defeſſi
ſumus.

SY.

Sy. Tua culpa. *Sa.* quid agerem? *Sy.* adoleſcenti morem geſtum oportuit.
Sa. Qui potui melius? quin hodie uſque os præbui. *Sy.* age, ſcis quid loquar?
Pecuniam in loco neglegere, maximum interdum eſt lucrum. *Sa.* hui.
Sy. Metuiſti, ſi nunc de tuo iure conceſſiſſes paululum,
Atque adoleſcenti eſſes morigeratus, hominum homo ſtultiſſime,
Ne nō tibi iſtuc fœneraret? *Sa.* ego ſpē pretio nō emo.
Sy. Nūquā rem facies: abi, neſcis ineſcare homines Sānio.
Sa. Credo iſtuc melius eſſe: uerum ego nūquam adeo aſtutus fui,
Quin, quidquid poſſē, mallē auferre potius in præſētia.
Sy. Age, noui tuum animum: quaſi quidquam tibi ſint uiginti minæ,
Dum huic obſequare: præterea autem te aiunt proficiſci Cyprum. *Sa.* hem.
Sy. Coemiſſe hinc, quæ illuc ueheres, multa; nauem conductam: hoc ſcio,
Animus tibi pendet: ubi illinc, ſpero, redieris, tamen hoc ages.
Sa. Nuſquam pedem. perij hercle: hac illi ſpe hoc inceperunt. *Sy.* timet:
Inieci ſcrupulum homini. *Sa.* o ſcelera. illuc uide,
Vt in ipſo articulo oppreſſit. emptæ mulieres
Complures, & item hinc alia, quæ porto Cyprum.
Ni eō ad mercatum uenio, damnum maximum eſt.
Nunc ſi hoc omittam, ubi illinc rediero, actum agam.
Nihil eſt, refrixerit res. nunc demum uenis?

Cūr paſſus? ubi eras? ut ſit ſatius perdere,
Quàm aut hic nunc manere, tam diu, aut tū perſequi.
Sy. Iam'ne enumeraſti, quod ad te rediturum putes?
Sa. Hoccine illo dignum eſt? hoccine incipere Aeſchinum?
Per oppreſſionem ut hanc mi eripere poſtulet?
Sy. Labaſcit. unum hoc habeo: uide ſi ſatis placet:
Potius, quàm uenias in periclum Sannio,
Serues'ne, an perdas totum, diuiduum face.
Minas decem corradet alicunde. Sa. hei mihi,
Etiam de ſorte nunc uenio in dubium miſer.
Pudet nihil: omnes dentes labefecit mihi:
Præterea colaphis tuber eſt totum caput.
Etiam inſuper defrudet? nuſquam abeo. Sy. ut lubet.
Nunquid uis, quin abeam? Sa. imo hercle hoc quæſo Syre,
Vt ut hæc ſunt facta, potius, quàm lites ſequar,
Meum mihi reddat, ſaltem quanti empta eſt. Syre,
Scio te non uſum antehac amicitia mea:
Memorem me dices eſſe, & gratum. Sy. ſedulo
Faciam. ſed Cteſiphonem uideo. lætus eſt
De amica. Sa. quid, quod te oro? Sy. pauliſper mane.

ACTVS SECVNDI SCENA III.

CTESIPHO, SYRVS.

C. Bs quiuis homine, cum eſt opus, beneficium
a accipere gaudeas:
Verum enimuero id demum iuuat, ſi, quem
æquom eſt benefacere, is facit.

O frater

O frater frater, quid ego nunc te laudem? ſatis certo ſcio:

Nunquam ita magnifice quidquam dicam, id uirtus quin ſuperet tua:

Itaque unam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror,

Fratrem homini nemini eſſe primarum artium magis principem.

S. O Cteſipho. C. o Syre, Aeſchinus ubi eſt? S. ellum, te expectat domi. C. hem.

S. Quid eſt? C. quid ſit? illius opera Syre nunc uiuo: feſtiuum caput:

Omnia ſibi qui poſt putarit eſſe præ meo commodo,

Maledicta, famam, meum amorem, & peccatum in ſe tranſtulit,

Nil pote ſupra. ſed quiſnam foris crepuit? S. mane, ipſe exit foras.

ACTVS SECVNDI SCENA IIII.

AESCHINVS, SANNIO, CTESIPHO, SYRVS.

Ae. Bi ille eſt ſacrilegus? Sa. men' quærit? num quidnam effert? occidi:

Nil uideo. Ae. ehem, opportune, te ipſum quærito: quid fit Cteſipho?

In tuto eſt omnis res: omitte uero triſtitiam tuam.

C. Ego illam facile uero omitto, qui quidẽ te habeã fratrẽ.

O mi germane, ah uereor coram in os te laudare amplius,

amplius,

Ne id aſſentandi magis, quàm quòd habeam gratum,
facere exiſtumes.

Ae. Age inepte, quaſi nunc non norimus nos inter nos
Cteſipho.

Sed hoc mihi dolet, nos pene ſero ſciſſe, et pene in eum
locum

Rediiſſe, ut, ſi omnes cuperent, nihil tibi poſſent au-
xiliarier.

Ct. Pudebat. Ae. ah, ſtultitia eſt iſtæc, non pudor, tam ob
paruolam

Rem pene ex patria. turpe dictu. deos quæſo ut iſtæc
prohibeant.

Ct. Peccaui. Ae. quid ait tandem nobis Sannio? Sy. iam
mitis eſt.

Ae. Ego ad forum ibo, ut hunc abſoluam: tu intro ad il-
lam Cteſipho.

Sa. Syre inſta. Sy. eamus: nanque hic properat in Cyprũ.
Sa. ne tam quidem,

Quãuis etiã maneo otioſus hic. Sy. reddetur, ne time.

Sa. At ut omne reddat. Sy. omne reddet, tace modo, ac ſe
quere hac. Sa. ſequor.

Ct. Heus heus Syre. Sy. hem quid eſt? Ct. obſecro hercle
hominem iſtum impuriſſimum

Quam primum abſoluitote, ne, ſi magis iritatus ſiet,
Aliquà ad patrem hoc permanet, atque ego tunc per-
petuo perierim.

Sy. Non fiet: bono animo eſto. tu cum illa te intus oble-
cta interim,

Et lectulos iube ſterni nobis, & parari cetera.

Ego

Ego iam tranſacta re conuortam me domum cum obſonio.

Ct. *Ita quæſo; quando hoc bene ſucceſſit, hilarem hunc ſumamus diem.*

ACTVS TERTII SCENA PRIMA.

SOSTRATA, CANTHARA.

S. *Obſecro mea tu nutrix, quid nunc fiet?* Ca. *quid fiet, rogas?*

Recte ædepol ſpero. S. *modo dolores mea tu occipiunt primulum.*

C. *Iam nunc times, quaſi nunquam adfueris, nunquam tute pepereris.*

S. *Miſeram me, neminem habeo, ſolæ ſumus: Geta autem hic non adeſt;*

Nec habeo quem ad obſtetricem mittã, nec qui accerſat Aeſchinum.

C. *Pol is quidem iam hic aderit: nam nunquam unum intermittit diem,*

Quin ſemper ueniat. S. *ſolus mearum miſeriarum eſt remedium.*

C. *E re natæ melius fieri haud potuit, quã factũ eſt hera:*

Oblatũ quando uitium eſt, quod ad illum attinet potiſſimum,

Talem, tali genere, tali animo, natũ ex tanta familia.

S. *Ita pol eſt, ut dicis: ſaluus nobis, deos quæſo, ut ſiet.*

ACTVS TERTII SCENA II.

GETA, SOSTRATA, CANTHARA.

G. *Nunc illud eſt, quod, ſi omnes omnia ſua conſilia conferant,*
Atque huic malo ſalutẽ quærant, auxilij nihil afferãt,
Quod mihiq́; heræq́; filiæq́; herili eſt. uæ miſero mihi,
Tot res repente circumuallant, unde emergi nõ poteſt,
Vis, egeſtas, iniuſtitia, ſolitudo, infamia.
Hoccine ſeclum? o ſcelera, o genera ſacrilega, o hominem impium.
S. *Me miſeram, quidnam eſt, quod ſic uideo timidum & properantem* Getam?
G. *Quem neque fides, neque iuſiurandum, neque ulla miſericordia*
Repreſſit, neque reflexit, neque quòd partus inſtabat prope,
Cui miſeræ indigne per uim uitium obtulerat. S. *non intellego.*
Satis, quæ loquatur. C. *propius obſecrò accedamus* Soſtratá. G. *ah,*
Me miſerũ, uix ſum compos animi: ita ardeo iracũdia.
Nihil eſt, quòd malim, quàm illam totã familiam mihi obuiam
Dari, ut iram hanc in eos euomam omnem, dum ægritudo hæc eſt recens:
Satis mihi id habeã ſupplicij, dum illos ulciſcar modo.
Seni animam primum extinguerem ipſi, qui illud produxit ſcelus:

Tum

Tum autem Syrum impulſorem, uah, quibus illum la-
cerarem modis.
Sublimem medium arriperem, & capite primum in
terram ſtatuerem,
Vt cerebro diſpergat uiam:
Adoleſcēti ipſi oculos eriperē, poſt hæc præcipitē darē:
Ceteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & pro-
ſternerem.
Sed ceſſo hoc malo heram impertiri propere? S. reuo-
cemus. Geta. G. hem,
Quiſquis es, ſine me. S. ego ſum Soſtrata. G. ubi ea eſt?
te ipſam quærito:
Te expecto: oppido opportune te obtuliſti mi obuiam
Hera. S. quid eſt? quid trepidas? G. hei mihi. S. quid
feſtinas mi Geta?
Animum recipe. G. prorſu'. S. quid iſtuc prorſus ergo
eſt? G. perijmus:
Actum eſt. S. eloquere obſecro, quid ſiet. Ge. iam. So.
quid iam Geta?
G. Aeſchinus. S. quid ergo is? G. alienu' eſt à noſtra fami
lia. So. hem,
Perij, quare? G. amare oecepit aliā. S. uæ miſeræ mihi.
G. Neque id occulte fert: à lenone ipſus eripuit palam.
S. Satin' hoc certo? G. certe, hiſce oculis egomet uidi So-
ſtrata. S. ah,
Me miſeram, quid credas iam? aut cui credas? no-
ſtrum'ne Aeſchinum,
Noſtram uitam omnium, in quo noſtræ ſpes, opesq; omnes
ſitæ erant,
Qui ſine hac iurabat ſe unum nunquā uicturum diem,

Qui

Qui in ſuo gremio poſiturũ puerũ dicebat, patrem ita
Obſecraturum, ut liceret hanc uxorem ducere.
G. Hera, lacrumas mitte, ac potius, quod ad hãc rem opu'
porro eſt, proſpice.
Patiamur ne, an narremus cuipiam? C. au, au mi homo, ſanun' es?
An hoc proferendum tibi uſquam eſſe uidetur? G. mihi quidem non placet.
Iã primũ, illũ alieno animo à nobis eſſe, res ipſa indicat.
Nunc ſi hoc palã proferemus, ille inficias ibit, ſat ſcio;
Tua fama, et gnatæ uita in dubiũ ueniet. tũ ſi maxume
Fateatur, cum amet aliam, non eſt utile hanc illi dari.
Quapropter quoquo pacto tacito eſt opus. S. ah minime gentium:
Non faciam. G. quid agis? S. proferam. G. hem, mea
Soſtrata uide quam rem agas.
S. Peiore res loco eſſe non poteſt, quàm in hoc, quo nunc
ſita eſt.
Primum indotata eſt: tum præterea, quæ ſecunda ei
dos erat;
Periјt: pro uirgine dari nuptum non poteſt: hoc relliquom eſt,
Si inficias ibit, teſtis mecum eſt annulus, quẽ amiſerat.
Poſtremo; quando ego conſcia mi ſum, à me culpam
hanc procul eſſe, nec
Pretium, neque rem ullam interceſſe illa aut me indignam; experiar Geta.
G. Quid iſtuc? accedo, ut melius dicas. S. tu, quantum potes, abi,
Atque Hegioni cognato huius rẽ oẽm narrato ordine.

Nam

Nā is noſtro Simulo fuit ſūmus, et nos coluit maxume.
Ge. *Nam hercle alius nemo reſpicit nos.* So. *propera tu mea Canthara,*
Curre, obſtetricem accerſe, ut, cum opus ſit, ne in mora nobis ſiet.

ACTVS TERTII SCENA III.

DEMEA, SYRVS.

De. *Iſperij: Cteſiphonem audiui filium*
d *Vna affuiſſe in raptione cum Aeſchino.*
Id miſero reſtat mihi mali, ſi illum poteſt,
Qui alicuius rei eſt, etiam eū ad nequitiam abducere.
Vbi ego illum quæram? credo abductum in ganeum
Aliquò. perſuaſit ille impurus, ſat ſcio.
Sed eccum ire Syrum uideo: hinc ſcibo iam, ubi ſiet.
Atque hercle hic de grege illo eſt: ſi me ſenſerit
Eum quæritare, nunquam dicet carnufex.
Non oſtendam me id uelle.

ACTVS TERTII, SCENA IIII.

SYRVS, DEMEA.

Sy. *Mnem rem modo ſeni,*
o *Quo pacto haberet, enarramus ordine.*
Nil quidquam uidi lætius. De. *pro Iupiter,*
Hominis ſtultitiam. Sy. *collaudauit filium:*
Mihi, qui dediſſem conſilium, egit gratias.
De. *Diſrumpor.* Sy. *argentum adnumerauit illico:*
Dedit præterea in ſumptum dimidium minæ:
Id diſtributum ſane eſt ex ſententia. De. *hem,*
Huic mandes, ſi quid recte curatum uelis.

Sy. Hem Demea, haud aſpexeram te: quid agitur?
De. Quid agatur? ueſtram nequeo mirari ſatis
Rationem. Sy. eſt hercle inepta, ne dicam dolo, atque
Abſurda. piſces ceteros purga Dromo:
Congrum iſtum maxumum in aqua ſinito ludere
Pauliſper: ubi ego uenero, exoſſabitur:
Prius nolo. De. hæccine flagitia? Sy. mihi quidem non placent:
Et clamo ſæpe. ſalſamenta hæc Stephanio
Fac macerentur pulchre. De. dij uoſtram fidem;
Vtrum ſtudio ne id ſibi habet, an laudi putat
Fore, ſi perdiderit gnatum? uæ miſero mihi,
Videre uideor iam diem illum, cum hinc egens
Profugiet aliquò militatum. Sy. o Demea,
Iſtuc eſt ſapere, non quod ante pedes modo eſt,
Videre, ſed etiam illa, quæ futura ſunt,
Proſpicere. De. quid? iſtæc iam penes uos pſaltria eſt?
Sy. Ellam intus. De. eho, an domi eſt habiturus? Sy. credo, ut eſt
Dementia. De. hæccine fieri flagitia? Sy. inepta lenitas
Patris, & facilitas praua. De. fratris me quidem
Pudet, pigetq;. Sy. nimium inter uos Demea, ac
Nō, quia ades præſens, dico hoc, pernimium intereſt.
Tu, quantus quantus, nihil niſi ſapientia es:
Ille ſutili', ſomnium. ſineres uero illum tuum
Facere hæc? De. ſinerē illū? aut nō ſex totis menſibus
Prius olfeciſſem, quàm ille quidquam cœperet?
Sy. Vigilantiam tuam tu mihi narras? De. ſic ſiet
Modo, ut nūc eſt. Sy. ut quiſque ſuū uolt eſſe, ita eſt.
De. Quid eum? uidiſtin' hodie? Sy. tuum ne filium?

(Abigam

(Abigã hũc rus) iã dudũ aliquid ruri agere arbitror:
De. Sati' ſcis ibi eum eſſe? Sy. oh, qui egomet produxi. De:
optume eſt.
Metui, ne hæreret hic; Sy. atque iratum admodum.
De. Quid autem? Sy. adortus iurgio fratrem apud forum
De pſaltria iſtac. D. ain', uero? Sy. uah, nil reticuit:
Nam, ut numerabatur forte argentum, interuenit
Homo de improuiſo, cœpit clamare, Aeſchine.
Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere noſtro? De. oh, lacrumo gaudio.
Sy. Non tu hoc argentum perdis, ſed uitam tuam.
De. Saluos ſit: ſpero, eſt ſimilis maiorum ſuum. Sy. hui.
De. Syre, præceptorum plenus iſtorum ille: Sy. phi;
Domi habuit, unde diſceret. De. fit ſedulo:
Nil prætermitto: conſuefacio: denique
Inſpicere, tanquam in ſpeculum, in uitas omnium
Iubeo, atque ex alijs ſumere exemplum ſibi.
Hoc facito. Sy. recte ſane. De. hoc fugito. Sy. callide.
De. Hoc laudi eſt. Sy. iſtæc res eſt. De. hoc uitio datur.
Sy. Probiſſume. De. porro autẽ. Sy. non hercle otium eſt
Nunc mihi auſcultandi: piſces ex ſententia
Nactus ſum: hi mihi ne corrumpantur, cautio eſt:
Nam id nobis tam flagitium eſt, quàm illa Demea
Non facere uobis, quæ modo dixti: & quod queo,
Conſeruis ad eundem iſtunc præcipio modum.
Hoc ſalſum eſt, hoc aduſtũ eſt, hoc lautum eſt parum:
Illud recte, iterum ſic memento: ſedulo
Moneo, quæ poſſum pro mea ſapientia:
Poſtremo, tanquam in ſpeculum, in patinas Demea
Inſpicere iubeo; & moneo quid facto uſu' ſit.

Ineptá hæc eſſe, nos quæ facimus, ſentio:
Verum quid facias? ut homo eſt, ita morem geras.
Nunquid uis? De. mentem uobis meliorem dari.
Sy. Tu rus abis hinc? D. recte. Sy. nam quid tu hic agas,
Vbi, ſi quid bene præcipias, nemo obtemperat?
De. Ego uero hinc abeo, quãdo is, quamob rẽ huc ueneram,
Rus abijt: illum curo unum: ille ad me attinet:
Quando ita uolt frater, de iſtoc ipſe uiderit.
Sed quis illic eſt, procul quem uideo? eſt ne hic Hegio
Tribulis noſter? ſi ſatis cerno, hercle is eſt,
Vah, homo amicu' nobis iam inde à puero. dij boni,
Næ illiuſmodi iam magna nobis ciuium
Penuria eſt. antiqua homo uirtute, ac fide.
Haud cito mali quid ortum ex hoc ſit publice.
Quàm gaudeo, ubi etiam huius generis reliquias
Reſtare uideo. uah, uiuere etiam nunc lubet.
Opperiar hominem hic, ut ſalutem, & conloquar.

ACTVS TERTII SCENA V.

HEGIO, GETA, DEMEA, PAMPHILA.

He. Pro dij immortales, facinus indignum, Geta
Quid narras? Ge. ſic eſt factum. He. ex illan' familia
Tam illiberale facinus eſſe ortum? o Aeſchine
Pol haud paternum iſtuc dediſti. De. uidelicet
De pſaltria hac audiuit. id illi nunc dolet
Alieno: pater is nihil pendit: hei mihi,
Vtinam hic prope adeſſet alicubi, atque audiret hæc.

He.

He. Ni facient quæ illos æquom eſt, haud ſic auferent.
Ge. In te ſpes omnis Hegio nobis ſita eſt:
Te ſolum habemus: tu es patronus, tu parens:
Ille tibi moriens nos commendauit ſenex.
Si deſeris tu, perijmus. He. caue dixeris:
Nec faciam, neque me ſatis pie poſſe arbitror.
De. Adibo. ſaluere Hegionem plurimum
Iubeo. He. te quærebam ipſum, ſalue Demea.
De. Quid autem? He. maior filius tuus Aeſchinus,
Quem fratri adoptandum dediſti, neque boni,
Neque liberalis functus officium uiri eſt.
De. Quid iſtuc? He. noſtrum amicum noras Simulũ, atque
Aequalem? De. quid ni? He. filiam eius uirginem
Vitiauit. De. hem. He. mane, nondum audiſti Demea
Quod eſt grauiſſimum. De. an quidquam eſt etiam amplius?
He. Vero amplius: nã hoc quidẽ ferũdũ aliquo modo eſt:
Perſuaſit nox, amor, uinum, adoleſcentia:
Humanum eſt. ubi ſcit factum, ad matrem uirginis
Venit ipſus ultro, lacrumans, orans, obſecrans,
Fidem dans, iurans ſe illam ducturum domum.
Ignotum eſt, tacitum eſt, creditum eſt. uirgo ex eo
Compreſſu grauida facta eſt: menſi' hic decimus eſt:
Ille bonus uir nobis pſaltriam, ſi dijs placet,
Parauit, quicum uiuat, illam deſerat.
De. Pro certon' tu iſtæc dicis? He. mater uirginis
In medio eſt, ipſa uirgo, res ipſa: hic Geta
Præterea, ut captus eſt ſeruolorum, non malus,
Neque iners, alit illas, ſolus omnem familiam
Suſtentat: hunc abduce, uinci: quære rem.

Ge. Imo hercle extorque, niſi ita factum eſt Demea:
Poſtremo non negabit coram ipſo: cedo.
De. Pudet: nec, quid agam, neque quid huic reſpondeā,
Scio. Pam. miſeram me, differor doloribus.
Iuno Lucina fer opem, ſerua me obſecro. He. hem.
Numnā illa quæſo parturit? G. certe Hegio. He. hem,
Illæc fidem nunc noſtram implorat Demea:
Quod uos ius cogit, id uoluntate impetret.
Hæc primum ut fiant, deos quæſo, ut uobis decet.
Sin aliter animus uoſter eſt, ego Demea
Summa ui defendam hanc atque illum mortuum.
Cognatus mihi erat: una a pueris paruoli
Sumus educti: una ſemper militiæ, & domi
Fuimus: paupertatem una pertulimus grauem.
Quapropter nitar, faciam, experiar, denique
Animam relinquam potius, quàm illas deſeram.
Quid mihi reſpondes? De. fratrem conueniam Hegio:
Is quod mihi de hac re dederit conſilium, id ſequar.
He. Sed Demea hoc tu facito cum animo cogites,
Quàm uos facillime agitis, quàm eſtis maxume
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maxume uos æquo animo æqua noſcere
Oportet, ſi uos uoltis perhiberi probos.
De. Redito: fient, quæ fieri æquom eſt, omnia.
He. Decet te facere: Geta duc me intro ad Soſtratam.
De. Non me indicente hæc fiunt: utinam hoc ſit modo
Defunctum: uerum nimia illæc licentia
Profecto euadet in aliquod magnum malum.
Ibo, ac requiram fratrem, ut in eum hæc euomam.

ACTVS

ACTVS TERTII SCENA VI.

HEGIO.

He. b Ono animo fac ſis Soſtrata, & iſtam, quod potes,
Fac conſolere. ego Mitionē, ſi apud forū eſt,
Conueniam, atque, ut res geſta eſt, narrabo ordine.
Si eſt, ut facturus officium ſiet ſuum,
Faciat: ſin aliter de hac re eius ſententia eſt;
Reſpondeat mi, ut, quid agam, quamprimum ſciam.

ACTVS QVARTI SCENA PRIMA.

CTESIPHO, SYRVS.

Ct. a [T]n patrem hinc abiiſſe rus? Sy. iam dudum. Ct. dic ſodes. Sy. apud
Villam eſt. nūc eum maxume operis aliquid facere credo. Ct. utinam quidem.
Quod cum ſalute eiu' fiat, ita ſe defatigarit uelim,
Vt triduo hoc perpetuo e lecto pro ſus nequeat ſurgere.
Sy. Ita fiat, & iſtoc ſi quid potis eſt rectius. Ct. ita: nam hunc diem
Miſere nimis perpetuū, ut cœpi, cupio in lætitia dege(re:
Et illud rus nulla alia cauſa tam male odi, niſi quia
Prope eſt: quod ſi abeſſet longius,
Prius nox oppreſſiſſet illic, quàm huc reuorti poſſet iterum.
Nūc, ubi me illic nō uidebit, iā huc recurret, ſat ſcio:

Probi adolescentes ingenium, mores hac scena exprimuntur. Syrus Ctesiphonem instituit quemadmodum respondere debeat patri. initio scene ostendit non mere cohiquere ... filij ... absentiam ... quando solutius ... genio indulgere ... ...

... ... notat.

Rogabit me, ubi fuerim: quē ego hodie toto nō uidi die.
Quid dicam? Sy. nihil' ne in mente eſt? Ct. nunquam
quidquam. Sy. tanto nequior.
Cliens, amicus, hoſpes nemo eſt uobis? Ct. ſunt: quid
poſtea?
Sy. Hiſce opera ut data ſit. Ct. quæ non data ſit? non po-
teſt fieri. Sy. poteſt.
Ct. Interdiu: ſed ſi hic pernocto, cauſæ quid dicam Syre?
Sy. Vah, quàm uellem etiā noctu amicis operam mos eſ-
ſet dari.
Quin tu otioſus es: ego illius ſenſum pulchre calleo.
Cum feruit maxume, tam placidum, quàm ouem, red
do. Ct. quo modo?
Sy. Laudarier te audit libenter: facio te apud illum deū:
Virtutes narro. Ct. meas? Sy. tuas. homini illico lacru
mæ cadunt,
Quaſi puero, gaudio. hem tibi autem. Ct. quidnam
eſt? Sy. lupus in fabula.
Ct. Pater'ne eſt? Sy. ipſus. Ct. Syre quid agimus? Sy. fu-
ge modo intro: ego uidero.
Ct. Si quid rogabit, nuſquam tu me: audiſtin'? Sy. potin'
ut deſinas?

ACTVS QVARTI SCENA II.

DEMEA, CTESIPHO, SYRVS.

De. Ac ego homo ſum infelix. primum fratrem
nuſquam inuenio gentium:
Præterea autem, dum illum quæro, à uilla
mercenarium
vidi:

Vidi: is filium negat eſſe ruri: nec, quid agam, ſcio.
C. *Syre.* S. *quid ais?* C. *men' quærit?* S. *uerum.* C. *perij.*
S. *quin tu animo bono es.*
D. *Quid hoc, malū, infelicitatis? nequeo ſatis decernere:*
Niſi me credo huic eſſe natum rei, ferundis miſerijs.
Primus ſentio mala noſtra: primus reſciſco omnia:
Primus porro obnuncio: ægre ſolus, ſi quid fit, fero.
S. *Rideo hunc: primum ait ſe ſcire: is ſolus neſcit omnia.*
D. *Nunc redeo: ſi forte frater redierit, uiſo.* C. *Syre*
Obſecro, uide ne ille huc prorſus ſe irruat. S. *etiam taces?*
Ego cauebo. C. *nūquam hercle hodie ego iſtuc committam tibi.*
Nam me iam in cellam aliquam cum illa concludam: id tutiſſimum eſt.
S. *Age, tamen ego hunc amouebo.* D. *ſed eccum ſceleratum Syrum.*
S. *Nō hercle hic quidē durare quiſquam, ſi ſic fit, poteſt.*
Scire equidem uolo, quot mihi ſint domini. quæ hæc eſt miſeria? D. *quid*
Ille gannit? quid uolt? quid ais bone uir? hem, eſt frater domi?
S. *Quid, malum, bone uir mihi narras? equidem perij.*
D. *quid tibi eſt?*
S. *Rogitas? Cteſipho me pugnis miſerū, & iſtā pſaltriam*
Vſque occidit. D. *hem, quid narras?* S. *hem, uide ut diſcidit labrum.*
D. *Quam ob rem?* S. *me impulſore hanc emptam eſſe ait.* D. *non tu eum rus hinc modo*
Produxe aiebas? S. *factū: uerum poſt uenit inſaniēs:*

Nil

Nil pepercit. non puduiſſe uerberare hominē ſenem,
Quem ego modo puerum tantillum in manibus geſtaui meis?

D. *Laudo Cteſipho: patriſſas: abi, uirum te iudico.*
S. *Landas? næ ille continebit poſthac, ſi ſapiet, manus.*
D. *Fortiter.* S. *perquam, quia miſeram mulierem & me ſeruolum,*
Qui referire non audebam, uicit, hui; perfortiter.
D. *Non potuit melius: idem ſenſit quod ego, te eſſe huic rei caput.*
Sed eſt'ne frater intus? S. *non eſt.* D. *ubi illum quæram, cogito.*
S. *Scio ubi ſit, uerum hodie nunquam monſtrabo.* D. *hem quid ais?* S. *ita.*
D. *Diminuetur tibi quidem iam cerebrum.* S. *at nomen neſcio*
Illius hominis, ſed locum noui ubi ſit. D. *dic ergo locum.*
S. *Noſtin' porticum apud macellum hanc deorſum?* D. *quid ni nouerim?*
S. *Præterito hac recta platea ſurſum: ubi eò ueneris,*
Cliuos deorſum uorſum eſt, hac te præcipitato: poſtea
Eſt ad hanc manum ſacellum: ibi angiportum propter eſt.
D. *Quonam?* S. *illic, ubi etiam caprificu' magna eſt: noſtin'?* D. *noui.* S. *hac pergito.*
D. *Id quidem angiportum non eſt peruium.* S. *uerū hercle. uah,*
Cenſen' hominem me eſſe? erraui, in porticum rurſum redi.

Sane

Sane hac multo propius ibis, & minor eſt erratio.
Scin' Cratini huius ditis ædes? D. ſcio. S. ubi eas præterieris,
Ad ſiniſtram hac recta platea; ubi ad Dianæ ueneris,
Ito ad dextram: prius, quàm ad portam uenias, apud ipſum lacum
Eſt piſtrilla, & exaduorſum eſt fabrica, ibi eſt. D. quid ibi facit?
S. Lectulos in ſole iligneis pedibus faciundos dedit,
Vbi potetis uos. D. ſane bene. ſed ceſſo ad eũ pergere?
S. I ſane: ego te exercebo hodie, ut dignus es, ſilicernium.
Aeſchinus odioſe ceſſat: prandium corrumpitur:
Cteſipho autem in amore eſt totus. ego iam proſpiciam mihi:
Nam iam adibo, atque unum quodque, quod quidem erit belliſſimum,
Carpam, & cyathos ſorbillans paulatim hunc producam diem.

ACTVS QVARTI SCENA III.

MITIO, HEGIO.

M. Go in hac re nihil reperio, quam ob rem lauder tantopere Hegio.
Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum eſt, corrigo:
Niſi ſi me in illo crediſti eſſe hominum numero, qui ita putant

Sibi fieri iniuriam, ultro ſi quã fecere ipſi expoſtules;
Et ultro accuſant: id quia non eſt à me factum, agi' gratias?
H. Ah, minime: nunquam te aliter, atque es, in animum induxi meum.
Sed quæſo, ut una mecum ad matrem uirginis eas Mitio,
Atque iſtæc eadẽ, quæ mihi dixti, tute dicas mulieri,
Suſ icionem hanc propter fratrem eius eſſe, & illam pſaltriam:
M. Si ita æquom cenſes, aut ſi ita opus eſt facto, eamus. H. bene facis:
Nam & illi animum iam relleuabis, quæ dolore, ac miſeria
Tabeſcit; & tu officio fueris functus. ſed ſi aliter putas,
Egomet narrabo quæ mihi dixti. M. imo ego ibo. H. be ne facis:
Omnes, quibu' res ſunt minu' ſecundæ, m gi' ſunt neſcio quo modo
Suſ ectiõſi: ad contumeliam omnia accipiunt magis:
Propter ſuam impotentiã, ſe ſemper credunt neglegi.
Quapropter te ipſum purgare ipſis coram, placabilius eſt.
M. Et recte, & uerum dicis. H. ſequere me ergo hac intro. M. maxume.

ACTVS

ACTVS QVARTI SCENA IIII.
AESCHINVS.

Ae. Iſcrucior animi. hoccine de improuiſo mali mihi obijci

Tantum, ut neque quid de me faciam, neque quid agam, certum ſiet?

Membra metu debilia ſunt: animus timore obſtupuit: pectore

Conſiſtere nihil conſilij quicquã poteſt. Vah quo modo

Me ex hac turba expediam? tanta nunc ſuſpectio de me incidit,

Neque ea immerito. Soſtrata credit, mihi me emiſſe hanc pſaltriam:

Anus indicium id fecit mihi.

Nam ut hinc forte ea ad obſtetricẽ miſſa erat, ubi eam uidi, illico

Accedo, rogito, Pãphila quid agat, iam partus adſiet:

Eo'ne obſtetricem accerſat. illa exclamat, abi, abi, iam Aeſchine

Sati' diu uerba dediſti: ſatis ad hoc tua nos fruſtrata eſt fides.

Hem, quid iſtuc obſecro inquam eſt? ualeas, habeas illam quæ placet.

Senſi illico id illas ſuſpicari: ſed me repreſſi tamen,

Ne quid de fratre garrulæ illi dicerẽ, ac fieret palam.

Nunc quid faciam? dicam'ne fratris eſſe hanc? quod minime eſt opus

Vſquã efferri. age, omitto: fieri potis eſt, uti ne quà exeat.

Ipſum id metuo uti credant: tot concurrũt uerıſimilia:

Egomet

Egomet rapui: ipſe egomet ſolui argentum: ad me abducta eſt domum.
Hæc adeo mea culpa fateor fieri. nō me hanc rē patri, ut ut
Erat geſta, indicaſſe: exoraſſem ut eā ducerem domū.
Ceſſatum eſt uſque adhuc: nunc iam porro Aeſchine expergiſcere:
Nunc hoc primum eſt: ad illas ibo, ut purgem me: accedam ad fores:
(miſer.
Perij, horreſco ſemper, ubi pultare haſce occipio fores
Heus, heus: Aeſchinus ego ſum, aperite aliquis actutum oſtium.
Prodit neſcio quis, concedam huc.

ACTVS QVARTI SCENA V.

MITIO, AESCHINVS.

M. Ita uti dixi, Soſtrata
Facite: ego Aeſchinum conueniam, ut,
quo modo acta hæc ſint, ſciat.
Sed quis oſtium hoc pultauit? Ae. pater
hercle eſt: perij. M. Aeſchine.
Ae. Quid huic hic negoti eſt? M. tu ne has pepuliſti fores? tacet.
Cur hunc aliquantiſper non ludo? melius eſt:
Quādoquidem hoc nunquam mihi ipſe uoluit credere.
Nil mihi reſpōdes? Ae. non equidē iſtas, quod ſciam.
M. Ita? nam mirabar quid hic negoti eſſet tibi.
Erubuit: ſalua res eſt. Ae. dic ſodes pater,
Tibi uero quid iſtic eſt rei? M: nihil mihi quidem.
Amicus quidam me a foro abduxit modo

Huc

Huc aduocatum ſibi. Ae. quid? M. ego dicam tibi.
Habitant hic quædam mulieres pauperculæ:
Opinor eas non noſſe te, & certe ſcio:
Neque enim diu huc cõmigrarũt. Ae. quid tũ poſtea?
M. Virgo eſt cum matre. Ae. perge. M. hæc uirgo orba eſt patre:
Hic meus amicus illi genere eſt proxumus:
Huic leges cogunt nubere hãc. Ae. perij. M. quid eſt?
Ae. Nil: recte: perge. M. is uenit, ut ſecum auehat:
Nam habitat Mileti. Ae. hem, uirginem ut ſecum auehat?
M. Sic eſt. Ae. Miletum uſque obſecro? M. ita. Ae. animo male eſt.
Quid ipſæ? quid aiũt? M. quid iſtas cẽſ. s? nihil enim.
Commenta mater eſt, eſſe ex alio uiro
Neſcio quo puerum natum, neque eum nominat:
Priorem eſſe illum, non oportere huic dari.
Ae. Eho non'ne hæc iuſta tibi uidentur poſtea?
M. Non. Ae. obſecro non? an illam hinc abducet pater?
M. Quid ni illam abducat? Ae. factum à uobis duriter,
Immiſericorditerq́; , atque etiam, ſi eſt pater
Dicendum magis aperte, inliberaliter.
M. Quam ob rem? Ae. rogas me? quid illi tandẽ creditis
Fore animi miſero, qui illi conſueuit prius,
(Qui infelix, haud ſcio, an illam miſere nunc amat)
Cum hanc ſibi uidebit præſens præſenti eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum pater.
M. Qua ratione iſtuc? quis deſpondit? quis dedit?
Cui, quando nupſit? auctor his rebus quis eſt?
Cur duxit alienam? Ae. an ſedere oportuit

Domĩ

Domi uirginem tam grandem, dum cognatus hic
Illinc ueniret expectantem? hæc mi pater
Te dicere æquom fuit, & id defendere.
M. Ridicule, aduorſum'ne illum cauſam dicerem,
Cui ueneram aduocatus? ſed quid Aeſchine
Noſtra? aut quid nobis cum illis? abeamus. quid eſt?
Quid lacrumas? Ae. pater obſecro, auſculta. M. Aeſchine audiui omnia,
Et ſcio: nã amo te: quo magis, quæ agis, curæ ſũt mihi.
Ae. Ita uelim me promerentẽ ames, dum uiuas, mi pater,
Vt me hoc delictum admiſiſſe in me id mihi uehementer dolet,
Et me tui pudet. M. credo hercle: nam ingenium noui tuum
Liberale: ſed uereor ne indiligens nimium ſies.
In qua ciuitate tandem te arbitrare uiuere?
Virginem uitiaſti, quam te ius non fuerat tangere.
Iam id peccatum primũ magnum, magnum, at humanum tamen.
Fecere alij ſæpe, item boni. at poſtquam euenit, cedo,
Nũquid circunſpexti? aut nũquid tute proſpexti tibi,
Quid fieret? quà fieret? ſi te ipſum mihi puduit dicere:
Quà reſciſcerẽ? hæc dum dubitas, mẽſes abierũt decẽ.
Prodidiſti & te, et illam miſerã, et gnatum, quod quidem in te fuit.
Quid? credebas, dormienti hæc tibi confecturos deos?
Et ſine tua opera illam in cubiculũ iri deductũ domũ?
Nolim ceterarum rerum te ſocordem eodem modo.
Bono animo es, duces uxorem hanc. Ae. hem. M. bono animo es, inquam. Ae. pater

Obſecro

Obſecro num ludis tu nunc me? Mi. ego te? quamobrem? Ae. neſcio:
Niſi, quia tam miſere hoc eſſe cupio uerum, eo uereor magis.
Mi. Abi domũ, ac deos cõprecare, ut uxorẽ accerſas: abi.
Ae. Quid? iam'ne uxorem? Mi. iam. Ae. iam? Mi. iam quantum pote. Ae. di me pater
Omnes oderint, ni magi' te, quã oculos nũc amo meos.
Mi. Quid? quàm illam? Ae. æque. Mi. perbenigne. Ae. quid? ile ubi eſt Mileſius?
Mi. Abijt, perijt, nauem aſcendit: ſed cur ceſſas? Ae. abi pater:
Tu potius deos comprecare: nam tibi eos certe ſcio,
Quo uir melior multo es quàm ego ſum, obtemperaturos magis.
Mi. Ego eo intro, ut, quæ opu' ſunt, parentur: fac tu, ut dixi, ſi ſapis.
Ae. Quid hoc negoti? hoc eſt patrem eſſe, aut hoc eſt filium eſſe?
Si frater, aut ſodalis eſſet, qui magi' morem gereret?
Hic nõ amãdus? hiccine nõ geſtãdus in ſinu eſt? hem,
Itaque adeo magnã mi iniecit ſua cõmoditate curam,
Ne forte imprudens faciam, quod nolit. ſciens cauebo.
Sed ceſſo ire intro, ne mora meis nuptijs egomet ſim?

ACTVS QVARTI SCENA VI.

DEMEA.

De. d Efeſſus ſum ambulando, ut Syre te cum tua
Monſtratione magnus perdat Iuppiter.

Perreptaui uſque omne oppidum ad portam, ad lacũ,
Quò non? neque fabrica ulla erat, neque fratrẽ homo
Vidiſſe aiebat quiſquam. nunc uero domi
Certum obſidere eſt uſque, donec redierit.

ACTVS QVARTI SCENA VII.

MITIO, DEMEA.

Mi. Bo, illis dicam nullam eſſe in nobis moram.
De. Sed eccum ipſum. te iam dudũ quæro Mitio.
Mi. Quidnam? De. fero alia flagitia ad te ingentia
Boni illius adoleſcentis. Mi. ecce autem. De. noua,
Capitalia. Mi. ohe, iã. De. neſcis qui uir ſit. Mi. ſcio,
De. Ah ſtulte, tu de pſaltria me ſomnias
Agere? hoc peccatum eſt in uirginem ciuem. Mi. ſcio.
De. Eho, ſcis, & patere? Mi. quid ni patiar? D. dic mihi,
Non clamas? non inſanis? Mi. non. malim quidem.
De. Puer natus eſt. M. dij bene uortant. D. uirgo nihil habet.
Mi. Audiui. De. & ducenda indotata eſt? Mi. ſcilicet.
De. Quid nũc futurũ eſt? M. id enim, quod res ipſa fert:
Illinc huc transferetur uirgo. D. o Iuppiter,
Iſtoccine pacto oportet? Mi. quid faciam amplius?
De. Quid facias, rogitas? ſi non re ipſa tibi dolet,
Simulare certe eſt hominis. Mi. quin iam uirginem
Deſpondi: res compoſita eſt: fiunt nuptiæ:
Dempſi metum omnem: hæc magis ſunt hominis. De. ceterum
Placet tibi factum Mitio? Mi. non, ſi queam

Mutare,

Mutare: nunc, cum non queo, æquo animo fero.
Ita uita eſt hominum, quaſi, cum ludas teſſeris;
Si illud, quod eſt maxume opus iactu, non cadit,
Illud, quod cecidit forte, id arte ut corrigas.
De. Corrector: nempe tua arte uiginti minæ
Pro pſaltria periere: quæ, quantum poteſt,
Aliquò abijcienda eſt, ſi non pretio, at gratijs.
Mi. Neque eſt, neque illam ſane ſtudeo uendere.
De. Quid igitur facies? M. domi erit. D. pro diuum fidẽ,
Meretrix, & mater familias una in domo?
Mi. Cur non? De. ſanum'ne te credis eſſe? Mi. equidem arbitror.
De. Ita me dij ament, ut uideo ego tuam ineptiam,
Facturum credo, ut habeas quicum cantites.
Mi. Cur non? De. & noua nupta eadem hæc diſcet? Mi. ſcilicet.
De. Tu inter eas reſtim ductans ſaltabis. Mi. probe:
Et tu nobiſcum una, ſi opus ſit. De. hei mihi,
Non te hæc pudent? Mi. iam uero omitte Demea
Tuam iſtanc iracundiam, atque ita, uti decet,
Hilarum, ac lubentem fac te in nati nuptijs.
Ego hos conueniam, poſt huc redeo. De. o Iupiter,
Hanccine uitam? hoſcine mores? hanc dementiam?
Vxor ſine dote ueniet: intus pſaltria eſt:
Domus ſumptuoſa: adoleſcens luxu perditus:
Senex delirans: ipſa, ſi cupiat, Salus
Seruare prorſus non poteſt hanc familiam.

corrector ironi[ce] ... indicat

Non uult credi ... ſonus poſſe

exclamatio in uitiis ... mores

ACTVS QVINTI SCENA PRIMA.

SYRVS, DEMEA.

Syrus ebrius SY. Depol Syriſce te curaſti molliter,
Lauteq; munus adminiſtraſti tuum:
Abi. ſed poſtquam intus ſum omnium rerum ſatur,
Prodeambulare huc libitum eſt. DE. illud ſis uide
Exemplum diſciplinæ. SY. ecce autem hic adeſt ſenex
Noſter. quid fit? quid tu es triſtis? DE. ohe ſcelus.
SY. Eho iam tu uerba fundis hic, ſapientia?
DE. Tun'? ſi meus eſſes. SY. dis quidem eſſes Demea,
Ac tuam rem conſtabiliſſes. DE. exemplum omnibus,
Curarē, ut eſſes. S. quamobrē? quid feci? DE. rogas?
In ipſa turba, atque in peccato maxumo,
Quod uix ſedatum ſatis eſt, potaſtis ſcelus,
Quaſi re bene geſta. SY. ſane nollem huc exitum.

ACTVS QVINTI SCENA II.

DROMO, SYRVS, DEMEA.

DR. Eus Syre, rogat te Cteſipho ut redeas. SY. abi.
DE. Quid Cteſiphonem hic narrat? SY. nihil. DE. eho carnufex,
Eſt Cteſipho intus? SY. non eſt. DE. cur hic nominat?
SY. Eſt alius quidam paraſitaſter paruolus,
Noſtin'? DE. iam ſcibo. SY. quid agis? quo abis? DE. mitte me.

Sy. Noli inquam. De. non manum abſtines maſtigia?
An tibi mauis cerebrum diſpergi hic? Sy. abijt.
Aedepol comeſſatorem haud ſane commodum,
Præſertim Cteſiphoni. quid ego nunc agam?
Niſi, dum hæ ſileſcunt turbæ, interea in angulum
Aliquò abeam, atque edormiſcam hoc uilli. ſic agam.

ACTVS QVINTI SCENA III.

MITIO, DEMEA.

Mi. Arata à nobis ſunt, ut dixi, Soſtrata,
Vbi uis. quiſnam à me pepulit tam grauiter
fores?
De. Hei mihi, quid faciam? quid agam? quid clamem, aut
querar?
O cælum, o terra, o maria Neptuni. Mi. hem tibi,
Reſciuit omnem rem: id nunc clamat: ilicet:
Paratæ lites: ſuccurrendum eſt. De: eccum adeſt
Communis corruptela noſtrum liberum.
Mi. Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.
De. Repreſſi, redij, mitto maledicta omnia:
Rem ipſam putemus. dictum inter nos hoc fuit,
Ex te adeo eſt ortum, ne tu curares meum,
Ne'ue ego tuum: reſponde. Mi. factũ eſt, non nego.
De. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam Mitio? nam qui minus
Mihi idem ius æquom eſt eſſe, quod mecum eſt tibi?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.
Mi. Non æquom dicis, non: nam uetus uerbum hoc qui-
dem eſt,

Communia eſſe amicorum inter ſe omnia.
De. Facete: nunc demum iſtæc nata oratio eſt.
Mi. Auſculta paucis, niſi moleſtum eſt, Demea.
Principio, ſi id te mordet, ſumptum filij
Quem faciunt, quæſo facito hæc tecum cogites.
Tu illos duos olim pro re tollebas tua,
Quòd ſatis putabas tua bona ambobus fore,
Et me tum uxorem credidiſti ſcilicet
Ducturum: eádem illam rationem antiquam obtine:
Conſerua, quære, parce, fac quamplurimum
Illis relinquas: gloriam tu iſtam obtine:
Mea, quæ præter ſpem euenere, utantur ſine.
De ſumma nihil decedet: quod hinc acceſſerit,
Id de lucro putato eſſe. omnia ſi hæc uoles
In animo uere cogitare Demea,
Et mihi, & tibi, & illis dempſeris moleſtiam.
De. Mitto rem: conſuetudinem ipſorum. M. mane:
Scio: iſtuc ibam. multa in homine Demea
Signa inſunt, ex quibu' coniectura facile fit,
Duo cum idem faciunt, ſæpe ut poſſis dicere,
Hoc licet impune facere huic, illi non licet:
Non quòd diſſimilis res ſit, ſed quòd, qui facit:
Quæ ego eſſe in illis uideo: ut confidam fore ita,
Vt uolumus. uideo eos ſapere, intellegere, in loco
Vereri, inter ſe amare: ſcire eſt liberum
Ingenium, atque animum: quouis illos tu die
Reducas. at enim metuas, ne ab re ſint tamen
Omiſſiores paulo. o noſter Demea,
Ad omnia alia ætate ſapimus rectius:
Solum unum hoc uitium adfert ſenectus hominibus,
Attentiores

Attentiores ſumus ad rem omnes, quàm ſat eſt:
Quod illos ſat ætas acuet. De. ne nimium modo
Bonæ tuæ iſtæ nos rationes Mitio,
Et tuus iſte animus æquus ſubuortat. Mi. tace,
Non fiet. mitte iam iſtæc: da te hodie mihi:
Exporge frontem. De. ſcilicet, ita tempus fert,
Faciundum eſt: ceterum rus cras cum filio
Cum primo lucu: M. imo de nocte cenſeo:
Hodie modo hilarum fac te. De. & iſtam pſaltriam
Vna illuc mecum hinc abſtraham. Mi. pugnaueris.
Eo prorſus pacto illic alligaris filium.
Modo facito, ut illá ſerues. De. ego iſtuc uidero: atque
Illi fauillæ plena, fumi, ac pollinis
Coquendo ſit faxo, & molendo: præter hæc,
Meridie ipſo, faciam, ut ſtipulam colligat:
Tam excoctam reddam, atque atram, quàm carbo eſt.
Mi. placet.
Nunc mihi uidere ſapere. atque equidem filium,
Tum etiam ſi nolit, cogas, cum illa una cubet.
De. Derides? fortunatus, qui iſto animo ſies:
Ego ſentio. Mi. ah pergis ne? De. iam iam deſino.
Mi. I ergo intro, &, cui opus rei eſt, hilarem hunc ſumamus diem.

ACTVS QVINTI SCENA IIII.

DEMEA.

De. Vnquam ita quiſquam bene ſubducta ratione ad uitam fuit,

Quin res, ætas, uſus ſemper aliquid apportet noui,
Aliquid moneat, ut illa, quæ te ſcire credas, neſcias,
Et, quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.
Quod mi euenit nunc: nam ego uitam duram, quam uixi uſque adhuc,
Prope iam excurſo ſpatio mitto: id quamobrem? re ipſa repperi
Facilitate nihil homini eſſe melius, neque clemẽtia. id
Eſſe uerum, ex me, atque ex fratre cuiuis facile eſt noſcere.
Vitam ille ſuam ſemper egit in otio, in conuiuijs:
Clemens, placidus, nulli lædere os, arridere omnibus:
Sibi uixit: ſibi ſumptũ fecit: omnes bene dicũt, amãt.
Ego ile agreſtis, ſæuus, triſtis, parcus, truculentus, tenax,
Duxi uxorem: quam ibi miſeriam uidi? nati filij,
Alia cura: porro autem, illis dum ſtudeo ut quamplurimum
Facerẽ, cõtriui in quærundo uitã, atque ætatẽ meam:
Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab ijs fero,
Odium. ille alter ſine labore patria potitur commoda:
Illum amant, me fugitant: illi credunt conſilia omnia:
Illũ diligunt: apud illũ ſunt ambo, ego deſertu' ſum:
Illum, ut uiuat, optant, meam autem mortem expectant ſcilicet:
Ita eos meo labore eductos maxumo, hic fecit ſuos
Paulo ſumptu: miſeriam omnem ego capio, hic potitur gaudia.
Age age, nũc experiamur cõtra hæc ecquid ego poſſiẽ
Blande dicere, aut benigne facere, quãdo eò prouocat.

Ego

Ego quoque à meis me amari, & magni pẽdi poſtulo.
Si id fit dando, atque obſequẽdo, non poſterioŕ eis ferã.
Deerit: id mea minime refert, qui sũ natu maxumus.

ACTVS QVINTI SCENA V.

SYRVS, DEMEA.

S. *Eus Demea, rogat frater, ne abeas longius.*
D. *Quis homo? o Syre noſter; ſalue, quid fit? quid agitur?*
S. *Recte. D. optume eſt. iam nunc hæc tria primum addidi*
Præter naturam: o noſter, quid fit? quid agitur?
Seruom haud inliberalem præbes te, & tibi
Lubens bene faxim. S. gratiam habeo. D. atqui Syre
Hoc uerum eſt, & ipſa re experiere propediem.

ACTVS QVINTI SCENA VI.

GETA, DEMEA.

G. *Era, ego hinc ad hos prouiſam, quàm mox uirginem*
Accerſant. ſed eccũ Demeã. ſaluos ſies.
D. *Oh, qui uocare? G. Geta. D. Geta, hominem maxumi*
Pretij eſſe hodie te iudicaui animo meo:
Nam is mihi eſt profecto ſeruus ſpectatus ſatis,
Cui dominus curæ eſt, ita ut tibi ſenſi Geta:

Et

Et tibi ob eam rem, ſi quid uſus uenerit,
Lubens bene faxim. meditor eſſe affabilis,
Et bene procedit. G. *bonus es, cum hæc exiſtumas.*
D. *Paulatim plebem primulum facio meam.*

ACTVS QVINTI SCENA VII.

AESCHINVS, DEMEA, SYRVS, GETA.

Ae. *Occidunt me, qui dum nimi' ſanctas nuptias*
Student facere, in apparãdo cõſumũt diem.
D. *Quid agitur Aeſchine?* Ae. *hem pater mi, tu hic eras?*
D. *Tuus hercle uero & animo, & natura pater,*
Qui te plus quàm oculos hoſce: ſed cur non domum
Vxorem accerſis? Ae. *cupio: uerum hoc mihi mora eſt,*
Tibicina, & hymenæum qui cantent. D. *eho,*
Vin' tu huic ſeni auſcultare? Ae. *quid?* D. *miſſa hæc face,*
Hymenæum, turbam, lampadas, tibicinas:
Atque hanc in horto maceriam iube dirui
Quantum poteſt, hac transfer, unam fac domum:
Traduc & matrem, & familiam omnem ad nos. Ae. *placet*
Pater lepidiſſime. D. *euge, iam lepidus uocor.*
Fratri ædes fient peruiæ: turbam domum
Adducet, ſumptum admittet: multa: quid mea?
Ego lepidus ineo gratiam. iube nunc iam
Dinumeret illi Babylo uiginti minas.

Syre,

Syre, ceſſas ire, ac facere? S. quid ago? D. dirue:
Tu, illas, abi, & traduce. G. dij tibi Demea
Bene faxint, cum te uideo noſtræ familiæ
Tam ex animo factum uelle. D. dignos arbitror.
Tu quid ais? Ae. ſic opinor. D. multo rectiu' eſt,
Quàm illam puerperam nunc duci huc per uiam
Aegrotam. Ae. nihil enim uidi melius mi pater.
D. Sic ſoleo: ſed eccum Mitio egreditur foras.

ACTVS QVINTI SCENA VIII.

MITIO, DEMEA, AESCHINVS.

Mi. Vbet frater? ubi is eſt? tu iubes hoc Demeà?
D. Ego uero iubeo, & in hac re, & alijs omnibus
Quammaxume unam facere nos hanc familiam,
Colere, adiuuare, adiungere. Ae. ita quæſo pater.
M. Haud aliter cenſeo. D. imo hercle ita nobis decet.
Primum huius uxoris eſt mater. M. eſt: quid poſtea?
D. Proba, & modeſta. M. ita aiunt. D. natu grandior.
M. Scio. D. parere iam diu hæc per annos non poteſt:
Nec, qui eam reſpiciat, quiſquã eſt: ſola eſt. M. quam hic rem agit?
D. Hanc te æquom eſt ducere, & te operam, ut fiat, dare.
M. Me ducere autem? D. te. M. me? D. te inquam. M. in eptis. D. ſi tu ſis homo,
Hic faciat. Ae. mi pater. M. quid? tu aſine huic auſcultas? D. nihil agis.

Fieri

Fieri aliter non pote. M. *deliras.* Ae. *ſine te exorem mi pater.*

M. *Inſanis? aufer te.* D. *age, da ueniam filio.* M. *ſati' ſanus es?*

Ego nouus maritus anno demũ quinto & ſexageſimo
Fiam, atque anum decrepitam ducam? id'ne eſtis auctores mihi?

Ae. *Fac: promiſi ego illis.* M. *promiſti autem? de te largitor puer.*

D. *Age, quid, ſi quid te maius oret?* M. *quaſi non hoc ſit maxumum.*

D. *Age, da ueniam.* Ae. *ne grauare.* D. *fac, promitte.*
M. *non omittis?* Ae. *non,*
Niſi exorem. M. *uis hæc quidem eſt* D. *age, age, prolixe Mitio.*

M. *Etſi hoc mihi prauom, ineptum, abſurdum, atque alienum á uita mea*
Videtur; ſi uos tantopere iſtuc uoltis, fiat. Ae. *bene facis:*
Merito te amo. D. *uerum quid? quid ego dicã? hoc conſit quod uolo.*
Quid nunc quod reſtat? Hegio cognatus his eſt proxumus,
Affinis nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi decet.

M. *Quid facere?* D. *agelli hic eſt ſub urbe paulum, quod locitas foras:*
Huic demus, qui fruatur. M. *paulum id autem?* D. *ſi multum, tamen*
Faciundum eſt: pro patre huic eſt, bonus eſt, noſter eſt, recte datur.

Poſtremo

Poſtremo non meum illud uerbũ facio, quod tu Mitio
Bene, & ſapienter dixti dudum: uitium commune omnium eſt,
Quòd nimium ad rem in ſenecta attenti ſumus. hanc maculam nos decet
Effugere. dictũ eſt uere, et re ipſa fieri oportet, Mitio.
M. Quid iſtuc eſt? dabitur quidem, quando hic uolt, Aeſchine. Ae. mi pater.
D. Nunc tu mihi es germanus pariter corpore, & animo M. gaudeo.
D. Suo ſibi hunc gladio iugulo.

ACTVS QVINTI SCENA IX.

SYRVS, DEMEA, MITIO, AESCHINVS.

S. Actum eſt, quod iuſti Demea.
D. Frugi homo es. ædepol hodie mea quidem ſententia
Iudico, Syrum fieri æquom liberũ. M. iſtunc liberum?
Quodnam ob factum? D. multa. S. o noſter Demea, æpol uir bonu' es:
Ego iſtos uobis uſque à pueris curaui ambos ſedulo,
Docui, monui, bene præcepi ſemper quæ potui omnia.
D. Res apparet. et quidem hæc porro, obſonare, cum fide
Scortum adducere, apparare de die conuiuium:
Non mediocris hominis hæc ſunt officia. S. o lepidum caput.
D. Poſtremo hodie in pſaltria iſta emũda hic adiutor fuit,
Hic

Hic curauit: prodeſſe æquom eſt: alij meliores erunt:
Denique hic uolt fieri. M. *uin' tu hoc fieri?* Ae. *cupio.*
M. *ſi quidem*
Tu uis, Syre eho accede huc ad me, liber eſto. S. *bene facis:*
Omnibu' gratiam habeo, & ſeorſum tibi præterea Demea.
D. *Gaudeo.* Ae. *& ego.* S. *credo: utinam hoc perpetuum fiat gaudium, ut*
Phrygiam uxorem meam una mecum uideam liberam.
D. *optumam*
Mulierem quidem. S. *et quidem nepoti tuo huius filia*
Hodie primũ mãmam dedit hæc. D. *hercle uero ſerio,*
Siquidem prima dedit, haud dubium quin emitti æquom ſiet.
M. *Ob eam rem?* D. *ob eam: poſtremo à me argentum, quanti eſt, ſumito.*
S. *Dij tibi Demea omnes ſemper omnia optata adferant.*
M. *Syre, proceſſiſti hodie pulchre.* D. *ſiquidem porro Mitio*
Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paulum præ manu
Dederis, unde utatur. reddet tibi cito. M. *iſtoc uilius.*
Ae. *Frugi homo eſt.* S. *reddam hercle. da modo.* Ae. *age pater.* M. *poſt conſulam.*
D. *Faciet.* S. *o uir optime.* Ae. *o pater mi feſtiuiſſime.*
M. *Quid iſtuc? quæ res tam repente mores mutauit tuos?*
Quod proluuium? quæ iſtæc ſubita eſt largitas? D. *dicam tibi:*
Vt id oſtẽderem, quòd te iſti facilem, et feſtiuũ putãt,

Id

Id nō fieri ex uera uita. neque adeo ex æquo et bono,
Sed ex aſſentando, indulgendo, & largiendo Mitio.
Nunc adeo ſi ob eam rem uobis mea uita inuiſa eſt
Aeſchine,
Quia nō iuſta iniuſta prorſus omnia omnino obſequor:
Miſſa facio, effundite, emite, facite quod uobis lubet.
Sed ſi id uoltis potius, quæ uos propter adoleſcentiam
Minu' uidetis, magis impenſe cupitis, conſulitis parū,
Hæc reprehēdere, et corrigere me; obſecūdare in loco:
Ecce me, qui id faciā uobis. Ae. tibi pater permittimus:
Plus ſcis, quid facto opus eſt. ſed de fratre quid fiet?
D. ſino
Habeat. finē in iſtac faciat. M. iſtuc recte. Plaudite.

Hecyram in ſuum, id eſt, in ultimum locum reiecimus.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

Phormio	*paraſitus.*
Demipho	*ſenex.*
Antipho	*adoleſcens.*
Geta	*ſeruus.*
Dorio	*leno.*
Chremes	*ſenex.*
Phædria	*adoleſcens.*
Dauus	*ſeruus.*
Sophrona	*nutrix.*
Nauſiſtrata	*matrona.*
Hegio,	
Cratinus,	*aduocati.*
Crito,	

ACTA LVDIS ROMANIS, L. POSTVMIO ALBINO, L. CORNELIO MERVLA, AEDIL. CVR. EGERE L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII. TIBIIS IMPARIB. TOTA GRAECA APOLLODORV. EPIDICAZOMENOS. FACTA IIII, C. FANNIO, M. VALERIO COS.

Anno ab Urbe condita 593

C. SVLPICII APOLLINARIS PERIOCHA.

CHremetis frater aberat peregre Demipho
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clam habebat Lemni uxorem, & filiam,
Athenis aliam coniugem, & amantem unice
Gnatum fidicinam. mater è Lemno aduenit
Athenas: moritur: uirgo ſola (aberat Chremes)
Funus procurat. ibi eam uiſam Antipho
Cum amaret, opera paraſiti uxorem accipit.
Pater, & Chremes reuerſi fremere: dein minas
Triginta dant paraſito, ut illam coniugem
Haberet ipſe. argento hoc emitur fidicina.
Vxorem retinet Antipho à patruo agnitam.

PROLOGVS.

Poſtquam poeta uetus poetam non poteſt
Retrahere à ſtudio, & transdere hominem in otium,
Maledictis deterrere, ne ſcribat, parat:
Qui ita dictitat, quas antehac fecit fabulas,
Tenui eſſe oratione, & ſcriptura leui,
Quia nuſquam ſcripſit inſanum adoleſcentulum
Ceruam uidere fugere, & ſectari canes,
Et eam plorare, orare ut ſubueniat ſibi.
Quòd ſi intellegeret, olim cum ſtetit noua,
Actoris opera magis ſtetiſſe, quàm ſua:
Minu' multo audaciter, quàm lædit, læderet;
Et magi' placerent, quas feciſſet fabulas.
Nunc ſi quis eſt, qui hoc dicat, aut ſic cogitet,
Vetu' ſi poeta non laceſſiſſet prior,
Nullum inuenire prologum potuiſſet nouus
Quem diceret, niſi haberet, cui malediceret:
Is ſibi reſponſum hoc habeat; in medio omnibus
Palmam eſſe poſitam, qui artem tractant muſicam.
Ille ad famem hunc ab ſtudio ſtuduit reicere:
Hic reſpondere uoluit, non laceſſere.
Benedictis ſi certaſſet, audiſſet bene:
Quod ab ipſo allatum eſt, ſibi eſſe id rellatum putet.
De illo iam finem faciam dicundi mihi,
Peccandi cum ipſe de ſe finem non facit.
Nunc quid uelim, animum attendite. apporto nouam
Epidicazomenon quam uocant comœdiam
Græci, Latini Phormionem nominant;

Quia primas parteis qui aget, is erit Phormio
Paraſitus, per quem res agetur maxume.
Voluntas noſtra ſi ad poetam acceſſerit,
Date operam, adeſte æquo animo per ſilentium;
Ne ſimili utamur fortuna, atque uſi ſumus,
Cum per tumultum noſter grex motus loco eſt:
Quem actoris uirtus nobis reſtituit locum,
Bonitasq́; uoſtra adiutans, atque æquanimitas.

ACTVS PRIMI SCENA PRIMA.

DAVVS.

Dauus. protatica persona ni-hil ad argumentum

D. *Amicus ſummus meus, & popularis Geta*
a *Heri ad me uenit: erat ei de ratiuncula*
Iam pridem apud me relliquũ pauxillulum
Nummorum: id ut conficerem. confeci: affero.
Nam herilem filium eius duxiſſe audio
Vxorem. ei credo munus hoc conraditur:
Quàm inique comparatum eſt, ij qui minus habent,
Vt ſemper aliquid addant diuitioribus.
Quod ille unciatim uix demenſo de ſuo,
Suum defrudans genium, comparſit miſer,
Id illa uniuerſum abripiet, haud exiſtumans
Quanto labore partum. porro autem Geta
Ferietur alio munere, ubi hera pepererit:
Porro alio autem, ubi erit puero natalis dies,
Vbi initiabunt: omne hoc mater auferet:
Puer cauſa erit mittundi. ſed uideon' Getam?

ACTVS PRIMI SCENA II.

GETA, DAVVS.

G. SI quis me quæret rufus. D. præſto eſt, deſine. G. oh,
At ego obuiam conabar tibi Daue. D. accipe, hem:
Lectum eſt, conueniet numerus, quantum debui.
G. Amo te, & non neglexiſſe habeo gratiam.
D. Præſertim ut nunc ſunt mores: adeo res redit:
Si quis quid reddit, magna habenda eſt gratia.
Sed quid tu es triſtis? G. ego ne? neſcis quo in metu, &
Quanto in periclo ſim. D. quid iſtuc eſt? G. ſcies,
Modo ut tacere poſſis. D. abi ſis inſciens:
Cuius tu fidem in pecunia perſpexeris,
Verere ei uerba credere? ubi quid mihi lucri eſt
Te fallere? G. ergo auſculta. D. hãc operam tibi dico.
G. Senis noſtri Daue fratrem maiorem Chremem narratio
Noſtin'? Da. quid ni? Ge. quid? eius gnatum Phædriam?
D. Tanquam te. G. euenit, ſenibus ambobus ſimul,
Iter illi in Lemnum ut eſſet, noſtro in Ciliciam
Ad hoſpitem antiquom: is ſenem per epiſtolas
Pellexit, modo non monteis auri pollicens.
D. Cui tanta erat res, & ſupererat? G. deſinas:
Sic eſt ingenium. D. oh, regem me eſſe oportuit.
G. Abeuntes ambo hinc tum ſenes me filijs
Relinquunt quaſi magiſtrum. D. o Geta, prouinciam
Cepiſti duram. G. mihi uſu uenit hoc, ſcio:

Memini relinqui me deo irato meo.
Cœpi aduorſari primo: quid uerbis opu'ſt?
Seni fidelis dum ſum, ſcapulas perdidi.
D. Venere in mentem iſtæc mihi: nam quæ inſcitia eſt,
Aduorſum ſtimulum calces? G. cœpi his omnia
Facere, obſequi quæ uellent. D. ſciſti uti foro.
G. Noſter mali nil quidquam primo: hic Phædria
Continuo quandam nactus eſt puellulam
Cithariſtriam: hanc amare cœpit perdite.
Ea ſeruiebat lenoni impuriſſimo:
Neque, quod daretur quidquam: id curarant patres.
Reſtabat aliud nihil, niſi oculos paſcere,
Sectari, in ludum ducere, & reducere:
Nos otioſi operam dabamus Phædriæ.
In quo hæc diſcebat ludo, exaduorſum ei loco
Tonſtrina erat quædam: hic ſolebamus fere
Plerunque eam opperiri, dum inde iret domum.
Interea dum ſedemus illi, interuenit
Adoleſcens quidam lacrumans: nos mirarier:
Rogamus, quid ſit: nunquam æque (inquit) ac modo
Paupertas mihi onus uiſum eſt & miſerũ, & graue.
Modo quandam uidi uirginem hic uiciniæ
Miſeram, ſuam matrem lamentari mortuam.
Ea ſita erat ex aduorſo: neque illi beneuolens,
Neque notus, neque cognatus, extra unam aniculam,
Quiſquam aderat, qui adiutaret funus. miſeritum eſt.
Virgo ipſa facie egregia. quid uerbis opu'ſt?
Commorat omnes nos: ibi continuo Antipho,
Voltis' ne eamus uiſere? alius, cenſeo,
Eamus, duc nos ſodes: imus, uenimus,
videmus

Videmus: uirgo pulchra: & quo magi' diceres,
Nihil aderat adiumenti ad pulchritudinem:
Capillus paſſus, nudus pes, ipſa horrida:
Lacrumæ, ueſtitus turpis, ut, ni uis boni
In ipſa ineſſet forma, hæc formam extinguerent.
Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo,
Satis, inquit, ſcita eſt: noſter uero. DA. iam ſcio:
Amare cœpit. GE. ſcin quàm? quò euadat, uide:
Poſtridie ad anum recta pergit: obſecrat,
Vt ſibi eius faciat copiam. ila enim ſe negat:
Neque eum æquom ait facere: illam ciuem eſſe Atticã,
Bonam, bonis prognatam: ſi uxorem uelit,
Lege id licere facere: ſin aliter, negat.
Noſter, quid ageret, neſcire: & illam ducere
Cupiebat, & metuebat abſentem patrem.
DA. Non, ſi rediiſſet, ei pater ueniam daret?
GE. Ille ne indotatam uirginem, atque ignobilem
Daret illi? nunquã faceret. D. quid fit denique?
GE. Quid fiat? eſt paraſitus quidam Phormio,
Homo confidens: qui illum dij omnes perduint.
DA. Quid is fecit? GE. hoc conſilium, quod dicam, dedit.
Lex eſt, ut orbæ, qui ſint genere proxumi,
Iis nubant: & illos ducere eadem hæc lex iubet.
Ego te cognatum dicam, & tibi ſcribam dicam:
Paternum amicum me aſſimilabo uirginis:
Ad iudices ueniemus: qui fuerit pater,
Quæ mater, qui cognata tibi ſit, omnia hæc
Confingam: quod erit mihi bonum, atque cõmodum.
Cum tu horum nihil refelles, uincam ſcilicet.
Pater aderit: mihi paratæ lites: quid mea?

Illa quidem noſtra erit. DA. iocularem audaciam.
GE. Perſuaſit homini: factum eſt: uentum eſt: uincimur:
Duxit. D. quid narras? G. hoc, quod audis. D. o Geta,
Quid te futurum eſt? G. neſcio hercle: unum hoc ſcio:
Quod fors feret, feremus æquo animo. DA. placet:
Hem iſtuc uiri eſt officiũ. GE. in me omnis ſpes mihi eſt.
DA. Laudo. GE. ad precatorem abeam credo, qui mihi
Sic oret: nunc amitte quæſo hunc: ceterum
Poſthac ſi quidquam, nihil precor. tantummodo
Non addas: ubi ego hinc abiero, uel occidito.
DA. Quid ille pædagogus, qui cithariſtriam?
Quid rei gerit? GE. ſic, tenuiter. DA. non multũ habet
Quod det fortaſſe. GE. imo nihil, niſi ſpem meram.
DA. Pater eius rediijt, an nõ? GE. nõdum. DA. quid? ſenem
Quoad expectatis uoſtrum? G. non certum ſcio:
Sed epiſtolam ab eo allatam eſſe audiui modo, &
Ad portitores eſſe delatam: hanc petam.
DA. Nunquid Geta aliud me uis? GE. ut bene ſit tibi.
Puer heus. nemon' huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

ACTVS PRIMI SCENA III.

ANTIPHO, PHAEDRIA.

AN. Deon' rem rediiſſe, ut, qui mihi conſultum eſſe optume uelit,
a Phædria, patrem extimeſcam, ubi in mentem eius aduenti uenit?
Quod ni fuiſſem incogitans, ita eum expectarem, ut par fuit.

PH.

Ph. Quid iſtuc eſt? An. rogitas? qui tam audacis facinoris mihi conſcius

Sis? quòd utinam ne Phormioni id ſuadere in mentem incidiſſet,

Neu me cupidum eò impuliſſet; quod mihi principium eſt mali.

Nō potitus eſſē: fuiſſet tū mihi illos ægre aliquot dies:

At nō quotidiana cura hæc angeret animū. Ph. audio.

An. Dum expecto quàm mox ueniat, qui adimat hanc mihi conſuetudinem.

Ph. Alijs, quia deſit quod amant, ægre eſt; tibi, quia ſupereſt, dolet.

Amore abundas Antipho.

Nam tua quidem hercle certe uita hæc expetenda optandaq́; eſt.

Ita me dij bene ament; ut mihi liceat tam diu, quod amo, frui,

Iam depaciſci mortem cupio: tū conijcito cetera,

Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex iſtac copia:

Vt ne addam, quòd ſine ſumptu, ingenuam, liberalem nactus es:

Quòd habes, ita ut uoluiſti, uxorē, ſine mala fama: palā

Beatus, ni unū hoc deſit, animus qui modeſte iſtæc ferat.

Et ſi tibi res ſit cum eo lenone, quocum mihi eſt; tum ſentias.

Ita plerique ingenio ſumus omnes: noſtri noſmet pœnitet.

An. At tu mihi contra nunc uidere fortunatus Phædria,

Cui deintegro eſt poteſtas etiam conſulendi, quid ueliſ,

Antipho timidus Phædria audax.

amoris enciatus

Retinere, amare, amittere: ego in eũ incidi infelix locũ,
Vt neque mihi eius ſit amittendi, nec retinendi copia.
Sed hoc quid eſt? uideon'? ego aduenire huc currentem Getam?
Is ipſus eſt. Ge. timeo miſer, quam nunc mihi hic rem nunciet.

ACTVS PRIMI SCENA IIII.

GETA, ANTIPHO, PHAEDRIA.

Ge. Vllus es Geta, niſi aliquod iam tibi cõſilium celere repereris:
Ita ſubito nunc imparatum tanta te impendent mala:
Quæ neque uti deuitem ſcio, neque quo modo me inde extraham:
Nam non poteſt celari noſtra diutius iam audacia:
Quæ ſi non aſtu prouidentur, me aut herum peſſundabunt.
An. Quidnam ille commotus uenit? Ge. tum, temporis punctum mihi
Ad hanc rem eſt: herus adeſt. An. quid iſtuc eſt mali?
Ge. Quod cum audierit, quod eius remedium inueniam iracundiæ?
Loquar'ne? incendam. taceam? inſtigem. purgem me? laterem lauem.
Eheu me miſerum: cum mihi paueo, tum Antipho me excruciat animi:
Eius me miſeret: ei nunc timeo: is nunc me retinet:
nam

nam abſque eo
Eſſet, recte ego mihi uidiſſem, et ſenis eſſem ultus iracũ-
diam:
Aliquid conuaſaſſem, atque hinc me conijcerem pro-
tinam in pedes.
An. *Quam hic fugam, aut furtum parat?*
Ge. *Sed ubi Antiphonem reperiam? aut qua quærere in-*
ſiſtam uia?
Ph. *Te nominat.* An. *neſcio quod magnum hoc nuncio ex-*
pecto malum.
Ph. *Ah, ſanus ne es?*
Ge. *Domum ire pergam: ibi plurimum eſt.* Ph. *reuocemus*
hominem. An. *ſta illico.* Ge. *hem,*
Satis pro imperio, quiſquis es. An. *Geta.* Ge. *ipſe eſt,*
quem uolui obuiam.
An. *Cedo, quid portas, obſecro? atque id, ſi potes, uerbo*
expedi.
Ge. *Faciam.* An. *eloquere.* Ge. *modo apud portum.* An.
meum ne? Ge. *intellexti.* An. *occidi.* Ph. *hem.*
An. *Quid agam?* Ph. *quid ais?* Ge. *huius patrem uidiſſe*
me, patruum tuum.
An. *Nam quod ego huic nunc ſubito exitio remedium in-*
ueniam miſer?
Quòd ſi eò meæ fortunæ redeunt, Phanium abs te ut
diſtrahar;
Nulla eſt mihi uita expetenda. Ge. *ergo iſtæc cum ita*
ſint Antipho,
Tanto magis te aduigilare æquom eſt. Forteis fortuna
adiuuat.
An. *Non ſum apud me.* Ge. *atqui opus eſt nunc, cum ma-*
xume,

xume, ut ſis Antipho:
Nam ſi ſenſerit te timidum pater eſſe, arbitrabitur
Commeruiſſe culpam. Ph. *hoc uerum eſt.* An. *nõ poſ-*
ſum immutarier.
Ge. *Quid ſi aliquid grauius tibi nunc faciundum foret?*
An. *Cum hoc non poſſum, illud minu' poſſem.* Ge. *hoc*
nihil eſt Phædria: *ilicet:*
Quid conterimus operam fruſtra, quin abeam? Ph. *et*
quidem ego. An. *obſecro,*
Quid ſi aſſimulabo? ſatin' eſt? Ge. *garris.* An. *uoltum*
contemplamini, hem,
Satin' ſic eſt? Ge. *non.* An. *quid ſi ſic?* Ge. *propemo-*
dum. An. *quid ſi ſic?* Ge. *ſat eſt:*
Hem iſtuc ſerua, & uerbum uerbo, par pari ut re-
ſpondeas,
Ne ſuis te iratus ſæuidictis protelet. An. *ſcio.*
Ge. *Vi coactum te eſſe inuitum, lege, iudicio: tenes?*
Sed quis hic eſt ſenex, quem uideo in ultima platea?
An. *ipſus eſt.*
Non poſſum adeſſe. Ge. *ah quid agis? quo abis* Anti-
pho? mane,
Mane inquam. An. *egomet me noui, & peccatum*
meum:
Vobis commendo Phanium, *& uitam meam.*
Ph. *Geta, quid nunc fiet?* Ge. *tu iam lites audies:*
Ego plectar pendens, niſi quid me fefellerit.
Sed quod modo hic nos Antiphonem *monuimus,*
Id noſmet ipſos facere oportet Phædria.
Ph. *Aufer mihi oportet: quin tu, quod faciam, impera.*
Ge. *Meminiſtin' olim ut fuerit noſtra oratio*

In

In re incipiunda ad defendendam noxiam?
Iuſtam illam cauſam, facilem, uincibilem, optumam.
Ph. *Memini.* G. *hem nūc ipſa eſt opus, aut, ſi quid poteſt,*
Meliore, & callidiore. Ph. *fiet ſedulo.*
Ge. *Nunc prior adito tu: ego in inſidijs hic ero*
Succenturiatus, ſi quid deficies. Ph. *age.*

ACTVS PRIMI SCENA V.

DEMIPHO, GETA, PHAEDRIA.

De. *Ta'ne tandem uxorem duxit Antipho iniuſſu meo?*
Nec meum imperium: age, mitto imperium: non ſimultatem meam
Reuereri? ſaltē non pudere? o facinus audax, o Geta
Monitor. Ge. *uix tandem.* De. *quid mihi dicent? aut quam cauſam reperient?*
Demiror. Ge. *atqui repperi iam: aliud cura.* De. *an'ne hoc dicent mihi?*
Inuitus feci: lex coegit. audio, & fateor. Ge. *placet.*
De. *Verum ſcientem, tacitū cauſam tradere aduerſarijs,*
Etiam'ne id lex coegit? Ph. *illud durum.* Ge. *ego expediam: ſine.*
De. *Incertum eſt, quid agam, quia præter ſpem, atque incredibile hoc mihi accidit.*
Ita ſum iritatus, animum ut nequeam ad cogitandum inſtituere.
Quamobrem omnes, cum ſecundæ res ſunt maxume, tum maxume

Meditari

Meditari ſecum oportet, quo pacto aduorſam ærumnam ferant:
Pericla, damna, exilia peregre rediens ſemper cogitet,
Aut fili peccatũ, aut uxoris mortẽ, aut morbum filiæ:
Communia eſſe hæc, fieri poſſe: ut ne quid animo ſit nouum:
Quidquid præter ſpem eueniat, omne id deputare eſſe in lucro.

Ge. O Phædria, incredibile eſt, quanto herum anteeo ſapientia.
Meditata mihi ſunt omnia mea incommoda: herus ſi redierit,
Molendum uſque in piſtrino: uapulandum: habendæ compedes:
Opus ruri faciundum: horum nil quidquam accidet animo nouum.
Quidquid præter ſpem eueniet, omne id deputabo eſſe in lucro.
Sed quid hominem ceſſas adire, & blande in principio alloqui?

De. Mei fratris uideo filium ire mihi obuiam.

Ph. Mi patrue ſalue. De. ſalue: ſed ubi eſt Antipho?

Ph. Saluom aduenire. De. credo: hoc reſponde mihi.

Ph. Valet: hic eſt: ſed ſatin' omnia ex ſententia?

De. Vellem quidem. Ph. quid iſtuc? De. rogitas Phædria?
Bonas me abſente hic confeciſtis nuptias.

Ph. Eho, an id ſuccenſes nunc illi? Ge. artificẽ probum.

De. Ego'ne illi non ſuccenſeam? ipſum geſtio
Dari mi in conſpectum, nunc ſua culpa ut ſciat
Lenem patrem illum factum me eſſe acerrimum.

Ph.

Ph. Atqui nil fecit patrue, quod ſuccenſeas.
De. Ecce autem ſimilia omnia: omnes congruunt:
Vnum cognoris, omnes noris. Ph. haud ita eſt.
De. Hic in noxa eſt, ille ad defendendam cauſam adeſt.
Cum ille eſt, hic præſto eſt: tradunt operas mutuas.
Ge. Probe eorum facta imprudens depinxit ſenex:
De. Nam ni hæc ita eſſent, cum illo haud ſtares Phædria.
Ph. Si eſt patrue, culpam ut Antipho in ſe admiſerit,
Ex qua re minus rei foret, aut famæ temperans:
Non cauſam dico, quin, quod meritus eſt, ferat.
Sed ſi quis forte malitia fretus ſua,
Inſidias noſtræ fecit adoleſcentiæ,
Ac uicit: noſtrá ne ea culpa eſt, an iudicum,
Qui ſæpe propter inuidiam adimunt diuiti,
Aut propter miſericordiam addunt pauperi?
Ge. Ni noſſem cauſam, crederem uera hunc loqui.
De. An quiſquam iudex eſt, qui poſſit noſcere
Tua iuſta, ubi tute uerbum non reſpondeas,
Ita ut ille fecit? Ph. functus adoleſcentuli eſt
Officium liberalis: poſtquam ad iudices
Ventum eſt, non potuit cogitata proloqui:
Ita eum tum timidum obſtupefecit pudor.
Ge. Laudo hunc: ſed ceſſo adire quamprimum ſenem?
Here ſalue: ſaluom te adueniſſe gaudeo. De. oh,
Bone cuſtos ſalue, columen uero familiæ,
Cui commendaui filium hinc abiens meum.
Ge. Iam dudum te omnes nos accuſare audio,
Immerito, & horum me omnium immeritiſſimo:
Nam quid me in hac re facere uoluiſti tibi?
Seruom hominem cauſam orare leges non ſinunt:

Neque

Neque teſtimonij dictio eſt. De. mitto omnia: adde
Iſtuc: imprudens timuit adoleſcens: ſino:
Tu ſeruus: uerum ſi cognata eſt maxume,
Non fuit neceſſe habere; ſed, id quod lex iubet,
Dotem daretis; quæreret alium uirum.
Qua ratione inopem potius ducebat domum?
Ge. Non ratio, uerum argentum deerat. De. ſumeret
Alicunde. Ge. alicunde? nihil eſt dictu facilius.
De. Poſtremo, ſi nullo alio pacto, uel fœnore.
Ge. Hui, dixti pulchre, ſi quidem quiſquam crederet
Te uiuo. De. non, non ſic futurum eſt, non poteſt.
Ego'ne illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?
Nil ſuaue meritum eſt. hominem commonſtrarier
Mihi iſtum uolo, aut, ubi habitet, demonſtrarier.
Ge. Nempe Phormionem. De. iſtum patronum mulieris.
G. Iam faxo hic aderit. D. Antipho ubi nũc eſt? Ph. foris.
De. Abi Phædria, eum require, atque adduce huc. Ph. eo
Recta uia equidẽ illuc. Ge. nẽpe ad Pãphilã. De. at ego
Deos penateis hinc ſalutatum domum
Diuortor: inde ibo ad forum, atque aliquot mihi
Amicos aduocabo, ad hanc rem qui adſient,
Vt ne imparatus ſim cum adueniet Phormio.

ACTVS SECVNDI SCENA I.

PHORMIO, GETA.

Ph. Ta'ne patris ais cõſpectum ueritum hinc abijſſe? Ge. admodum.
Ph. Phanium relictam ſolam? G. ſ.e. P. & iratum

iratum ſenem?

G. Oppido. Ph. ad te ſumma ſolum Phormio rerum redit:
Tute hoc intriſti, tibi omne eſt exedendum: accingere.
G. Obſecro te. Ph. ſi rogitabit. G. in te ſpes eſt. Ph. æcere,
Quid ſi reddet? Ge. tu impuliſti. Ph. ſic opinor. Ge.
ſubueni.
Ph. Cedo ſenẽ: iã inſtructa ſunt mihi corde cõſilia omnia.
Ge. Quid ages? Ph. quid uis? niſi ut maneat Phanium,
atque ex crimine hoc
Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram deri
uem ſenis?
Ge. O uir fortis, atque amicus: uerum hoc ſæpe Phormio
Vereor, ne iſtæc fortitudo in neruum erumpat deni-
que. P. ah,
Nõ ita eſt: factũ eſt periclũ, iam pedum uiſa eſt uia.
Quot me cenſes homines iã deuerberaſſe uſque ad necẽ
Hoſpites? tum ciues? quo magi' noui, tanto ſæpius.
Cedo dũ, en unquã iniuriarũ audiſti mi ſcriptã dicã?
Ge. Qui iſtuc? Ph. quia non rete accipitri tẽditur, neque
miluio,
Qui male faciũt nobis: illis, qui nil faciũt, tenditur:
Quia enim in illis fructus eſt, in illis opera luditur.
Aliĳs aliunde eſt periclũ, unde aliquid abradi poteſt:
Mihi ſciunt nihil eſſe. dices, ducent dãnatum domũ:
Alere nolũt hominẽ edacẽ: et ſapiũt mea quidẽ ſentẽtia,
Pro maleficio ſi beneficium ſummum nolunt reddere.
Ge. Non pote ſati' pro merito ab illo tibi referri gratia.
Ph. Imo enim nemo ſati' pro merito gratiam regi refert.
Te'ne aſymbolũ uenire, unctũ, atque lautũ è balneis,
Otioſum ab animo; cũ ille et cura, et sũptu abſumitur,

Dum

Dum tibi ſit, quod placeat: ille ringitur, tu rideas:
Prior bibas, prior decumbas: cœna dubia apponitur?
Ge. *Quid iſtuc uerbi eſt?* Ph. *ubi tu dubites, quid ſumas potiſſimum.*
Hæc, quum ratione ineas, quàm ſint ſuauia, & quàm cara ſint;
Ea qui præbit, nõ tu hunc habeas plane præſentẽ deũ?
Ge. *Senex adeſt. uide quid agas: prima coitio eſt acerrima:*
Si eam ſuſtinueris, poſt illa iam, ut lubet, ludas licet.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

Concertatio phormionis et Demiphonis.

DEMIPHO, GETA, PHORMIO.

D. *Nunquam cuiquam contumelioſius*
Audiſtis factam iniuriam, quàm hæc eſt mihi?
Adeſte quæſo. Ge. *iratus eſt.* Ph. *quin tu hoc age:*
Iam ego hunc agitabo: pro deum immortalium,
Negat Phanium eſſe hanc ſibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat eſſe cognatam? Ge. *negat.*
De. *Ipſum eſſe opinor, de quo agebam. ſequimini.*
Ph. *Neque eius patrem ſe ſcire, qui fuerit?* Ge. *negat.*
Ph. *Nec Stilphonem ipſum ſcire, qui fuerit?* G. *negat.*
Ph. *Quia egens relicta eſt miſera, ignoratur parens,*
Neglegitur ipſa: uide, auaritia quid facit:
Ge. *Si herum inſimulabis auaritiæ, male audies.*
De. *O audaciam, etiam me ultro accuſatum aduenit.*
Ph. *Nam iam adoleſcenti nihil eſt quod ſuccenſeam,*
Si illum minus norat: quippe homo iam grandior,

Pauper

Pauper, cui opera uita erat, ruri fere
Se continebat: ibi agrum de noſtro patre
Colendum habebat: ſæpe interea mihi ſenex
Narrabat, ſe hunc neglegere cognatum ſuum:
At quẽ uirum? quem ego uiderim in uita optumum.
Ge. Videas te, atq; illum, ut narras. Ph. abi in malã crucẽ:
Nam ni ita eum exiſtumaſſem, nunquam tam graueis
Ob hanc inimicitias caperem in uoſtram familiam,
Quam is aſpernatur nunc tam inliberaliter.
Ge. Pergin' hero abſenti male loqui impuriſſime?
Ph. Dignũ autẽ hoc illo eſt. G. ain' tãdẽ carcer? D. Geta.
Ge. Bonorum extortor, legum contortor. D. Geta.
Ph. Reſponde. Ge. quis homo eſt? ehem. D. tace. Ge. abſenti tibi
Te indignas, ſeq; dignas contumelias
Nunquam ceſſauit dicere hodie. D. ohe, deſine.
Adoleſcens, primum abs te hoc bona uenia peto,
Si tibi placere potis eſt, mihi ut reſpondeas:
Quem amicum tuum ais fuiſſe iſtum, explana mihi,
Et qui cognatum me ſibi eſſe diceret.
Ph. Proinde expiſcare, quaſi nõ noſſes. D. noſſem? Ph. ita.
De. Ego me nego: tu, qui ais, redige ad memoriam.
Ph. Eho, tu ſobrinum tuum non noras? De. enicas:
Dic nomen. Ph. nomen? maxume. D. quid nũc taces?
Ph. Perij hercle, nomẽ perdidi. D. hem, quid ais? Ph. Geta,
Si meminiſti id quod olim dictum eſt, ſubijce. hem,
Non dico: quaſi non noris, tentatum aduenis.
D. Egon' autẽ tẽto? G. Stilpho. Ph. atque adeo, quid mea?
Stilpho eſt. D. quẽ dixti? Ph. Stilphonẽ inquã noueras?
De. Neque ego illum noram, neque mihi cognatus fuit

Quiſquā iſto nomine. Ph. ita'ne? non te horum pudet?
At ſi talentum rem reliquiſſet decem.
De. Dij tibi male faciant. Ph. primus eſſes memoriter
Progeniem noſtrā uſque ab auo atque atauo proferés.
De. Ita ut dicis. ego tum ſi aduenißem, qui mihi
Cognata ea eſſet, dicerem: itidem tu face:
Cedo, qui eſt cognata? Getheus noſter, recte: heus tu cæ
Ph. Dilucide expediui, quibus me oportuit (ue.
Iudicibus: tum, ſi id falſum fuerat, filius
Cur non refellit? De. filium narras mihi?
Cuius de ſtultitia dici, ut dignum eſt, non poteſt.
Ph. At tu, qui ſapiens es, magiſtratus adi,
Iudicium de eadem cauſa iterum ut reddant tibi:
Quandoquidem ſolus regnas, & ſoli licet
Hic de eadem cauſa bis iudicium adipiſcier.
De. Etſi facta mihi iniuria eſt, ueruntamen
Potius quàm lites ſecter, aut quàm te audiam,
Itidem ut cognata ſi ſit, id quod lex iubet
Dotem dare, abduce hanc, minas quinque accipe.
Ph. Ha, ha, hæ, homo ſuauis. De. quid eſt? num iniquom
poſtulo?
An ne hoc quidé ego adipiſcar, quod ius publicū eſt?
Ph. Ita'ne tandem quæſo, ciuem ubi abuſu' ſis,
Mercedem dare lex iubet ei, atque amittere; an,
Vt ne quid turpe ciuis in ſe admitteret
Propter egeſtatem, proxumo iuſſa eſt dari,
Vt cum uno ætatem degeret; quod tu uetas?
D. Ita, proxumo quidem: at nos unde? aut quām ob rem?
Ph. ohe,
Actū, aiunt, ne agas. D. non agā? immo haud deſinam,

Donec

Donec perfecero hoc. Ph. ineptis. De. ſine modo.
Ph. Poſtremo tecum nihil rei nobis Demipho eſt:
Tuus eſt dàmnatus gnatus, non tu: nam tua
Præterierat iam ducendi ætas. De. omnia hæc
Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere:
Aut quidem cum uxore hac ipſum prohibebo domo.
Ge. Iratus eſt. Ph. tute idem melius feceris.
De. Itáne es paratus facere me aduorſum omnia
Infelix? Ph. metuit hic nos, tametſi ſedulo
Diſſimulat. Ge. bene habent tibi principia. Ph. quin, quod eſt
Ferundum fers? tuis factis dignum feceris,
Vt amici inter nos ſimus. De. egon' tuam expetam
Amicitiam? aut te uiſum, aut auditum uelim?
Ph. Si concordabis cum illa, habebis, quæ tuam
Senectutem oblectet: reſpice ætatem tuam.
D. Te oblectet: tibi habe. P. minue uero iram. D. hoc age:
Satis iam uerborum eſt: niſi tu properas mulierem
Abducere, ego illam eijciam: dixi Phormio.
Ph. Si tu illam attigeris ſecus, quàm dignum eſt liberam,
Dicam impingam tibi grandem: dixi Demipho.
Si quid opus fuerit, heus, domo me. Ge. intellego.

ACTVS SECVNDI SCENA III.

DEMIPHO, GETA, HEGIO,
CRATINVVS, CRITO.

D. Qvanta me cura, & ſolicitudine afficit
Gnatus, qui me et ſe hiſce impediuit nuptijs.

Neque mi in conſpectum prodit, ut ſaltem ſciam,
Quid de hac re dicat, quid'ue ſit ſententiæ.
Abi tu, uiſe redierit'ne iam, an nondum, domum.
Ge. Eo. De. uidetis quo in loco res hæc ſiet:
Quid ago? dic Hegio. He. ego Cratinum cenſeo,
Si tibi uidetur. De. dic Cratine. Cra. me'ne uis?
De. Te. Cra. ego, quæ in rē tuā ſint, ea uelim facias. mihi
Sic hoc uidetur. quod te abſente hic filius
Egit, reſtitui in integrum æquom eſt, & bonum:
Et id impetrabis. dixi. De. dic nunc Hegio.
He. Ego ſedulo hunc dixiſſe credo: uerum ita eſt,
Quot homines, tot ſententiæ: ſuus cuique mos.
Mihi non uidetur, quod ſit factum legibus,
Reſcindi poſſe: & turpe inceptu eſt. D. dic Crito.
Cri. Ego amplius deliberandum cenſeo:
Res magna eſt. He. nunquid nos uis? D. feciſtis probe:
Incertior ſum multo, quàm dudum. Ge. negant
Rediſſe. De. frater eſt expectandus mihi: is
Quod mihi dederit de hac re conſilium, id exequar.
Percontatum ibo ad portum, quoad ſe recipiat.
Ge. At ego Antiphonē quærā, ut, quæ acta hic ſunt, ſciat.
Sed eccum ipſum uideo in tempore huc ſe recipere.

ACTVS TERTII SCENA PRIMA.

ANTIPHO, GETA.

A. Nimuero Antipho multimodis cum iſtoc
animo uituperandus es.
Ita'ne hinc abiiſſe, & uitam tutandam
dediſſe

dediſſe alijs tuam?

Alios tuam rem credidiſti, quàm te, animaduerſuros magis?

Nam, ut ut erant alia, illi certe conſuleres, quæ nunc tuæ eſt domi:

Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali:

Cuius nūc miſeræ ſpes, opesq́; sūt in te uno omnes ſitæ.

Ge. Equidem here nos iam dudum hic te abſentem incuſamus, qui abieris.

An. Te ipſum quærebam. Ge. ſed ea cauſa nihilo magis defecimus.

An. Loquere obſecro, quonam in loco ſunt res & fortunæ meæ?

Nunquid patri ſubolet? Ge. nil etiam. An. ecquid ſpei porro eſt? G. neſcio An. ah.

Ge. Niſi Phædria haud ceſſauit pro te eniti. An. nihil fecit noui.

Ge. Tum Phormio itidem in hac re, ut in alijs, ſtrenuum hominem præbuit.

An. Quid is fecit? Ge. confutauit uerbis admodum iratum patrem.

An. Heu Phormio. Ge. ego, quod potui porro. An. mi Geta, omnes uos amo.

Ge. Sic ſeſe habent principia, ut dico: adhuc trāquilla res eſt:

Manſurusq́; patruum pater eſt, dum huc adueniat. An. quid eum? Ge. aiebat,

De eius cōſilio uelle ſeſe facere, quod ad hāc rē attinet.

An. Quantus metus eſt mihi, uenire huc ſaluom nunc patruum Geta:

amatorie patruus non saluum optat

Nam, ut audio, per unam eius aut uiuam, aut moriar ſententiam.

Ge. Phædria tibi adeſt. An. ubinam? Ge. eccum à ſua palæſtra exit foras.

ACTVS TERTII SCENA II.

PHAEDRIA, DORIO, ANTIPHO, GETA.

Lenonem orat Phæd. ne abducat Pamphilam, ſe triduo pecuniam pro eius redemptione numeraturum.

Ph. D Orio, audi obſecro. Do. non audio. Ph. parumper. Do. quin omitte me.

Ph. Audi, quod dicam. Do. at enim tædet iam audire eadem millies.

Ph. At nũc dicã, quod lubẽter audias. D. loquere, audio.

Ph. Nequeo te exorare, ut maneas triduum hoc? quò nunc abis?

Do. Mirabar, ſi tu mihi quidquam afferres noui.

An. Hei, metuo lenonẽ, ne quid ſuo ſuat capiti. Ge. idem ego metuo.

Ph. Non mihi credis? Do. hariolare. Ph. ſin fidem do. Do. fabulæ.

Logi uerba ridicula

Ph. Fœneratũ iſtuc beneficiũ tibi pulchre dices. Do. logi.

Ph. Crede mihi, gaudebis facto: uerum hercle hoc eſt. Do. ſomnium.

Adagium. Dunicula blanditio.

Ph. Experire, nõ eſt longum. Do. cantilenã eãdẽ canis.

Ph. Tu mihi cognatus, tu amicus, tu parens, Do. garris modo.

Ph. Adeo'ne ingenio eſſe duro te, atque inexorabili,
Vt neque miſericordia, neque precibus molliri queas?

Do. Adeon' te eſſe incogitãtem atque impudẽtẽ Phædria,

Vt phaleratis dictis ducas me, & meã ductis gratis?

An. *Miſeritum eſt.* **Ph.** *hei ueris uincor.* **Ge.** *quam ſimilis uterque eſt ſui?*

Ph. *Neque, alia Antipho cũ occupatus eſſet ſolicitudine,*
Tum eſſe hec mi obiectum malum? **An.** *ah, quid iſtuc autem eſt Phædria?*

Ph. *O fortunatiſſime Antipho,* **An.** *ego'ne?* **Ph.** *qui quod amas, domi eſt;*
Nec cum huiu' modi unquam uſus uenit ut conflictares malo.

An. *Mihi domi eſt? imo, quod aiunt, auribus teneo lupum:*
Nam neque, ut amittam à me, inuenio, neque, uti retineam, ſcio.

Do. *Ipſum iſtuc mihi in hoc eſt.* **A.** *eia, ne parũ leno ſies:*
Nam quid hic confecit? **Ph.** *hiccine? quod homo inhumaniſſimus:*
Pamphilam meam uendidit. **Ge.** *quid? uendidit?* **An.** *ain' uendidit?*

Ph. *Vendidit.* **Do.** *quàm indignum facinus, ancillam ære emptam ſuo.*

Ph. *Nequeo exorare, ut maneat, et illo cũ ut mutet fidem,*
Triduum hoc, dum id, quod eſt promiſſum, ab amicis argentum aufero.
Si non tum dedero, unam præterea horam ne oppertus ſies.

Do. *Obtundis.* **An.** *haud longum eſt quod orat, Dorio: exoret, ſine:*
Idem hoc tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicauerit.

hoc est lenone Proverbium in perplexos.

Do. Verba iſtæc ſunt. An. Pamphilam'ne hac urbe priuari ſines?
Tum tu præterea horum amorē diſtrahi poterin' pati?
Do. Neque ego, neque tu. Ge. dij tibi omnes id, quod eſt dignum, duint.

Geta imprecatio

Do. Ego te complureis aduorſum ingeniū meū mēſes tuli
Pollicitantem, & nil ferentem, flentem: nunc contra, omnia
Repperi, qui det, neque lacrumet: da locū melioribus.
An. Certe hercle, ſatis ſi cōmemini, tibi quidē eſt olim dies,
Quam ad dares huic, præſtituta. Ph. factum. Do. num ego iſtuc nego?
An. Iam'ne ea præterijt? Do. non, uerum ei hæc anteceſſit. An. non pudet
Vanitatis? Do. minime, dum ob rem. Ge. ſterquilinium. Ph. Dorio,
Ita'ne tādē facere oportet? D. ſic ſum: ſi placeo, utere.
An. Siccine hunc decipis? D. imo enimuero Antipho hic me decipit:
Nam hic me huiuſmodi ſcibat eſſe: ego hunc eſſe aliter credidi.
Iſte me fefellit: ego iſti nihilo ſum aliter, ac fui.
Sed ut ut hæc ſunt, tamen hoc faciam: cras mane argentum mihi
Miles ſe dare dixit: ſi mihi prior tu attuleris Phædria,
Mea lege utar, ut potior ſit, qui prior ad dandum eſt. Vale.

ACTVS

ACTVS TERTII SCENA III.

PHAEDRIA, ANTIPHO, GETA.

Ph. Vid faciam? unde ego nunc tam ſubito huic argentum inueniam miſer,
Cui minu' nihilo eſt? quòd ſi hic potuiſſet nunc exorarier
Triduum hoc, promiſſum fuerat. An. ita'ne hunc patiemur Geta
Fieri miſerũ, qui me dudũ, ut dixti, adiurit comiter?
Quin, cum opus eſt, beneficium rurſum ei experimur reddere?
Ge. Scio equidem hoc eſſe æquom. An. age ergo, ſolus ſeruare hunc potes.
Ge. Quid faciam? An. inuenias argentum. Ge. cupio: ſed, id unde, edoce.
An. Pater adeſt hic. Ge. ſcio: ſed quid tum? An. ah, dictum ſapienti ſat eſt.
Ge. Ita'ne? An. ita. G. ſane hercle pulchre ſuades: etiam tu hinc abis?
Non triumpho, ex nuptijs tuis, ſi nil naneiſcor mali,
Ni etiam nunc me huius quærere cauſa in malo iubeas crucem?
An. Verum hic dicit. Ph. quid? ego uobis Geta alienus ſum? Ge. haud puto:
Sed parũ'ne eſt, omnibu' quòd nũc nobis ſuccẽſet ſenex,
Ni inſtigemus etiam, ut nullus locu' relinquatur preci?
Ph. Alius ab oculis meis illam ignotum abducet locum?

Hem,

Hem, dum igitur licet, dumq́; adſum, loquimini mecum Antipho:
Contemplamini me. An. *quamobrem? aut quidnam facturus? cedo.*
Ph. *Quoquò hinc aſportabitur terrarũ, certũ eſt perſequi,*
Aut perire. Ge. *dij bene uortant, quod agas: pedetentim tamen.*
An. *Vide, ſi quid opis potes adferre huic.* Ge. *ſi quid? quid?* An. *quære obſecro,*
Ne quid plus minuſue faxit, quod nos poſt pigeat Geta.
Ge. *Quæro: ſaluos eſt, ut opinor: uerũ enim metuo malũ.*
Añ. *Noli metuere: una tecum bona, mala tolerabimus.*
Ge. *Quantum argenti opus eſt tibi? loquere.* Ph. *ſolæ triginta minæ.*
Ge. *Triginta? hui, percara eſt* Phædria. Ph. *iſtæc uero uilis eſt.*
Ge. *Age, age, inuentas reddam.* Ph. *ò lepidum caput.*
G. *aufer te hinc.* Ph. *iam opus eſt.*
Ge. *iam feres. ſed opu' eſt mihi* Phormionem *adiutorem ad rem hanc dari.*
An. *Præſto eſt: audaciſſime oneris quiduis impone, et feret:*
Solus eſt hõ amico amicus. G. *eamus ergo ad eũ ocyus.*
Ph. *Abi uero: dic, præſto ut ſit domi.*
An. *Nunquid eſt, quod mea opera uobis opu' ſit?* Ge. *nil: uerum abi domum, &*
Illam miſeram, quam ego nunc intus ſcio eſſe exanimatam metu,
Cõſolare: ceſſas? A. *nihil eſt, æque quod faciã lubẽs.*
Ph. *Qua uia iſtuc facies?* Ge. *dicam in itinere: modo te hinc amoue.*

ACTVS

ACTVS QVARTI SCENA PRIMA.

DEMIPHO, CHREMES.

De. Vid? qua profectus cauſa hinc es Lemnum
q Chremes?
Adduxtin' tecum filiam? Ch. non. De. quid
ita non?
Ch. Poſtquam uidet me eius mater hic eſſe diutius,
Simul autem non manebat ætas uirginis
Meam neglegentiam: ipſam cum omni familia ad
Me profectam eſſe aiebant. De. quid illic tam diu
Quæſo igitur commorabare, ubi id audiueras?
Ch. Pol me detinuit morbus. D. unde? aut qui? C. rogas?
Senectus ipſa eſt morbus: ſed ueniſſe eas
Saluas audiui ex nauta, qui illas uexerat.
De. Quid gnato obtigerit me abſente, audiſtin' Chreme?
Ch. Quod quidem me factum conſilij incertum facit:
Nam hanc conditionem ſi cui tulero extraneo,
Quo pacto, aut unde mihi ſit, dicendum ordine eſt.
Te mihi fidelem eſſe æque, atque egomet ſum mihi,
Scibam: ille ſi me alienus affinem uolet,
Tacebit, dum intercedet familiaritas:
Sin ſpreuerit me; plus, quàm opus eſt ſcito, ſciet:
Vereorq́;, ne uxor aliquà hoc reſciſcat mea.
Quòd ſi fit, ut me excutiam, atque egrediar domo,
Id reſtat: nam ego meorum ſolus ſum meus.
De. Scio ita eſſe, & iſtæc mihi res ſolicitudini eſt:
Neque defetiſcar unquam adeo experirier,
Donec tibi id, quod pollicitus ſum, effecerò.

ACTVS

ACTVS QVARTI, SCENA II.

GETA.

Go hominem callidiorem uidi neminem,
Quàm Phormionem. uenio ad hominem, ut dicerem
Argento opus eſſe, & id quo pacto fieret:
Vix dum dimidium dixeram, intellexerat:
Gaudebat: me laudabat: quærebat ſenem:
Dijs gratias agebat, tempus ſibi dari,
Vbi Phædriæ ſe oſtenderet nihilo minus
Amicum eſſe, quàm Antiphoni. hominem ad forum
Iuſſi opperiri: eò me eſſe adducturum ſenem.
Sed eccum: quis eſt ulterior? at at at Phædriæ
Pater uenit: quid pertimui autem bellua?
An quia, quos fallam, pro uno duo ſunt mihi dati?
Commodius eſſe opinor duplici ſpe utier.
Petam hinc, unde à primo inſtitui: is ſi dat, ſat eſt:
Si ab hoc nil fiat, tum hunc adoriar hoſpitem.

ACTVS QVARTI, SCENA III.

ANTIPHO, GETA, CHREMES, DEMIPHO.

An. Xpecto, quàm mox recipiat ſeſe Geta.
Sed patruum cum patre uideo aſtantem. hei mihi,
Quàm timeo, aduentus huius quò impellat patrem.
Ge. Adibo hoſce: o noſter Chremes. Ch. ſalue Geta.

Ge.

Ge. Venire ſaluom uolupe eſt. Ch. credo. Ge. quid agitur?
Ch. Multa aduenienti, ut fit, noua hic compluria.
Ge. Ita de Antiphone audiſtin' quæ facta? Ch. omnia.
Ge. Tun' dixeras huic? facinus indignum Chreme,
Sic circumiri. De. cum hoc id agebam commodum.
Ge. Nam hercle ego quoque id quidē mecū agitās ſedulo,
Inueni, opinor, remedium huic rei. D. quid Geta?
Quod remedium? G. ut abij abs te, fit forte obuiam
Mihi Phormio. Ch. qui Phormio? Ge. is, qui iſtanc.
Ch. ſcio.
Ge. Viſum eſt mihi, ut eius tentarem ſententiam.
Prendo hominem ſolum: cur non, inquam, Phormio
Vides, inter uos ſic hæc potius cum bona
Vt componantur gratia, quàm cum mala?
Heru' liberalis eſt, & fugitans litium:
Nam ceteri quidem hercle amici omnes modo
Vno ore auctores fuere, ut præcipitem hanc daret.
An. Quid hic cœptat? aut quò euadet hodie? G. an legibus
Daturum pœnas dices, ſi illam eiecerit?
Iam id exploratum eſt: eia, ſudabis ſatis,
Si cum illo inceptas homine: ea eloquentia eſt.
Verum pone eſſe uictum eum: at tandem tamen
Non capitis eius res agitur, ſed pecuniæ.
Poſtquam hominem his uerbis ſentio mollirier,
Soli ſumus nunc, inquam, hic. eho dic, quid uelis dari
Tibi in manum, ut herus his deſiſtat litibus,
Hæc hinc faceſſat, tu moleſtus ne ſies?
An. Satin' illi dij ſunt propitij? Ge. nam ſat ſcio,
Si tu aliquam partem æqui, boniq; dixeris,
Vt ille eſt bonus uir, tria non commutabitis

Verba hodie inter uos. D. quis te iſtæc iuſſit loqui?
Ch. Imo non potuit melius perueniririer
Eò, quo nos uolumus. A. occidi. Ch. perge eloqui.
G. At primo homo inſanibat. Ch. cedo, quid poſtulat?
G. Quid? nimiũ: quantũ libuit. Ch. dic. Ge. ſi quis daret
Talẽtum magnum. Ch. imo malũ hercle: ut nil pudet.
Ge. Quod dixi adeo ei: quæſo, quid ſi filiam
Suam unicam locaret? parui rettulit
Non ſuſcepiſſe: inuenta eſt, quæ dotem petat.
Vt ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias:
Hæc denique eius fuit poſtrema oratio:
Ego, inquit, iam à principio amici filiam,
Ita ut æquum fuerat, uolui uxorem ducere:
Nam mihi ueniebat in mentem eiu' incommodum,
In ſeruitutem pauperem ad ditem dari:
Sed mihi opus erat, ut aperte tibi nunc fabuler,
Aliquantulum quæ afferret, qui diſſoluerem
Quæ debeo: & etiam nunc, ſi uolt Demipho
Dare, quantum ab hac accipio, quæ ſponſa eſt mihi,
Nullam mihi malim, quàm iſtanc, uxorem dari.
An. Vtrum ſtultitia facere ego hunc, an malitia
Dicam, ſcientem, an imprudentem, incertũ ſum.
De. Quid, ſi animã debet? Ge. ager oppoſituſt pignori ob
Decem minas, inquit. D. age age, iam ducat: dabo.
Ge. Aediculæ item ſunt ob decem alias. De. hoi hui,
Nimium eſt. Ch. ne clama: petito haſce à me decem.
Ge. Vxori emunda ancillula: tum autem pluſcula
Supellectile opus eſt, opu' ſumptu ad nuptias:
His rebus pone ſane, inquit, decem minas.
De. Sexcentas proin potius ſcribito iam mihi dicas:

Nil

Nil do: impuratus me ille ut etiam irrideat?
Ch. Quæſo, ego dabo, quieſce: tu modo filius
Fac ut illam ducat, nos quam uolumus. An. hei mihi
Geta, occidiſti me tuis fallacijs.
Ch. Mea cauſa eijcitur: me hoc æquom eſt amittere.
Ge. Quantum potes, me certiorem, inquit, face,
Si illam dant, hanc ut mittam, ne incertus ſiem:
Nam illi mihi dotem iam conſtituerunt dare.
Ch. Iam accipiet: illis repudium renunciet:
Hanc ducat. De. quæ quidem illi res uortat male.
Ch. Opportune adeo nunc mecum argentum attuli,
Fructum, quem Lemni uxoris reddunt prædia:
Id ſumam: uxori, tibi opus eſſe, dixero.

ACTVS QVARTI SCENA IIII.

ANTIPHO, GETA.

A. Eta. Ge. hem. An. quid egiſti? Ge. emun-
g xi argento ſenes.
A. Satin' eſt id? G. neſcio hercle: tātū iuſſu' ſū.
An. Eho uerbero, aliud mihi reſpondes, ac rogo?
Ge. Quid ergo narras? An. quid ego narrē? opera tua ad
Reſtim mihi quidem res redijt planiſſume:
Vt te quidem omnes dij, deæq; ſuperi, inferi
Malis exemplis perdant. hem, ſi quid uelis,
Huic mandes, qui te ad ſcopulum è tranquillo inferat.
Quid minus utile fuit, quam hoc ulcus tangere,
Aut nominare uxorem? iniecta eſt ſpes patri,

Poſſe

Poſſe illam extrudi. cedo, nunc porro Phormio
Dotem ſi accipiet, uxor ducenda eſt domum:
Quid fiet? Ge. enim non ducet. An. noui: ceterum
Cum argentum repetent, noſtra cauſa ſcilicet
In neruom potius ibit. Ge. nihil eſt Antipho,
Quin male narrando poſſit deprauarier.
Tu id, quod boni eſt, excerpis: dicis, quod mali eſt.
Audi nunc contra iam. ſi argentum acceperit,
Ducenda eſt uxor, ut ais: concedo tibi:
Spatium quidem tandem apparandis nuptijs,
Vocandi, ſacrificandi dabitur paululum:
Interea amici, quod polliciti ſunt, dabunt:
Id ille iſtis reddet. A. quã ob rem? aut quid dicet? G. rogas?
Quot res? poſtilla monſtra euenerunt mihi:
Introijt in ædes ater alienus canis.
Anguis per impluuium decidit de tegulis:
Gallina cecinit: interdixit hariolus,
Haruſpex uetuit ante brumam aliquid noui
Negoti incipere; quæ cauſa eſt iuſtiſſima.
Hæc fient. An. ut modo fiant. Ge. fiet: me uide.
Pater exit: abi, dic, eſſe argentum, Phædriæ.

ACTVS QVARTI SCENA V.

DEMIPHO, GETA, CHREMES.

Victus eſto inquam: ego curabo, ne quid
uerborum duint.
Hoc temere nunquam amittam ego à me,
quin mihi teſtes adhibeam,

Cum

Cum dem: &, quam ob rem dem, commemorabo. Ge. ut cautus eſt, ubi nil opu'ſt.
Ch. Atqui ita opus eſt facto: at matura, dum lubido eadem hæc manet:
Ná ſi altera illa magis inſtabit, forſitá nos reiciat.
De. Rem ipſam putaſti. De. duc me ad eum ergo. Ge. non moror. Ch. ubi hoc egeris,
Tranſito ad uxorem meam, ut conueniat hanc prius, quàm hinc abit:
Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, ne ſuccéſeat;
Et magis eſſe illum idoneum, qui ipſi ſit familiarior;
Nos noſtro officio nihil egreſſos eſſe; quantum is uoluerit,
Datum eſſe dotis. De. quid, malum, tua id refert? C. magni Demipho.
De. Non ſat, tuum officium te feciſſe, ſi non id fama approbat?
Ch. Volo ipſius quoque uoluntate hoc fieri, ne ſe eiectam putet.
De. Idem ego iſtuc facere poſſum. Ch. mulier mulieri magi' congruet.
De. Rogabō. Ch. ubi nūc illas ego reperire poſſim, cogito.

ACTVS QVINTI SCENA PRIMA.

SOPHRONA, CHREMES.

S. Vid agam? quem amicum inueniam mihi miſera? aut cui conſilia
Hæc referam? aut unde nunc mihi auxilium petam? nam uereor,

Hera

Hera ne ob meum ſuaſum indigne iniuria afficiatur:
Ita patrem adoleſcentis facta hæc tolerare audio uiolenter.
C. Nam quæ hæc eſt anus exanimata, à fratre quæ egreſſa eſt meo?
So. Quod ut facerem, me egeſtas impulit; cum ſcirem infirmas
Haſce eſſe nuptias; ut id conſulerem, interea uita
Vt in tuto foret. Ch. certe ædepol, niſi me animus fallit,
Aut parum oculi proſpiciunt, meæ nutricem gnatæ uideo.
So. Neque ille inueſtigatur. Ch. quid agam? So. qui eſt eiu' pater. Ch. adeon',
An maneo, dum ea, quæ loquitur, magis cognoſco?
So. quòd ſi eum nunc
Reperire poſſim, nihil eſt, quod uerear. Ch. ea ipſa eſt. conloquar.
So. Quis hic loquitur? Ch. Sophrona. S. et meum nomen nominat? Ch. ad me reſpice.
So. Dÿ obſecro uos: eſt'ne hic Stilpho? Ch. non. So. negas?
C. Cōcede hinc paululū à foribus iſtorſum ſodes Sophrona.
Ne me iſtoc poſthac nomine appellaſſis. So. quid? non is obſecro es,
Quem ſemper te eſſe dictitaſti? Ch. ſt. So. quid has metuis fores?
Ch. Cōcluſam hic habeo uxorē ſæuā: uerū iſtoc de nomine
Eō perperam olim dixi, ne uos forte imprudentes foris
Effutiretis, atque id porro aliquà uxor mea reſciſceret.

So.

So. Hem iſtoc pol nos te hic inuenire miſeræ nunquam potuimus.
Ch. Eho dic mihi, quid tibi rei eſt cum familia hac, unde exis? aut ubi
illæ ſunt? So. miſeram me. Ch. hem quid eſt? uiuunt ne? So. uiuit gnata.
Matrē ipſam ex ægritudine miſerā mors conſecuta eſt.
Ch. Male factum. So. ego autem, quæ eſſem anus deſerta, egens, ignota,
Vt potui uirginem nuptum locaui huic adoleſcenti,
Harum qui eſt dominus ædium. Ch. Antiphoni'ne? S. hem iſti ipſi. Ch. quid?
Duas'ne is uxores habet? So. au obſecro, unam ille quidem hanc ſolam.
Ch. Quid illa altera, quæ dicitur cognata? So. hæc ergo eſt. Ch. quid ais?
So. Cõpoſito eſt factũ, quo modo hãc amans habere poſſet
Sine dote. Ch. dij uoſtram fidē, quàm ſæpe forte temere
Eueniunt, quæ nõ audeas optare? offendi adueniens,
Quicũ uolebam, atque ut uolebam, conlocatam filiam.
Quod nos ambo opere maxumo dabamus operam, ut fieret,
Sine noſtra cura maxuma, ſua cura hæc ſola fecit.
So. Nũc quid facto eſt opus, uide. pater adoleſcẽtis uenit,
Eumq; animo iniquo hoc oppido ferre aiunt. C. nihil pericli eſt.
Sed per deos atque homines, meam eſſe hanc, caue reſciſcat quiſquam.
So. Nemo ex me ſcibit. C. ſequere me: intus cetera audies.

ACTVS QVINTI SCENA II.

DEMIPHO, GETA.

D. Os noſtrapte culpa facimus, ut malos expediat eſſe,
Dum nimium dici nos bonos ſtudemus & benignos.
Ita fugias, ne præter caſam, aiunt. non'ne id ſatis erat,
Accipere ab illo iniuriam? etiam argentum eſt ultro obiectum ei,
Vt ſit qui uiuat, dum aliquid aliud flagitij conficiat.
Ge. Planiſſume. De. his nunc præmium eſt, qui recta praua faciunt.
Ge. Veriſſime. D. ut ſtultiſſime quidẽ illi rem geſſerimus.
Ge. Modo ut hoc conſilio poſſiet diſcedi, ut iſtam ducat.
De. Etiam'ne id dubium eſt? Ge. haud ſcio hercle, ut homo eſt, an mutet animum.
D. Hem, mutet autem? Ge. neſcio: uerum, ſi forte, dico.
De. Ita faciam, ut frater cenſuit; uxorem huc eiũ adducam,
Cũ iſta ut loquatur. abi Geta: prænũcia hãc uenturã.
Ge. Argentum inuentum eſt Phædriæ: de iurgio ſiletur:
Prouiſum eſt, ne in præſentia hæc hinc habeat: quid nunc porro?
Quid fiet? in eodem luto hæſitas: uorſuram ſoluis
Geta: præſens quod fuerat malum, in diem abijt: plagæ creſcunt,

Niſi

Niſi proſpicis. nūc hinc domū ibo, ac Phaniū edocebo,
Ne quid uereatur Phormionem, aut eiu' orationem.

ACTVS QVINTI SCENA III.

DEMIPHO, NAVSISTRATA, CHREMES.

De. Cedum, ut ſoles Nauſiſtrata, fac illa ut placetur nobis;
Vt ſua uoluntate id, quod eſt faciundum, faciat. Na. faciam.
De. Pariter nūc opera me adiuues, ac dudū re opitulata es.
Na. Factum uolo: ac pol queo minu' uiri culpa, quàm me dignum eſt.
De. Quid autem? Na. quia pol mei patris bene parta indiligenter
Tutatur: nam ex his prædijs talenta argenti bina
Capiebat ſtatim. hem, uir uiro quid præſtat? De. bina quæſo?
Na. Ac rebus uilioribu' multo, tamē talēta bina. D. hui.
Na. Quid hæc uidentur? De. ſcilicet. Na. uirum me natam uellem:
Ego oſtenderem. De. certe ſcio. Na. quo pacto? De. parce ſodes,
Vt poſſis cum illa; ne te adoleſcens mulier defatiget.
Na. Faciam, ut iubes: ſed meum uirum abs te exire uideo. Ch. hem Demipho,
Iam illi datum eſt argentum? De. curaui illico. Ch. nollem datum.

Hei, uideo uxorem: pene plus, quàm ſat erat. De. cur
nolles Chreme?
Ch. Iã recte. De. quid tu? ecquid locutus cũ iſta es, quam
obrem hanc ducimus?
Ch. Tranſegi. De. quid ait tandem? Ch. adduci non po-
teſt. De. quid non poteſt?
Ch. Quia uterque utrique eſt cordi. De. quid iſtuc noſtra?
Ch. magni. præter hæc,
Cognatam comperi eſſe nobis. De. quid? deliras? Ch.
ſic erit:
Non temere dico: redi mecum in memoriam. De. ſa-
ti'ne ſanus es?
Na. Au, obſecro uide, ne in cognatam pecces. De. non eſt.
Ch. ne nega:
Patri' nomen aliud dictum eſt: hoc tu erraſti. D. non
norat patrem?
Ch. Norat. De. cur aliud dixit? Ch. nunquam hodie con
cedes mihi, neque
Intelleges? De. ſi tu nil narres. Ch. pergis? Na. miror
quid hoc ſiet.
De. Equidem hercle neſcio. Ch. uin' ſcire? at ita me ſeruet
Iupiter,
Vt propior illi, quàm ego ſum, ac tu, nemo eſt homo.
De. dij noſtram fidem:
Eamus ad ipſam una omnes nos: aut ſcire, aut neſcire
hoc uolo. Ch. ah.
De. Quid eſt? C. ita'ne paruam mihi fidem eſſe apud te?
De. uin' me credere?
Vin' ſatis quæſitum mihi iſtuc eſſe? age fiat. quid illa
filia

Amici noſtri, quid futurum eſt? Ch. recte. De. hanc igitur mittimus?
Ch. Quid ni? De. illa maneat? Ch. ſic. De. ire igitur tibi licet Nauſiſtrata.
Na. Sic pol commodius eſſe in omnes arbitror, quàm ut cœperas,
Manere hanc: nam perliberalis uiſa eſt, cũ uidi, mihi. hanc, Phanid. S.
De. Quid iſtuc negotij eſt? Ch. iam'ne operuit oſtium? De. iam. Ch. o Iupiter,
Dij nos reſpiciunt: gnatam inueni nuptam cum tuo filio. De. hem,
Quo pacto id potuit? Ch. non ſatis tutus eſt ad narrandum hic locus.
De. At tu intro abi. Ch. heus, ne filij noſtri quidem hoc reſciſcant, uolo.

ACTVS QVINTI SCENA IIII.

ANTIPHO.

Gratulatur [illegible] Phedria [illegible] de suo malo queritur

An. Ætu' ſum, ut ut meæ res ſeſe habent, fratri l obtigiſſe quod uolt.
Quàm ſcitum eſt, eiuſmodi parare in animo cupiditates,
Quas, cum res aduorſæ ſient, paulo mederi poſſis.
Hic ſimul argentum repperit, cura ſeſe expediuit:
Ego nullo poſſum remedio me euoluere ex his turbis,
Quin, ſi hoc celetur, in metu; ſin patefit, in probro ſim.
Neque me domũ nũc reciperẽ, ni mihi eſſet ſpes oſtẽſa

Huiuſce habendæ. ſed ubinã Getã inuenire poſſum, ut Rogem, quod tempus conueniendi patris me capere iubeat?

ACTVS QVINTI SCENA V.

PHORMIO, ANTIPHO.

collocatam dicit pecuniã ... ſenibus, ... pr... ... ... excitabit.

Ph. ARgentum accepi, tradidi lenoni: abduxi mulierem:
Curaui, propria ea Phædria ut poteretur: nam emiſſa eſt manu:
Nunc una res mihi etiam reſtat, quæ eſt conficiunda, otium
A ſenibus ad potandum ut habeam: nam aliquot hos ſumam dies.
An. Sed Phormio eſt: quid ais? Ph. quid? An. quidnam nunc facturus Phædria?
Quo pacto ſatietatem amoris ait ſe uelle ſumere?
Ph. Viciſſim parteis tuas acturus eſt. An. quas? Ph. ut fugitet patrem:
Te ſuam rogauit rurſum ut ageres cauſam, ut pro ſe diceres:
Nã potaturus eſt apud me: ego me ire ſenibus Suniũ
Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, quam dudum dixit Geta;
Ne, cum hic non uideant me, conficere credant argentum ſuum.
Sed oſtium concrepuit abs te. An. uide, quis egreditur. Ph. Geta eſt.

ACTVS

ACTVS QVINTI, SCENA VI.

GETA, ANTIPHO, PHORMIO.

Ge. Fortuna, o fors fortuna, quantis commoditatibus,
Quàm ſubito hero meo Antiphoni ope ueſtra hunc oneraſtis diem?
An. Quidnam hic ſibi uolt? Ge. noſq; amicos eiu' exoneraſtis metu?
Sed ego nunc mihi ceſſo, qui non humerum hunc onero pallio;
Atque hominem propero inuenire, ut hæc, quæ contigerint, ſciat?
An. Num tu intellegi', quid hic narret? Ph. num tu? An. nil. P. tantundem ego.
Ge. Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc ſunt. An. heus Geta. Ge. hem tibi.
Num mirum, aut nouū eſt, reuocari, curſum cum inſtitueris? An. Geta.
Ge. Pergit: hercle nunquam tu tuo odio uinces me. An. non manes? Ge. Vapulabis. curialis uernula eſt, qui me uocat.
An. Id tibi quidem iam fiet, niſi reſiſtis, uerbero.
Ge. Familiariorem oportet eſſe hunc, qui minitat malū:
Sed is'ne eſt, quem quæro, an nō? ipſu' eſt. Ph. congredere actutum. An. quid eſt?
G. O omnium, quantum eſt, qui uiuant, hominum homo honoratiſſime:

Nam

Nam ſine controuerſia à dijs ſolus diligere Antipho.
An. Ita uelim: ſed qui iſtuc credam ita eſſe, mihi dici
uelim.
Ge. Satin' eſt, ſi te delibutum gaudio reddo? An. enicas.
Ph. Quin tu hinc pollicitationes aufer, &, quod fers, cedo. Ge. oh,
Tu quoque hic aderas Phormio? Ph. aderam: ſed ceſſas? Ge. accipe, hem.
Vt modo argentum dedimus tibi apud forum, recta domum
Sumu' profecti: interea mittit herus me ad uxorem tuam.
An. Quamobrem? G. omitto proloqui: nam nihil ad hãc rem eſt Antipho.
Vbi in gynæceũ ire occipio, puer ad me accurrit Mida:
Pone apprehendit pallio, reſupinat: reſpicio: rogo,
Quamobrem retineat me: ait eſſe uetitum intro ad heram accedere:
Sophrona modo fratrem huc, inquit, ſenis introduxit chremem,
Eumq; nunc eſſe intus cum illis. hoc ubi ego audiui, ad fores
Suſpenſo gradu placide ire perrexi: acceſſi: aſtiti:
Animam compreſſi. aurem admoui: ita animum cœpi attendere,
Hoc modo ſermonem captans. An. euge Geta. G. hic pulcherrimum
Facinus audiui: itaque pene hercle exclamaui gaudio.
Ph. Quod? Ge. quodnam arbitrare? An. neſcio. Ge. atqui mirificiſſimum:

Patruus

Patruus tuus eſt pater inuentus Phanio uxori tuæ.
An. hem,
Quid ais? G. cum eiu' olim conſueuit matre in Lemno clanculum.
Ph. Somnium: utin' hæc ignoraret ſuum patrem? Ge. aliquid credito
Phormio eſſe cauſæ: ſed me cenſen' potuiſſe omnia
Intellegere extra oſtium, intus quæ inter ſeſe ipſi egerint?
Ph. Atque hercle ego quoque illam audiui fabulam. Ge. imo etiam dabo,
Quo magi' credas: patruus interea inde huc egreditur foras:
Haud multo poſt cum patre idem recipit ſe intro denuo:
Ait uterque tibi poteſtatem eius habendæ ſe dare:
Denique ego ſum miſſus, te ut requirerem, atque adducerem.
An. Hem, quin ergo? rape me: ceſſas? Ge. fecero. An. ô mi Phormio
Vale. Ph. uale Antipho: bene, ita me dij ament, factum: & gaudeo.
Ph. Tantam fortunam de improuiſo eſſe his datam?
Summa eludendi occaſio eſt mihi nunc ſenes,
Et Phædriæ curam adimere argentariam,
Ne cuiquam ſuorum æqualium ſupplex ſiet:
Nam idem hoc argentum ita ut datum eſt ingratijs,
His datum erit: hoc qui cogam, re ipſa repperi.
Nunc geſtus mihi, uoltuſq; eſt capiundus nouus:
Sed hinc concedam in angiportum hunc proxumum:

Inde

Inde hiſce oſtendam me, ubi erunt egreſſi foras:
Quò me aſſimularam ire ad mercatum, non eo.

ACTVS QVINTI SCENA VII.

DEMIPHO, PHORMIO, CHREMES.

De. Iis magnas merito gratias habeo, atque ago,
Quando euenere hæc nobis frater proſpere.
Quantum poteſt, nunc conueniendus Phormio eſt,
Priuſquam dilapidet noſtras triginta minas,
Vt auferamus. Ph. Demiphonem, ſi domi eſt,
Viſam: ut quod. De. at nos ad te ibamus Phormio.
Ph. De eadem hac fortaſſe cauſa? De. ita hercle. Ph. credidi.
Quid ad me ibatis? ridiculum: an ueremini,
Ne non id facerem, quod recepiſſem ſemel?
Heus, quanta quanta hæc mea paupertas eſt, tamen
Adhuc curaui unum hoc quidem, ut mi eſſet fides.
Ch. Eſt ne ea ita, ut dixi, liberalis? De. oppido.
Ph. Itaque ad uos uenio nunciatum Demipho,
Paratum me eſſe: ubi uoltis, uxorem date.
Nam omneis poſthabui mihi res, ita uti par fuit,
Poſtquam, tantopere id uos uelle, animum aduorterã.
De. At hic dehortatus eſt me, ne illam tibi darem:
Nam qui rumor erit populi, inquit, ſi id feceris?
Olim cum honeſte potuit, tum non eſt data:
Nunc uiduam extrudi, turpe eſt: ferme eadem omnia,
Quæ tute dudum coram me incuſaueras.

Ph. Satin' ſuperbe inluditis me? De. qui? Ph. rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere:
Nam quo redibo ore ad eam, quam contempſerim?
Ch. Tum autem Antiphonem uideo ab ſeſe amittere
Inuitum eam, inque. De. tum autem uideo filium
Inuitum ſane mulierem ab ſe amittere.
Sed tranſi ſodes ad forum, atque illud mihi
Argentum iube rurſum reſcribi Phormio.
Ph. Quod? næ ego perſcripſi porro illis, quibu' debui.
De. Quid igitur fiet? Ph. ſi uis mihi uxorem dare,
Quam deſpondiſti, ducam: ſin eſt, ut uelis
Manere apud te illam, hic dos maneat Demipho:
Nam non eſt æquom me propter uos decipi;
Cum ego ueſtri honoris cauſa repudium alteri
Remiſerim, quæ tantundem dotis dabat.
De. I hinc in malam rem cum iſtac magnificentia
Fugitiue: etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeo? P. iritor. D. tu'ne hanc duceres,
Si tibi data eſſet? Ph. fac periclum. De. ut filius
Cum illa habitet apud te, hoc ueſtrum conſilium fuit.
Ph. Quæſo, quid narras? D. quin tu mihi argentū cedo.
Ph. Imo uero tu uxorem cedo. De. in ius ambula.
Ph. In ius? enimuero ſi porro eſſe odioſi pergitis.
De. Quid facies? Ph. ego'ne? uos me indotatis modo
Patrocinari fortaſſe arbitramini;
Etiam dotatis ſoleo. Ch. quid id noſtra? Ph. nihil.
Hic quandam noram, cuius uir uxorem. Ch. hem.
De. quid eſt?
Ph. Lemni habuit aliā. Ch. nullus ſum. Ph. ex qua filiam
Suſcepit: & eam clam educat. Ch. ſepultu' ſum.

Ph.

Ph. Hæc adeo ego illi iam denarrabo. Ch. obſecro,
Ne facias. Ph. oh, tun' is eras? De. ut ludos facit.
Ch. Miſſum te facimus. Ph. fabulæ. Ch. quid uis tibi?
Argentum quod habes, condonamus te. Ph. audio:
Quid uos, malum, ergo me ſic ludificamini
Inepti uoſtra puerili ſententia?
Nolo, uolo: uolo, nolo rurſum: cedo, cape:
Quod dictum, indictum eſt: quod modo erat ratum,
irritum eſt.
Ch. Quo pacto, aut unde hæc hic reſciuit? De. neſcio,
Niſi, me dixiſſe nemini, id certo ſcio.
Ch. Monſtri, ita me dij ament, ſimile. Ph. inieci ſcrupulum. De. hem,
Hiccine ut à nobis hoc tantum argenti auferat,
Tam aperte irridens? emori hercle ſatius eſt:
Animo uirili præſentiq; ut ſis, para.
Vides tuum peccatum eſſe elatum foras,
Neque iam id celare poſſe te uxorem tuam:
Nunc quod ipſa ex alijs auditura ſit Chreme,
Id noſmet indicare placabilius eſt.
Tum hunc impuratum poterimus noſtro modo
Vlciſci. Ph. at at, niſi mihi proſpicio, hæreo:
Hi gladiatorio animo ad me affectant uiam.
Ch. At uereor, ut placari poſſit. De. bono animo es:
Ego redigam uos in gratiam, hoc fretus Chreme,
Cum è medio exceſſit, unde hæc ſuſcepta eſt tibi.
Ph. Ita ne mecum agitis? ſatis aſtute aggredimini:
Non hercle ex re iſtiu' me inſtigaſti Demipho.
An tu, ubi peregre, tibi quod lubitum fuit, feceris,
Neque huius ſis ueritus fœminæ primariæ,

Nouo modo ei quin faceres contumelias;
Venias nunc precibus lautum peccatum tuum?
Hiſce ego illam dictis ita tibi incenſam dabo,
Vt ne reſtinguas, lacrumis ſi extillaueris.
De. *Malum, quod iſti dij, deæq; omnes duint.*
Tantá'ne affectum hominem quenquam eſſe audacia?
Non'ne hoc publicitus ſcelus hinc deportarier
In ſolas terras? Ch. *in id redactus ſum loci,*
Vt neſciam prorſus, quid agã cum illo. D. *ego ſcio:*
In ius eamus. Ph. *in ius? huc, ſi quid lubet.*
De. *Aſſequere, ac retine, dum huc ego ſeruos euoco.*
Ch. *Enim ſolũ nequeo: accurre huc.* P. *una iniuria eſt*
Tecũ. Ch. *lege agito ergo.* Ph. *altera eſt tecũ Chreme.*
De. *Rape hunc.* Ph. *ita'ne agitis? enimuero uoce eſt opus.*
Nauſiſtrata exi. Ch. *os opprime.* D. *impurum uide,*
Quantum ualet. Ph. *Nauſiſtrata inquã.* Ch. *nõ taces?*
Ph. *Taceam?* D. *ni ſequitur, pugnos in uentrem ingere.*
Ph. *Vel oculum exculpe: eſt, ubi uos ulciſcar probe.*

ACTVS QVINTI SCENA VIII.

NAVSISTRATA, CHREMES, PHORMIO, DEMIPHO.

N. q *Vi nominat me?* Ch. *hem.* Na. *quid iſtuc turbæ eſt obſecro*
Mi uir? Ph. *hem quid nunc obticuiſti?* Na. *quis hic homo eſt?*
Non mihi reſpondes? Ph. *hiccine ut reſpondeat?*
Qui hercle, ubi ſit, neſcit. C. *caue iſti quidquã credas.*

Vxor. gelidus cor formidine sanguis. Ph. Abi: tange: ſi non totus friget, me enica.
Ch. Nihil eſt. Na. quid ergo eſt? quid iſtic narrat? Ph. iam ſcies:
Auſculta. Ch. pergin' credere? Na. quid ego obſecro
Huic credam, qui nil dixit? Ph. delirat miſer
Timore. Na. non pol temere eſt, quod tu tam times.
Ch. Ego timeo? Ph. recte ſane: quando nihil times,
Et hoc nihil eſt, quod dico ego, tu narra. De. ſcelus,
Tibi narret? Ph. eho tu, factum eſt abs te ſedulo
Pro fratre. Na. mi uir non mihi narras? Ch. at. Na. quid at?
Ch. Non opus eſt dicto. P. tibi quidé: at ſcito huic opůſt.
In Lemno. Ch. hem quid ais? D. non taces? Ph. clam te. Ch. hei mihi.
Ph. Vxorem duxit. Na. mi homo dij melius duint.
Ph. Sic factum eſt: Na. perij miſera. Ph. & inde filiam
Suſcepit iam unã, dum tu dormis: Ch. quid agimus?
Na. Pro dij immortales, facinus indignum, & malum.
Ph. Hoc actum eſt. Na. an quidquam hodie eſt factum in dignius?
Qui mi, ubi ad uxores uentum eſt, tum fiunt ſenes.
Demipho, te appello: nã me cũ hoc ipſo diſtædet loqui.
Hæccine erant itiones crebræ, & manſiones diutinæ
Lemni? hæccine erat, quæ noſtros fructus minuebat, uilitas?
De. Ego Nauſiſtrata eſſe in hac re culpã meritã non nego,
Sed eam, quæ ſit ignoſcenda. Ph. uerba fiunt mortuo.
De. Nam neque neglegentia tua, neque odio id fecit tuo.
Vinolẽtus fere ab hinc annos quindecim mulierculam
Eam compreſſit unde hæc nata eſt, neque poſt illa
unquam

unquam attigit.
Ea mortem obijt: è medio abijt: qui ſit in re hac ſcrupulus?
Quam ob rem te oro, ut alia facta tua ſunt, æquo animo hoc feras.
Na. Quid ego æquo animo? cupio miſera in hac re iam defungier.
Sed quid ſperem? ætate porro minu' peccaturū putem?
Iam tum erat ſenex, ſenectus ſi uerecundos facit.
An mea forma, atque ætas nunc magis expetenda eſt Demipho?
Quid mihi affers, quam ob rem expectem, aut ſperem porro non fore?
P. Exequias Chremeti, quibus cōmodū ire, hem tēpus eſt.
Sic dabo: age age nunc, Phormionē, qui uolet, laceſſito:
Faxo tali eum mactatum, atque hic eſt, infortunio.
Redeat ſane in gratiam: iam ſupplicij ſatis eſt mihi.
Habet hæc, ei quod, dū uiuat, uſq; ad aurē obgániat.
N. At meo merito credo. quid ego nūc cōmemorē Demipho
Singillatim, qualis in iſtū fuerim? D. noui æque omnia
Tecum. Na. meriton' meo hoc uidetur factum? D. minime gentium:
Verū, quando iam accuſando fieri infectum nō poteſt,
Ignoſce: orat, confitetur, purgat: quid uis amplius?
Ph. Enimuero, prius quàm hæc dat ueniam, mihi proſpiciam & Phædriæ.
Heus Nauſiſtrata, prius quàm huic reſpondes temere, audi. Na. quid eſt?
Ph. Ego minas triginta ab iſto per fallaciam abſtuli:
Eas dedi tuo gnato, is pro ſua amica lenoni dedit.

C. Hem quid ais? N. adeon' indignum tibi uidetur, filius
Homo adoleſcẽs unã ſi habet amicã? tu uxores duas.
Nil pudere? quo ore illũ obiurgabis? reſponde mihi.
D. Faciet, ut uoles. N. imo, ut iam ſcias meã ſententiam,
Neque ego ignoſco, neque promitto quidquam, neque reſpondeo,
Prius quàm gnatum uideo: eius iudicio permitto omnia: is
Quod iubebit, faciam. Ph. mulier ſapiens es Nauſiſtrata.
Na. Satin' id eſt tibi? Ph. imo uero pulchre diſcedo, & probe,
Et præter ſpem. Na. tu tuum nomen dic quod eſt. Ph. min'? Phormio,
Veſtræ familiæ hercle amicus, & tuo ſummus Phædriæ.
Na. Phormio, at ego ecaſtor poſthac tibi, quod potero, & quæ uoles,
Faciamq;, & dicam. Ph. benigne dicis. Na. pol meritum eſt tuum.
Ph. Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam Nauſiſtrata,
Et quod tuo uiro oculi doleant? Na. cupio. Ph. me ad cœnam uoca.
Na. Pol uero uoco. D. eamus intro hinc. Na. fiat: ſed ubi eſt Phædria,
Iudex noſter? Ph. iam hic faxo aderit. Vos ualete, & plaudite.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

Philotis	*meretrix,*
Syra	*anus,*
Parmeno	*ſeruus,*
Laches	*ſenex,*
Soſtrata	*mulier,*
Phidippus	*ſenex,*
Pamphilus	*adoleſcens,*
Myrrhina	*mulier,*
Soſia	*ſeruus,*
Bacchis	*meretrix.*

TERENTII HECYRA.

ACTA LVDIS ROMANIS SEX. IVLIO CAES. CN. CORNELIO DOLABELLA, AEDIL. CVR. NON EST PERACTA TOTA. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII TIBIIS PARILIB. CN. OCTAVIO, T. MANLIO COS. RELATA EST ITERVM LVDIS FVNEBRIBVS. RELATA EST TERTIO Q. FVLVIO, L. MARCIO AEDILIBVS CVRVLIBVS.

Anno ab Urbe condita 588

C. SVLPICII APOLLINARIS PERIOCHA.

Xorem duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorãs uirgini uitiũ obtulit:
Eiusq; per uim quem detraxit annulum,
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ:
Dein profectus in Imbrum eſt: nuptam haud attigit.
Hanc mater utero grauidam, ne id ſciat ſocrus
Vt ægram ad ſe transfert. reuertit Pamphilus:
Deprehendit partum: celat: uxorem tamen
Recipere non uolt. pater incuſat Bacchidis
Amorem. dum ſe purgat Bacchis, annulum
Mater uitiatæ forte agnoſcit Myrrhina.
Vxorem recipit Pamphilus cum filio.

PROLOGVS

Ecyra eſt huic nomen fabulæ. hæc cum data
b Eſt noua, nouũ interuenit uitium, et calamitas,
Vt neque ſpectari, neque cognoſci potuerit:
Ita populus ſtudio ſtupidus in funambulo
Animum occuparat. nunc hæc plane eſt pro noua:
Et is, qui ſcripſit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum poſſit uendere.
Alias cognoſtis eius: quæſo hanc noſcite.
Orator ad uos uenio ornatu prologi.
Sinite exorator ſim, eodem ut iure uti ſenem
Liceat, quo iure ſum uſus adoleſcentior,
Nouas qui exactas feci ut inueteraſcerent,
Ne cum poeta ſcriptura euaneſceret.
In his, quas primum Cæcilij didici nouas,
Partim ſum earum exactus, partim uix ſteti.
Quia ſcibam dubiam fortunam eſſe ſcenicam,
Spe incerta, certum mihi laborem ſuſtuli.
Eaſdem agere cœpi, ut ab eodem alias diſcerem
Nouas ſtudioſe, ne illum ab ſtudio abducerem.
Perfeci, ut ſpectarentur. ubi ſunt cognitæ,
Placitæ ſunt. ita poetam reſtitui in locum,
Prope iam remotum iniuria aduorſarium
Ab ſtudio, atque ab labore, atque ab arte muſica.
Quod ſi ſcripturam ſpreuiſſem in præſentia, &
In deterrendo uoluiſſem operam ſumere,
Vt in otio eſſet, potius quàm in negotio:
Deterruiſſem facile, ne alias ſcriberet.
Nunc quid petam, mea cauſa, æquo animo attendite.

Hecyram ad uos refero, quam mihi per ſilentium
Nunquã agere licitũ eſt, ita eam oppreſſit calamitas.
Eam calamitatem ueſtra intellegentia
Sedabit, ſi erit adiutrix noſtræ induſtriæ.
Cum primum eam agere cœpi, pugilum gloria,
Funambuli eodem acceſſit expectatio:
Comitum conuentus, ſtudium, clamor mulierum
Fecere, ut ante tempus exirem foras.
Vetere in noua cœpi uti conſuetudine,
In experiundo ut eſſem: refero denuo;
Primo actu placeo: cum interea rumor uenit,
Datum iri gladiatores: populus conuolat:
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco;
Interea ego meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla eſt: otium, & ſilentium eſt:
Agendi tempus mihi datum eſt: uobis datur
Poteſtas condecorandi ludos ſcenicos.
Nolite ſinere per uos artem muſicam
Recidere ad paucos: facite, ut ueſtra auctoritas
Meæ auctoritati fautrix, adiutrixq; ſit.
Si nunquam auarè ſtatui pretium arti meæ,
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maxumum,
Quammaxume ſeruire ueſtris commodis;
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
Studium ſuum, & ſe in ueſtram commiſit fidem,
Ne eum circunuentum inique iniqui irrideant.
Mea cauſa cauſam hanc accipite, & ſilentium
Date, ut lubeat ſcribere alijs, mihiq; ut diſcere
Nouas expediat, poſthac pretio emptas meo.

ACTVS

ACTVS PRIMI SCENA PRIMA.

PHILOTIS, SYRA.

Ph. Er pol quàm paucos reperias meretricibus
Fideleis euenire amatores Syra.
Vel hic Pamphilus iurabat quoties Bacchidi,
Quàm ſanctè, ut quiuis facilè poſſet credere,
Nunquam illa uiua ducturum uxorem domum:
Hem duxit. Sy. ergo propterea te ſedulò
Et moneo, & hortor, ne cuiuſquam miſereat,
Quin ſpolies, mutiles, laceres, quemquem nacta ſis.
Ph. ytin' eximium neminem habeam? Sy. neminem:
Nam nemo illorum quiſquam, ſcito, ad te uenit,
Quin ita paret ſeſe, abs te ut blanditijs ſuis
Quamminimo pretio ſuam uoluptatem expleat.
Hiſcine tu amabo non contra inſidiabere?
Ph. Tamen eandem pol eſſe omnibus, iniurium eſt.
Sy. Iniurium eſt autem ulciſci aduorſarios?
Aut qua uia captent te illi, eadem ipſos capi?
Eheu me miſeram, cur non aut iſtæc mihi
Aetas & forma eſt, aut tibi hæc ſententia?

ACTVS PRIMI SCENA II.

PARMENO, PHILOTIS, SYRA.

Pa. Enex ſi quæret me, modo iſſe dicito
Ad portum percontatum aduentũ Pamphili.

Protatica persona ut detur occasio commemorandi argumenti.

Redeunti progresso Philoti Parmeno totius narrat argumentum fabulae.

Audin', quid dicam, Scirte? ſi quæret me, uti
Tum dicas: ſi non quæret, nullus dixeris;
Alias ut uti poſſim cauſa hac integra.
Sed uideon' ego Philotium? unde hæc aduenit?
Philotis, ſalue multum. Ph. *o ſalue Parmeno.*
Sy. *Salue mecaſtor Parmeno.* Pa. *& tu ædepol Syra.*
Dic mihi Philoti, ubi te oblectaſti tam diu?
Ph. *Minime me equidem oblectaui, quæ cum milite*
Corinthum hinc ſum profecta inhumaniſſimo:
Biennium ibi perpetuum miſera illum tuli.
Pa. *Aedepol te deſiderium Athenarum arbitror*
Philotium cepiſſe ſæpe, & te tuum
Conſilium contempſiſſe. Ph. *non dici poteſt,*
Quàm cupida eram huc redeundi, abeundi à milite,
Voſq; hic uidendi, antiqua ut conſuetudine
Agitarem inter uos libere conuiuium:
Nam illi haud licebat niſi præfinito loqui
Quæ illi placerent. Pa. *haud opinor commode*
Finem ſtatuiſſe orationi militem.
Ph. *Sed quid negoti hoc? modo quæ narrauit mihi*
Hic intus Bacchis? quod ego nunquam credidi
Fore, ut ille hac uiua poſſet animum inducere
Vxorem habere. Pa. *habere autem?* Ph. *eho tu, an non habet?*
Pa. *Habet, ſed firmæ hæ uereor ut ſint nuptiæ.*
Ph. *Ita dij deæq; faxint, ſi in rem eſt Bacchidis.*
Sed qui iſtuc credam ita eſſe? dic mihi Parmeno.
Pa. *Non eſt opus prolato: hoc percontarier*
Deſiſte. Ph. *nempe ea cauſa, ut ne id fiat palam.*
Ita me dij bene ament haud propterea te rogo, ut

Hoc proferam, ſed tacita ut mecum gaudeam.
Pa. Nunquam dices tam commode, ut tergum meum
Tuam in fidem committam. Ph. ah noli Parmeno:
Quaſi non tu multo malis narrare hoc mihi,
Quàm ego, quæ percõter, ſcire. Pa. uera hæc prædicat:
Et mi illud uitium maxumum eſt. ſi mihi fidem
Das te tacituram, dicam. Ph. ad ingenium redis.
Fidem do, loquere. Pa. auſculta. Ph. iſtic ſum. Pa. hanc Bacchidem
Amabat, ut cum maxume, tum Pamphilus,
Cum pater, uxorem ut ducat, orare occipit:
Et hæc, communia omnium quæ ſunt patrum,
Senem ſe dicere eſſe, illum autem eſſe unicum
Præſidium uelle ſe ſenectuti ſuæ.
Ille primo ſe negare: ſed poſtquam acrius
Pater inſtat, fecit animi ut incertus foret,
Pudorin', an'ne amori obſequeretur magis.
Tundendo, atque odio denique effecit ſenex:
Deſpondit gnatam ei huius uicini proxumi.
Vſque illud uiſum eſt Pamphilo neutiquam graue,
Donec iam in ipſis nuptijs. poſtquam uidet
Paratas, nec moram ullam, quin ducat, dari:
Ibi demum ita ægre tulit, ut ipſam Bacchidem,
Si adeſſet, credo ibi eius commiſereſceret.
Vbicunque datum erat ſpatium ſolitudinis,
Vt conloqui mecum una poſſet: Parmeno
Perij, quid ego egi? in quod me conieci malum?
Non potero hoc ferre Parmeno: perij miſer.
Ph. At te dij deæq; perduint cum iſto odio Laches.
Pa. Ad pauca ut redeam, uxorem deducit domum:

Nocte

Nocte illa prima uirginem non attigit:
Quæ conſecuta eſt nox, eam nihilo magis.
Ph. Quid ais? cum uirgine una adoleſcens cubuerit,
Plus potus, illa ſe abſtinere ut potuerit?
Non ueriſimile dicis: nec uerum arbitror.
Pa. Credo ita uideri tibi: nam nemo ad te uenit,
Niſi cupiens tui: ille inuitus illam duxerat.
Ph. Quid deinde fit? Par. diebus ſane pauculis
Poſt Pamphilus me ſolum ſeducit foras,
Narratq́; ut uirgo à ſe integra etiam tum ſiet:
Seq; ante, eam quàm uxorem duxiſſet domum,
Speraſſe eas tolerare poſſe nuptias.
Sed quam decrerim me non poſſe diutius
Habere, eam ludibrio haberi Parmeno,
Quin integram itidem reddam, ut accepi à ſuis,
Neque honeſtum mihi, neque utile ipſi uirgini eſt.
Ph. Pium, ac pudicum ingenium narras Pamphili.
Pa. Hoc ego proferre, incommodum eſſe mihi arbitror:
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas uiti,
Superbum eſt: ſed illam ſpero, ubi hoc cognouerit,
Non poſſe ſe mecum eſſe, abituram denique.
Ph. Quid interea? ibat'ne ad Bacchidem? Par. quotidie:
Sed, ut fit, poſtquam hunc alienum ab ſeſe uidet,
Maligna multo, & magis procax facta illico eſt.
Ph. Non æpol mirum. Par. atqui ea res multo maxume
Diſiunxit illum ab illa, poſtquam & ipſe ſe,
Et illam, & hanc, quæ domi erat, cognouit ſatis,
Ad exemplum ambarum mores earum æſtimans.
Hæc, ita uti liberali eſſe ingenio decet,
Pudens, modeſta, incommoda, atque iniurias

Viri omneis ferre, & tegere contumelias.
Hic animus partim uxoris misericordia
Deuictus, partim uictus huius iniuria,
Paulatim elapſuſt Bacchidi, atque huic tranſtulit
Amorem, poſtquam par ingenium nactus eſt.
Interea in Imbro moritur cognatus ſenex
Horunc, ea ad hos redibat lege hereditas.
Eò amantem inuitum Pamphilum extrudit pater.
Reliquit cum matre hic uxorem: nam ſenex
Rus abdidit ſe: huc raro in urbem commeat.
Ph. *Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?*
Pa. *Nunc audies. primum dies compluſculos*
Bene conueniebat ſane inter eas: interim
Miris modis odiſſe cœpit Soſtratam,
Neque lites ullæ inter eas, poſtulatio
Nunquam. Ph. *quid igitur?* Par. *ſi quando ad eam acceſſerat*
Confabulatum, fugere è conſpectu illico,
Videre nolle: denique, ubi non quit pati,
Simulat ſe à matre accerſi ad rem diuinam, abit.
Vbi ibi eſt dies compluréis, accerſi iubet.
Dixere cauſam tunc neſcio quam: iterum iubet:
Nemo remiſit. poſtquam accerſunt ſæpius,
Aegram eſſe ſimulant mulierem. noſtra illico
It uiſere ad eam: admiſit nemo. hoc ubi ſenex
Reſciuit, heri ea cauſa rure aduenit huc,
Patrem continuo conuenit Philumenæ.
Quid egerint inter ſe, nondum etiam ſcio:
Niſi ſane curæ eſt, quorſum euenturum hoc ſiet.
Habes omnem rem: pergam quò cœpi hoc iter.

Ph. Et quidem ego: nam conſtitui cum quodam hoſpite
Me eſſe illum conuenturam. Par. dij uortant bene
Quod agas. Phi. uale. Par. et tu bene uale Philotium.

ACTVS SECVNDI SCENA PRIMA.

LACHES, SOSTRATA.

La. PRo deum atque hominum fidem, quod hoc genus eſt, quæ hæc coniuratio,
Vt omnes mulieres eadem æque ſtudeant, nolintq; omnia?
Neque declinatam quidquam ab aliarum ingenio ullam reperias:
Itaque adeo uno animo oẽs ſocrus oderũt nurus: uiris
Eſſe aduorſas; æque ſtudium eſt, ſimilis eſt pertinacia.
In eodẽ oẽs mihi uidentur ludo doctæ ad malitiam: &
Ei ludo, ſi ullus eſt, magiſtram hãc eſſe ſatis certo ſcio.
So. Me miſeram, quæ nunc, quamobrem accuſer, neſcio. La. hem
Tu neſcis? So. non, ita me dij bene ament mi Laches,
Itaq; una inter nos agere ætatem liceat. La. dij mala prohibeant.
So. Meq; abs te immerito eſſe accuſatam, poſt modo reſciſces. La. ſcio.
Te immerito? an quidquam pro iſtis factis dignum te dici poteſt,
Quæ me, & te, & familiam dedecoras, filio luctum paras?

Tum

Tũ autẽ, ex amicis inimici ut ſint nobis affines, facis;
Qui illũ decrerunt dignũ, ſuos cui liberos cõmitterẽt.
Tu ſola exorere, quæ perturbas hæc tua impudentia.
S. *Ego'ne?* L. *tu inquã mulier, quæ me omnino lapidem, haud hominem putas.*
An, quia ruri eſſe crebro ſoleo, neſcire arbitramini,
Quo quiſque pacto hic uitam uoſtrorum exigat?
Multo melius, hic quæ fiunt, quàm illi ubi ſum aſſidue, ſcio:
Ideo quia, uti uos mihi domi eritis, proinde ego ero foris.
Iampridẽ equidẽ audiui cepiſſe odium tui Philumenã:
Minimeq; adeo mirum: &, ni id feciſſet, magi' mirum foret.
Sed nõ credidi adeo, ut etiã totam hanc odiſſet domũ:
Quod ſi ſciſſem, illa hic maneret potius, tu hinc iſſes foras.
At uide, quàm immerito ægritudo hæc oritur mi abs te Soſtrata.
Rus habitatum abij, concedens uobis, & rei ſeruiens,
Sumptus ueſtros, otiumq; ut noſtra res poſſet pati,
Meo labori haud parcens, præter æquom atque ætatem meam.
Non te pro his curaſſe rebus, ne quid ægre eſſet mihi?
S. *Non mea opera, neque pol culpa euenit.* L. *imo maxume.*
Sola hic fuiſti: in te omnis hæret culpa ſola Soſtrata.
Quæ hic erãt, curares; cum ego uos ſolui curis ceteris.
Cum puella anum ſuſcepiſſe inimicitias non pudet;
Illiu' dices culpa factum. S. *haud equidem dico mi Laches.*

Laches.

L. Gaudeo (ita me dij ament) gnati cauſa : nam de te quidem,
Sati' ſcio, peccando detrimenti nil fieri poteſt.

S. Qui ſcis, an ea cauſa mi uir me odiſſe aſſimulauerit,
Vt cū matre una plus eſſet? L. quid aiſ? nō ſigni ſat eſt,
Quòd heri nemo uoluit uiſentē te ad eā intromittere?

S. Enim laſſam oppido tum aiebant : eo ad eam non admiſſa ſum.

L. Tuos eſſe illi mores morbum magi', quàm ullam aliam rem arbitror:
Et merito adeo: nam uoſtrarum nulla eſt, quin gnatum uelit
Ducere uxorē: & quæ uobis placita cōditio eſt, datur:
Vbi duxere impulſu uoſtro; uoſtro impulſu eaſdem exigunt.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

PHIDIPPVS, LACHES, SOSTRATA.

Philumena petri multa pro loquen fuit ui ita respondet.

P. Etſi ſcio Philumena meū ius eſſe, ut te cogā,
Quæ ego imperem facere: ego tamen patrio animo uictus faciam
Vt tibi concedam, neque tuæ libidini aduorſabor.

L. Atque eccum Phidippum optume uideo: ex hoc iam ſcibo, quid ſit.
Phidippe, eſſe ego meis omnibus ſcio me apprime obſequentem:

sed

Sed non adeo, ut facilitas mea illorum corrumpat animos.
Quòd ſi tu idem faceres, magis in rem & noſtram, & uoſtram id eſſet.
Nunc uideo in illarum poteſtate eſſe te. P. *eia uero.*
L. *Adij te heri de filia: ut ueni, itidem incertum amiſti.*
Haud ita decet, ſi perpetuam uis eſſe affinitatem hanc,
Celare te iras. ſi quid eſt peccatum à nobis, profer:
Aut ea, refellendo, aut purgando uobis, corrigemus,
Te iudice ipſo. ſin ea eſt cauſa retinendi apud uos,
Quia ægra eſt: te mi iniuriam facere arbitror Phidippe,
Si metuis, ſatis ut meæ domi curetur diligenter.
At, ita me dij ament, haud tibi hoc concedo, etſi illi pater es,
Vt tu illam ſaluam magis uelis, quàm ego: id adeo gnati cauſa,
Quem ego intellexi illã haud minus, quàm ſe ipſum, magnificare.
Neque adeo me clam eſt, quàm eſſe cum grauiter laturum credam,
Hoc ſi reſcierit. eò, domum ſtudeo hæc prius, quàm ille huc redeat.
P. *Laches, & diligentiam ueſtram, & benignitatem*
Noui: et, quæ dicis, omnia eſſe ut dicis, animũ induco:
Et te hoc mihi cupio credere: illã ad nos redire ſtudeo,
Si facere poſſim ullo modo. L. *quæ res te facere id prohibet?*
Eho, ~~numquidnam accuſat~~ uirum? P. *minime: nam poſtquam attendi*

Magis,

Magis, & ut cœpi cogere ut rediret, ſancte adiurat
Non poſſe apud uos Pamphilo ſe abſente perdurare.
Aliud fortaſſe alijs uitij eſt: leni ego animo ſum natus:
Non poſſum aduorſari meis. L. hem Soſtrata. So. heu me miſeram.
L. Certum'ne eſt iſtuc? P. nūc quidē, ut uidetur: ſed nunquid uis?
Nam eſt, quod me tranſire ad forum iam oportet. L. eo tecum una.

ACTVS SECVNDI SCENA III.

SOSTRATA.

S. Depol næ nos æque ſumus omnes inuiſæ uiris,
Propter paucas; quæ omnes faciunt dignæ ut uideamur malo.
Nam, ita me ament di, quòd me accuſat nunc uir, ſum extra noxiam.
Sed nō facile eſt expurgatu: ita animum induxerunt, ſocrus
Omnēis eſſe iniquas. haud pol me equidē: nam nunquam ſecus
Habui illam, ac ſi ex me eſſet nata: nec, qui hoc mi eueniat, ſcio.
Niſi pol filium multimodis iam expecto ut redeat domum.

ACTVS TERTII SCENA PRIMA.

PAMPHILVS, PARMENO, MYRRHINA.

P. Nemini ego plura acerba eſſe ex amore homini unquam oblata credo,
Quàm mi: heu me infelicem, hanccine ego uitam parſi perdere?
Haccine ego cauſa eram tantopere cupidus redeundi domum?
Cui quanto fuerat præſtabilius, ubiuis gentium ætatem agere,
Quàm huc redire? atque hæc ita eſſe miſerum me reſciſcere?
Nam nos omnes, quibus alicunde aliquis obiectus eſt labos,
Omne quod eſt interea tempus, priùs quàm id reſcitum eſt, lucro eſt.

Par. At ſic, citius qui te expedias his ærumnis, reperies.
Si non rediſſes, hæ iræ factæ eſſent multo ampliores:
Sed nũc aduentũ tuũ ambas Pãphile ſcio reueritur as.
Rẽ cognoſces, irã expedies: reſtitues rurſum in gratiã.
Leuia ſunt hæc, quæ tu pergrauia eſſe in animum induxti tuum.

Pam. Quid conſolare me? an quiſquam uſquam gentium eſt æque miſer?
Prius quàm hanc uxorem duxi, habebam alibi animũ amori deditum:
Iam in hac re ut taceam, cuiuis facile ſcitũ quàm fue

rim miſer:

Tamen nunquam auſus ſum recuſare eam, quam mi obtrudit pater.

Vix me illinc abſtraxi, atque impeditum in ea expediui animum meum:

Vixq́; huc contuleram, hem noua res orta eſt, porro ab hac quæ me abſtrahat.

Tum matrem ex ea re me aut uxorem in culpa inuenturum arbitror:

Quod cum ita eſſe inuenero, quid reſtat, niſi porro ut fiam mſer?

Nam matris ferre iniurias me Parmeno pietas iubet:

Tum uxori obnoxius ſum: ita olim ſuo me ingenio pertulit,

Tot meas iniurias quæ nũquam in ullo patefecit loco.

Sed magnũ neſcio quid neceſſe eſt euениſſe Parmeno,

Vnde ira inter eas interceſſit, quæ tam permanſit diu.

Par. Hoc quidem hercle paruum eſt: ſi uis uero ueram rationem exequi,

Non maxumas, quæ maxumæ ſunt interdum iræ, iniurias

Faciunt: nam ſæpe eſt, quibus in rebus alius ne iratus quidem eſt,

Cum de eadẽ cauſa eſt iracundus factus inimiciſſimus.

Pueri inter ſeſe quàm pro leuibus noxijs iras gerunt?

Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.

Itidem mulieres ſunt ferme, ut pueri, leui ſententia:

Fortaſſe unum aliquod uerbum hanc inter eas iram conciuerit.

Pam. Abi Parmeno intro, ac me ueniſſe nuncia. Par. hem quid hoc? Pam. tace.

Trepidari ſentio, curſari rurſum prorſum: agedum ad fores

Accede propius. Par. hem, ſenſiſtin? Pam. noli fabu larier.

Pro Iupiter, audio clamorem. Par. tute loqueris, me uetas?

M. Tace obſecro mea gnata. Pam. matris uox uiſa eſt Phi lumenæ.

Nullus ſum. Par. qui dum? Pam. perij. Par. quam ob rem? Pam. neſcio quod magnum malum

Profecto Parmeno me celas. Par. uxorē Philumenam

Pauitare neſcio quid, dixerunt: id ſi forte eſt, neſcio.

Pam. Interij: cur mihi id non dixti? Par. quia non poteram una omnia.

Pam. Quid morbi eſt? Par. neſcio. Pam. quid? nemo'ne medicum adduxit? Par. neſcio.

Pam. Ceſſo hinc ire intro, ut hoc quamprimum, quidquid eſt, certum ſciam?

Quonam modo Philumena mea nunc te offendam affectam?

Nam ſi periculum ullum in te eſt, perijſſe me una haud dubium eſt.

Par. Non uſus facto eſt mihi nunc, hunc intro ſequi.

Nam inuiſos omneis nos eſſe illis ſentio:

Here nemo uoluit Soſtratam intro admittere.

Si forte morbus amplior factus ſiet,

Quod ſane nolim, maxume heri cauſa mei:

Seruom illico introijſſe dicent Soſtratæ,

Aliquid tuliſſe comminiſcentur mali.
Capiti, atque ætati illorum, morbus qui auctu' ſit:
Hera in crimen ueniet, ego in magnum malum.

ACTVS TERTII SCENA II.

SOSTRATA, PARMENO, PAMPHILVS.

S. *Eſcio quid iam dudum hic audio tumultuari miſera:*
Male metuo, ne Philumenæ magi' morbus aggraueſcat:
Quod te Aeſculapi, et te Salus, ne quid ſit huius, oro.
Nunc ad eam uiſam. Par. heus Soſtrata. S. ehem. Par. iterum iſtinc excludere.
S. *Ehem Parmeno, tu'ne hic eras? perij, quid faciam miſera?*
Non uiſam uxoré Pāphili, cū in proxumo hic ſit ægra?
Par. *Non uiſas, nec mittas quidē uiſendi cauſa quēquam.*
Nam qui amat cui odio ipſus eſt, bis facere ſtulte duco:
Laborem inanem ipſus capit, & illi moleſtiam affert.
Tū antē filius tuus introijt uidere, ut uenit, quid agat.
S. *Quid ais? an uenit Pamphilus?* Par. *uenit.* S. *dijs gratiam habeo.*
Hem, iſtoc uerbo animus mihi redijt, & cura ex corde exceſſit.
Par. *Iam ea te cauſa maxume huc nunc introire nolo:*
Nam ſi remittent quippiam Philumena dolores,
Omnem rem narrabit, ſcio, continuo ſola ſoli,

Quæ inter uos interuenit, unde ortum eſt initiũ iræ.
Atque eccum uideo ipſum egredi: quàm triſti'ſt. So. o
mi gnate.
PA. Mea mater, ſalue. S. gaudeo ueniſſe ſaluom. ſaluan'
Philumena eſt? Pam. meliuſcule eſt. S. utinam iſtuc ita
dij faxint.
Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam triſtis? Pam.
recte mater.
So. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repẽte inuàſit?
Pam. Ita factum eſt. So. quid morbi eſt? Pam. febris. So.
quotidiana? Pam. ita aiunt.
I ſedes intro, conſequar iam te mea mater. So. fiat.
Pam. Tu pueris curre Parmeno obuiam, atque his onera
adiuta.
PA. Quid? non ſciunt ipſi uiam, domum qua redeant?
Pam. ceſſas?

ACTVS TERTII SCENA III.

PAMPHILVS.

Pam. Neque mearum rerum initium ullum inueni
re idoneum,
Vnde exordiar narrare, quæ nec opinãti acci-
dunt,
Partim quæ perſpexi his oculis, partim quæ accepi au
ribus:
Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.
Nam modo me intro ut corripui timidus, alio ſuſpicãs
Morbo me uiſurum affectam, ac ſenſi eſſe, uxorem:
hei mihi,

Poſtquam me aſpexere ancillæ aduenisse, ilico omnes ſimul
Lætæ exclamāt, uenit, id quod me repēte aſpexerant.
Sed continuo uoltum earum ſenſi immutari omnium,
Quia tam incōmode illis fors obtulerat aduentū meū.
Forte una illarum interea propere præcurrit, nūciās
Me uenisse: ego eiu' uidendi cupidus recta conſequor.
Poſteaquā introij, extēplo eius morbū cognoui miſer.
Nam neque, ut celari poſſet, tēpus ſpatiū ullū dabat:
Neque uoce alia, ac res monebat, ipſa poterat cōqueri.
Poſtquam aſpexi, o facinus indignum inquam: & corripui illico
Me inde, lacrumās, incredibili re, atq; atroci percitus.
Mater cōſequitur: iam ut limen exirem, ad genua adcidit,
Lacrumans miſera: miſeritum eſt, profecto hoc ſic eſt, ut puto.
Omnibu' nobis ut res dant ſeſe, ita magni atque humiles ſumus.
Hanc habere orationem mecum à principio inſtitit:
O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, cauſam uides:
Nam uitium eſt oblatum uirgini olim ab neſcio quo improbo:
Nūc huc cōfugit, te atque alios partū ut celaret ſuū.
Sed cum oratā eius reminiſcor, nequeo quin lacrumem miſer.
Quæquæ fors fortuna eſt, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,
Per eam te obſecramus ambæ, ſi ius, ſi fas eſt, uti

Aduorſ

Aduorſa eius per te tecta tacitáq; apud omnes ſient:
Si unquam ergá te animo eſſe amico ſenſti eam, mi Pamphile,
Sine labore hanc gratiam, te, uti ſibi des pro illa nũc, rogat:
Ceterum de redducenda id fac, quod in rem ſit tuam.
Parturire eã, neque grauidã eſſe ex te, ſolus conſcius:
Nam aiunt tecũ poſt duobus concubuiſſe eam mẽſibus:
Tũ, poſtquã ad te uenit, mẽſis hic agitur iam ſeptimus:
Quod te ſcire, ipſa indicat res. nũc ſi potis eſt Pãphile,
Maxume uolo, doq; operã, ut clã partus eueniat patrẽ,
Atque adeo omneis. ſed ſi fieri id non poteſt, quin ſentiant,
Dicã abortum eſſe: ſcio nemini aliter ſuſpectum fore,
Quin, quod uerisimile eſt, ex te recte eũ natũ putent.
Continuo exponetur: hic tibi nihil eſt quidquam incommodi: &
Illi miſeræ indigne factam iniuriam contexeris.
Pollicitus ſum, & ſeruare in eo certum eſt, quod dixi, fidem.
Nam de redducenda, id uero neutiquam honeſtum eſſe arbitror:
Nec faciam: etſi amor me grauiter, conſuetudoq; tenet.
Lacrumo, quæ poſthac futura eſt uita, cum in mentem uenit,
Solitudoq;. o fortuna, ut nunquam perpetuo es bona.
Sed iam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit.
Quem ego conſilio miſſum feci, idem nunc operam huic dabo.

abortum [illegible] mecum [illegible] eo uterino.

Adeſt Parmeno cum pueris: hunc minime eſt opus
In hac re adeſſe: nam olim ſoli credidi,
Ea me abſtinuiſſe in principio, cum data eſt:
Vereor, ſi clamorem eiu' hic crebro exaudiat,
Ne parturire eam intellegat: aliquò mihi eſt
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTVS TERTII SCENA IIII.

PARMENO, SOSIA, PAMPHILVS.

Par. In' tu tibi hoc incommodum eueniſſe iter?
So. Non hercle Parmeno uerbis dici poteſt
Tantum, quàm re ipſa nauigare incommodum eſt.
Par. Ita'ne eſt? So. o fortunate, neſcis quid mali
Præterieris, qui nunquam es ingreſſus mare.
Nam alias ut amittam miſerias, unam hanc uide:
Dies triginta, aut plus eo, in naui fui,
Cum interea ſemper mortem expectabam miſer:
Ita uſque aduorſa tempeſtate uſi ſumus.
Par. Odioſum. So. haud clam me eſt: denique hercle aufugerim
Potius, quàm redeam, ſi eò mi redeundum ſciam.
Par. Olim quidem te cauſæ impellebant leues,
Quod nunc minitare facere, ut faceres Soſia.
Sed Pamphilum ipſum uideo ſtare ante oſtium:
Ite intro: ego hunc adibo, ſi quid me uelit.
Here, etiam tu hic ſtas? Pam. equidem te expecto. Par. quid eſt?

Pam. In arcẽ tráſcurſo opus eſt. Par. cui homini? Pá. tibi.
Par. In arcem? quid eó? Pam. Callidemidem hoſpitem
Myconium, qui mecum unà aduectuſt, conueni.
Par. Perij: uouiſſe hunc dicam, ſi ſaluus domum
Rediſſet unquam, ut me ambulando rumperet.
Pá. Quid ceſſas? Par. quid uis dicam? an cõueniã modò?
Pam. Imo, quòd conſtitui me hodie conuenturum eum,
Non poſſe, ne me fruſtra illi expectet: uola.
Par. At nõ noui hominis faciẽ. Pam. at faciã, ut noueris:
Magnus, rubicundus, criſpus, craſſus, cæſius.
Par. Cadaueroſa facies. dij illum perduint.
Quid, ſi nõ ueniet? maneám'ne uſque ad ueſperum?
Pam. Maneto: curre. Par. non queo: ita defeſſu' ſum.
Pam. Ille abijt. quid agam infelix? prorſus neſcio
Quo pacto hoc celem, quod me orauit Myrrhina,
Suæ gnatæ partum: nam me miſeret mulieris:
Quod potero faciam: tamen ut pietatem colam:
Nam me parenti potius, quàm amori, obſequi
Oportet. at at at eccum Phidippum, & patrem
Video: horſum pergũt. quid dicã hiſce, incertu' ſum.

ACTVS TERTII SCENA V.

LACHES, PHIDIPPVS, PAMPHILVS.

La. Dixtin' dudum, dixiſſe illam ſe expectare filium?
Ph. Factum. La. ueniſſe aiunt: redeat. Pam. quam cauſam dicam patri,

Quamobrem

Quamobrem non reducam, neſcio. La. quem ego hic
audiui loqui?

Pá. Certũ obfirmare eſt uiam me, quã decreui perſequi.

La. Ipſus eſt, de quo hoc agebã tecũ. Pam. ſalue mi pater.

La. Gnate mi, ſalue. Ph. bene factũ te adueniſſe Pãphile,
Atque adeo, quod maxumum eſt, ſaluum atque ualidum. Pam. creditur.

La. Aduenis modo? Pam. admodum. La. cedo, quid reliquit Phania
Conſobrinus noſter? Pa. ſane hercle homo uoluptati obſequens
Fuit, dum uixit: & qui ſic ſunt, haud multum hæredem adiuuant.
Sibi uero hanc laudẽ reliquit: uixit, dũ uixit, bene.

La. Tum tu igitur nihil attuliſti huc plus una ſententia?

Pá. Quidquid eſt id quod reliquit, profuit. L. imo obfuit:
Nam illum uiuom & ſaluom uellem. Ph. impune optare iſtuc licet.
Ille reuiuiſcet iã nunquã: et tamen, utrũ malis, ſcio.

L. Here Philumenã ad ſe accerſi hic iuſſit. dic iuſſiſſe te.

Ph. Noli fodere. iuſſi. La. ſed iam eam remittet. Ph. ſcilicet.

Pá. Omnẽ rem ſcio, ut ſit geſta: aduenięs audiui omnia.
La. at
Iſtos inuidos dij perdant, qui hæc libenter nunciant.

Pá. Ego me ſcio cauiſſe, ne ulla merito contumelia
Fieri à uobis poſſet: idq; ſi nunc memorare hic uelim,
Quàm fideli animo & benigno in illã & clemẽti fui,
Vere poſſim; ni te ex ipſa id magi' uelim reſciſcere:
Nanque eo pacto maxume apud te meo erit ingenio
fides,

fides,
Cũ illis, quæ nũc in me iniqua eſt, æqua de me dixerit.
Neq; culpa hoc mea eueniſſe diſſidium, id teſtor deos.
Sed quando ſeſe eſſe indignam deputat matri meæ,
Cui concedat, cuius mores toleret ſua modeſtiá;
Neque alio pacto poteſt componi inter eas gratia:
Segreganda aut mater à me eſt Phidippe, aut Philumena:
Nunc me pietas matris potius cõmodum ſuadet ſequi.
La. Pamphile, ad aures haud inuito ſermo mihi acceſſit tuus,
Cum te poſt putaſſe omnes res præ parente intellego.
Verùm uide, ne impulſus ira praue inſiſtas Pãphile.
Pam. Quibus iris nunc in illam impulſus iniquꝰ ſim?
Quæ nunquam quidquã erga me cõmerita eſt pater,
Quod nollem: & ſæpe, quod uellem, meritam ſcio:
Amoq;, & laudo, & uehementer deſidero:
Nam fuiſſe erga me miro ingenio, expertꝰ ſum:
Illiq; exopto, ut relliquam uitam exigat
Cum eo uiro, me qui ſit fortunatior:
Quandoquidem illam à me diſtrahit neceſſitas.
Ph. Tibi id in manu eſt, ne fiat. La. ſi ſanus ſies,
Iube illam redire. Pam. non eſt conſilium pater:
Matris ſeruibo commodis. La. quò abis? mane,
Mane inquam: quò uadis? Ph. quæ hæc pertinacia eſt?
La. Dixin' Phidippe hanc rem ægre laturum eſſe eum?
Quamobrem te orabam, ut filiam remitteres.
Ph. Non credidi ædepol adeo inhumanum fore:
Ita nunc is ſibi me ſupplicaturum putat?
Si eſt, ut uelit reducere uxorem, licet:

Sin

Sin alio eſt animo, renumeret dotem huc, eat.
La. Ecce autem, tu quoque proterue iracundus es.
Ph. Percontumax rediſti huc nobis Pamphile.
La. Decedet iam ira hæc: etſi merito iratus eſt.
Ph. Quia paululum uobis acceſſit pecuniæ,
Sublati animi ſunt. La. etiam mecum litigas?
Ph. Deliberet, renuncietq; hodie mihi,
Velit'ne, an non; ut alij, ſi huic non ſit, ſiet.
La. Phidippe, ades, audi paucis. abijt: quid mea?
Postremo inter ſe tranſigant ipſi, ut lubet:
Quando nec gnatus, neque hic mihi quidquam obtemperant:
Quæ dico, paruipendunt. porto hoc iurgium ad
Vxorem: cuius fiunt conſilio omnia hæc:
Atque in eam hoc omne, quod mihi ægre eſt, euomã.

ACTVS QVARTI SCENA PRIMA.

MYRRHINA, PHIDIPPVS.

My. PErij, quid agam? quò me uortam? quid meo reſpondebo uiro
Miſera? nam audiſſe uocem pueri uiſu' eſt uagientis:
Ita corripuit derepente tacitus ſeſe ad filiam:
Quòd ſi reſciuerit peperiſſe, id qua cauſa clam habuiſſe me
Dicam, non à depol ſcio.
Sed oſtium concrepuit: credo ipſum ad me exire: nulla ſum.

P.

P. Vxor ubi me ad filiam ire ſenſit, ſe duxit foras.
Atque eccam uideo. quid agis Myrrhina? heus, tibi dico. M. mihi'ne
Mi uir? P. uir ego tuus? tu uirum me, aut hominem adeo eſſe deputas?
Nam ſi utrũuis horũ mulier unquam tibi uiſus forem,
Non ſic ludibrio tuis factis habitus eſſem. M. quibus? P. at rogas?
Peperit filia? hem, taces? ex quo? M. iſtuc rogare æquom eſt patrem?
Perij: ex quo cenſes, niſi ex illo, cui data eſt nuptum, obſecro?
P. Credo: neque adeo arbitrari patris eſt aliter. ſed demiror,
Quid ſit, quam ob rem tantopere hunc omnes nos celare uolueris
Partũ; præſertim cũ & recte, et ſuo pepererit tẽpore.
Adeo ne peruicaci eſſe animo; ut puerum præoptares perire,
Ex quo inter nos ſcires poſthac amicitiã fore firmiorem,
Potius, quàm eſſet cum illo nupta aduorſus animi lubidinem
Tui? ego etiam illorum eſſe hanc culpam credidi, quæ te eſt penes.
M. Miſera ſum. P. utinam ſciam ita eſſe iſtuc. ſed nunc mihi in mentem uenit,
Ex hac re quod locuta es olim, cũ illũ generũ cepimus:
Nam nuptam filiam negabas poſſe te pati tuam
Cum eo, qui meretrices amaret, qui pernoctaret foris.

M.

M. Quamuis cauſam hunc ſuſpicari, quàm ipſam ueram, mauolo.

P. Multo prius ſciui, quàm tu, illum amicam habere Myrrhina:
Verum id uitium ego nunquã decreui eſſe adoleſcẽtiæ:
Nam id omnibus innatum eſt. at pol iam aderit, cum ſe quoque oderit.
Sed ut olim te oſtendiſti eandem eſſe, nihil ceſſaſti uſque adhuc,
Vt filiam ab eo abduceres, neu, quod ego egiſſem, eſſet ratum.
Id nũc res indiciũ hæc facit, quo pacto factũ uolueris.

M. Adeon' me eſſe peruicacem cenſes cui mater ſiem,
Vt eo eſſem animo, ſi ex uſu eſſet noſtro hoc matrimonium?

P. Tun' proſpicere, aut iudicare, noſtram in rem quod ſit, potes?
Audiſti ex aliquo fortaſſe, qui uidiſſe eum diceret
Exeuntem, aut introeuntem ad amicam. quid tum poſtea,
Si modeſte ac raro hoc fecit? non'ne ea diſſimulare nos
Magis humanum eſt, quàm dare operam id ſcire, qui nos oderit?
Nam ſi is poſſet ab ea ſeſe derepente auellere,
Qui cum tot conſueſſet annos; non eum hominem ducerem,
Nec uirum ſati' firmum gnatæ. M. mitte adoleſcentem obſecro,
Et quæ me peccaſſe aìs: abi, ſolum ſolus conueni:
Roga, uelit'ne, an nõ uxorem. ſi eſt, ut dicat uelle ſe,

Redde: ſin eſt autem, ut nolit, recte conſului meæ.

P. Siquidem ille ipſe non uolt, & tu ſenſti eſſe in eo Myrrhina

Peccatum. aderá, cuius cõſilio ea par fuerat proſpici.

Quam ob rem incendor ira, te eſſe auſam hæc facere iniuſſu meo.

Interdico, ne extuliſſe extra ædes puerũ uſquã uelis.

Sed ego ſtultior, meis dictis parere hãc qui poſtulem:

Ibo intro, atque edicã ſeruis, ne quoquã efferri ſinãt.

M. Nullam pol credo mulierem me miſeriorem uiuere.

Nam ut hic laturus hoc ſit, ſi ipſam rem, ut fiet, reſciuerit,

Non æpol clam me eſt; cum hoc, quod leniu' eſt, tam animo iracundo tulit:

Nec, qua uia ſententia eius mutari poſſit, ſcio.

Hoc mi unum ex plurimis miſerÿs relliquom fuerat malum,

Si, puerum ut tollam, cogit, cuius qui ſit neſcimus pater:

Nam cum compreſſa eſt gnata, forma in tenebris noſci non quita eſt:

Neque detractum ei tum quidquam eſt, qui poſt poſſit noſci, qui fiet:

Ipſe eripuit ui, in digito quem habuit, uirgini abiens annulum:

Simul uereor, Pamphilus ne orata noſtra nequeat diutius

Celare, cum ſciet alienum puerum tolli pro ſuo.

ACTVS

ACTVS QVARTI SCENA II.

SOSTRATA, PAMPHILVS.

S. *On clam me eſt mi gnate, tibi me eſſe ſuſpe-*
N *ctam, uxorem tuam*
Propter meos mores hinc abiſſe: etſi ea diſſi
mulas ſedulo:
Verum ita me dij ament, itaq; obtingant ex te, quæ
exopto mihi, ut
Nunquam ſciens commerui, merito ut caperet odium
illam mei:
Teq; ante quàm me amare rebar, ei rei firmaſti fidem:
Nam mihi intus tuus pater narrauit modo, quo pacto
me habueris
Præpoſitam amori tuo: nunc tibi me certum eſt contra
gratiam
Referre, ut apud me præmiũ eſſe poſitũ pietati ſcias.
Mi Pamphile, hoc & uobis, & meæ commodum fa-
mæ arbitror:
Ego rus abituram hinc cum tuo me eſſe certo decreui
patre,
Ne mea præſentia obſtet, neu cauſa ulla reſtet relliqua,
Quin tua Philumena ad te redeat. Pam. quæſo quid
iſtuc conſili eſt?
Illiu' ſtultitia uicta, ex urbe tu rus habitatũ migres?
Haud facies: neque ſinam, ut qui nobis mater maledi
ctum uelit,
Mea pertinacia dicat eſſe factum, haud tua modeſtia.
Tũ, tuas amicas te, & cognatas deſerere, & feſtos dies

Mea cauſa, nolo. S. *nihil iam mi iſtæc res uoluptatis ferunt:*
Dum ætatis tempus tulit, perfuncta ſatis ſum: ſatias iam tenet
Studiorum iſtorum: hæc mihi nunc cura eſt maxuma, ut ne cui meæ
Lõginquitas ætatis obſtet, mortem'ue exoptet meam.
Hic uideo me eſſe inuiſam immerito: tempus eſt concedere:
Sic optume, ut ego opinor, omnes cauſas præcidam omnibus,
Et me hac ſuſpectione exoluam, & illis moré geſſero.
Sine me obſecro effugere, uolgus quòd male audit mulierum.
P. *Quàm fortunatus ceteris ſum rebus, abſque una hæc foret,*
Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem. S. *obſecro mi* Pamphile,
Non tute incommodam rem, ut quæque eſt, in animum inducas pati.
Si cetera ſunt ita, ut tu uis, itaq; ut eſſe ego illá exiſtumo,
Mi gnate, da ueniam hanc mihi, reduc illam. P. *uæ miſero mihi.*
S. *Et mihi quidem: nam hæc res non minus me male habet, quàm te gnate mi.*

ACTVS QVARTI SCENA III.

LACHES, SOSTRATA, PAMPHILVS.

L. Quem cum iſtoc ſermonem habueris, procul hinc ſtans accepi uxor:
Iſtuc eſt ſapere, qui, ubicunque opus ſit, animum poſſis flectere,
Quod faciũdum fortaſſe ſit poſtidea, hoc nũc ſi feceris.
S. Fors pol fuat L. abi rus ergo hinc: ibi ego te, & tu me feres.
S. Spero mecaſtor. L. i ergo intro, & cõpone, quæ ſimul tecum ſimul
Ferantur: dixi. S. ita ut iubes, faciam. Pam. pater.
L. Quid uis Pamphile? Pam. abire hinc matrem? minime.
L. quid ita iſtuc? Pam. quia
De uxore incertus ſum etiam, quid facturus ſiem. L. quid eſt?
Quid uis niſi reducere? Pam. equidem cupio, & uix contineo: ſed
Non minuam meum conſilium: ex uſu quod eſt, id perſequar.
Credo, ſi non redducã, ea gratia cõcordes magi' fore.
L. Neſcias: uerum id tua refert nihil, utrũ illæ fecerint,
Quando hæc abierit: odioſa hæc ætãſt adoleſcentulis:
E medio æquom excedere eſt: poſtremo iã nos fabulæ
Sumu' Pamphile, ſenex, atque anus.
Sed uideo Phidippum per tempus egredi: accedamus.

ACTVS

ACTVS QVARTI SCENA IIII.

PHIDIPPVS, LACHES, PAMPHILVS.

P. *Ibi quoque ædepol ſum iratus, Philumena,*
L. *Grauiter quidem: nam hercle abs te factum eſt turpiter:*
Etſi tibi cauſa eſt de hac re: mater te impulit:
Huic uero nulla eſt. L. *opportune te mihi*
Phidippe in ipſo tempore oſtendis. Ph. *quid eſt?*
Pam. *Quid reſpondebo his? aut quo pacto hoc operiam?*
L. *Dic filiæ, rus conceſſuram hinc Soſtratam:*
Ne reuereatur, minus iam quo redeat domum. Ph. *ah,*
Nullam de his rebus culpam commeruit tua:
A Myrrhina hæc ſunt mea uxore exorta omnia:
Pam. *Mutatio fit.* Ph. *ea nos perturbat Laches.*
Pam. *Dum ne reducam, turbent porro, quàm uelint.*
Ph. *Ego Pamphile eſſe inter nos, ſi fieri poteſt,*
Affinitatem hanc ſane perpetuam uolo:
Sin eſt, ut aliter tua ſiet ſententia,
Accipias puerum. Pam. *ſenſit peperiſſe: occidi.*
L. *Puerum? quem puerum?* Ph. *natus eſt nobis nepos:*
Nam abducta à uobis prægnans fuerat filia,
Neque fuiſſe prægnãtem unquam ante hũc ſciui dië.
L. *Bene, ita me dij ament, nuncias: & gaudeo*
Natum illum, & tibi illam ſaluam: ſed quid mulieris
Vxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Nos'ne hoc celatos tandiu? nequeo ſatis,
Quàm hoc mihi uidetur factum praue, proloqui.

Ph. Nõ tibi illud factũ minus placet, quàm mihi Laches.
Pam. Etſi iam dudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non eſt, cum eam conſequitur alienus puer.
L. Nulla tibi Pamphile hic iam conſultatio eſt.
Pam. Perij. L. hunc uidere ſæpe optabamus diem,
Cum ex te eſſet aliquis, qui te appellaret patrem:
Euenit: habeo gratiam dijs. Pam. nullu' ſum.
L. Reduc uxorem, ac noli aduorſari mihi.
Pam. Pater, ſi illa ex me liberos uellet ſibi,
Aut ſe eſſe mecum nuptam, ſatis certo ſcio,
Non me clam haberet, quæ celaſſe intellego.
Nunc, cum eius alienum eſſe à me animum ſentiam,
Nec conuenturum inter nos poſthac arbitrer,
Quam ob rem reducam? L. mater quod ſuaſit ſua,
Adoleſcens mulier fecit: mirandum'ne id eſt?
Cenſen' te poſſe reperire ullam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt uiri?
Ph. Voſmet uidete iam Lache, & tu Pamphile,
Remiſſam opu' ſit uobis, an reductam domum:
Vxor quid faciat, in manu non eſt mea:
Neutra in re uobis difficultas à me erit.
Sed quid faciemus puero? L. ridicule rogas.
Quidquid futurum eſt, huic reddas, ſuum ſcilicet,
Vt alamus noſtrum. Pam. quem ipſa neglexit, pater,
Ego alam? L. quid dixti? eho, an nõ alemus Pãphile?
Prodemus quæſo potius? quæ hæc amentia eſt?
Enimuero prorſus iam tacere non queo.
Nam cogis ea, quæ nolo, ut præſente hoc loquar.
Ignarum cenſes tuarum lacrumarum eſſe me?
Aut, quid ſit id, quod ſolicitere ad hunc modum?

Primum

Primum hanc ubi dixti cauſam, te propter tuam
Matrem non poſſe habere hanc uxorem domi;
Pollicita eſt ea ſe conceſſuram ex ædibus.
Nunc, poſtquã adẽptã hãc quoque tibi cauſam uides,
Puer quia clam te eſt natus, nactus alteram es.
Erras, tui animi ſi me eſſe ignarum putas.
Aliquando tandem huc animum ut adiungas tuum,
Quàm longum ſpatium amandi amicam tibi dedi?
Sumptus, quos feciſti in eã, quàm animo æquo tuli?
Egi, atque oraui tecum, uxorem ut duceres:
Tempus dixi eſſe: impulſu duxiſti meo.
Quæ tum obſecutus mihi feciſti ut decuerat.
Nunc animum rurſum ad meretricem induxti tuum.
Cui tu obſecutus, facis huic adeo iniuriam.
Nam in eandem uitam te reuolutum denuo
Video eſſe. Pã. me'ne? La. te ipſum: et facis iniuriam,
Cum fingis falſas cauſas ad diſcordiam,
Vt cum illa uiuas, teſtem hanc cum abs te amoueris:
Senſitq; adeo uxor: nam ei cauſa alia quæ fuit,
Quãobrẽ abs te abiret? Ph. plane hic diuinat: nã id eſt.
Pam. Dabo iuſiurandum nihil eſſe iſtorum tibi. La. ah,
Reduc uxorem, aut, quamobrem non opus ſit, cedo.
Pam. Non eſt nunc tempus. La. puerum accipias: nam is quidem
In culpa non eſt. poſt de matre uidero.
Pam. Omnibus modis miſer ſum: nec, quid agam, ſcio:
Tot nunc me rebus miſerum concludit pater.
Abibo hinc, præſens quando promoueo parum.
Nam puerum credo iniuſſu non tollent meo,
Præſertim in ea re cum ſit mihi adiutrix ſocrus.

La. Fugis? hem, nec quidquam certi reſpondes mihi?
Num tibi uidetur eſſe apud ſeſe? ſine:
Puerum Phidippe mihi cedo, ego alam. Ph. maxume.
Non mirum fecit uxor, ſi hoc ægre tulit:
Amaræ mulieres ſunt, non facile hæc ferunt.
Propterea hæc ira eſt: nam ipſa narrauit mihi:
Id ego præſente hoc tibi nolebam dicere:
Neque ei credebam primo: nunc uero palam eſt.
Nam omnino abhorrere animũ huic uideo à nuptijs.
La. Quid ergo agam Phidippe? quid das cõſili?
Ph. Quid agas? meretricẽ hanc primũ adeundã cenſeo:
Oremus: accuſemus grauius: denique
Minitemur, ſi cum illo habuerit rem poſtea.
La. Faciã ut mones. puer eho, curre ad Bacchidem hanc
Vicinam noſtram. huc euoca uerbis meis.
Et te oro porro, in hac re adiutor ſis mihi. Ph. ah,
Iam dudum dixi, itidemq; nunc dico Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos uolo,
Si ullo modo eſt ut poſſit, quod ſpero fore.
Sed uis'ne adeſſe me una, dum iſtam conuenis?
La. Imo uero abi, aliquam puero nutricem para.

ACTVS QVINTI SCENA PRIMA.

BACCHIS, LACHES.

Ba. Non hoc de nihilo eſt, quòd Laches nunc me conuentam eſſe expetit:
Nec pol me multum fallit, quin, quod ſuſpicor, ſit quod uelit.

La. Videndum eſt, ne minu' propter iram hanc impetrem, quàm poſſiem;
Aut ne quid faciam plus, quod me poſt minu' feciſſe ſatiu' ſit.
Aggrediar. *Bacchis*, ſalue. *Bac.* ſalue *Lache.* *La.* credo ædepol te
Nõ nihil mirari *Bacchis*, quid ſit, quapropter te huc iuſſi
Foras puerum euocare.

Ba. Ego pol quoque etiam timida ſum, cum uenit mi in mentem, quæ ſim,
Ne nomen mihi quæſtus obſtet apud te: nam mores facile tutor.

La. Si uera dicis, nihil tibi pericli à me eſt mulier: nam iam ætate ea ſum, ut non ſiet peccato mihi ignoſci æquom:
Quo magis, omnes res cautius ne temere faciã, accuro.
Nam ſi id nunc facis, facturá ue es, bonas quod par eſt facere:
Inſcitũ offerre iniuriã tibi me immerenti, iniquom eſt.

Ba. Eſt magna æcaſtor gratia, de hac re quam tibi habeã. nam qui
Poſt factã iniuriã ſe expurget, mihi parum proſit. ſed
Quid iſtuc eſt? *La.* meum receptas filium ad te *Pamphilum.* *Ba.* ah.

La. Sine dicam. uxorem hanc prius quàm duxit, uoſtrum amorem pertuli.
Mane: non dum etiam dixi id, quod uolui. nunc hic uxorem habet,
Quære alium firmiorem tibi, dum conſulendi tempus eſt.

Nam ille neque animo hoc erit ætatem, neque pol eadem iſta ætate tu.
Ba. Quis id ait? La. ſocrus. Ba. méne. La. te ipſam: & filiam abduxit ſuam,
Puerumq́; ob eam rem clam uoluit, qui natus eſt, extinguere.
Ba. Aliud ſi ſcirem, qui firmare meam apud uos poſſem fidem,
Sanctius quàm iuſiurãdum, id pollicerer tibi Laches,
Me ſegregatum habuiſſe, uxorem ut duxit, à me Pamphilum.
La. Lepida es. ſed ſcin', quid uolo potius ſodes facias? Ba. quid cedo?
La. Eas ad mulieres huc intro, atque iſtuc iuſiurandũ idẽ
Polliceare illis: exple animũ his, teq́; hoc crimine expedi.
Ba. Faciam. quod pol, ſi eſſet alia ex hoc quæſtu, haud faceret, ſcio,
Vt de tali cauſa nuptæ mulieri ſe oſtenderet:
Sed falſa fama eſſe nolo gnatum ſuſpectum tuum,
Nec leuiorẽ uobis, quibus eſt minime æquom, uiderier
Immerito: nam meritus de me eſt, quod queam, illi ut commodem.
La. Facilem, beneuolumq́; lingua tua iam tibi me redidit:
Nam non ſunt ſolæ arbitratæ hæ: ego quoque hoc etiam credidi.
Nunc cum ego te eſſe præter noſtram opinionem comperi,
Fac eadem ut ſis porro: noſtra utere amicitia, ut uoles.
Aliter ſi faci'. ſed reprimam me, ne ægre quidquam ex me audias.

Verum

Verum te hoc moneo unum, quali ſim amicus, aut quid poſſiem:
Potius quàm inimicus, periclum facias. B. faciã ſedulo.

ACTVS QVINTI SCENA II.

PHIDIPPVS, LACHES, BACCHIS.

Ph. Nihil apud me tibi deſſeri patiar, quin, quod opus ſit,
Benigne præbeatur.
Sed cum tu ſatura, atque ebria eris, puer ut ſatur ſit, facito.

La. Noſter ſocer, uideo, uenit: puero nutricem adduxit.
Phidippe, Bacchis deierat perſanctè. Ph. hæccine ea eſt? La. hæc eſt.

Ph. Nec pol iſtæ metuunt deos: neque has reſpicere deos opinor.

Ba. Ancillas dedo: quolibet cruciatu per me exquire;
Licet. hæc res hic agitur: me facere Pamphilo ut uxor redeat,
Oportet, quod ſi perficio, non pœnitet me famæ,
Solã feciſſe id, quod aliæ meretrices facere fugitant.

La. Phidippe, noſtras mulieres ſuſpectas falſò nobis
In re ipſa inuenimus: porrò hãc nũc experiamur. nã ſi
Compererit falſo crimini tua ſe uxor crediciſſe,
Miſſam iram faciet: ſin autem eſt ob eam rem iratus gnatus,
Quòd peperit uxor clam, id leue eſt: cito ab eo hæc ira abſcedet.

Profectò

Profecto in hac re nihil mali eſt, quod ſit diſſidio dignũ.

Ph. Velim quidem hercle. La. exquire: adeſt: quod ſatis ſit, faciet. Ba. faciam.

Ph. Quid iſtæc mihi narras? an quia non tute audiſti dudum,

De hac re animus meus ut ſit Laches? illis exple modò animum.

La. Quæſo ædepol Bacchis, quod mihi es pollicita tute, ut ſerues.

Ba. Ob eam rem uis ergo intro eam? La. i, atque exple animum his, ut credant.

Ba. Eo: etſi ſcio pol his fore meum conſpectum inuiſum hodie:

Nam nupta meretrici hoſtis, à uiro ubi ſegregata eſt.

La. At hæ amicæ erunt, ubi, quamobrem adueneris, reſciſcent. Ph. atqui

Eaſdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognorint:

Nam illas errore, & te ſimul ſuſpectione exolues.

Ba. Perij, pudet Philumenæ: ſequimini me intro huc ambæ.

La. Quid mi eſt, quod malim, quàm quod huic intellego euenire, ut

Gratiam ineat ſine ſuo diſpendio, & mihi una proſit?

Nã ſi eſt, ut hæc nũc Pãphilum uere ab ſe ſegregarit;

Scit ſibi nobilitatem ex eo, & rem natam, & gloriam eſſe;

Referetq; gratiã ei, unaq; opera nos ſibi amicos iũget.

ACTVS

ACTVS QVINTI SCENA III.

PARMENO, BACCHIS.

PAR. *Depol næ eſſe meam herus operam deputat parui preti,*
Qui ob rem nullam miſit: fruſtra ubi totum deſedi diem,
Myconium hoſpitẽ dum expecto in arce Callidemidem.
Itaque ineptus hodie dũ illic ſedeo, ut quiſque uenerat,
Accedebã: adoleſcẽs, dic dũ quæſo, tun' es Myconius?
Non ſum. at Callidemides? nõ. hoſpitẽ ecquẽ Pãphilũ
Hic habes? omnes negabant: neque enim quenquam eſſe arbitror.
Denique hercle iam pudebat: abij. ſed quid Bacchidẽ
Ab noſtro affine exeuntẽ uideo? quid huic hic rei eſt?
BA. *Parmeno, opportune te offers, propere curre ad Pamphilum.*
PA. *Quid eõ?* BA. *dic me orare, ut ueniat.* PA. *ad te?* B. *imo ad Philumenam.*
PA. *Quid rei eſt?* B. *tua quod nil refert, percõtari deſinas.*
PA. *Nil aliud dicam?* BA. *etiam: cognoſſe annulum illum Myrrhinam*
Gnatæ ſuæ fuiſſe, quẽ mihi ipſũ olim dederat. P. *ſcio.*
Tantum'ne eſt? BA. *tantum: aderit continuo, hæc ubi ex te audiuerit.*
Sed ceſſas? PA. *minime equidem: nam hodie mihi poteſtas haud data eſt:*
Ita curſando, atque ambulãdo totũ hunc cõtriui diem.
BA. *Quantã obtuli aduentu meo lætitiam Pãphilo hodie?*
Quot commodas res attuli? quot autem ademi curas?

Gnatū ei reſtituo, qui pene harū ipſiusq; opera perijt:
Vxorem, quam nunquam eſt ratus poſthac ſe habiturum, reddo:
Qua re ſuſpectus ſuo patri, & Phidippo fuit, exolui.
Hic adeo his rebus annulus fuit initium inueniundis.
Nā memini, abhinc mēſes decē fere ad me nocte prima
Confugere anhelantē domū, ſine comite, uini plenū,
Cum hoc annulo. extimui illico: mi Pamphile inquam amabo,
Quid exanimatus es obſecro? aut unde annulum iſtum nactus?
Dic mihi. ille alias res agere ſe ſimulare. poſtquam id uideo;
Neſcio quid ſuſpicarier magi' cœpi; inſtare, ut dicat.
Homo ſe fatetur ui in uia neſcio quam compreſſiſſe:
Dicitq; ſeſe illi annulum, dum luctat, detraxiſſe:
Eum cognouit Myrrhina in digito modo me habētem:
Rogat, unde ſit: narro omnia hæc: inde eſt cognitio facta,
Philumenam eſſe compreſſam ab eo, & filium inde hunc natum.
Hæc tot propter me gaudia illi contigiſſe lætor:
Etſi hoc meretrices aliæ nolunt: neque enim eſt in rem noſtram,
Vt quiſquam amator nuptijs lætetur. uerum æcaſtor
Nunquam animum quæſti gratia ad malas adducam partes.
Ego dum illo licitum eſt uſa ſum benigno, & lepido, & comi.
Incommode mihi nuptijs euenit: factum fateor:

At pol me feciſſe arbitror, ne id merito mihi eueniret.
Multa ex quo fuerint commoda, eius incommoda æquom eſt ferre.

ACTVS QVINTI SCENA IIII.

PAMPHILVS, PARMENO, BACCHIS.

Pam. *Vide mi Parmeno etiam ſodes, ut mi hæc certa & clara attuleris;*
Ne me in breue hoc conijcias tempus, gaudio hoc falſo frui.

Par. *Viſum eſt.* **Pam.** *certo'ne?* **Par.** *certe.* **Pam.** *deus ſum, ſi hoc ita eſt.* **Par.** *uerum reperies.*

Pam. *Manedum ſodes: timeo ne aliud eſſe credam, atque aliud nuncies.*

PA. *MENO.* **Pam.** *ſic te dixiſſe opinor, inueniſſe Myrrhinam,*
Suum annulum habere Bacchidem. **Par.** *factum.* **Pam.** *eum, quem ego olim ei dedi:*
Eaq; hoc te nunciare mihi iuſſit: it'ne factum? **Par.** *ita inquam.*

Pam. *Quis me eſt fortunatior, uenuſtatisq; adeo plenior? egon'*
Pro hoc nuncio quid te donem? quid? quid? neſcio. **Par.** *at ego ſcio.* **Pam.** *quid?*

Par. *Nil: nam neque etiam in nuncio, neque in me ipſo quid ſit boni,*
Scio. **Pam.** *ego'ne, qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,*
Sinam ſine munere à me abire? ah nimium me ingratum

gratum putas.
Sed Bacchidem eccam uideo ſtare ante oſtium:
Me expectat credo: adibo. B. ſalue Pamphile.
Pam. O Bacchis, o mea Bacchis, ſeruatrix mea.
B. Bene factum, et uolupe eſt. Pam. factis, ut credá, facis:
Antiquamq; adeo tuam uenuſtatem obtines,
Vt uoluptati obitus, ſermo, aduentus tuus, quocunque aduéneris,
Semper ſiet. B. at tu æcaſtor morem antiquum, atque ingenium obtines,
Vt unus hominum homo te uiuat nunquam quiſquam blandior.
Pam. Ha, ha, hæ, tu'ne mihi iſtuc? B. recte amaſti Pamphile uxorem tuam:
Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod noſſem, uideram:
Perliberalis uiſa eſt. Pam. dic uerum. Ba. ita me dij ament Pamphile.
Pam. Dic mihi, harum rerum nunquid dixti iam patri?
B. nil. Pam. neque opus eſt
Adeo mutito: placet hoc non fieri itidé, ut in comœdijs,
Omnia ubi omnes reſciſcunt. hic, quos par fuerat reſciſcere,
Sciunt; quos non autem ſcire æquom eſt, neque reſciſcunt, neque ſcient.
B. Imo etiã, hoc qui occultari poſſe facilius credas, dabo:
Myrrhina ita Phidippo dixit, iuriiurando ſe meo
Fidem habuiſſe, & propterea te ſibi purgatum. Pam. eſt optume:
Speroq; rem hanc eſſe euenturam nobis ex ſententia.

Par.

Par. Here, licet me ſcire ex te, hodie quid ſit quod feci boni?
Aut quid iſtuc eſt, quod uos agitis? Pam. non. Par. ſuſpicor tamen.
Ego ne ab Orco hunc mortuum? quo pacto? Pam. neſcis Parmeno,
Quantum hodie profueris mihi, & ex quanta ærumna extraxeris.
Par. Imo uero ſcio, neque hoc imprudens feci. Pam. ego iſtuc ſati' ſcio. Par. an
Temere quidquam Parmenonem prætereat, quod facto uſu' ſit?
Pam. Sequere me intro Parmeno. Par. ſequor. equidem plus hodie boni
Feci imprudens, quàm ſciens ante hunc diem unquã.

FINIS.

SERIES LITERARVM.

a b A B C D E F G H I K L M N. O P Q R S T.

Omnes ſunt quaterniones.

VENETIIS,
APVD PAVLVM MANVTIVM
ALDI FILIVM,
M. D. LV.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EM.

tre, licet me ſcire ex te, hodie quid ſit quod ſeci boni?

quid iſtuc eſt quod vos agitis? Pam. non. Par. ſi-
ſpicor tamen.

quid ab ea hoc tam multi eramus? quo pacto? Pam. ne-
ſcis Parmeno,

quantum hodie profueris mihi, & ex quanta aerum-
na extraxeris.

Imo vero ſcio, neque hoc imprudens feci. Pam. ego
iſtuc ſatis ſcio. Par. an

temere quicquam Parmenonem praetereat, quod fa-
cto uſus ſit?

Pam. ſequere me intro Parmeno. Par. ſequor. equidem
plus hodie boni

feci imprudens, quam ſciens ante hunc diem unquam.

FINIS.

SERIES LITERARVM.

a b A B C D E F G H I K L M N
O P Q R S T.

Omnes ſunt quaterniones.

VENETIIS,
APVD PAVLVM MANVTIVM
ALDI FILIVM,
M. D. LV.